

ISSN 1728-550X

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Kazakh national pedagogical university named after Abai

ХАБАРШЫ

Серия «Международная жизнь и политика»
«Халықаралық өмір және саясат» сериясы
A series of «International Affairs and Politics»

№3(58), 2019

Алматы

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Kazakh national pedagogical university named after Abai

ХАБАРШЫ

Серия «Международная жизнь и политика»,
«Халықаралық өмір және саясат» сериясы
A series of «International Affairs and Politics»

№3(58)

Алматы, 2019

ХАБАРШЫ

«Халықаралық өмір және саясат»
сериясы
№3(58), 2019 ж.

Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір.
2002 ж. бастап шығады.

Бас редактор:
ҚР ХҒА акад., т.ғ.д., проф.
Е.А. Кузнецов

Бас ред. орынбасары:
з.ғ.д., проф. А.А. Сабитова

Редакция алқасы:
проф. **Victor Pou** (Испания),
з.ғ.д., проф. **Р.Ф. Мамедов**
(Әзірбайжан),
з.ғ.д., проф. **Л.Д. Тимченко**
(Украина),
з.ғ.д., проф.

Barbara Janusz-Pawletta
(Германия),
саяси ғ.д., доц. **Ж.К. Симтиков**,
саяси ғ.д., доц. **А.К. Құрманғали**,
саяси ғ.к., доц. **Т.Н. Чумаченко**,
К.И. Исағалиев
(ҚР еңбек сіңірген дипломаты),
з.ғ.д., проф. **Р.М. Валеев** (Ресей)

Жауапты хатшы:
ф.ғ.д., қауымд. проф.
Ш.А. Сабитова

© Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2020

Қазақстан Республикасының мәдениет және ақпарат министрлігінде
2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген №10105-Ж

Басуға 08.01.2020 қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8.
Көлемі 18,5 е.б.т.
Таралымы 300 дана.
Тапсырыс 167.

050010, Алматы қаласы,
Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің «Ұлағат» баспасы

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ
INTERNATIONAL RELATIONSHIPS

Мұсатаев С.Ш., Байназар Ж.О. «Бір белдеу, бір жол» жобасы ауқымындағы Қазақстан мен Қытайдың ынтымақтас-тығының мәселелері мен келешегі.....	7
Mussataev S.Sh., Bainazar Zh.O. Problems and prospects of cooperation between Kazakhstan and China within the framework of the project “One belt, one road”.....	8
Жамансарин Н.Ш. Основной компонент национальной безопасности.....	16
Zhamansarin N.Sh. The core component of national security.....	16
Чумаченко Т.Н. Сотрудничество Индии и США в военной сфере на современном этапе.....	20
Chumachenko T.N. Cooperation of India and the USA in the military sphere at the present stage.....	20
Бюжеева Б., Әліпбаев А., Биссембаева Л. Жаһандану жағдайындағы Ресей мен Түркия арасындағы стратегиялық әріптестік: мүдделер тоғысының мәні мен болашағы.....	25
Byuzheyeva B., Alipbayev A., Bissembayeva L. The strategic partnership of Russia and Turkey in the context of globalization: the essence of the convergence of interests and perspective.....	27
Матакбаева Л.Х. К вопросу о формировании новых региональных моделей экономического партнерства.....	33
Matakbaeva L.Kh. To the question of forming new regional models of economic partnership.....	33
Kurmanguzhin R., Denial Saari, Adibayeva A. Chinese economic interests in Central Asia.....	37
Құрманғужин Р., Саари Даниал, Адибаева А. Қытайдың Орталық Азиядағы экономикалық мүдделері.....	37
Ержан Ә., Байтурбаева А.Т. Роль Франции в расширении сотрудничества со странами Евразийского пространства.....	41
Yerzhan A., Baiturbayeva A.T. Role of France in expanding cooperation with the countries of the Eurasian space.....	42
Канафин А., Канафина Г. Программа «Один пояс – один путь»: внешнеполитический курс Китая в Африканском континенте.....	47
Kanafin A., Kanafina G. «One belt – one path» program: China's foreign policy in Africa.....	48
Төлегенов Т.З., Қадылбекова З. Қытайдың көршілес елдермен сыртқы қатынасы.....	53
Tolegenov T.Z., Kadylbekova Z. China's foreign policy in relations with neighboring countries.....	54
Шарипов С., Құрманғали А.К. Некоторые аспекты политической истории ЮАР.....	58
Sharipov S., Kurmangali A.K. Some aspects in the political history of South Africa.....	59

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

ВЕСТНИК

Серия
«Международная жизнь и политика»
№3(58), 2019 г.

Периодичность – 4 номера в год.
Выходит с 2002 года.

Главный редактор:
акад. МАН ВШ, д.и.н., проф.
Кузнецов Е.А.

Зам. гл. редактора:
д.ю.н., проф. Сабитова А.А.

Члены редколлегии:
проф. Victor Pou (Испания),
д.ю.н., проф. Мамедов Р.Ф.
(Азербайджан),
д.ю.н., проф. Тимченко Л.Д.
(Украина),
д.ю.н., проф.

Barbara Janusz-Pawletta
(Германия),
д.полит.н., доц. Симтиков Ж.К.,
д.полит.н., доц.
Курмангали А.К.,
к.полит.н., доц. Чумаченко Т.Н.,
Исагалиев К.И.
(заслуженный дипломат РК),
д.ю.н., проф. Валеев Р.М. (Россия)

Ответственный секретарь:
д.ф.н., ассоц. проф.
Сабитова Ш.А.

© Казахский национальный педагогический университет им. Абая, 2020

Зарегистрировано в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан 8 мая 2009 г. №10105-Ж

Подписано в печать 08.01.2020.
Формат 60x84 1/8. Объем 18,5 уч-изд.л. Тираж 300 экз. Заказ 167.

050010, г. Алматы,
пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая

Издательство «Ұлағат» Казахского национального педагогического университета имени Абая

Меңілбаев Ғ.А. Қазақ мемлекетінің қалыптасуы, дамуы және әлемдік аренадан алатын орны..... 61
Menilbayev G.A. Formation and development of the Kazakh state and its place on the world stage..... 62

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ. БІЛІМ
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО. ОБРАЗОВАНИЕ
INTERNATIONAL LAW. EDUCATION

Әбдібек А.Ш., Сабикенов С.Н. Халықаралық деңгейде құлдыққа, құл саудасына қарсы күрес..... 67
Abdibek A.Sh., Sabikenov S.N. Combating slavery and the slave trade at the international level..... 68

Бекбердиева А. Европейская гражданская инициатива как инструмент демократии..... 71
Bekberdiyeva A. European citizens' initiative as a tool of democracy..... 71

Karibova N.I. Problems of adaptation of migrants in the modern world..... 74
Карибова Н.И. Заманауи әлемдегі мигранттарды адаптациялау проблемалары..... 75

Хусайнов О.Б., Иманбаева А.А. Концепция гендерного равенства в странах Европы..... 78
Khussainov O.B., Imanbayeva A.A. The concept of gender equality in Europe..... 79

Leili Duzenova. La responsabilité pénale des entreprises..... 81
Дузенова Л. Компаниялардың қылмыстық жауаптылығы..... 81

Абрешева С.М., Муса А.Д. Республика Казахстан в составе интерпола..... 85
Abresheva S.M., Mussa A.D. The Republic of Kazakhstan as part of interpol..... 86

Жабелова Т.Е., Болатбек А. Бұқаралық ақпарат құралдары және халықаралық қақтығыстар..... 88
Zhabelova T.E., Bolatbek A. Media and international conflicts... 89

Сабитова Ш.А., Нурмагамбетова А.А. К вопросу о языковой политике в Республике Казахстан..... 91
Sabitova Sh., Nurmagambetova A. To the question of language policy in the Republic of Kazakhstan..... 92

Кабдушев Б.Ж., Нұрғалым К.С. Ұлт үшін қызмет қылған.... 95
Kabdushev B.Zh., Nurgalym K.S. Service of the motherland..... 96

Ахмедова С.Ж. Педагогические вопросы качества стандартов туристского образования..... 101
Akhmedova S.Zh. Pedagogical issues of quality standards of tourist education..... 102

Шайданов М.У. Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік тілдік және мәдени біліктіліктің кілгі ретінде..... 106
Shaidanov M.U. Socio-cultural competence as key competence of cultural and linguistic education..... 106

**Kazakh National Pedagogical
University named after Abai**

BULLETIN
*a series of «International Affairs and
Politics» №3(58), 2019*

Periodicity – 4 numbers in a year.
Publishing from 2001.

Editor in chief
*doctor of Historical Sciences, professor,
Academician of International Academy
of Sciences of the high school*

Kuznetsov E.A.

Deputy editor
Doctor of Law, professor
Sabitova A.A.

Members of the editorial board:
*professor Victor Pou (Spain),
Doctor of Law, professor*
Mamedov R.F. (Azerbaijan),
Doctor of Law, professor
Timchenko L.D. (Ukraine),
Doctor of Law, professor
Barbara Janusz-Pawletta (Germany),
*Doctor of Political Sciences,
Associate professor*
Simtikov Zh.K.,
*Doctor of Political Sciences,
Associate professor*
Kurmangali A.K.,
*Candidate of Political Sciences,
Associate professor*
**Chumachenko T.N.,
Isagaliyev K.I.**
*(Honored diplomat of the RK),
Doctor of Law, professor*
Valeev R.M. (Russia)

Executive Secretary:
*Doctor of Philological Sciences,
Associate professor*
Sabitova Sh.A.

© **Kazakh National Pedagogical
University named after Abai, 2020**

Registered in the Ministry of Culture
and Information of the Republic of
Kazakhstan May 8, 2009 №10105-Zh

Signed in print 08.01.2020.
Format 60x84 1/8. Volume 18,5
teaching and publishing lists.
Edition 300 num. Order 167.

050010, Almaty, Dostyk avenue 13,
KazNPU named after Abai

Publishing House “Ulagat” of the
Kazakh National Pedagogical
University named after Abai

Канаева А.Ж. Жаңа технологиялар арқылы оқыту қазақ тілінде жүргізілмейтін сыныптардағы қазақ тілі сабағында оқушылардың сөйлеу дағдысын дамыту.....	110
Kanayeva A.Zh. Development of speech skills students using new technologies in the lessons of the kazakh language with a non-kazakh language of teaching.....	111
Нургалым К.С., Сабитова Ш.А., Шолтай С.Ш. Бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану саласындағы халықаралық ынтымақтастық.....	114
Nurgalyim K.S., Sabitova Sh., Sholtay S. International cooperation in the use of the media.....	115
Janabayeva A.N., Sabitova A.A. Basic requirements for the refugee status determination procedure in international law.....	118
Джанабаева А.Н., Сабитова А.А. Халықаралық құқықтағы босқын мәртебесін анықтау рәсіміне қойылатын негізгі талаптар.....	119
Хусаинов О.Б., Жуматаев Г. Международная организация уголовной полиции или интерпол.....	122
Khusainov O.B., Zhumatayev G. International criminal police organization, or Interpol.....	123
Кадирғалиева А.К. О праве и правах человека в теории правопонимания.....	126
Kadirgalieva A.K. About right and human rights in the theory of law understanding.....	127
Хусаинов О.Б., Навердинов Р.М. Современное значение и понятие рецидива преступлений.....	132
Khusainov O.B., Naverdinov R.M. Current significance and the concept of criminal recidence.....	132

ШЕТЕЛДІК ҒАЛЫМДАРДЫҢ МАҚАЛАЛАРЫ ПУБЛИКАЦИИ ЗАРУБЕЖНЫХ УЧЕНЫХ PUBLICATIONS OF FOREIGN SCIENTISTS

Ken Harvey, Nygmet Ibadildin. How international business trends in mobile technology will impact Kazakhstan.....	136
Кен Харви, Нығмет Ибадилдин. Ұялы мобильдік технологиядағы халықаралық бизнес тәртібі Қазақстанға қалай әсер етеді?.....	136

МЕРЕЙТОЙ ИЕГЕРІ

Н.Мұқаметханұлы. Қайрат Исағалиев туралы бір үзік сыр (80 жасқа толуына орай).....	143
---	-----

НОВОСТИ

Сабитова А.А., Кристин Бугейе. Международное и научное сотрудничество Института Сорбонна-Казахстан.....	146
--	-----

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ
INTERNATIONAL RELATIONSHIPS

УДК 327; 339.9
МРНТИ 11.25.67

С.Ш. Мұсатаев¹, Ж.О. Байназар²

¹с.ғ.д., саясаттану және саяси технологиялар кафедрасының профессоры,
ал-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

²«Саясаттану» мамандығының 2 курс магистранты,
ал-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

**«БІР БЕЛДЕУ, БІР ЖОЛ» ЖОБАСЫ АУҚЫМЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН МЕН
ҚЫТАЙДЫҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫНЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН КЕЛЕШЕГІ**

Аңдатпа

Зерттеу тақырыбы туралы кіріспе сөз. Қазіргі заманғы маңызды жобалардың бірі «Бір белдеу, бір жол» жобасы болып табылады. Ұлы Жібек жолын жаңғырту ХХІ ғасырдың маңызды жобасы саналады және оны дамыту бүкіл Евразия кеңістігіне игі ықпал етеді. Бұл мегажоба Европа мен Азияның арасындағы сауда-экономикалық және мәдени-рухани көпірмен тең.

Ғылыми зерттеудің мақсаты, негізгі бағыттары мен идеялары – «Бір белдеу, бір жол» жобасын жүзеге асырудағы Қазақстанның орны мен рөлін қарастыру. Қазір Қытайдың ықпалы Еуразия аймағында ғана емес, ғаламдық ауқымда артып отыр. Қытай төрағасы бастама жасаған «Бір белдеу, бір жол» жобасының мақсаты – жол бойында орын тепкен елдердің бірелесе дамуына қол жеткізу, өзара тиімді селбестік арқылы жан-жақты өркендеу. Бұл ғасыр жобасын жүзеге асыруда еуразиялық мемлекет ретінде Қазақстан да ерекше рөл ойнайды.

Жұмыстың ғылыми және тәжірибелік маңыздылығының қысқаша сипаттамасы. «Бір белдеу, бір жол» жобасының мәні терең, мазмұны бай, маңыздылығы дәлелдеуді қажетсінбейді. Бұл жоба тек қана Қытайға ғана емес, Жібек жолының бойындағы барлық елдер үшін аса маңызды, бұл мәселені зерттеудің ғылыми және тәжірибелік маңызы күмәнсіз.

Зерттеудің әдіснамалары салыстырмалы және жүйелі, контент және ивент талдауларға негізделген.

Зерттеудің нәтижелері мен қорытындылары: Қытай Төрағасы Си Цзиньпин мен Қазақстан Президенті Н.Ә. Назарбаевтың интеграциялық бастамаларын, «Бір белдеу, бір жол» жобасының жүзеге асу ерекшеліктерін танып-білу, ғылыми нәтижелері жаңа Жібек жолы бойындағы интеграциялық үдерістерді дамытуға көмектеседі.

Жүргізілген зерттеудің құндылығы (осы жұмыстың тиісті білім саласына қосқан үлесі). Өткізілген зерттеудің құндылығы – еуразиялық кеңістіктегі интеграциялық үдерістерді дамытуға өз үлесін қосады.

Жұмыс қорытындыларының практикалық маңызы – "Бір белдеу, бір жол" жобасы шеңберінде көпжақты өзара тиімді ынтымақтастықты дамыту.

Түйін сөздер: интеграция, ынтымақтастық, "Бір белдеу, бір жол" жобасы, Қазақстан-Қытай қатынастары.

Мусатаев С.Ш.¹, Байназар Ж.О.²

¹д.п.н., проф. кафедры политологии и политических технологий,
Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
г. Алматы, Казахстан

²магистрант 2 курса специальности «Политология»,
Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
г. Алматы, Казахстан

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА КАЗАХСТАНА И КИТАЯ В РАМКАХ ПРОЕКТА «ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ»

Аннотация

Вступительное слово о теме исследования. Одним из значимых проектов современности является проект «Один пояс, один путь». Возрождение Великого шелкового пути считается важным проектом XXI века и его развитие положительно влияет на евразийское пространство. Данный мегапроект является торгово-экономическим и культурно-духовным мостом между Европой и Азией.

Цель, основные направления и идеи научного исследования – рассмотрение места и роли Казахстана в реализации проекта «Один пояс, один путь». Сейчас влияние Китая растет не только в Евразии, но и во всем мире. Цель проекта «Один пояс, один путь», инициатором которого является председатель Китая, это достижение совместного развития всех стран, расположенных вдоль пути и пояса, всестороннее развитие с помощью взаимовыгодного сотрудничества. В успешной реализации этого проекта ключевую роль, как евразийское государство, играет и Казахстан.

Краткое описание научной и практической значимости работы. Глубокий смысл и значимость проекта «Один пояс, один путь», не требует доказательств. Этот проект значим не только для Китая, но и всем странам, которые находятся вдоль Шелкового пути.

Методология исследования основана на системном, сравнительном, контент и ивент анализах.

Основные результаты, анализ и выводы исследовательской работы: изучение особенностей интеграционных идей Председателя Китая Си Цзиньпин и первого Президента Казахстана Назарбаева Н.А., выявление проблем реализации проекта «Один пояс, один путь» и научные результаты помогут развивать интеграционные процессы вдоль нового Шелкового пути.

Ценность проведенного исследования (внесенный вклад данной работы в соответствующую область знаний) внесет вклад на развитие интеграционных процессов на просторах Евразии.

Практическое значение итогов работы – это способствование углублению многостороннего взаимовыгодного сотрудничества стран-участников в рамках проекта «Один пояс, один путь».

Ключевые слова: интеграция, сотрудничество, проект «Один пояс, один путь», «Казахстанско-Китайские отношения.

Mussataev S.Sh.¹, Bainazar Zh.O.²

¹d.p.s., prof., al-Farabi Kazakh National University,
Department of Political Science and Political Technologies,
Almaty, Kazakhstan

²2nd year master student of the specialty "Political Science",
al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

PROBLEMS AND PROSPECTS OF COOPERATION BETWEEN KAZAKHSTAN AND CHINA WITHIN THE FRAMEWORK OF THE PROJECT “ONE BELT, ONE ROAD”

Abstract

Opening remarks on the research topic. One of the most significant projects of our time is the project “One Belt, One Road”. The revival of the Great Silk Road is considered to be an important project of the 21st century and its development has a positive effect on the Eurasian space. This megaproject is a trade, economic, cultural and spiritual bridge between Europe and Asia.

The goal, the main directions and ideas of scientific research is to consider the place and role of Kazakhstan in the implementation of the project “One Belt, One Road”. Now China’s influence is growing not only in Eurasia, but throughout the world. The goal of the project “One Belt, One Road”, initiated by the chairman of China, achieving joint development of all countries along the way and the belt, all-round development through mutually beneficial cooperation. In the successful implementation of this project, Kazakhstan plays a key role as an Eurasian state.

A brief description of the scientific and practical significance of the work. This project is significant not only for China, but also for all countries that are along the Silk Road.

The research methodology is based on system, comparative, content and event analysis.

Main results and analysis, conclusions of the research work: to study the features of the integration ideas of the Chairman of China Xi Jinping and the first President of Kazakhstan N.A. Nazarbayev, identifying problems with the implementation of the “One Belt, One Road” project, scientific results will help to develop the integration processes along the new Silk Road.

The value of the study (the contribution of this work to the relevant area of knowledge) contributes to the development of integration processes in Eurasia.

The practical significance of the work results - contributes to the deepening of the multilateral mutually beneficial cooperation of the project within the framework of the project “One Belt, One Road”.

Keywords: integration, cooperation, project “One belt, one way”, “Kazakhstan-Chinese relations.

XXI ғасыр Еуразиялық мемлекеттердің алдына жаңа міндеттер қойып отыр. Бүкіл дүниежүзілік үдеріске айналған жаһандану заңдылықтары бір жағынан әлемді жайлаған экономикалық дағдарыстар мен халықаралық терроризм сияқты жағымсыз процестер, екінші жағынан Еуразия елдерінің бірігіп іс-қимыл жасауын талап етеді. Экологиялық проблемалар, наркотрафик, діни экстремизм, терроризм, сепаратизм сияқты қауіп-қатерлер барша Еуразияға ортақ заманауи мәселелер. Сонымен қатар, шаруа-экономикалық қатынастарды дамыта отырып әлеуметтік-экономикалық өрлеуге қол жеткізу де жан-жақты интеграциялық байланыстарды нығайту арқылы ғана мүмкін болмақ.

Қытай Халық Республикасының (ҚХР) қарыштап дамуы, экономикалық дамуы жағынан Жапонияны басып озып, бүкіл әлем бойынша АҚШ-тан кейінгі екінші орын алатын бәсекеге қабілетті елге айналуы өз кезегінде Аспан асты елінің Еуразия аймағында ғана емес, ғаламдық ауқымдағы ықпалын да арттырып отыр. Әл-ауқаты артқан Қытай болса, өзінің ішкісаяси ұстанымдарын да, сыртқы саяси басымдықтарын да орын алған жаңа жағдайға сәйкестендіріп қайта қарау үстінде. 2008 жылдан бастап қытайлық сыртқы саясат бейбіт даму бағытын ұстана отырып, ұлттық мүдделерді қорғаудағы өзара түсіністікке қол жеткізуге күш салуда. Әсіресе, синофобияға (Қытай мен барша қытайлық атаулыдан қорқу) ешбір негіз жоқ екенін, «қытайлық экспансия» көре алмаушылар таратып отырған миф екендігін дәлелдейтін нақты қадамдар жасауда. Бүгінгі таңда жаңарып, жаңғырып жатқан Қытай әлемдік қауымдастық елдерімен бірігіп, тағдыры ортақ жалпыадамзаттық қоғам құруға талпыну үстінде.

Қойылған мақсатқа жету және қойылған міндеттерді шешу үшін, жүйелі көзқарас, эмпирикалық зерттеулер жиынтығына негізделген кешенді талдау жүргізілді. Зерттеу барысында келесі зерттеу әдістері қолданылды:

1. Жібек жолы экономикалық белдеуі мен «Нұрлы жол» жобаларын дамытудың теориялық ережелерін зерттеу салыстырмалы талдау арқылы жүзеге асырылады. Зерттеудің теориялық негіздері отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектері болды.

2. Салыстырмалы талдау әдісі экономикадағы ұлттық және аймақтық тұрақтылықты қамтамасыз етуге бағытталған Қытай мен Қазақстанның көліктік саясатының ерекшеліктерін анықтауға көмектесті.

3. Салыстырмалы тәсіл Қытай мен Қазақстан арасындағы қатынастардың ерекшеліктерін байқауға мүмкіндік берді.

4. Зерттеудің тарихи әдісі Қытай мен Қазақстанның көліктік логистикасы саласындағы саясатты жүзеге асырудың әртүрлі бағыттарын талдауға мүмкіндік берді.

Нәтижелер мен пікірталастар.

2013 жылы қыркүйек және қазан айларында ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин Орталық Азия мен Оңтүстік-Шығыс Азия елдеріне ресми сапарлар жасап, Жібек жолының экономикалық белдеуі мен XXI ғасырдың теңіздегі Жібек жолын бірігіп құру туралы ұсыныс жасады. Бұл ұсыныс «Бір белдеу,

бір жол» деген атпен белгілі. 2015 жылы наурыз айында Қытай үкіметі «Жібек жолының экономикалық белдеуі мен ХХІ ғасырдың теңіздегі Жібек жолын бірігіп құрудың тамаша келешегі және тәжірибелік іс-әрекеті» атты құжатты жариялады. Аталған құжатта заман талабы, бірігіп әрекет етудің ұстанымдары, негізгі тұжырымдамалар, ынтымақтасудың басымдықтары, өзара селбестік жасаудың тетіктері, ортақтасқан іс-қимылдың бағыттары мен міндеттері кешенді талданған. Бұл құжаттың мазмұны дүниежүзі елдерін қызықтырып отыр.

«Бір белдеу, бір жол» жобасының мәні терең, мазмұны бай, маңыздылығы дәлелдеуді қажетсінбейді. Әлемдік географиялық картаға көз салсақ, ХХІ ғасырдың жаңа Жібек жолының бойында 60 астам мемлекеттер орналасқан, ал оларды мекендейтін халық саны 4,5 миллиард адамды құраса, жиынтық экономикалық әлеуеті 21 триллион АҚШ долларынан асады екен [1: 408]. 4,5 миллиард адам дегеніміз Жер шарындағы барлық жан санының 63% тең, ал 21 триллион АҚШ доллары әлемдік экономиканың 29% құрайды [2: 142]. Бұл жоба әлемдегі ең ұзын транзиттік дәліз, Азия және Еуропамен қоса Африканы да қамтиды. Бір шетінде қарқынды дамып келе жатқан Оңтүстік-Шығыс Азияның экономикасы, екінші шеті – дамыған Еуропаның экономикасы, ал ортада – даму үшін әлеуеті зор Еуразиялық елдер орналасқан. Жібек жолының экономикалық белдеуінің бағыттары да әртарапты қамтиды: біріншісі - Қытайдан басталып, Орталық Азия мен Ресей арқылы Еуропаның Балтық теңізі жағалауы елдеріне дейін; екіншісі – Қытайдан бастау алып, Орталық Азия мен Батыс Азия арқылы Парсы шығанағы мен Жерорта теңізі аймағына дейін; үшіншісі – Қытайдан шығып, Оңтүстік-Шығыс Азия, Оңтүстік Азия арқылы Үнді теңізі аймағына дейін. Ал енді ХХІ ғасырдағы теңіз Жібек жолының бағыттарына келсек, оның біріншісі – Қытай порттарынан басталып, Оңтүстік Қытай теңізі арқылы Үнді теңізіне шығып, одан әрі қарай Еуропаға жол тартады; екіншісі - Оңтүстік Қытай теңізі арқылы Тынық мұхиты аймағына шығады.

Қазақстан өзінің көршілеріне Еуразиядағы бірегей транзиттік әлеуетін өзара тиімді пайдалануды ұсынып келеді [3: 17]. Шынында, Қазақстан Қытайдың батыс өлкесі – Шыңжаң ұйғыр автономиялық ауданымен, Орталық Азия аймағында – Қырғызстан, Өзбекстан, Түркменстанмен, Каспий теңізі арқылы Әзірбайжанмен және Иранмен шектессе, Ресей Федерациясымен шекарасының ұзындығы 7512,8 км (оның ішінде 5936,1 км құрлықта, 1516,7 км өзен арқылы, 60 км көл арқылы шектеседі), ал теңізде 85,8 км шақырымнан асып кетеді. Сондықтан, Қазақ елі инфрақұрылымдық жобалар мен жол-көлік құрылысына қыруар қаржы жұмсауда. Бұрын Қазақстан Құрлық ішіндегі тұйықталған, транзитке тәуелді ел саналса, қазіргі кезде Қазақстан транзиттік дәліз ұсынушы транзитер елге айналып отыр. Посткеңестік елдердің ішінде темір жол құрылысын тоқтатпай жүргізіп келе жатыр, бірнеше ірі жоба жүзеге асты «Ақсу-Дегелең», «Алтынсары-Хромтау», «Шар-Өскемен», «Боржақты-Ерсай», «Алтынкөл-Жетіген», ғасыр жобасы - «Жезқазған-Бейнеу» және «Арқалық-Шұбаркөл» теміржолы, Қазақстан-Түркмения-Иран халықаралық темір жол желісі іске қосылды. «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық автокөлік дәлізінің құрылысы аяқталуға жақын, Алматы-Бішкек, Астана-Бурабай, Астана-Теміртау, Алматы-Талдықорған авто жолдары жаңаланып, халықаралық стандарттарға сәйкес салынды. Каспий теңізінде Ақтау теңіз порты жаңғырып, Құрық теңіз порты салынуда. «Баку-Ақтау-Баку» бағытында Каспий теңізі арқылы паром қатынасы тұрақты жүріп тұр. Ақтау теңіз порты металл, бидай, өзге де құрғақ жүктермен қатар, шикі мұнай мен мұнай өнімдерін жөнелтуге қабілетті, Иран, Ресей және Әзірбайжан арасын қосатын халықаралық теңіз дәліздердің тоғысқан жерінде орналасқан. Қазақстан Президенті Н.Назарбаев «Нұрлы жол» мемлекеттік инфрақұрылымдық даму бағдарламасын ұсынып, ол сәтті жүзеге асуда. Сонымен қатар, «Жаңа Жібек жолы» деген теңеуге ие болған «Бір белдеу, бір жол» жобасы аясында инвесторлар тарту да қарастырылған. Бұл жобаларды жүзеге асыру арқылы 2020 жылы Қазақстан арқылы өтетін транзиттік жүк ағыны екі есеге дейін өсіп, келешекте 50 миллион тоннаға дейін жетеді деп күтілуде [4: 1]. Осылайша, Қазақстан сауда-логистикалық, қаржы-іскерлік, инновациялы-технологиялық және туристік қызметтерді кешенді көрсететін халықаралық хабқа айналмақшы. Қазақстан арқылы өтетін «Бір белдеу, бір жол» төрт принципке негізделеді: сервистік қызмет көрсетудің жылдамдығы тез, бағасы арзан, тауардың сақталуына кепілдік, сенімділік пен тұрақтылық.

«Бір белдеу, бір жол» түсінігіне келер болсақ, бұл өзі аймақтық ынтымақтастықтың мүлдем жаңа жобасы саналады. Оның сипаттамалары – барынша ашықтық, ұтқырлық, өзара тиімділік, білім мен тәжірибе алмасу, селбестік пен ынтымақтастық. Ұлы Жібек жолының игі дәстүрін жалғастыра отырып, бейбіт ынтымақтастықты, ашықтықты, төзімділікті, бір-бірінен үйрену мен өзара пайдалы іс-әрекетті жандандыруды көздейді. Бір белдеу мен бір жолдың бойына орналасқан, тағдыры ортақ, бір-бірімен өзара тығыз байланысқан елдерді көпвекторлы, көпдеңгейлі, кешенді ынтымақтастыққа тарту арқылы тұтас аймақта, тіптен құрлық аумағында теңдестірілген тұрақты дамуға қол жеткізу.

«Бір белдеу, бір жол» жобасының мақсаты – жол бойында орын тепкен елдердің бірілесіп дамуына қол жеткізу, өзара тиімді селбестік арқылы жан-жақты өркендеу. «Бір белдеу, бір жол» жобасын оркестрмен теңестіруге болады, жаңғыз Қытайға ғана керек емес, барлық мүдделес елдер белсенді қатысса ғана сәтті болмақ. Бұл ғасыр жобасының міндеттеріне келер болсақ, олар - ортақ мүдделі қауымдастық құру, яғни, тағдыры бір, барлығы жауапкершілікті бірдей сезінетін, саяси тұрғыда бір-біріне сенімді, экономикалық интеграцияны өткір қажеттілік деп сезінетін, мәдени-рухани байланыстарды байытуды көздейтін еркін елдердің қауымдастығын жасау. Бұл жобаны ешқандай одақпен немесе бірлестікпен шатастыруға болмайды. Қарапайым тілмен айтсақ, «Бір белдеу, бір жолдың» бойында орналасқан әрбір ел өзін бейне бір ұзын шынжырды құрап тұрған тізбектің бөлшегі деп түсінгені жөн. Ұлы Жібек жолымен де өз заманында керуендер кіре тартқанда тізбектеле көш түзгенін, керуен жолы бойында өркениет пайда болып, ірі қалалар туындағанын естен шығармағанымыз жөн.

«Бір белдеу, бір жол» тұжырымдамасы Жібек жолының бойындағы елдерге ортақ мүдделерді сақтай отырып, миллиардтаған адамдардың әл-ауқатын жақсартуына, үйлесімділікпен бейбіт өмір сүруіне, пайда тауып, бизнесін дамытуына тамаша мүмкіндіктер туындатары сөзсіз.

«Бір белдеу, бір жол» жобасын жүзеге асырудың әдіс-тәсілдері қарапайым әрі түсінікті, олар – мүдделі мемлекеттердің ерекшеліктері мен объективті қажеттіліктерін ескере отырып жасалатын іскерлік ынтымақтастық, инфрақұрылымның өзара байланысы, үздіксіз өзара тиімді сауда, тауар мен капиталдың еркін айналысы, қызмет көрсетудің мемлекет шекарасымен шектелмеуі, түрлі халықтардың шаруа-экономикалық қана емес, мәдени-рухани тұрғыдан да тығыз қарым-қатынасқа түсуі. «Бір белдеу, бір жол» жобасын жүзеге асырудың әдіс-тәсілдері қарапайым әрі түсінікті, олар – мүдделі мемлекеттердің ерекшеліктері мен объективті қажеттіліктерін ескере отырып жасалатын іскерлік ынтымақтастық, инфрақұрылымның өзара байланысы, үздіксіз өзара тиімді сауда, тауар мен капиталдың еркін айналысы, қызмет көрсетудің мемлекет шекарасымен шектелмеуі, түрлі халықтардың шаруа-экономикалық қана емес, мәдени-рухани тұрғыдан да тығыз қарым-қатынасқа түсуі.

Біріккен саяси үйлестіру бұл тұжырымдаманы жүзеге асырудың маңызды кепілдігі әрі іскерлік ынтымақтастық стратегиясын жасаудың жолы саналады. Ал инфрақұрылымның өзара байланысы болса, тиімділігі жоғары халықаралық экономикалық дәліздің қалыптасуына ықпал ететін басым бағыт болып табылады. Үздіксіз әрі өзара тиімді сауданың басты мақсаты – сауда-инвестициялық құрылымды үйлестіру, халықаралық еркін саудаға барынша ыңғайлы жағдайларды қамтамасыз ету, сауда-экономикалық ынтымақтастықтың жаңа мүмкіндіктерін тауып, зор әлеуетін ұтымды пайдалануды қамтиды.

Тауар мен капиталдың еркін айналысы экономикалық қарым-қатынас жасаушы елдердің ұлттық валюталарымен өзара есеп айырысуға, ортақ капиталдың артуына игі ықпал етпекші. «Бір белдеу, бір жол» жобасының рухани өзегі күшті – оның бойындағы халықтардың тарихы мен тағдыры ұқсас. Сондықтан, бұл жоба тек экономикалық ынтымақтастық қана емес, мәдени-рухани байланыстарды тереңдетуге де игі ықпал етеді.

Қытай елі «Бір белдеу, бір жол» жобасындағы ең ірі сауда серіктесі, инвестицияның қайнар көзі, экспорт нарығы саналады. 2014 жылдың өзінде Қытайдың «Жібек жолы белдеуі» елдерімен арасындағы өзара сауда көлемі 1120 млрд. АҚШ долларына жетті, қытайлық тікелей инвестиция 12 млрд. АҚШ долларын құрап, 4 млрд. 400 млн. АҚШ доллары шамасында түрлі инфрақұрылымдық имараттар салуға мердігерлік жасады. Алдағы бес жылда Қытай құны 10 триллион АҚШ доллары болатын тауар импорттап, шетелдердегі қытайлық инвестиция көлемі 500 миллиард доллардан асып, қытайлық туристер шетелдерге 500 миллионнан астам сапар жасайды деп күтілуде. Ал «Жібек жолы белдеуі» елдерімен Қытай арасындағы өзара сауда алдағы 10 жыл ішінде 2.5 триллион АҚШ долларына жетпекші.

Қытай мемлекеті «Бір белдеу, бір жол» бойында орналасқан көптеген елдерге миллиардтаған доллар инвестиция құйып отыр, әлемдегі ірі сауда серіктесі, орасан зор импортты тұтынушы және дүниежүзіне экспорттық тауарлар шығарушы ел. 2016 жылы Қытай мен импортының көлемі \$1,58 трлн., экспортының ауқымы \$2,09 трлн. Құрады [5: 3]. ҚХР Сауда министрі Гао Хучэннің мәлімдемесінде келтірілген мәлімет бойынша, 2015 жылы Қытайдың шетелдердегі қаржылық емес тікелей инвестицияларының көлемі 735,1 млрд юань болса, бұл көрсеткіш 2016 жылы 76,5% өсіп, 1,12 трлн юаньға (\$161,19 млрд) жеткен [6: 2]. Ал Қытайға салынған шетелдік тікелей инвестиция 2015 жылы 781,4 млрд юань болса, 2016 жылы 785 млрд юань болған [7: 1].

«Бір белдеу, бір жол» жобасы қолға алынған 2014 жылы Қытайдың осы экономикалық белдеуде орналасқан елдермен өзара саудасы 1120 млрд. доллар болған еді, ал бұл елдерге тікелей Қытай инвестициясының көлемі 12 млрд. доллар, инфрақұрылымдық құрылыстарға 4 млрд. 400 млн. қаржы жұмсады. Бұл көрсеткіштер де жыл сайын артып келеді.

Алдағы бесжылдықта Қытай 10 триллион доллардың тауарын импорттап, шетелдегі инвестициялары 500 миллиард долларға жетеді деп жоспарланып отыр. Жыл сайын 500 миллионнан астам қытайлық туристер әлем елдеріне саяхат жасайтын болады. Ал Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» бойындағы елдермен өзара саудасы 2.5 триллион долларға жетеді деп көзделіп отыр. Халықаралық экономикалық ынтымақтастықты жаңа деңгейге көтеру үшін Қытай тың бастамалар жасап, қаржыландырудың жаңа жолдарын ұсынды [8: 76].

Халықаралық экономикалық ынтымақтастықты жаңа деңгейге көтеру үшін Қытай жасампаз саяси бастамалар жасап, берекеге бастар іс-шараларды жүзеге асыруда, сөзден іске көшуге мүмкіндік беретін қаржыландырудың тың нұсқаларын ұсынуда. Қытай төрағасы Си Цзиньпин мырза Азиялық инфрақұрылымдық инвестициялар банкі (АИИБ) құруға бастама жасап, жарғылық капиталы 100 млрд. АҚШ доллар аймақтық ірі банк пайда болды. Қазір АИИБ мүше-құрылтайшыларының саны 57 елге жетті, олардың қатарында азиялық, европалық, африкалық, Оңтүстік Америкалық, Австралия және Океания елдері бар [9: 2]. Сонымен қатар, Қытай жарғылық қоры 40 млрд. долларын құрайтын Жібек жолы қорының құрылуына мұрындық болды. Бұған қоса Қытай БРИКС ұйымының даму банкі, Шанхай ынтымақтастық ұйымының (ШЫҰ) арнайы қаржы институтын және ШЫҰ ауқымында «Қытай-Еуразия» экономикалық ынтымақтастық қорын құру істерін алға жылжытуда. Әлемде АҚШ-тан кейінгі екінші орында тұрған ең ірі экономикалы Қытай елі «Бір белдеу, бір жол» жобасын жүзеге асыру арқылы халықаралық ынтымақтастықты тереңдету мен кеңейтуде жасампаздық рөл ойнауын жалғастыруда, өзара тиімді серіктестік пен біріккен іс-қимыл жасауға негізделетін ашық саясат ұстануда. Қазіргі кезде Қытай әлемдегі 120 астам елдің сауда серіктесі болып үлгерді, ғаламдық экономиканың өсуіне 30%, азиялық экономикаға 50% үлес қосып отыр. Қытай капиталы, озық технологиялары, техникалары мен құрал-жабдықтары шетелдік нарықтарға еркін шығып, бәсекелестікке төтеп беруде.

2014 жылы желтоқсан айында ҚХР Мемлекеттік кеңесінің Премьері Ли Кецяньның Қазақстанға жасаған сапары кезінде екі ел арасындағы ынтымақтастықты өндірістік қуаттарды арттыру арқылы күшейту туралы уағдаластық жасалды. Көп ұзамай, 2015 жылы наурыз айында Қазақстан мен Қытай арасында біріккен өндіріс орындарын салу және инвестиция тарту салаларын күшейтуге бағытталған меморандум жасалды, сонымен қатар, жалпы құны 24 млрд. АҚШ долларына тең боларлық қара металлургия, түсті метал, әйнек жасау, мұнайөңдеу, су-электр энергетикасы, автомобиль жасау, ауыл шаруашылығы, көлік-коммуникация салаларын қамтитын 33 құжатқа қол қойылды.

Содан бергі кезеңде қазақ-қытай қарым-қатынастары жедел қарқынмен дамып келеді. «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық көлік дәлізі, «Қорғас Шығыс қақпасы» құрлықтағы порты, «Қорғас» шекара маңы ынтымақтастық халықаралық орталығы», Қазақстан-қытай мұнай-газ құбыры, ішкі Қытайдан 51 кәсіпорынды Қазақстанға көшіру жобасы, ҚХР ауыл шаруашылығы өнімдері үшін «жасыл дәліздің» ашылуы, «Достық-Алашанькоу», «Алтынкөл-Қорғас» теміржолдары арқылы жүк ағымының артуы, Ляньюньган теңіз терминалында ынтымақтастықтың артуы, сонымен қатар, траншекаралық өзендердің су ресурстарын ұтымды пайдалану, мәдени-гуманитарлық байланыстарды нығайту және туризм салалары бойынша сәтті жүзеге асу үстінде.

2015 жылы 28 наурызда ҚХР Сауда министрлігі, Даму және реформа комитеті мен Сыртқы істер министрлігі бірлесіп «Жібек жолы экономикалық белдеуі мен ХХІ ғасырда Теңіз жібек жолын ортақ құруды ілгерлетудің переспективалы қимылдары» деген құжат жариялады. Бұл құжат қазақ-қытай қатынастарын өзара тиімді стратегиялық ынтымақтастық негізінде дамытуға кең мүмкіндіктер ашып отыр. Қытай мен Қазақстан мәңгілік көрші, достығы жарасқан, сенімді серіктес елдер. Бүгінгі таңда қазақстандық «Нұрлы жол» бағдарламасы мен қытайлық «Бір белдеу, бір жол» жобасын ұштастыру мәселесіне көп көңіл бөлінуде.

Қазір Қазақстан Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына (ЭЫДҰ) бет бұрып отыр. Жарқын болашаққа ұмтылған ел ғана осылай барар жерін айқындап алатынын ескерсек, бұл оң қадам. Сонымен қатар, Қазақстан Еуразиялық экономикалық одақтың (ЕАЭО), ШЫҰ да беделді мүшесі. Ал ЕАЭО, «Бір белдеу, бір жол» мен ШЫҰ арасында «көпір орнатуда» қазақ-қытай қарым-қатынастары аса маңызды болып табылады. Қазақстан мен Қытай мыңжылдықтар бойы көрші жатқан елдер, достығы жарасқан, сенімді серіктестер.

Қазақстан арқылы өтетін «Батыс Еуропа - Батыс Қытай» көлік дәлізі аясында Қытайдан мен Орталық Азиядан Еуропаға қарай жөнелтілетін тауар айналымы 2 есеге артты. Бұл дәліз бойынша импорт-экспорт және транзиттік жүк тасымалы 30 млн тоннадан астам деңгейге жетіп отыр. Қытайдағы Ляньюньган портынан Санкт-Петербургқа дейінгі дәліз 8 мың 400 шықырымға жуық. Оның Қазақстан арқылы өтетін бөлігі 2 мың 787 шақырым [10: 57]. Бүгінде Қазақстан арқылы өтетін негізгі жол құрылыстары аяқталып, қолданысқа берілген. Ал 2020 жылға қарай Қазақстан тарапы Шығыс Қазақстан облысының территориясы арқылы Қытайдан Павлодарға және Омбыға транзиттік дәлізді салуды жоспарлап отыр. Жалпы, 2020 жылға дейін Қазақстан аумағында республикалық маңызы бар 7 мың шақырымға жуық жолды қайта салу жоспарланып отыр. Ал Қазақстандық «ҚазТрансОйл» РФ-тен ҚХР-ге бағытталатын мұнай транзитін 10 млн тоннаға жеткізуге дайын. Қазіргі уақытта Ресейдің Қазақстан арқылы Қытайға жөнелтілетін транзиттік мұнайының көлемі жылына 7 млн. тоннаны құрайды. «ҚазТрансОйл» АҚ оны ешбір техникалық жетілдірусіз-ақ 10 млн. тоннаға дейін жеткізуге дайын.

«Бір белдеу, бір жол» жобасы аясында Түркия, Қытай, Қазақстан, Әзірбайжан және Грузия Қытайдан Еуропаға жүк жеткізу жөніндегі консорциум құрды. Бұл консорциумның құрылтайшылары - қытайлық Mishgeng Logistics компаниясы, қазақстандық КТЖ экспресс» (Қазақстан темір жолы АҚ еншілес кәсіпорны), «Әзірбайжандық Каспийлік теңіз кеме жолы», әзірбайжандық «Караван логистикс» және грузиндік Trans Caucasus Terminals LLC компаниялары. 2016 жылдың басынан бастап Қытайдан Түркия мен Еуропаға Грузия жері арқылы жүк жеткізу жүзеге асырыла бастады. Бұл жоба «Қытай-Түркия-Еуропа» Транскаспий көлік бағытының мүмкіндіктерін арттырып, келешегі кемел боларын көрсетеді. Сонымен қатар, Украина арқылы Солтүстік және Шығыс Еуропаға қарай Қытай мен Орталық Азия елдерінен жүк жеткізу жолдарын ашу мен дамыту қарастырылуда. Орталық Азия елдеріндегі мегажобаға деген қызығушылық элиталардың қалыптасқан саяси және экономикалық тәртіпті қайта форматтауға және жаңа халықаралық саяси құрылымдар мен көлік-өндірістік кешендер құру толқынында үлкен преференциялар алуға жаңа мүмкіндіктерге ұмтылуымен ғана емес, сондай-ақ осы мемлекеттердің көптеген тұрғындары тарапынан да өзін-өзі жүзеге асыру мен өркендеу үшін жаңа мүмкіндік ретінде негізделген [11:47].

Түйіндеп айтар болсақ, Еуразия аймағын ғаламдық экономикадағы бірлескен даму орталығына айналдыруда «Бір белдеу, бір жол» жобасы мен Еуразиялық экономикалық интеграция шешуші роль ойнап отырғанын ерекше атап өткеніміз жөн.

Әсіресе, Еуразияның кіндігі саналатын Қазақстанның елордасы – Астана қаласы халықаралық деңгейдегі іскерлік орталығына айналып отыр. Қазақстанның көлік-транзиттік және логистикалық әлеуетін дамыту «Нұрлы жол» мемлекеттік бағдарламасы мен «Ұлт жоспары – 100 нақты қадам» аясында жүзеге асырылуда. «Нұрлы жолдың» жүрегінде тұрған Астананың халықаралық деңгейдегі көлік-коммуникациялық хабқа айналу мүмкіндігі зор. Бұл жоспар бойынша Astana EXPO-2017 инфрақұрылымы негізінде ерекше мәртебеге ие «Астана» Халықаралық қаржы орталығын (AIFC) құру да қарастырылған. 2017 жылы Қазақстан Республикасының Конституциясына ендірілген өзгерістер мен толықтырулар «Астана» Халықаралық қаржы орталығының құқықтық мәртебесін конституциялық тұрғыда бекітті, англосаксондық құқықтық жүйе қолданылатын ерекше аймаққа айналдырды. Астана халықаралық деңгейдегі көлік-коммуникациялық хаб-торапқа айналуына қажетті сапалардың барлығына ие.

Си Цзинпинь өз сөзінде жаңа Жібек жолы бойында орналасқан елдермен бірлесіп құрылатын экономикалық белдеудің маңызды бес бағытын былайша көрсеткен болатын:

Біріншіден, саяси мақұлдауды күшейту. Экономикалық даму стратегиясы мен тактикасы бойынша барынша ақылдасып, түпкілікті пікір алмасу қажет. Пікір әралуандығын сақтай отырып, кенесулер арқылы ортақ пікірге келу ұстанымын басшылыққа алу арқылы аймақтық ынтымақтастық бағдарламалары мен іс-шараларын жасау, аймақтық экономикалық ынтымақтастыққа құқықтық-саяси тұрғыдан жол ашу.

Екіншіден біртұтас жол торабының құрылысын күшейту. ШЫҰ ауқымында автожолдар арқылы жүк тасымалына қолайлы жағдайлар жасау бойынша келіссөздер жүруде. Оның келісіміне тезірек қол қойылып бекітілуі Тынық мұхитынан бастап Балтық теңізіне дейінгі аралықты қамтитын үлкен көлік магистралін ашар еді. Қытай осының негізінде шығыс, батыс және оңтүстік Азияларды қосатын көлік желісін құруға қажетті трансшекаралық көлік құрылымын жетілдіруге атсалысуға даяр. Бұл аймақтағы экономикалық даму мен азаматтардың жүріс-тұрысына оң ықпал етер еді.

Үшіншіден, сауда байланыстарын күшейту. Жібек жолының экономикалық белдеуінде 3 млрд. жуық халық тұрады, аса ірі нарықтар бар. Сауда-инвестициялық ынтымақтастықтың әлеуеті зор. Аймақтағы сауда кедергілерін жою, экономикалық операциялардың жылдамдығы мен сапасын арттыру, сауда мен инвестицияны тартуды жеңілдету схемаларын қарастыру қажет.

Төртіншіден, валюталық ағындарды күшейту. Ресеймен және өзге де елдермен Қытай ұлттық валюталармен есеп айырысу бойынша табысты жұмыстар жүргізуде. Жақсы нәтижелерге қол жеткізілді, айтарлықтай тәжірибе жинақталған. Осынау өзін-өзі ақтайтын игі тәжірибенің географиялық ауқымын кеңейту керек. Өйткені ұлттық валюталармен сауда жасасу қаржылық операциялардың шығынын едәуір азайтады, біздің елдеріміздің қаржылық тәуекелдерін азайтып, аймақтық экономиканың халықаралық бәсекеге қабілеттілігін арттырады.

Бесіншіден, халықтың байланыстарын күшейту. Мемлекетаралық қатынастар халықтардың өзара сенімімен құралады. Жоғарыда аталған бағыттарда табыстарға жету үшін бізге міндетті түрде халықтың қолдауы қажет, біздің халықтардың достық байланыстарын белсендіру, олардың өзара түсіністігі мен дәстүрлі достығын нығайту керек, осылайша, аймақтық ынтымақтастықтың әлеуметтік және қоғамдық берік базасы қалыптасады [12: 1].

Алайда, бұл аталған бес басымдықты жүзеге асыруда түрлі қиындықтар туындауда, келеңсіз факторлар кедергі келтіруде. *Бірінші* мәселе - ҚХР Шыңжаң автономиялық аймағын басқаруға 2016 жылдан бастап Чэнь Цюаньго келгелі бері туындаған қиын жағдай. Ол бұрын 2011-2016 жылдары Тибетті қатал басқарып, үш түрлі қатерге – сепаратизм, экстремизм мен терроризмге қарсы күресуге басымдық беріп, «Темір Чень» деген лақап атқа ие болған. Чэнь Цюаньго келгелі Шыңжаңда қатаң саясат жүріп, бастапқыда ұйғырлар, одан кейін қазақ, дүрген, қырғыз сияқты өзге де мұсылман халықтарға жаппай қысым көрсетіле бастады. Көшеде қауіпсіздік органдарының сақшылары да, тексеру бекеттері мен «ақылды бақылаушы камералар» да көбейген, азаматтарды себепсіз тексеру әдеттегі жағдайға айналған. «Саяси үйрену» лагерлері деген пайда болып, мыңдаған адам саяси қайта тәрбиелеуге жіберілген. Түрме деп аталмаса да, бұл саяси мектептерде шыңжаңдықтар қамауда ұсталып, қатаң тәртіпке бағынбағандары аяусыз жазаланып, партия бағдарламасы мен жырғысын оқып, қытай тілін үйреніп, қосымша мамандық алып шығады-мыс. Саяси үйрену мектебіне жіберілген адамдармен байланыс үзіліп, жақын туыстарына дейін олардан хабар-ошарсыз қалады екен. Ешбір тергеусіз, соттың шешімінсіз шыңжаңдықтар бостандықтан айырылып, адам құқықтары бұзылуда. Бұған халықаралық қауымдастық алаңдаушылық білдіріп, Қытай билігіне қаншама рет өтініш жасалып, түсініктеме беру талаптар қойылғанымен нәтиже болмады. Қазақстанда «Атажұрт», «Жебе» сияқты оралман құқықтарын қорғайтын ұйымдар араша сұрады. БАҚ беттерінде де бұл мәселе соңғы жылдары қызу талқылануда [13: 1]. Орын алған қиын мәселені шешуге дипломатиялық қызметтер, қоғамдық ұйымдар да атсалысып жатыр. Бірақ мәселе әлі шешімін тапқан жоқ. Шыңжаңда орын алған қиын саяси жағдай өз кезегінде қоғамдық санада «қытай қаупі» деген синдромды күшейтіп, синофобиялық (қытайдан қорқу) сезімді өршітті. Бұл өз кезегінде «Бір белдеу, бір жол» жобасының беделіне нұқсан келтіруде, Қытайдың өзара тиімді ынтымақтастық бастамасына күмәнмен қараушылардың саны артуына ықпал етіп отыр.

Жаңа Жібек жолын жаңғыртуға кедергі жасап отырған *екінші* үлкен кемшілік – Қытайдың визалық режимді қатаңдатып жіберуі болып тұр. Қазір Қытаймен көршілес жатқан Орталық Азия елдерінің азаматтары үшін Қытай визасын алу өте қиын. Өз кезегінде қытайлық азаматтарға виза беру де сәйкесінше күрделенген. Мұның барлығы айналып келгенде аймақтағы ынтымақтастық орнатуға, барыс-келіске, алыс-беріске, өзара сауда-саттыққа кері әсерін тигізуде. Осылайша, «Бір белдеу, бір жол» жобасының миссиясын орындауға орасан зор нұқсан келіп, өзара тиімді қарым-қатынас орнатудың мәні мен мазмұны бұрмаланып кетуде.

Үшіншіден, жоғарыда аталған себептерге байланысты соңғы кездері БАҚ арқылы антиқытайлық материалдар көп таралып, қоғамда синофобиялық көзқарастар күшейіп барады. Қытай тарапынан құйылған инвестицияның, олардан алынған қарыздар мен несиелердің көлемінің артуын «қытайлық экспансия» деп санайтын қоғамдық пікір қалыптасуда [14: 47]. Қытай тілін үйрететін орталықтардың көбеюін, Конфуций институттарының ашылуын «қытайлық жұмсақ күш» арқылы отарлаудың құралы ретінде қабылдайтындар тағы бар [15: 354].

Төртіншіден, 2018 жылы ҚХР мен АҚШ арасындағы сауда соғысы әлемдік экономикаға ауыртпалықтар алып келді. Әлемдегі Қытайдың ықпалы артуына, оның «Бір белдеу, бір жол» жобасына америкалықтар қауіппен қарап, оны тежеуге бағытталған экономикалық санкцияларды қолдануға көшті. Қытай да қарап қалмай, американдық тауарларға салынатын салықты көтерді. Бұл

тайталас әлемдік экономикаға әсер етіп, әлемдік сауданың тежелуіне ықпал етті. Әлемдік қаржы-экономикалық дағдарыстың одан сайын тереңдеп кету қаупі туындады. Жағдай ушығып бара жатқандықтан, қытай-американдық келіссөздер жүргізіліп, сауда соғысы біраз басылғандай болды. Дегенмен, орын алған жанжалдың себеп-салдары әлемдік қауымдастықты ойландырып тастады.

Бесіншіден, Орталық Азияға ықпал ету, Евразиядағы үстемдікке қол жеткізу үшін әлемдік державалар арасында бәсеке қауіпті [16: 370]. Әсіресе, Ресей, Қытай мен АҚШ арасындағы бәсекелестік, ұлттық мүдделер үшін күрес аймақтағы өзара тиімді ынтымақтастықты жүзеге асуына кедергі жасары анық [17: 30]. Жоғарыда аталған қауіп-қатерлер барлығы «Бір белдеу, бір жол» жобасының келешегі мен дамуына кері әсерін тигізбей ме деген сұрақ туындайды.

Қорытынды. Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» жаһандық трансконтинентальдық жобасының мақсаты игі екені даусыз, ол – тарихы мен тағдыры бір, ежелгі Ұлы Жібек жолының бойында орналасқан елдердің тізе қосып іс-қимыл жасауы мен бірлесе дамуына қол жеткізу. Сондай-ақ бұл саясат көлік-транзит әлеуетін жақсарту, ЕАЭО мен Орталық Азия елдерінің экономикаларын жандандыру сияқты басқа да басымды стратегияларды қамтиды. Қытай мен Қазақстан арасындағы осындай нақты мәтінде мүдделердің ортақ түйісу нүктелері сақталып отыр [18: 43]. Дегенмен орын алып отырған қиындықтар, түрлі қауіп-қатерлер мен кемшіліктер де жетерлік. Оларды шеше білу, ортақ мүдде жолында бірігу, өзара тиімді ынтымақтастық орнату Жаңа Жібек жолын жаңғыртудың кепілі.

Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні, Қытай мен Еуропаның ортасында орын тепкен Қазақстан ғаламдық көлік-логистикалық көпірге айналып отыр. Ал «Бір белдеу, бір жол» жобасының артықшылықтарын көптеген тамаша қасиеттермен сипаттауға болады. Бұл халықаралық мегажобаның жүзеге асуы Қазақстанның транзиттік әлеуетін игерудің жаңа кезеңіне айналмақшы. Жаңғырған жаңа Жібек жолы Қытай мен Еуро Одаққа дейінгі аралықтағы барлық мемлекеттерді бір-бірімен байланыстырып қана қоймай, көршілес жатқан Таяу Шығыс, Орталық Азия аймақтарын, Үнді мұхиты мен Парсы шығанағы елдерімен де тығыз қарым-қатынас жасасуға игі ықпал етері сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 *Peyrouse S., Raballand G. Central Asia: The New Silk Road Initiative's Questionable Economic Rationality // Eurasian Geography and Economics. – 2015. – No. 56. – P.405-420.*

2 *Fallon Th. The New Silk Road: Xi Jinping's Grand Strategy for Eurasia // American Foreign Policy Interests. – 2015. – No. 37. – P.140-147.*

3 *Шалтықов А.И. Казахстан – ключевое звено Великого шелкового пути // Вестник КазНПУ, серия «Международная жизнь и политика». – 2016 – №3(46). – С.17.*

4 *Курамысова А. Казахстан рассчитывает увеличить объем грузопотока благодаря транзитному. Центральная Азия выйдет из континентальной изоляции // Казахстанская правда. 3 ноября 2014 года. – С.1.*

5 *Ульянов Н.В. Экспорт Кумая сократился в 2016 году почти на 8%, но импорт нефти вырос // <http://www.rosbalt.ru/business/2017/01/13/1582769.html>*

6 *Zhao Shengnan, Zhao Yinan, Mo Jingxi (China Daily). Pacts to boost economic cooperation. URL: http://www.chinadaily.com.cn/business/2016-11/29/content_17139294.htm*

7 *Иванов Н.С. Внешние инвестиции Кумая в 2016 году превысили \$161 млрд // <http://www.rosbalt.ru/business/2016/12/26/1578972.html>*

8 *Richard Ghiasy, Jiayi Zhou. The Silk Road Economic Belt. Considering security implications and EU-China cooperation prospects. SIPRI. Friedrich-Ebert-Stiftung, Solna, Sweden, 2017. – 76 с.*

9 *Philippa Brant. Why Australia should join the Asian Infrastructure Investment Bank // <http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/09/25/Australia-should-join-Asian-Infrastructure-Investment-Bank.aspx?COLLCC=3105014737&>*

10 *Ван Ш., Вань Ц. Проекты Экономический пояс Шелкового пути и ЕАЭС: конкуренты или партнеры? // Обозреватель – Observer. – 2014. – №10. – С.56-68.*

11 *Сембинов М.К. Мегaproект «Один пояс – один путь»: риски и преимущества стран Центрально-Азиатского региона // Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы, «Халықаралық өмір және саясат» сериясы, №1-2(52-53), 2018 ж. – С.45-50.*

12 *Си Цзиньпин. «Укреплять дружбу народов, вместе открыть светлое будущее». Выступление Председателя КНР в Назарбаев университете (полный текст) // <http://kz.chineseembassy.org/rus/zhgx/t1077192.htm>*

13 Сарым А. Қытай қауіп мен қазақ үрейі турасында // <http://ult.kz/post/aydos-sarym-kytay-kaupi-men-kazak-ureyi-turasynda>

14 Сыроежкин К.Л. Нужно ли Казахстану бояться Китая: мифы и фобии двусторонних отношений. – Астана; Алматы, 2014. – 432 с.

15 Courmont B. What Implications for Chinese Soft Power: Charm Offensive or New Hegemony? // Pacific Focus. Center for International Studies, Inha University. 2013. Vol. XXVIII. №3. – P.352-358.

16 Laurelle M. The US Silk Road: Geopolitical Imaginary or the Repackaging of Strategic Interests? // Eurasian Geography and Economics. – 2015. – No. 56. – P.360-375.

17 Лузянин С.Г. Россия и Китай: глобальные и региональные измерения безопасности и сотрудничества // Китай в мировой и региональной политике. История и современность. – 2015. – №20. – С.29-36.

18 Қаныш Ж.А., Симтиков Ж.Қ. Қытай халық Республикасының Орталық Азия мемлекеттерімен қарым-қатынасының алғышарттары // Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы, «Халықаралық өмір және саясат» сериясы №3(46), 2016 ж. – 43 б.

УДК 323.28

МРНТИ 11.25.41

Жамансарин Н.Ш.¹

¹к.и.н., профессор, Институт Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан

ОСНОВНОЙ КОМПОНЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация

В статье анализируются сущность и значение экологической безопасности в Казахстане в период его устойчивого развития. В то же время предоставляются понятия и определения экологической безопасности. Научно изучено, что экологическая безопасность Республики Казахстан является одной из основных составляющих устойчивого развития страны.

Ключевые слова: экологическая безопасность, устойчивое развитие, Республика Казахстан, экология, страна.

Н.Ш. Жамансарин¹

¹т.ғ.к., профессор, Сорбонна-Қазақстан институты

ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІҢ НЕГІЗГІ КОМПОНЕНТІ

Аңдатпа

Мақалада Қазақстанның тұрақты дамуы барысындағы экологиялық қауіпсіздіктің мәні мен маңызы талданды. Сонымен қатар экологиялық қауіпсіздік ұғымына қатысты түсініктер мен анықтамалар қарастырылған. Қазақстан Республикасының экологиялық қауіпсіздігі еліміздің тұрақты дамуындағы негізгі салалардың бірі екендігі ғылыми негізде зерделенген.

Түйін сөздер: экологиялық қауіпсіздік, тұрақты даму, Қазақстан Республикасы, экология, мемлекет.

Zhamansarin N.Sh.¹

¹c.h.s., professor of Institute “Sorbonne-Kazakhstan”

THE CORE COMPONENT OF NATIONAL SECURITY

Abstract

The article analyzes the essence and significance of environmental safety in Kazakhstan during its sustainable development. At the same time, concepts and definitions of environmental safety are provided. It has been scientifically studied that the environmental safety of the Republic of Kazakhstan is one of the main components of the country's sustainable development.

Keywords: environmental safety, sustainable development, Republic of Kazakhstan, ecology, country.

Экологическая безопасность – развивающийся процесс, анализ этого явления требует всестороннего исследования, мы попытаемся в рамках отдельной публикации, определить приоритетность этой политики для Казахстана. Современный экологический кризис имеет сегодня всеобъемлющий характер и глобальные масштабы, его быстрое скачкообразное развитие, угроза не отдельным человеческим популяциям и природным системам, а самим устоям современной цивилизации. Понимание мировой общественностью глубины экологического кризиса, и невозможностью дальнейшего развития на основе концепции: «общество потребления» как модели экономического роста господствовавшей в последние десятилетия в мировой экономике приводит к выявлению альтернативных путей гармонизации отношений человек-природа. Поиск путей гармонизации взаимоотношений между общественно-экономическими и природными процессами происходил как на государственном, так и международном уровне. Особую роль в разработке концепций по стратегии преодоления экологического кризиса сыграли международные конференции под эгидой ООН. В 1972 г. в Стокгольме состоялась Первая Всемирная конференция по окружающей среде, в которой приняли участие представители 13 государств. Впервые в мировой практике конференция рекомендовала цивилизованному сообществу экологическую ориентацию социально-экономического развития для сохранения природы и окружающей среды как первоосновы человеческого существования.

Через десять лет после Стокгольмской конференции в 1982 г. сессия ООН утвердила «Всемирную хартию природы», которая обязывала все государства нести ответственность за сохранение земли и природных ресурсов. В конце 80-х годов мировая общественная мысль в лице Международной комиссии по окружающей среде и развитию (М.К.О.С.Р.) резко поставила вопрос необходимости формирования новой модели развития человечества. После опубликования в 1987 г. отчета М.К.О.С.Р. под названием «Наше общее будущее» впервые вводится в научный оборот и нормативные документы такое понятие как устойчивое развитие. В докладе М.К.О.С.Р. устойчивое развитие определяется как развитие удовлетворяющее потребности настоящего времени, но ставящее под угрозу способность будущих поколений удовлетворять свои собственные потребности. Заслуживает внимание особенность доклада, где делается попытка совместить решения двух взаимоисключающих задач: удовлетворить необходимые потребности беднейшей части населения (она является наиболее многочисленной) и ликвидировать нищету, с другой реализовать ограничения необходимые для сохранения окружающей среды. В отчете М.К.О.С.Р. «Наше общее будущее» можно выделить ряд положений стратегического характера. Во-первых, это интеграция *политических*, экономических, правовых, социальных, экологических и международных аспектов устойчивого развития. Во-вторых, – устойчивое развитие представляет собой процесс крупномасштабных изменений, в котором интенсивность эксплуатации природно-ресурсного потенциала, и направление использования финансовых средств, ориентация научно-технического развития потенциала, и направление использования финансовых средств, ориентация научно-технического развития и институциональные изменения должны согласовываться с нынешними и будущими потребностями, что предполагает наличие *политической воли*, законодательной активности и взаимовыгодного международного сотрудничества. В 1992 году в Рио-де-Жанейро состоялась конференция ООН по окружающей среде и развитию с участием глав государств мировых лидеров из 179 стран мира. На ней концепция устойчивого развития была принята в основных чертах и рекомендовано всем странам мира, как общая стратегия преодоления экологического кризиса. Декларация Рио-Де-Жанейро – основополагающий политический документ конференции содержащий генеральные принципы и обязательства по взаимодействию государств в политической, экономической и экологической областях, способствующей устойчивому развитию имеется 27 основных принципов среди которых: право на развитие; принцип «виновник» загрязнения платит и «предупредительный» принцип; разделяющий по дифференцируемой ответственности и другие. Всемирная конференция показала, что современные глобальные проблемы выживания и устойчивого развития человечества, находятся в прямой зависимости от интеграции экологических проблем цивилизации в систему *политических институтов*, правовых инструментов, экологических механизмов и отношений структуру рыночных приоритетов. Конференция возложила основную ответственность за экологическую безопасность на национальные правительства и призвала их принять национальные стратегии устойчивого развития. Следует отметить, что это недогматическая концепция, она допускает вариативность темпов, конкретных направлений развития в зависимости от множества внутренних и внешних факторов, но основной принцип здесь это уровень экологического кризиса. Анализ учета реальной сложившейся

ситуации в различных странах и регионах, определяет такие оценки состояния окружающей среды: 1. Глубокий экологический кризис; 2. Экологический кризис и Предкризисные явления. Казахстан по всем показателям несомненно попадает в первую группу «риска», занимая здесь одно из лидирующих позиций. В ряду главных политических, экономических, чисто экологических задач, главным является изменение сложившейся ситуации. История и современная реальность свидетельствует о том, что экономический прогресс и решение экологических проблем (эти два явления взаимосвязаны и влияют друг на друга), в каждой стране требуют устойчивой *политического* обстановки как внутри государства, так и за его пределами. Решающее значение приобретает реализация программы национальной безопасности с его внутренними и внешними факторами. Практически все государства мира, решили для себя вопрос о целесообразности расширенной трактовки традиционного понятия национальной безопасности и включения в дестабилизирующие факторы не военных, в частности экологических угроз. Дискуссии развернулись лишь в том, каков относительный вес экологической составляющей в каждой программе национальной безопасности. В концепции экологической безопасности Республики Казахстан в разделе общие положения записано: «...экологическая безопасность является одним из стратегически фундаментальных компонентов национальной безопасности и важнейшим аспектом защиты интересов приоритетов страны международных интеграционных процессах [1].

Элите политической власти Казахстана в их долгосрочной и текущей политики, нужно в силу геополитического положения государства учитывается два обстоятельства, во-первых, для Казахстана экологический кризис сопряжен с сокращением свободы политического выбора, которое обусловлено, трансграничным характером экологических проблем, во-вторых, дальнейшее обострение экологической ситуации может стать причиной социальной и политической нестабильности, межгосударственных противоречий и насильственных конфликтов. Даже если исключить или не реагировать чисто на проблему экологической безопасности, то традиционные принципы обеспечения национальной безопасности (национальный суверенитет, территориальная целостность, независимость государства) нельзя рассматривать вне связи с проблемами экологии и охраны окружающей среды в силу географического, геополитического положения Казахстана, его особенностей экономического развития. Попробуем остановиться в общих чертах на этих положениях. Одним из основных принципов концепции национальной безопасности является выявление и определение того круга проблем с которыми Казахстан столкнется в ближайшие годы и в целом XXI веке.

В качестве предполагаемой угрозы можно рассматривать деградацию окружающей среды и постепенное сокращение природных ресурсов – как планируемую причину обострения политической обстановки в регионе. Эко-политологи давно активно рассматривают связь между деградацией окружающей среды, истощением природных ресурсов и проблемами водообеспечения с одной стороны и политической нестабильностью и международными конфликтами во многих районах мира с другой. Регион Центральной Азии с этой точки зрения является наиболее взрывоопасным. Президент Казахстана Н.А. Назарбаев определяя экологические источники политической напряженности, прямо заявляет: «...заглядывая сегодня в XXI век и предполагая очаги потенциальной напряженности, я считаю своим долгом обозначить проблему воды в Центрально-Азиатском регионе. Она со временем может стать источником опасных разногласий в самом центре древнейшего материка» [2]. Главной причиной политической напряженности в Центрально-Азиатском регионе – это вода и земля, точнее все растущая проблема их нехватки? По существу это постоянно дестабилизирующий фактор в отношении между Казахстаном и Китаем, Казахстаном и Узбекистаном. Не будем голословны пробуждающейся «дракон» Китая становится все более решающим фактором в системе международной безопасности. Американские государственные деятели уже сейчас рассматривают Китай как вторую супердержаву мира. И в этом контексте Казахстанскому «барсу» становится все более не спокойно под боком у китайского «дракона». И дело тут не в историческом прошлом имперского менталитета или агрессивности китайцев. Все более прозаично и просто:

Весьма симптоматично, что настойчивые китайцы в вопросах пересмотра границ и спорных территориальных участков с Казахстаном и Россией добились некоторых результатов. В последнее время наши соседи усиленно поднимают вопрос о переброске реки Иртыш для внутренних для внутренних потребностей развития Китая, что грозит для значительной части Казахстана непредсказуемыми последствиями. Для национальной и экологической безопасности Казахстана серьезной проблемой является то, что Китай в непосредственной близости у наших границ

продолжает ядерные испытания. Реализация проекта Китайской нефтяной компании проложить нефте-трубопровод через всю территорию Казахстана к северным границам Китая, может быть экономически нам выгоден, но в политической перспективе не выдерживает никакой критики. Ко всему этому комплексу политических, экономических, экологических отношений с Китаем нужно подходить, очень ответственно и взвешено, в рамках стратегии национальной безопасности Казахстана.

Существует напряженность и противоречия в отношениях с Узбекистаном это проблема, нет, скорее всего, трагедия Аральского моря, она грозит засолением окружающей среды и климатическим кризисом для Средней Азии и Казахстана. Существует реальное решение проблемы: пустить часть воды рек Амударья и Сырдарья в Аральское море, это было бы правильно в духе концепции устойчивого развития для государств Средней Азии и Казахстана. Но текущие экономические интересы Узбекистана, не дают шансов на спасение Аральского моря. «Газовая» проблема, территориальные претензии Узбекистана к Казахстану (хотя исторически должно быть наоборот), которые в последнее время привели к прямому и незаконному захвату казахских земель усугубляю общую картину казахстанско-узбекских отношений.

Все эти политические и экономические проблемы и противоречия замешанные на экологической подоплеке с ближайшими соседями являются, безусловно серьезной угрозой для устойчивого развития, но они не идут ни в какое сравнение по глубине и по темпам развития с внутренними проблемами Казахстана. На пути к устойчивому развитию нашему государству, на мой взгляд нужно выделить три основных направления: экономический прогресс, внутривластная стабильность и консолидация общества, защита окружающей среды и рациональное использование природных ресурсов. Причем нельзя выделять ни одну из этих проблем, а решать их вместе в комплексе, одновременно – потому, что это является спецификой развития Казахстана. Однако реализация путей устойчивого развития прежде всего безусловно сопряжена, с объективными трудностями и общим состоянием казахстанской экономики, установившимися тенденциями ее трансформации в рыночную систему. В экономике Казахстана формируется преимущественно ориентация на форсированную разработку природных ресурсов Республики с привлечением иностранных инвестиций. Экспортные поступления от продажи минерального сырья и продуктов его переработки рассматриваются как основной рычаг вывода Республики из экономического кризиса, но постоянно нужно помнить о предостережении Президента страны Н.А. Назарбаева: «наши природные ресурсы являются огромным богатством, но как это ни парадоксально, мировой опыт показывает, что многие страны обладающие природными богатствами не смогли правильно распорядиться и так и не вышли из разряда бедных. Наиболее динамично развивающимися странами Восточной Азии стали те, которые не располагали природными ресурсами».

Существует стереотип относящийся к не возобновляемым ресурсам Казахстана. Это мнение об изобилии минеральных ресурсов в Республике, а в отношении истощающихся ресурсов надежда на геологическое изыскания и разведку новых месторождений. Между тем по ряду ведущих ресурсов идет неуклонное сокращение их разведанных запасов. Серьезным фактором является удорожание как разведки так и добычи ископаемых ресурсов, сокращения запасов не возобновляемых ресурсов. Основные природные ресурсы нефть и газ в огромном объеме и по низким ценам уходят за рубеж. Пределы экономического развития определяются степенью экологических нарушений, а непростым потреблением природных ресурсов. С учетом превентивной экологической стратегии необходимо решать вопрос о продажах ресурсов за рубеж. Особенно ответственным является вопрос передачи добычи природных ресурсов в руки зарубежных инвесторов. Если эта тенденция будет дальше продолжаться, то она будет способствовать еще большему сдвигу страны в сторону экологических проблем «третьего мира». Необходима система экологических законодательных актов и «экологизация» всего законодательства Казахстана. Мировой опыт показывает, что развивающиеся страны мира решают экологические проблемы через систему законодательных актов и исполнительных структур, которые призваны вместе; с судебной системой обеспечить выполнение законов финансирования крупных экологических проектов.

Рассчитывать на государственное финансирование для решения всех экологических проблем на территории Казахстана в ближайшие годы не следует. Высший приоритет должна иметь программа фундаментальных научных исследований, необходим анализ существующей концепции экологической безопасности с учетом изменившихся реалий, чтобы на ее базе строить долгосрочную стратегию обеспечения устойчивого развития Казахстана XXI веке.

Список использованной литературы:

- 1 Альманах «Ноосфера-Жербесік – устойчивое развитие». – Алматы, 1996. – №1. – С.135.
- 2 Народное слово // 1994. – 14 октября. – С.2.

УДК: 327 (091)
МРНТИ 11.25.09

Чумаченко Т.Н.¹

¹к.полит.н., ст. преподаватель
кафедры международных отношений КазНПУ им. Абая

СОТРУДНИЧЕСТВО ИНДИИ И США В ВОЕННОЙ СФЕРЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Аннотация

Статья посвящена отдельным вопросам развития сотрудничества в военной области между США и Индией на современном этапе. Геополитические изменения указывают на все большее усиление роли Республики Индия в АТР и ее влияния на современную систему международных отношений. С 2016 года Индия имеет статус «основного партнера США в области обороны» (Major Defense Partner) в АТР, который закреплен в американском законе о выделении бюджетных средств на нужды обороны. В статье рассматриваются последние взаимодействия в области поставок вооружения и развития атомных программ.

Ключевые слова: Индия, США, политика, международное сотрудничество, развитие отношений, партнерство.

Т.Н. Чумаченко¹

¹с.ғ.к., Абай атындағы ҚазҰПУ,
Халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы

ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢДЕГІ ҮНДІСТАН МЕН АҚШ-ТЫҢ ӘСКЕРИ САЛАДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

Аңдатпа

Мақала қазіргі кезеңдегі АҚШ пен Үндістан арасындағы әскери ынтымақтастықты дамытудың кейбір мәселелеріне арналған. Геосаяси өзгерістер Үндістан Республикасының Азия-Тынық мұхиты аймағындағы өсіп келе жатқан ролін және оның қазіргі халықаралық қатынастар жүйесіне әсерін көрсетеді. 2016 жылдан бастап Үндістан Азиялық-Тынық мұхиты аймағындағы «Қорғаныс саласындағы басты серіктес» мәртебесін иемденді, ол АҚШ-тың қорғанысқа бюджеттік қаражат бөлу туралы заңында бекітілген. Мақалада қару-жарақпен қамтамасыз ету және атом бағдарламаларын жасау саласындағы соңғы өзара әрекеттесулер талқыланады.

Түйін сөздер: Үндістан, АҚШ, саясат, халықаралық ынтымақтастық, қатынастарды дамыту, серіктестік.

T.N. Chumachenko¹

¹c.polit.s., senior lecturer of the
International Relations chair of KazNPU after Abay

COOPERATION OF INDIA AND THE USA IN THE MILITARY SPHERE AT THE PRESENT STAGE

Abstract

The article is devoted to certain issues of the development of military cooperation between the United States and India at the present stage. Geopolitical changes indicate an ever-increasing role of the Republic of India in the Asia-Pacific region and its influence on the modern system of international relations. Since 2016, India has the status of the “Major Defense Partner” in the Asia-Pacific Region, which is enshrined in the US

law on the allocation of budgetary funds for defense. The article discusses the latest interactions in the field of arms supplies and the development of atomic programs.

Keywords: India, USA, politics, international cooperation, development of relations, partnership.

На современном этапе развития системы международных отношений, как отмечают многие политологи, разворачивается все более явная картина подсистемного перекраивания мира, в которой важную роль играют крупные быстроразвивающиеся государства способные повлиять на геополитическую ситуацию не только в своем, но и в соседних регионах.

Геополитические изменения указывают на все большее усиление роли Республики Индия в АТР и ее влияния на современную систему международных отношений. Этому способствуют объективные факторы, такие как выгодное геостратегическое положение, существенные военно-политические возможности, прежде всего, обладание ядерным оружием, а также значительный экономический потенциал, человеческие ресурсы и довольно прочные позиции в перспективной сфере информационных технологий. Индия проводит активную внешнюю политику, основанную на принципах неприкосновенности, неучастия в военных союзах, поддерживает нормальные конструктивные отношения практически со всеми государствами мира, стремится к развитию региональной интеграции [1].

Индия – вторая по численности населения страна земного шара — обладает высоким политическим авторитетом, научно-промышленным и военным потенциалом и выдвигается на ключевые позиции не только в регионе, но и мире в целом. Достигнутые за годы реформ успехи в экономической сфере и широкомасштабное развитие международных связей с государствами мира в значительной степени способствовали выходу Индии на передовые позиции в регионе [2].

Темпы роста ВВП, несмотря на мировой экономический кризис, не опускаются ниже отметки в 5-6%. Валютные резервы страны превышают 30 млрд. долларов. По некоторым оценкам в ближайшем будущем Индия может войти в пятерку наиболее динамично развивающихся стран мира [3].

Несмотря на то, что Индия последовательно выступает за начало процесса всеобщего ядерного разоружения, настрой руководства страны и подавляющей части общества свидетельствует о том, что в ближайшее время она не откажется от своих ядерных амбиций, и будет продолжать создание собственных ядерных сил сдерживания и ракетных средств их доставки.

Кроме того, в Южно-Азиатском регионе мы наблюдаем наличие конфликтного потенциала между двумя крупнейшими странами региона – Индией и Пакистаном, которые являются де-факто ядерными державами, и соответственно складывается зона ядерной нестабильности, оказывающая негативное воздействие на состояние международной безопасности.

Напряженность между конфликтующими сторонами усиливает ускоренную милитаризацию обеих стран, содействует дальнейшему наращиванию ими своего заявленного ракетно-ядерного потенциала. Пакистан при этом стремится противодействовать усилению влияния в субрегионе Индии, получая определенную политическую поддержку со стороны некоторых стран. При этом после событий 11 сентября 2001 года Пакистан пользуется привилегией со стороны США в качестве «самого союзнического государства для Вашингтона после стран НАТО» и выступает на переднем крае борьбы США против международного терроризма, в том числе осуществляя координацию с США в их военных операциях против режима талибов в Афганистане. При этом лейтмотивом «стратегического сближения» Вашингтона и Нью-Дели является противодействие США глобальному усилению КНР.

Ядерной проблема в индийско-пакистанских отношениях является то, что она служит рычагом воздействия каждой из сторон (Индии и Пакистана) на проведение внешнеполитического курса в отношении другой стороны. И служит своеобразным регулятором взаимоотношений, фиксируя сложившееся определенное статус-кво в военно-политической и ядерной областях [4].

Другой стороной необходимости повышенного внимания к Индии является проведение ею активного внешнеполитического курса: стремление закрепить свою лидирующую роль в Движении неприсоединения и войти в состав постоянных членов СБ ООН. Реализация вышеупомянутого курса, направленного на рост своего международного влияния, нашло отражение в воплощении ядерных программ страны. Этот факт является политической реальией, что дает Индии право претендовать на особое к себе внимание.

В последнее время Индии в значительной степени удается сохранять и даже усилить высокий интерес к себе со стороны наиболее развитых стран Запада и США. Американские политики неоднократно заявляли, что Индия является партнером США, будучи крупнейшей демократией Азии.

Однако индийские политологи не склонны преувеличивать как планы и амбиции Индии, так и ее готовность разделить бремя ответственности (особенно военной) с Соединенными Штатами. Как пишут Д.Оллапалли и Р.Раджагопалан, у Индии, в отличие от других великих держав, нет разработанной внешнеполитической стратегии, поэтому ее правильней назвать «неопределившейся растущей державой» [5].

Отсутствие консенсуса среди индийской элиты по вопросам участия Индии в мировой политике, особенно в решении проблем миро урегулирования, а также острые внутренние проблемы, по их мнению, не позволят Индии в обозримом будущем занять более активную позицию на глобальном уровне [6].

США, учитывая сделанные промахи по недооценке возможностей России и Китая на индийском направлении, в 2008 году пошли на активизацию своей политики в Индии, попытавшись создать более высокое экономическое и политическое качество индийско-американского партнерства в противовес индийско-российскому и быстро формирующемуся индийско-китайскому партнерству. Причем, если первый вектор (Индия-Россия) в Вашингтоне воспринимается без особых волнений (за исключением аспектов российско-индийского сотрудничества на военном рынке и рынке мирного атома Индии), то второй (Индия-Китай) явно беспокоит американцев. Сближение Пекина и Нью-Дели создает дополнительные проблемы и общий политический дискомфорт для США.

В последнее время успешно развивается диалог с США. Подписанный политический документ «Совместное заявление о будущем индийско-американских отношений в XXI веке» может являться свидетельством трансформации политики Вашингтона в Южно-Азиатском регионе. Индия с приобретением ядерного оружия стала новым центром и фактически региональным гегемоном. Это признают США, которые пошли на подписание беспрецедентной ядерной сделки в области мирного использования ядерной энергии с Нью-Дели в июле 2005 года, фактически признав ядерный статус Индии [4, с.2].

В ходе визита в Индию госсекретаря США Хиллари Клинтон 20 июля 2009 был подписан ряд соглашений о сотрудничестве в военной сфере и в сфере ядерной энергетики.

Главное из подписанных соглашений - так называемое соглашение о "практическом мониторинге", по которому США получили возможность продавать Индии самое современное вооружение. Соглашение запрещает Индии перепродавать это вооружение или использованные при его создании технологии третьим странам, что является обязательным условием в соответствии с законодательством США. Еще одно подписанное соглашение предусматривает строительство в Индии двух американских ядерных реакторов в рамках программы по сотрудничеству в сфере ядерной энергетики.

Индия активно развивает оборонное сотрудничество с США. В ходе визита премьер-министра Индии Манмохана Сингха в США стороны подписали 27 сентября 2013 Совместную декларацию по оборонному сотрудничеству. В ней, в частности, указывается, что Индия и США рассматривают друг друга как "ближайших партнеров" [7].

Так, были заключены контракты на поставку противолодочных самолетов P-8I Poseidon, торпед для них, реактивных авиадвигателей GE F-414 для индийского истребителя Tejas, противокорабельных ракет Нагроон, военно-транспортных самолетов C-130J Super Hercules. Ведутся, в частности. Ведутся, в частности, переговоры о закупке противотанковых ракет Javelin, 155-мм буксируемых гаубиц M777, самоходных артиллерийских установок M109, ударных вертолетов AH-64 Apache и транспортных вертолетов CH-47 Chinook [8].

В конце сентября 2013 года Индию посетил Эштон Картер (первый заместитель министра обороны США). Так, он предложил совместную разработку электромагнитной катапульты для авианосцев. Ускорение объектов с помощью электромагнитных сил – это качественная альтернатива взлёту с помощью двигателей и топлива, которые находятся на самом объекте. Такой способ запуска, без сомнения, со временем будет использоваться в аэрокосмических системах [9].

В настоящее время Индия является крупнейшим импортером оружия в мире, и есть все основания полагать, что в ближайшие годы и даже десятилетия ситуация вряд ли изменится. Традиционно Индия больше остальных стран закупала российское вооружение, и костяк ее воздушных, морских и сухопутных сил составляет именно образцы военной промышленности России. Однако в последние годы Россия уступила Соединенным Штатам большую долю индийского рынка вооружений. Политолог Амин Парто приводит следующие факты [10].

Индия закупает вертолеты американского производства Apache. Общая сумма договора на поставку 22 таких машин приблизительно оценивается в 1,5 миллиарда долларов, новые тяжелые транспортные вертолеты Chinook. Индия разместила заказ на приобретение 15 вертолетов этой американской модели на сумму почти один миллиард долларов.

Кроме того, Индия заказала у американских разработчиков 12 противолодочных P-8. Сумма контракта как минимум оценивается в три миллиарда долларов. Значительную часть индийского транспортного флота для линий средней протяженности составляли российские самолеты Ан-24, тем не менее, Индия покупают американские, модели C-130 J, известных как Super Hercules. Контракт на сумму больше чем 2,1 миллиарда долларов.

Индия, заключила с США дорогостоящий контракт на покупку десяти военно-транспортных самолетов C-17 общей стоимостью 4,1 миллиарда долларов. Закупив три самолета Gulfstream-3, оснащенных специальным морским наблюдательным радаром и инерциальной системой навигации, индийские военно-воздушные силы получили на вооружение новейшие самолеты-разведчики.

В январе 2015 г. было подписано обновленное рамочное соглашение между США и Индией сроком еще на десять лет, где обозначено, что основой двустороннего сотрудничества является оборона и безопасность.

Сторонами были определены четыре стартовых/пробных совместных проекта (Pathfinder Projects) в рамках инициативы DTI: производство миниатюрных беспилотных летательных аппаратов RQ-11 Raven, контейнеров с разведывательной аппаратурой для самолетов C-130J Super Hercules, гибридных электрогенераторов и костюмов химической защиты нового поколения. Индия и США также договорились о создании рабочих групп по изучению возможностей сотрудничества в области технологий строительства авианесущих крейсеров и совместной разработки реактивных двигателей [11].

Хотя Индия по-прежнему не является участником Договора о нераспространении ядерного оружия, Вашингтон снял действовавший более 30 лет запрет на поставки в Индию ядерного оборудования и материалов, а также сняли соответствующие ограничения Группы ядерных поставщиков. Взамен Индия позволила контролировать МАГАТЕ 14 из 22 ядерных реакторов, и подписала Дополнительный протокол, открывающий доступ на индийский рынок американским поставщикам ядерных реакторов и ядерного топлива.

Однако принятый в 2010 году индийским парламентом закон об ответственности за ядерный ущерб практически заблокировал реализацию этой сделки, превратившись к настоящему времени в основной раздражитель в отношениях с США. Вопреки международной практике, зафиксированной в Венской конвенции 1963 года, которую Индия не ратифицировала, в индийском законе 2010 года ответственность за возможный ущерб при аварии на АЭС возлагается не на операторов атомных станций, а на поставщиков оборудования и ядерного топлива для них. В результате до сих пор американские компании не заключили ни одного соглашения с Индией в ядерной сфере, хотя в 2005 году предполагалось, что до 2012-го Индия приобретет у США не менее восьми реакторов, что позволило бы создать в США 20 тыс. рабочих мест.

В итоге, как считают американцы, приложив колоссальные усилия для предоставления Индии возможности выйти на международный рынок ядерного оборудования и материалов, США лишь расчистили дорогу своим конкурентам, не получив ничего взамен. В самой Индии полагают, что в случае реализации ядерной сделки с США доля атомной энергии в энергетическом балансе страны вырастет к 2030 году с 3% до 10% [12].

В целом нынешним индийским руководством пропагандируются большие планы, которые нашли свое отражение в концепции внешней политики, определяющей главные приоритеты страны. Основными из них являются: энергетическая безопасность, «экономизация» внешней политики и борьба с терроризмом.

Именно эти приоритеты определяют характер ее военно-технического сотрудничества Индии с зарубежными государствами. Так, регламент оборонных закупок в редакции 2016 года (Defence Procurement Procedure, DPP) – основополагающий документ министерства обороны Индии в соответствующей области – описывает систему категоризации приобретаемой продукции с целью стимулирования роста внутреннего производства [13].

С 2016 года Индия имеет статус «основного партнера США в области обороны» (Major Defense Partner), который закреплен в американском законе о выделении бюджетных средств на нужды обороны (National Defense Authorization Act, NDAA).

Преимущества в данной системе занимает покупка разработанной и произведенной в Индии продукции с минимальным содержанием компонентов местного происхождения равным 40% в ценовом выражении или же продукции, разработанной и произведенной за рубежом с аналогичным показателем уже в 60%. На более низкой ступени стоит покупка зарубежных образцов с полной локализацией производства в Индии. Наименее же предпочтительным остается вариант закупки готовой продукции зарубежного производства для имеющих стратегическую значимость или длительно эксплуатируемых систем вооружений. Особое внимание при заключении сделок уделяется вопросам передачи технологий и приобретения лицензий на производство [14].

Ведущие политологи США в течение последних пяти лет внимательно следят за развитием ситуации в каждой из крупнейших мировых держав, в том числе и в Индии, оценивая ее внутренние императивы и внешнеполитические планы и амбиции. Американские политологи стараются просчитать, насколько сильной может быть политика каждой из держав АТР, в какой мере их действия могут ограничить возможности американской политики и каковы будут последствия для Соединенных Штатов. Не случайны перспективные американские планы не только по усилению трансатлантической подсистемы, но и по укреплению влияния США в АТР.

Политика Дональда Трампа в отношении Азии во многом продолжает линию, заложенную его предшественниками. Ещё с первой половины 2010-х гг. Соединённые Штаты проводят курс на блокирование усиления Китая в АТР. Замена концепта Азиатско-тихоокеанского региона Индо-Тихоокеанский обусловлена, в первую очередь, стремлением вовлечь Индию в систему сдерживания КНР. Как пишут аналитики. С одной стороны, азиатские страны хотели бы видеть США в качестве противовеса КНР, что предоставило бы им большее пространство для политического маневрирования. С другой – эти же самые государства опасаются обострения американо-китайского противоборства, которое может выродиться в региональную дестабилизацию [15].

Выстраиваемая американцами архитектура в рассматриваемом регионе – это так называемый «ромб», в который входят США, Япония, Индия и Австралия. С 2017 г. были возобновлены консультации в четырёхстороннем формате. Содержательный диалог и практические инициативы реализуются преимущественно в двусторонних и трёхсторонних форматах, в партнёрстве только с отдельными странами этого ромба.

В 2018 году Индия стала страной-партнером США по торговле стратегическими товарами, что дало возможность приобретения расширенной номенклатуры высокотехнологичной продукции американского производства военного назначения для Индии.

Летом 2019 г. стало известно о включении в проект новой версии закона NDAA положения о предоставлении Индии статуса партнера США равного странам-членам НАТО, что также в перспективе должно способствовать углублению военного сотрудничества в части передачи современных технологий.

Объем поставок вооружений и военной техники из США в Индию поднялся с практически нулевой отметки в начале столетия до более чем 15 млрд. долл. в 2019 г. [16].

Вашингтон рассматривает Нью-Дели в качестве важного союзника и центрального звена своей Индо-Тихоокеанской стратегии. Помимо этого, очевидный коммерческий интерес для США представляет индийский рынок вооружений как один из наиболее емких рынков в мире. В последние годы США выиграли ряд крупных контрактов, включая поставку Индии военно-транспортных самолетов Lockheed Martin C-130J Super Hercules, ударных вертолетов AH-64E Apache Guardian и тяжелых военно-транспортных вертолетов CH-47F(I) Chinook [17].

Индия, в свою очередь, заинтересована в повышении боеготовности вооруженных сил для обеспечения безопасности границ и противостояния внешним вызовам, к основным из которых Нью-Дели относит потенциальные конфликты с Китаем и Пакистаном. Несмотря на наличие общих интересов и достигнутые успехи в развитии военного сотрудничества, проблемными остаются, пожалуй, наиболее сложные и продвинутые форматы взаимодействия, такие как трансфер технологий, совместные разработка и производство систем вооружений.

Список использованной литературы:

- 1 Нуржанова С.М. *Внешинополитические приоритеты сотрудничества Республики Казахстан и Республики Индия на современном этапе // Вестник КарГУ. – Серия Международные отношения. – 2008. – №4. – С.45.*

2 Baidautetova M., Zhamansarin N. *New stage of the rise of india and the development of Kazakhstan-Indian relations* // Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика», №1-2(56-57), 2019 г.

3 Мукерджи А.К. *Перспективы укрепления казахстанско-индийского партнерства*. – Алматы: КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2006 // analitika.org/article

4 Сотников В.И. *Пакистано-индийские отношения и российские национальные интересы* // www.iimes.ru/rus/stat/2007/02-11-07a.htm

5 Шаклеина Т.А. *Современный мировой порядок: на пороге нового этапа развития?* // www.asiaafrica.ru

6 Ollapally D.M. and Rajagopalan. *Foreign Policy Perspectives of an Ambiguous Power / Emerging Powers in a Comparative Perspective*. P.73, 105-106.

7 МИД Индии: *военное сотрудничество с США не будет развиваться за счет РФ* // AFP 2013/ Raveendran.

8 <http://ria.ru/world/20131001/966971660.html>

9 Горбенко А. *Битва за Индию* // www.odnako.org/blogs/show_29904/

10 Амин Парто. *Неудачная конкуренция России с США на индийском рынке вооружений* // www.inosmi.ru/world/20131024/214154195.html

11 *Defence Trade and Technology Initiative: India, US agree on 2 new 'pathfinder' projects* // <https://economictimes.indiatimes.com>

12 https://mod.gov.in/dod/sites/default/files/Update060519_0.pdf

13 *Взгляд в будущее: Россия и военное сотрудничество Индии и США* // <http://inosmi.ru/russia/20121224>

14 *Индия и США: сотрудничество в сфере военных технологий* // <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/indiya-i-ssha-sotrudnichestvo-v-sfere-voennykh-tehnologiy/>

15 *Политика США в индо-тихоокеанском регионе: последствия для России* // https://russiancouncil.ru/activity/workingpapers/politika-ssha-v-indo-tikhookeanskom-regione-posledstviya-dlya-rossii/?sphrase_id=30760730

16 *Pompeo to seek stronger strategic ties with India despite trade tensions* // <https://www.reuters.com/article/us-india-usa-pompeo/pompeo-to-seek-stronger-strategic-ties-with-india-despite-trade-tensions-idUSKCNITM1AO>

17 *Индия и США: сотрудничество в сфере военных технологий* // <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/indiya-i-ssha-sotrudnichestvo-v-sfere-voennykh-tehnologiy/>

ӘОЖ 327

FTAXP 11.25.67

Б.Бюжеева¹, А.Әліпбаев², Л.Биссембаева³

¹Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасының доценті, тарих ғылымдарының кандидаты

²Халықаралық бизнес университеті, әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар кафедрасының доценті, тарих ғылымдарының кандидаты

³Халықаралық бизнес университеті, әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар кафедрасының магистранты

ЖАҒАҢДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ РЕСЕЙ МЕН ТҮРКИЯ АРАСЫНДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ӘРІШТЕСТІК: МҮДДЕЛЕР ТОҒЫСЫНЫҢ МӘНІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Аңдатпа

Мақалада Ресей мен Түркияның мемлекетаралық қатынастары талқыланады. XX ғасырдың аяғында орыс-түрік қатынастары екі ел арасындағы қатынастардың одан әрі даму бағытын анық-

тайтын сапалы жаңа деңгейге жетті. Орыс-түрік қатынастарындағы жаңа кезең әр түрлі салалардағы: сыртқы саясат, экономика, қорғаныс өнеркәсібі және мәдениеттегі бәсекелестіктен кең ауқымды ынтымақтастыққа көшуді білдіреді. Мегажобалар бірінен соң бірі жарияланды, бірлескен кәсіпорындар мен қоғамдық бірлестіктер құрылды. Бірақ 2015 жылдың қарашасындағы ресейлік ұшаққа қатысты қайғылы оқиға жоғары межеге жақындаған екіжақты қатынастардың қарқынды дамуын тоқтатты. Ол тоқтап қалды, бірақ рухани дамуында бір-біріне өте жақын орналасқан халықтардың бірлікке деген ғасырлар бойғы ұмтылысын жоя алмады. Дегенмен сыртқы күштердің қатты қарсылығына және қысымына қарамастан, Түркия мен Ресей қатынастарды қалыпқа келтіруге кірісті. Жалпы, екі мемлекет басшыларының ресми мәлімдемелері, ресей-түрік саудасының өсу қарқыны мен байланысты салалардағы ынтымақтастықтың объективті көрсеткіштері Ресей мен Түркия арасындағы халықаралық қатынастардың жақсаратынын болжауға негіз береді.

Түйін сөздер: жаһандану, Ресей, Түркия, экономика, ынтымақтастық, сыртқы саясат.

Бюжеева Б.¹, Алимбаев А.², Биссембаева Л.³

*¹к.и.н., доцент кафедры международных отношений и мировой экономики,
КазНУ имени аль-Фараби*

*²к.и.н., доцент кафедры социально-гуманитарных наук,
Университет международного бизнеса*

*³магистрант кафедры социально-гуманитарных наук,
Университет международного бизнеса*

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПАРТНЕРСТВО РОССИИ И ТУРЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: СУЩНОСТЬ СОПРИКОСНОВЕНИИ ИНТЕРЕСОВ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Аннотация

В статье рассматриваются межгосударственные отношения России и Турции. В конце XX столетия российско-турецкие отношения вышли на качественно новый уровень, что предопределило дальнейший ход развития отношений двух стран. Новый этап российско-турецких отношений знаменует собой переход от соперничества к многоплановому широкому сотрудничеству в различных областях: внешней политике, экономике, оборонной промышленности, культуре. Мегапроекты анонсировались один за другим, создавались совместные предприятия и общественные объединения. Но печальный, трагический инцидент со сбитым российским самолетом в ноябре 2015 года остановил стремительное развитие двусторонние отношений на самом пике. Остановил, но не смог разрушить многовековую тягу двух народов к единению, народов столь близких друг к другу в своем духовном развитии. Но, несмотря на мощное противодействие и давление внешних сил Турция и Россия вступили на путь нормализации отношений. В целом, официальные высказывания первых лиц обоих государств, объективные показатели роста темпов российско-турецкой торговли и сотрудничества в смежных сферах дает повод прогнозировать только лишь улучшение в международных отношениях России и Турции.

Ключевые слова: глобализация, Россия, Турция, экономика, сотрудничество, внешняя политика.

Byuzheyeva B.¹, Alipbayev A.², Bissembayeva L.³

¹*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Chair of International Relations
And World Economy of al-Farabi Kazakh National University*

²*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Social
and Humanities Sciences of University of International Business*

³*MA student, Department of Social and Humanities Sciences of University of International Business*

THE STRATEGIC PARTNERSHIP OF RUSSIA AND TURKEY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: THE ESSENCE OF THE CONVERGENCE OF INTERESTS AND PERSPECTIVE

Abstract

The article discusses the interstate relations of Russia and Turkey. At the end of the 20th century, Russian-Turkish relations reached a qualitatively new level, which predetermined the further course of development of relations between the two countries. A new stage in Russian-Turkish relations marks a transition from rivalry to multifaceted broad-based cooperation in various fields: foreign policy, the economy, the defence industry, and culture. Megaprojects were announced one after another, joint ventures and public associations were created. But the sad, tragic incident with the downed Russian plane in November 2015 stopped the rapid development of bilateral relations at the peak. He stopped, but could not destroy the centuries-old carving of two peoples for unity, peoples so close to each other in their spiritual development. But despite strong opposition and pressure from external forces, Turkey and Russia have embarked on normalization of relations. In general, the official statements of the top officials of both states, objective indicators of the growth rate of Russian-Turkish trade and cooperation in related fields gives reason to predict only an improvement in international relations between Russia and Turkey.

Keywords: globalization, Russia, Turkey, economy, cooperation, foreign policy.

Қазіргі кезеңдегі бір-бірімен өзара тығыз байланысқан және өзаратәуелді дүние халықаралық қатынастардағы субъектілердің саяси, әлеуметтік-экономикалық жүйесінің даму деңгейіне қарамастан, бірінші кезекте мемлекетаралық ымыра мен өзара қарым-қатынас, ынтымақтастық мәселесін шешу қажеттігін ұсынуда. Бүгінгі өзаратәуелді жағдайда саяси, әлеуметтік-экономикалық, мәдени байланыстар тек осы саладағы үрдіс негізінде ғана маңызды емес, сондай-ақ оның бейбітшілік пен қауіпсіздік ісінде де мәні аса зор. Өйткені адамзаттың тұйықталған және оқшауланған саяси-экономикалық және мәдени күйден біртұтас адамзат қауымдастығына қарай бет бұруы тарихи дамудың жан-жақты маңызды үрдісі болып табылады.

Жаһандану әлеуметтік салада да бірқатар мемлекеттерде көптеген мәселелер туғызуда. Сонымен бірге атап өтетін жағдай ол жаһанданудың экономикаға қатысты емес салада да өзіндік салдарын байқауға болады. Сондай салалардың бірі қауіпсіздік мәселесі, яғни жаһандану үдерісі қақтығыстардың шығуына себепші болуы мүмкін. Дегенмен бес ғасырлық байланыс тарихы бар Түркия мен Ресей елдері үшін жаһанданудың мұндай жағымсыз жағы тым айқын бола қоймас. Өйткені әлемдегі осындай жаһандану үдерісінде бірлесе отырып даму Түркия Республикасы мен Ресей Федерациясы үшін де өте зор мәнге ие екендігі сөзсіз.

Түркі әлемінің ішінде Түркия мемлекеті жаһандану үдерісіне кең көлемде араласып кеткен мемлекеттердің бірі екендігі ақиқат. Бұл ел еуропалық интеграция басталғанда-ақ сол өзара үйлесудің ортасында болуға ұмтылған алғашқы мемлекеттер қатарында болды. Тіпті XX ғасырдың 50-жылдарының басында-ақ Түркия батыстық НАТО сияқты әскери-саяси топқа мүше болып, жақын араласқан, бұл да үйлесу үдерісі жедел қарқынмен дамыған батыспен жақын болғандығының айғағы. Жаһандану үдерісі көптеген дамыған елдерге жаңа аймақтарды игеруге түрткі болды. Өйткені жаңа тыныс алу кеңістігі қажет еді. Сол ретте әлемдік жаһандану үдерісі Түркия мен Ресей елдерін де тығыз ынтымақтастықты негізге алу қажеттілігіне итермеледі.

Түркия мен Ресейдің қарым-қатынастарына тарихи тұрғыдан назар аударатын болсақ, оның бес ғасырлық тарихы бар екендігін атап кеттік (Тарихшылардың пікірінше екіжақты қатынастар князь III-Иванның теңіз саудасы туралы 1492 жылы 30 тамызда Осман сұлтананы II-Баязидке жіберген

хабарламасынан басталады. Ал Ресей империясының елшілігі тұрақты негізде 1701 жылы Ыстамбұлда ашылған болатын). Осы кезең аралығында Ресей мен Түркия 12 рет соғысқан, бұл қазіргі геосаясатта нақты өзіндік із қалдырды [1].

Орыс-түрік соғыстарының бірнеше ғасырлық тарихына қарамастан, Ресей мен Түркия бір уақытта экономикалық және мәдени салаларда серіктес болып қала берді. 20 ғасырдың басында Осман империясы Ресейдің Таяу Шығыс және Балқан түбегі елдерінің арасындағы сыртқы саудасында бірінші орынды иеленді. 19 ғасырдың аяғы - 20 ғасырдың басы көрші екі елдің қарым-қатынасын жаңа деңгейге көтерді. Өзара тиімді ынтымақтастықтың болашағы екі жақ үшін әскери қақтығыстарға қарағанда анағұрлым оң болды. Түркия Ұлы Ұлттық Жиналысының алғашқы сыртқы саяси актісі Кеңестік Ресеймен байланыс орнату туралы ұсынысы болды. Түркия Республикасы мен Кеңестік Ресей арасындағы дипломатиялық қатынастар 1920 жылдың 2 маусымында орнатылған еді. Яғни келесі жылы 100 жылдық межеге жетеді.

Кеңестік Ресей мен Түркия арасындағы достық пен бауырластық туралы келісімге 1921 жылы 16 наурызда қол қойылғаннан кейін қару-жарақ жеткізу және 10 млн рубль алтынмен өтеусіз көмек көрсету басталады. Түркия Республикасының негізін қалаушы Мұстафа Кемал Ататүрікке үстем ақысыз қаржылық көмек көрсеткен бірден-бір мемлекет – Ресей болды [2]. Екі ел арасындағы тату көршілік қатынастар 1925 жылы қол қойылған Кеңестер Одағы (КСРО) мен Түркия арасындағы достық пен ынтымақтастық туралы келісіммен және 1929 жылы қол қойылған шартқа қосымша хаттамамен қамтамасыз етілді. 1934 жылы КСРО Түркияға тоқыма өнеркәсібін дамыту үшін 20 жыл мерзімге пайызсыз несие берді, оны төлеу түрік тауарлары арқылы жүзеге асырылды [3]. Олай болса екі ел арасындағы сауда-саттық, саяси қарым-қатынастар екі тараптың геосаяси орналасуымен, өзара тиімділігімен дәйектеледі.

Қырғи-қабақ соғыстың аяқталуы барлық саладағы орыс-түрік қатынастарына қуатты серпін берді. Қазіргі орыс-түрік қатынастарының негізгі құжаты 1992 жылы қол қойылған және 1994 жылы парламенттермен ратификацияланған Ресей Федерациясы мен Түркия Республикасы арасындағы қатынастардың негіздері туралы келісім болып табылады [4]. Сол кездегі Ресей Президенті Б. Ельцин мен Түркия Президенті С.Дәмрелдің пікірінше, келісім Ресей-Түркия қатынастарындағы сапалы жаңа келбетке айналды. Қол қойылған келісім, ең алдымен, сауда-экономикалық байланыстардың дамуына айтарлықтай әсер еткен болатын.

XX ғасырдың аяғында орыс-түрік қатынастары екі ел арасындағы қатынастардың одан әрі даму бағытын анықтайтын сапалы жаңа деңгейге жетті. Орыс-түрік қатынастарындағы жаңа кезең бәсекелестіктен әр түрлі салалардағы: сыртқы саясат, экономика, қорғаныс өнеркәсібі және мәдениет салаларындағы кең ауқымды ынтымақтастыққа көшуді білдіреді. Қазіргі уақытта заңнамалық базада 60-тан астам екіжақты құжаттар кездеседі, олардың арасында сауда, ғылыми, техникалық, мәдени ынтымақтастық, есірткі құралдарының және психотроптық заттардың заңсыз айналымымен күрес саласындағы ынтымақтастық туралы келісімдер, консулдық конвенция, терроризм мен терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы ынтымақтастық туралы меморандумдар бар [5].

Соңғы 30 жыл ішінде алғаш рет 2004 жылы желтоқсанда Ресей президенті В.Путин Түркияға ресми сапармен келді. Оның қорытындылары бойынша екі елдің көшбасшылары достық пен жан-жақты серіктестікті тереңдету туралы бірлескен декларация қабылдады. Осыдан кейінгі он жыл көлемінде саяси және экономикалық байланыстар қарқынды дамығанын көрдік. Түркия мен Ресей арасындағы қатынастардың өзекті мәселелері қатарында: Таяу Шығысты реттеу, Кипр мәселесі, Ирактағы жағдай, Кавказдағы жағдай, Орталық Азиядағы, Ирандағы, Ауғанстандағы, Қара теңіз аймағындағы Ресей-Түркия ынтымақтастығы, Ресей-НАТО Кеңесінің мәселелері, халықаралық лаңкестікке қарсы күрес басты орында болды. Екі тарап та Қара теңіз аймағында көпжақты ынтымақтастықты одан әрі кеңейту үшін қолайлы жағдай жасауды қолдады. Осыған байланысты Ресей-Түркия келіссөздерінің басты тақырыптарының бірі Ресей мен Түркияның Қара теңіз экономикалық ынтымақтастық ұйымы аясындағы өзара іс-қимылы және оның қызметінің тиімділігін арттыру болды. 2010 жылдың мамырында визалық режимді жеңілдету, Түркияда атом электр стансасын салу, Самсун-Джейхан мұнай құбырын салу және Джейханда мұнай өңдеу зауытын салу туралы, Ыстамбұлда Түрік-Ресей университетін ашу туралы келісімдерге қол жеткізілді, бірқатар басқа да келісімдер мен келісімшарттар жасалды [6].

Түркияның ресейлік тарапқа өзінің экономикалық теңіз аймағында «Оңтүстік ағын» газ құбырын салу мүмкіндігін анықтау үшін аумақтық суларында геологиялық жұмыстар жүргізуге рұқсат беруі, екі елдің мүддесінің тоғысуынан еді. Сондықтан да Ресей-Түркия байланысында екі тараптың

экономикалық қатынастары басты орынға шықты. Екі ежелгі экономикалық серіктес ел жыл сайын олардың өсу қарқынын арттыратын өзара тиімді қатынастар дәстүрін жалғастыруға ұмтылды. Соның нәтижесінде Ресей экономикасында түрік инвестициялары 7 миллиард долларға бағаланса, Түркиядағы ресейлік инвестициялар 6 миллиард долларды құрайды (туризм, қызметтер, энергетика) [7]. Бұл Ресейді Түркияның басты сауда серіктесі деңгейіне көтерсе, Түркия - Ресейдің 5-ші орындағы сауда серіктесіне айналғанын дәйектейді. Ресейдегі түрік инвестициясының негізгі бағыттары - тоқыма, тамақ, химия, ағаш өңдеу, құрылыс және әрлеу материалдары өндірісі және қызмет көрсету саласы: сауда, туризм және банк секторы. Егер ресейлік капиталды Түркияға экспорттау беталысы туралы айтатын болсақ, онда бірқатар ірі және орта ресейлік компаниялар Түркия нарығына қызығушылық танытатынын атап өткен жөн, алайда, қазіргі уақытта ресейлік компаниялар негізінен қызмет көрсету саласында құрған фирмалар мен бірлескен кәсіпорындардың жарғылық капиталына инвестиция салуды жүзеге асыруда. Сондай-ақ құрылыс-мердігерлік жұмыстарды жүргізу үшін Оташ-Хазинедароглу-Стройтрансгаз құрылса, Батыс газ құбырының өткізу қабілеттілігін арттыруға Турусгаз ("Газпром" - "Боташ" - "Гама") бірлескен кәсіпорны қаражат бөлген болатын. 90-жылдардың ортасынан бастап Ресей экспортының негізгі көзі - табиғи газ тасымалдау болды [8].

Әрине, Түркия өзінің негізгі батыстық әріптестерімен де тығыз қарым-қатынастарын нығайта түсуде. Түркия НАТО және АҚШ жобаларына да белсенді түрде қатысуға атсалысуда. 2011 ж. қыркүйегінде зымыранға қарсы америкалық қорғаныс жүйесінің қондырғыларын Түркия аумағында орналастыру туралы Вашингтонмен келісімге қол қойған еді [9]. Өз кезегінде Ресей үкіметі де бұл мәселелерді жақсы біледі, алайда Түркияның энергетикаға өте зәру екендігін өте ұтымды пайдалануға талпынады. Өйткені Түркия елі өзіне қажетті газдың үштен екі бөлігін Ресейден тасымалдайды және де жақын арада ресейлік газды алмастыратын айтарлықтай балама көрінбейді. Бұған қоса, Ресей, Түркия және Израиль Ресей газын Израильге, сондай-ақ Таяу Шығыстағы араб елдеріне экспорттаудың болашақтағы жобасына қатысуда. Яғни, Түркияның мұнай-газ коммуникацияларымен өте тығыз араласуы Ресей, сондай-ақ аймақтың басқа да мемлекеттерімен ұзақ мерзімді қарым-қатынасты сақтауы өзі үшін тиімді де және болашағы да зор. Яғни елдер арасындағы тек экономикалық өзара тәуелділік бейбіт қарым-қатынастарды қолдауға және сақтап қалуға қабілетті деп айтуға болады. Сол ретте Түркия Ресейге қызанақ (импорттың жалпы көлемінің 40%), автобустар мен шағын автобустар - импорттың 32,2%, жүзім - импорттың 27%, лимон - импорттың 45%, темекінің - 36%, пластикалық шлангтардың - барлық импорттың 40% негізгі жеткізушісі болып табылады [10]. Жеңіл өнеркәсіп тұрғысынан Түркия тоқыма өнеркәсібінің импорты бойынша Ресей нарығында жетекші орын алады. Америкалық мақта-матамен салыстырғанда сапалы және арзан түріктік мақта-мата Еуропа мен Ресей нарықтарын жаулап алған болатын.

ТМД елдерінен келген туристер үшін Түркия жыл бойғы демалу аумағына айналғаны белгілі. Ал Түркия Республикасының Ресей Федерациясындағы өкілетті елшісі болған Куртулуш Ташкент 2006 жылы «Новые известия» газетіне берген сұхбатында туризм саласындағы ресей-түрік қатынастарын дамытудың маңыздылығын атай келе: Түркияға келген 1,8 миллион ресейлік саяхатшының Түркия бюджетіне 200 миллион америкалық доллар құйғандығын тілге тиек еткен еді [11]. 2014 жылғы 1 желтоқсанда Путин мен Түркия президенті Ердоған Ресей мен Түркия арасындағы жоғары деңгейдегі ынтымақтастық кеңесінің бесінші отырысына қатысып, кездесу қорытындылары бойынша ынтымақтастық туралы сегіз құжатқа қол қояды [12].

Түркия Президенті Реджеп Тайып Ердоған 2015 жылғы 23 қыркүйекте Мәскеуде Ресей Федерациясының Президенті В. Путинмен келіссөздер жүргізіп, Мәскеу соборының жаңа кешенінің ашылуына қатысса, 16 қарашада екі ел басшылары Анталияда G20 саммиті аясында екіжақты кездесу өткізеді. Сонымен бірге Сыртқы істер мекемелері деңгейіндегі байланыстар, парламентаралық үндесулер қарқынды даму үстінде болған еді.

Бірақ 2015 жылдың қарашасында түріктік қарулы әуе күштерінің ұшағының Сирия мен Түркия арасындағы әуе кеңістігінде қағып түсірілген ресейлік ұшақтың қайғылы тағдыры тығыз даму үстіндегі екіжақты серіктестікті бір мезетте күрт тоқтатты. Әрине, түріктік тараптан жасалынған бұл қадамның өзіндік себептері де баршылық еді. Тіпті қазан айының басында ресейлік әскери әуе ұшақтарының Түркияның әуе кеңістігін екі рет бұзуының өзі екіжақты қарым-қатынастарға сызат түсірген еді. 10 қазанда Анкарада орын алған лаңкестік әрекеттерден 95 адамның қаза болып, 246 адамның ауыр жарақат алуына байланысты Ресей Президентінің қайғылы оқиғаға қатысты көңіл айтуы мен көмек ұсынуы да бұл салқындылықты жібіте алмаған сияқты [13].

Тек әуе кеңістігін бұзушылық әрекеттері ғана емес, сонымен бірге өз кеңістігінен ығыстыру мақсатында көтерілген түріктік әуе күштеріндегі әріптестерін ресейліктердің нысанаға алулары да сол кездерде түрік басшылығының ашу-ызасын үдетті. Олар мұны басынғандық сипатта қабылдағандай. Соған орай мұндай әрекеттер тыйылмаған жағдайда екіжақты экономикалық қатынастарға қауіп төнетіндігін Түркия Президенті Реджеп Тайып Ердоған 8 қазан күні ескерткен болатын. Ресеймен жасалынған экономикалық келісімшарттар бойынша басқа әріптестер іздеу ықтималдығын да атап өтеді. Ресейден табиғи газды сатып алушылардың ең алдыңғысы екендігін айта келіп, Түркиясыз қалу Ресей үшін де зор шығын болатындығын ашық жеткізген болатын. Ресей билігіне түрік басшылығының қатты ашуланғандығы белгілі болған кезде, ресейлік тарап мәселені ушықтырмауға талпынды. Алайда Мәскеу тарапынан орын алған әрекеттерге қатысты тікелей ешқандай кешірім сұралмады, бұл көптеген сарапшылардың пікірінше Ресейдің Түркиямен қарым-қатынасты сынап көруге дайындығын көрсеткендей.

Екіншіден, Ресей Түркияның өзімен экономикалық, оның ішінде газ мәселесінде, атом станциясын салу қажеттілігіне байланысты және тағы басқа салалар бойынша тығыз шырмалып қалуы, тіпті Сирияға қатысты кейбір саяси ұстанымдарының бір арнадан шығуына байланысты түріктік тараптың олармен санасатындығына тым сенімді болуынан деп те ойлаймыз. Олай болса не себепті Түркия тарабы тым күрт әрекеттерге барды деген ой да мазаландырады. Бұл жерде ең алдымен Түркияның сонау 1952 жылдан бері НАТО-ның мүшесі екендігін ескеру қажет сияқты, яғни еуроатлантикалық әріптестіктің өзіндік ықпалы да басты рөлді атқаруы мүмкін. Ия, әлемде біртұтастықтың пайда болуына мүдделі емес өте қуатты күштер де бар, олар өткен ғасырлардағыдай ресей-түріктік жақындасуды тежеп, екі елді бір-біріне жау етіп қою үшін барын салары да анық. Екіншіден, елдегі ішкісаяси себептер түріктік басшының дербес күрделі шешім қабылдай алатындығын дәлелдеу арқылы елдегі беделін арттыруға бағытталуы да ықтимал. Өйткені өткен парламенттік сайлауларда ел басшысының партиясы қажетті деңгейге көтеріле алмай қалғаны белгілі. Сол себепті беделді ел басшысының партиясы парламенттегі орынның кем дегенде үштен екісіне ие болған жағдайда, түріктік конституцияға толықтырулар енгізу арқылы президенттің өкілеттілігін нығайту мүмкіндігі туар еді. Олай болса тәуекелге бел буу арқылы, уақытша қиыншылықтарды жеңе отырып, ел алдында, тіпті әлем алдында, бұл жерде негізінен АҚШ пен Солтүстікатлантикалық одақтағы әріптестеріне де, болашақта Түркиямен санасу керектігін көрсеткісі келгендей. Оған Түркия басшысының соңғы кезеңдердегі саяси-экономикалық шешімдері нақты дәлел бола алады.

Түркия тарапынан орын алған осындай қатаң қадамына орай қабылданған арнайы экономикалық шаралар аясында Ресей 2016 жылғы 1 қаңтардан бастап Түркиядан бірқатар өнімді жеткізуге эмбарго енгізді. Түркиядан жемістерді, пиязды, қырыққабат пен брокколиді, тұзды, сағыз мен қалампырды жеткізуге тыйым салынды. Түркиядан мұздатылған ет пен тауық еті мен күркетауық, қызанақ, қияр, жаңа жүзім, алма, алмұрт, құлпынай әкелуге де рұқсат етілмеді. Жеті ай бойы екі тараптың байланысы іс жүзінде «тоқтатылды» [14].

Дегенмен осы сәтті қалаған сыртқы күштердің қатты қарсылығына және қысымына қарамастан, Түркия мен Ресей өзара саяси арпалысты тым шиеленістірмей, саналы достық қарым-қатынастарды қалыпқа келтіруге кірісті. 2016 жылдың маусым айында Түркия Президенті Ресей Президентіне деген жеке жолдауында қарым-қатынастарды қалыпқа келтіруге қызығушылық танытып, ресейлік ұшқыштың қазасы үшін өкінішін білдірді. Ердоған сонымен қатар Түркия мен Ресей арасындағы дәстүрлі достық қатынастарды қалпына келтіру үшін, сондай-ақ аймақтағы дағдарыстық оқиғаларға бірлесіп әрекет ету және лаңкестікпен күресу үшін қолынан келгеннің бәрін жасауға дайын екенін жеткізді [15]. Осы сәттер негізінде Президенттер арасында қол жеткізілген келісімдерге сәйкес, екі елдің сыртқы істер министрлері 2016 жылдың 1 шілдесінде Сочи қаласында жұмыс кездесуін өткізсе, 9 тамызда Санкт-Петербургте екіжақты қатынастардағы дағдарыстан кейін Ресей мен Түркия президенттерінің алғашқы кездесуі өтті. Кездесуден кейін Путин мен Ердоған барлық саладағы ынтымақтастықты қалпына келтіруге, атап айтқанда, сауда-экономикалық ынтымақтастықты жандандыруға және Сирияда ымыраға келуге дайын екендіктерін мәлімдеді. Мәскеу де, Анкара да Сирияның аумақтық тұтастығын қолдайды. Келіссөздердің нәтижесінде Анкара «Түрік ағыны» газ құбыры мен «Аккую АЭС» жобаларын қайта бастау туралы оң шешім қабылданды.

Алайда қарым-қатынастың аз уақытта болсын үзілуінің салдарынан 2016 жылы екіжақты сауда үштен бірге төмендеп, іс жүзінде 10 жыл бұрынғы деңгейге жетті. Ынтымақтастықты қалпына келтіру мақсатында 2016 жылдың қазан айында "Түрік ағыны" жобасы бойынша Ресейден Түркияға жаңа газ құбырын салу туралы үкіметаралық келісімге қол қойылған болатын. Құжат әсқайсысының

қуаттылығы 15,75 миллиард текше метр болатын Қара теңіздің түбімен магистральдық газ құбырының екі жолын салуды қарастырды [16].

2016 жылдың желтоқсан айының басында Ресей Федерациясымен Түрік ағынын салу жобасы бойынша келісімді ратификациялау туралы заңға Ердоған қол қойса, 2017 жылғы 7 ақпанында Путин «Түрік ағыны» газ құбырының құрылысы туралы келісімді ратификациялаған заңға қол қойды.

Ресейлік мамандар Мерсин қаласында 20 миллиард доллардан астам инвестицияны құрайтын "Аккую" атом электр станциясын (АЭС) салу жөніндегі ең ірі бірлескен жоба аясында ынтымақтастықты жалғастыра түсті. Станцияның бірінші энергоблогын өндірістік пайдалану 2023 жылға жоспарланған болатын [17].

Екі ел арасындағы экономикалық ынтымақтастықтың дамушы бағыттарының бірі инвестициялық ынтымақтастық болып табылады. Қазіргі уақытта Ресей мен Түркияның өзара инвестициялары екі жақтан 10 миллиард долларды құрайды. Жаңа бірлескен жобалардың іске қосылуы туралы 2017 жылғы 10 наурызда қол қойылған меморандумға қол қойылған Ресей-Түркия инвестициялық қорының қызметі ықпал етуде.

Соңғы кезге дейін ресейлік инвестициялар негізінен қызмет көрсету саласындағы шағын және орта кәсіпорындардың жарғылық капиталына бағытталды, бірақ қазір Түркиямен ұялы байланыс, отын-энергетика және қара металлургия, атом энергетикасы сияқты салалардағы инвестициялық ынтымақтастық аясын кеңейту үрдісі байқалады.

2016 жылдың ортасында басталған екіжақты қатынастарды қалыпқа келтіру процесі Түркияға туристік турларды сатуға тыйым салуды алып тастауға мүмкіндік берді, кейіннен Ресей үкіметінің Түркиямен чартерлік рейстерді қайта бастауға мүмкіндік беретін қаулысы қабылданды. 2016 жылы Росстаттың мәліметі бойынша Түркияға 800 мыңға жуық ресейлік турист келді [18]. Сауда-экономикалық ынтымақтастық жөніндегі аралас үкіметаралық Ресей-Түркия комиссиясының жұмысы қайта жанданды.

Екі ел арасындағы сауда-экономикалық қатынастарды одан әрі дамыту үшін маңызды екіжақты құжаттар бойынша келіссөздер жүргізілуде: сауда-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени ынтымақтастықтың 2017-2020 жылдарға арналған үкіметаралық орта мерзімді бағдарламасы және қызметтер мен инвестициялар саудасы туралы үкіметаралық келісім. Бірлескен Ресей-Түркия инвестициялық қорын құру жұмыстары жанданды. Ресейлік аймақтар мен түрік серіктестері арасындағы байланыс қалпына келтірілуде. Ресей мен Түркия сонымен бірге мәдени-гуманитарлық ынтымақтастықты кеңейтуге, атап айтқанда, екі елдің академиялық және іскер топтары, азаматтық қоғам ұйымдары арасындағы байланысты тереңдетуге ұмтылуда.

Яғни, Түркия мен Ресей Федерациясы әлемдік жаһандану үрдісіндегі дағдарыстарға тап болмауы үшін адамзаттың дамуына қызмет ететін өркениет жетістіктерін – техникалық өрлеуді, ғылымды, оның әлеуметтік және рухани ізгіліктілік құндылықтарымен тоғысатын тәсілдерін тауып сақтай алатын жоғары деңгейдегі ынтымақтастыққа ұмтылуы қажет.

Ресей мен Түркияның ынтымақтастығы сөзсіз. Бұл таңдау емес, ол екі мемлекеттің міндеті. Басқа елдің басымдықтарын ескере отырып, Түркия мен Ресей батыстық жоспарлардың негізі болып табылатын лаңкестікке, сепаратистер мен фундаменталистерге қарсы күш біріктіруі керек [19].

Тату көршілік пен серіктестіктің қуатты әлеуетін ескере отырып, ресей-түрік бірлігі қазір қақтығыстар мен азаматтық соғыстарға толы Сирия аймағында бейбітшілік пен қауіпсіздікті орнатуға қабілетті десе болады [20]. Өйткені Ресей мен Түркияның бірлескен әрекетінсіз Сирияны реттеу мүмкін емес - екі ел де мұны түсінетін сияқты. Сондықтан Түркияның С-400 кешенін сатып алуы қисынды болып көрінеді: біріншіден, бұл Анкараның Вашингтоннан тәуелсіздігін көрсетеді. Екіншіден, С-400 жүйелері америкалық Patriot жүйесінен арзан және техникалық жағынан жетілдірілген [21]. Бірақ екі ел арасындағы қандай да бір тығыз жақындасушылық, әсіресе достық туралы айту әлі ерте. Сонымен қатар, өзара әрекеттесудің бұл форматы Түркия үшін де қолайлы: аймақтық басшылыққа үміткердің дербестігін көрсетіп, еркін әрекет жасай алатындығын дәйектейді.

Жаһандану жағдайының экономикалық және саяси-әлеуметтік алаңында екі елдің бірлігі мен ынтымақтастығына әкелетін, нағыз тату көршіліктің, парасаттылық пен мейірімділік күштерінің тарихи жеңісі, екі елдің біртұтас еуразиялық кеңістікке бейбітшілік пен тұрақтылық әкелетін жаңа, керемет жобалардың бастаушысы бола алатындығын көрсетеді. Олай болса, бақталастық пен жаулық емес, жаһандық деңгейдегі ынтымақтастық пен өзарақөмек - әлем елдерінің басым бағыттары болуға тиіс.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі:

- 1 История русско-турецких войн // <https://bazaistoria.ru/blog/43240118191/Istoriya-russko-turetskih-voyn> (01.12.2015).
- 2 Внешняя политика Турции: новые приоритеты // <https://istmira.com/istoriya-azii-i-afriki/539-vneshnyaya-politika-turcii-novye-prioritety.html>.
- 3 Rusya-Türkiye arasındaki ilişkiler // <http://www.aljazeera.com.tr/konular/turkiye-rusya-iliskileri> (3 Mayıs 2017).
- 4 Çağdaş Türk-Rus İlişkileri: Sorunlar ve İşbirliği Alanları 1992-2005, O.A. Kolobov, A.A. Kornilov, F.Özbay, Haziran 2006, İstanbul, Tasam yayınları.
- 5 Давутоглу А. Внешняя политика Турции и России. Региональный подход к глобальному миру // Россия в глобальной политике. <http://5fan.ru/wievjob.php?id=72>.
- 6 Самсонов А. Перспективы российско-турецких отношений // Военное обозрение // <http://5fan.ru/wievjob.php?id=72>.
- 7 Каландаров К. Россия-Турция: Когда экономика опережает политику. // <http://5fan.ru/wievjob.php?id=72>.
- 8 Dünden Bugüne Türkiye ve Rusya: Politik, Ekonomik ve Kültürel İlişkiler, G.Kazgan, N.Ulçenko, Kasım 2003, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- 9 Мошкин С.В. "Рука Москвы" в истории вступления Турции в НАТО // Журнал Политекс URL.: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=72>.
- 10 Кунаков В.В. Турция и ЕС: проблемы экономической интеграции. – М.: Институт изучения Израиля и Ближнего Востока, 1999 // <https://istmira.com/istoriya-azii-i-afriki/539-vneshnyaya-politika-turcii-novye-prioritety.html>.
- 11 Шаяхметов Н., Малородов Б. Год российской культуры начался в Турции // NewsRU. 16.03.2007 // <http://5fan.ru/wievjob.php?id=72>.
- 12 Дружинин А. Межгосударственные отношения России и Турции // <https://ria.ru/20160809/1473831399.html> 09.08.2016.
- 13 Курдюшова Ю. Аналитика МГИМО. Еженедельный аналитический бюллетень Института международных исследований МГИМО МИД России 19 ноября 2019 // <http://docplayer.ru/34348728-Institut-mezhdunarodnyh-issledovaniy-mgimo-u-mid-rossii.html>
- 14 Rusya'daki Türk vatandaşlarının sayısı yüzde 11 azaldı // <http://web.archive.org/web/20190220062852/http://www.hurriyet.com.tr/dunya/rusyadaki-turk-vatandaslarinin-sayisi-yuzde-11-azaldi-40042588>
- 15 Çıkar Çelişkileri İçinde Türkiye-Rusya İlişkileri // <https://www.stratejikortak.com/2017/07/turkiye-rusya-iliskileri.html>
- 16 Erdoğan'dan Putin'e mektup: Rusya ve Türkiye arasındaki ilişkiler... // <https://haber.sol.org.tr/toplum/erdogandan-putine-mektup-rusya-ve-turkiye-arasindaki-iliskiler-159128>
- 17 Дружинин А. Межгосударственные отношения России и Турции // <https://ria.ru/20160809/1473831399.html> 09.08.2016.
- 18 Сближение России и Турции 6 Январь 2017 // <http://katehon.com/ru/article/sblizhenie-rossii-i-turcii>.
- 19 Перинчек Мехмет. Сотрудничество между Россией и Турцией неизбежно // <https://kavkazgeoclub.ru/content/sotrudnichestvo-mezhdu-rossiey-i-turciey-neizbezhno>
- 20 Putin'den son dakika Türkiye açıklaması! Dünya Düzeni belgesinde flaş konuşma // <https://www.haberturk.com/dunya-duzeni-belgesinde-konusan-putin-den-turkiye-sozleri-1866603>
- 21 Наумов А. Почему Турция отвернулась от США и подружилась с Россией // https://lenta.ru/articles/2019/07/22/us_turkey/.

УДК 32
МРНТИ 11.07.75

Матақбаева Л.Х.¹

¹д.полит.н., профессор кафедры международных отношений
КазНПУ имени Абая

К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ НОВЫХ РЕГИОНАЛЬНЫХ МОДЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПАРТНЕРСТВА

Аннотация

В мире идет процесс интеграции экономик разных стран путем формирования глобальной экономической цепочки, предотвращения сегментации глобального рынка и раскола торговой системы. США предпринимают настойчивые попытки создать торговые мегартнерства на западе и востоке. В данной статье рассматриваются складывающиеся в мире региональные модели экономического партнерства. Автор отмечает, что новые трансрегиональные экономические партнерства охватывают свыше 4/5 мировой торговли и инвестиций. В этих сферах будут установлены новые стандарты глобального регулирования, которые предопределят будущие особенности мирового развития и повлияют на экономические связи всех стран мира. Становление подобных экономических альянсов позволяет говорить о возникновении нового явления в мировой экономике - трансрегионализма, приоритетом которого является в первую очередь общность экономических интересов, а не территориальная близость и наличие общих границ.

Ключевые слова: мегартнерство, трансрегионализм, экономическое партнерство, глобализация, свободная торговля, глобальная экономика.

Л.Х. Матақбаева¹

¹с.ғ.д., халықаралық қатынастар кафедрасының профессоры
Абай атындағы ҚазҰПУ

ЭКОНОМИКАЛЫҚ СЕРІКТЕСТІКТІҢ ЖАҢА АЙМАҚТЫҚ МОДЕЛЬДЕРІН ҚҰРУ ТУРАЛЫ САУАЛҒА

Аңдатпа

Әлем әлемдік нарықтың сегменттелуіне және сауда жүйесінің бөлінуіне жол бермей, жаһандық экономикалық тізбекті қалыптастыру арқылы әр түрлі елдердің экономикаларын біріктіру процесінде. АҚШ батыс пен шығыста сауда серіктестік серіктестіктерін құруға табанды әрекеттерді жасайды. Бұл мақалада әлемде пайда болған экономикалық серіктестіктің аймақтық модельдері қарастырылады. Автор жаңа аймақаралық экономикалық серіктестік жаһандық сауда мен инвестицияның 4/5 бөлігін қамтығанын айтады. Осы бағыттарда жаһандық реттеудің жаңа стандарттары орнатылады, олар әлемдік дамудың болашақ ерекшеліктерін алдын-ала анықтайды және әлемнің барлық елдерінің экономикалық қатынастарына әсер етеді. Мұндай экономикалық альянстардың құрылуы жаһандық экономикада жаңа құбылыстың пайда болуы туралы әңгімелесуге мүмкіндік береді – транс-регионализм, оның басымдылығы бірінші кезекте экономикалық мүдделердің ортақтығы. аумақтық жақындығы мен ортақ шекаралардың болуы емес.

Түйін сөздер: мегасеріктестік, аймақаралық, экономикалық серіктестік, жаһандану, еркін сауда, жаһандық экономика.

Matakbayeva L.Kh.¹

¹d.p.s., professor Abai KazNPU

TO THE QUESTION OF FORMING NEW REGIONAL MODELS OF ECONOMIC PARTNERSHIP

Abstract

The world is in the process of integrating the economies of different countries by forming a global economic chain, preventing segmentation of the global market and the split of the trading system. The USA

is making persistent attempts to create trading mega partnerships in the west and east. This article discusses the emerging regional models of economic partnership in the world. The author notes that the new trans-regional economic partnerships cover over 4/5 of global trade and investment. In these areas, new standards of global regulation will be set, which will predetermine future features of world development and affect the economic relations of all countries of the world. The formation of such economic alliances allows us to talk about the emergence of a new phenomenon in the global economy - trans-regionalism, the priority of which is primarily the commonality of economic interests rather than territorial proximity and the presence of common borders.

Keywords: mega partnership, trans-regionalism, economic partnership, globalization, free trade, global economy.

Современный мир вошел в новую экономическую эру. Эру новых открытий и научно-технических решений. Они кардинально меняют природу экономического роста и соответственно образ жизни. Мировая экономическая политика не совсем готова к современным вызовам. Так не устранены фундаментальные причины тяжелейшего финансового кризиса, случившегося 11 лет назад. Медленно восстанавливаются темпы роста мировой экономики. Мир ждет длительный период нестабильности и развитие долгового кризиса.

На этом фоне разворачивается поиск новых форм экономического партнерства. Так, 4 февраля 2016 года в новозеландском Окленде руководителями 12 государств Азиатско-Тихоокеанского региона был подписан первый договор о трансрегиональном мегартнерстве - Соглашение о Транстихоокеанском партнерстве (ТТП). Соглашение было подписано 12 государствами, входящими в форум «Азиатско-тихоокеанское экономическое сотрудничество» (АТЭС), - Австралией, Брунеем, Вьетнамом, Канадой, Малайзией, Мексикой, Новой Зеландией, Перу, Чили, Сингапуром, США и Японией. 12 государств Транстихоокеанского партнерства занимают важное место в мировой экономике, мировой торговле и мировых прямых иностранных инвестициях. На их долю приходится 28,4% мирового ВВП, 4% территории и 11% населения земного шара. Для стран характерен высокий уровень экономической взаимозависимости и взаимодополняемости [1]. Одновременно, США ведут переговоры о Трансатлантическом торговом и инвестиционном партнерстве (ТТИП) с Евросоюзом (его подписание было намечено на 2016 г.). Оба будущих региональных интеграционных объединения (РИО) формируются на основе физико-географического принципа и связывания двух океанов – Тихого и Атлантического для расширения товаропотоков и контроля над финансовыми потоками, охватывающими примерно половину мировой торговли. Доминирующая роль США в двух региональных интеграционных объединениях позволяет им сохранять лидерство в мировой торговле товарами и услугами, в международном движении капитала. На эти два объединения приходится, примерно 50% мировой торговли, а если учесть планируемую зону свободной торговли Япония - ЕС, то порядка 80%. Кроме этого, на стадии завершения находятся другие трансрегиональные соглашения: ЕС - Канада, ЕС - Япония, Трансатлантическое торговое и инвестиционное партнерство (ТАТИП), Региональное всестороннее экономическое партнерство (РВЭП) и некоторые другие. Становление подобных экономических альянсов позволяет говорить о возникновении нового явления в мировой экономике – трансрегионализма, приоритетом которого является в первую очередь общность экономических интересов, а не территориальная близость и наличие общих границ.

Рассмотрим типы складывающихся мегартнерств. Эксперты выделяют несколько типов новых партнерств. Один из них, можно назвать американо-европейским. Этот тип представлен ТТП, а также будет в значительной мере отражен в таких партнерствах, как ТАТИП, ЕС - Канада, ЕС - Япония. Это тип либерального торгово-инвестиционного соглашения по модели «ВТО плюс». Официально участники ТТП провозглашали, что создание партнерства должно было стать альтернативой уже имеющимся в тихоокеанской зоне экономических союзов, прежде всего АСЕАН и АТЭС, и обеспечить более либеральные условия торговли, чем предусматривают правила ВТО и существующие там зоны свободной торговли. Однако, многие аналитики отмечают, что целью этого проекта является стремление США противостоять растущему влиянию Китая, сохранить свой контроль над тихоокеанской зоной и восстановить свои позиции в Азии [2].

К другому типу мегартнерства можно отнести РВЭП. Его главными драйверами выступают АСЕАН и другой крупнейший экономический игрок в современной мировой экономике - Китай. Проект РВЭП полностью отвечает приоритетам китайской внешнеэкономической политики и является альтернативным ответом на ТТП. Основные направления РВЭП в общем плане совпадают с

ТТП. При этом в качестве базовых в РВЭП использованы принципы, которые применяются в АСЕАН и его существующих соглашениях о зоне свободной торговли с третьими странами. Это относится, например, к торговле текстилем и одеждой, правилам происхождения товаров, таможенным процедурам, техническим барьерам в торговле, санитарным и фитосанитарным нормам, торговым поощрительным мерам, финансовым услугам, телекоммуникациям, юридическим и организационным вопросам. При этом важнейшим принципом АСЕАН является консенсусный подход при реализации совместных мероприятий и движение со скоростью «последнего верблюда в караване».

Наконец, еще одним типом экономического партнерства - гибридным - является Экономический пояс Шелкового пути (ЭПШП) и Морского Шелкового пути (МШП) XXI века. Он охватит страны, где проживают около 4 млрд. человек (немногим менее 60% всего населения планеты). Данный проект может стать самым крупным трансрегиональным экономическим партнерством - более 45% мирового ВВП. Планы реанимировать Шелковый путь (ШП) выдвигались Европой и США в конце XX века. Однако Китай творчески развил эту идею, наполнив ее новым концептуальным и материальным содержанием. Особенность китайского проекта ЭПШП и МШП заключается в том, что он вовлекает в процессы трансрегионализации многие развивающиеся страны, которые не входят, в рассмотренные выше мегапартнерства. Это говорит о том, что Китай создает реальные предпосылки для выстраивания в будущем общего экономического пространства как для стран Европы, так для Азии и Африки. Привлекательность Экономического пояса Шелкового пути и Морского Шелкового пути обеспечивается не только охватом большой группы стран, но и гибкостью его механизмов. Он предполагает, что его участники будут обмениваться мнениями относительно путей экономического развития для того, чтобы выявить потенциальные конфликтные точки, устранить их и приступить к объединению стратегий развития с учетом экономической, политической, правовой практик стран участниц этого проекта [3].

Инициатор данного проекта - Китай - подчеркивает, что Экономический пояс ШП и МШП - не интеграционная структура, не региональная или международная организация, а инициатива взаимовыгодного сотрудничества и совместного развития. Она открыта, всеобъемлюща, лишена жестких ограничительных рамок и приветствует участие всех стран и международных организаций. Присоединиться к проекту смогут все заинтересованные государства и компании, которые будут сами выбирать желательный для себя уровень и формат взаимодействия [4]. В этом смысле Экономический пояс ШП и МШП называют моделью «открытого партнерства».

Новые трансрегиональные экономические партнерства охватывают свыше 4/5 мировой торговли и инвестиций. В этих сферах ими будут установлены новые стандарты глобального регулирования, которые предопределят будущие особенности мирового развития и повлияют на экономические связи всех стран мира.

В связи с этим возникает вопрос. Что такое новое экономическое партнерство? Означает ли оно конец глобализации? Согласно классической теории экономической интеграции Б.Балаша, экономические партнерства можно отнести к самой первой интеграционной стадии – зоне свободной торговли (ЗСТ) с элементами третьей стадии, подразумевающей создание регулируемых по общим правилам зон свободного движения товаров, услуг, отчасти капиталов, в первую очередь инвестиций [5]. Формируемые новые экономические партнерства не предусматривают образования валютных союзов с их строгими правилами и ограничениями в макроэкономической и валютно-финансовой сферах. Кроме того, экономические партнерства обязуются не формировать надгосударственные органы, связанные с созданием мощного бюрократического аппарата, который не позволяет своевременно реагировать на постоянно возникающие вызовы мирового развития. Единственными межгосударственными институтами, регулирующими деятельность экономических партнерств, являются межгосударственные соглашения о создании таких партнерств. Для решения вопросов, затрагивающих интересы ряда участников, например коммерческих споров, партнерства, опираются прежде всего на использование существующих межгосударственных институтов, в частности международного арбитража, Всемирной организации интеллектуальной собственности (World Intellectual Property Organization, WIPO).

Отсутствие необходимости делегировать часть своего суверенитета на наднациональный уровень и жестких требований по унификации макроэкономической и валютно-финансовой политики делает эти партнерства более устойчивыми элементами новой модели глобального экономического пространства по сравнению с традиционными региональными интеграционными объединениями.

В связи с появлением новых экономических партнерств дальнейшее развитие получила теория *конкурентного регионализма*. Этот термин появился в 1990-х годах, когда резко возросло число многосторонних региональных торговых соглашений (РТС) и стали создаваться трансрегиональные альянсы. Последние, с одной стороны, построены на принципах открытого регионализма, который подразумевает недискриминационные условия сотрудничества со странами, не вошедшими в определенный региональный альянс, а также возможность участия в нескольких региональных партнерствах.

С другой стороны, новые экономические партнерства вступают в очевидную конкуренцию между собой за новых участников (конкурентный регионализм, принцип «кнута» и «пряника»). Именно конкуренция региональных и трансрегиональных альянсов может способствовать прогрессу глобализационных процессов и достижению ими более высоких уровней. Формально и неформально открытый характер новых трансрегиональных альянсов предоставляет широкие возможности расширения рынков и эффективного использования внешних связей.

Подводя итог, следует отметить, что трансрегионализация является новым этапом глобализации, отличительной чертой которого является формирование межгосударственных экономических союзов нового типа. В пользу этого тезиса следует отметить. Во-первых, большинство отмеченных проектов носит перекрестный характер за счет участия в них одних и тех же государств. Наличие стран – участниц нескольких таких альянсов будет способствовать их сближению и в более отдаленной перспективе – возможному объединению. В современных условиях по-новому выстраивается роль стран-мостов между трансрегиональными объединениями. Если раньше государство называло себя «мостом» между тем или иным экономическим союзом, исходя, прежде всего из своего транзитного географического положения, то сейчас главным критерием является адаптивность его институтов к условиям хозяйствования в различных мегапартнерствах. Во-вторых, мегапартнерства будут расширяться за счет вступления новых участников. Например, в отдельных раундах переговоров по ТТП количество государств заявивших о своей заинтересованности во вступлении в партнерство постоянно меняется. В-третьих, наличие трансрегиональных партнерств не исключает возможности заключения преференциальных торговых и инвестиционных соглашений между странами, являющимися участницами разных мегапартнерств или других региональных альянсов, что будет способствовать процессу глобализации мировой экономики в целом. В-четвертых, трансрегионализация ускоряет системные глобализационные процессы в области коммуникаций, обмена информацией, человеческих контактов и т.п. В-пятых, новые мегапартнерства вызовут изменения в законодательстве стран, не вступивших в эти альянсы, в отношении снятия или уменьшения протекционистских барьеров, принятия цивилизованных правил международной торговли и инвестиций и т.п. Все это, несомненно, будет способствовать развитию глобализационных процессов.

Список использованной литературы:

- 1 Баранов В., Костюнина Г. Транстихоокеанское партнерство: основные положения, соглашения и потенциальный эффект // *Международная жизнь*, 2015. – №2. – С.112.
- 2 Хейфец Б. Новые экономические мегапартнерства и глобальная экономика // *Международная жизнь*, 2016. – №3. – С.128.
- 3 Веркей Ж. Экономические траектории ЦА: между Евразийским Экономическим Союзом, российским кризисом и новыми дорогами Шелкового пути // *Хабаршы. Вестник Серия «Международная жизнь и политика»*, №3-4(50-51), 2017. – С.306-310.
- 4 См.: Чжочао Ю. Проект XXI века – «Экономический пояс Шелкового пути» // <http://rusila.su/2015/10/22/proekt-21-veka-ekonomicheskij-poyas-shyolkovogo-puti/>
- 5 Матакбаева Л.Х. *Интеграционная политика Республики Казахстан*. – Алматы, 2000. – С.61-63.

УДК 327.4
МРНТИ 11.25.91

Rustem Kurmanguzhin¹, Denial Saari², Aigul Adibayeva³

¹docent, Almaty Management University

²m.e.s., IR specialist, Almaty Management University, Almaty, Kazakhstan

³assistant-professor, KIMEP University, Almaty, Kazakhstan

CHINESE ECONOMIC INTERESTS IN CENTRAL ASIA

Abstract

The given article provides the review of the latest trends in economic presence and interests of Chinese People's Republic in the states of the Central Asian region. The latter assumes the discourse on the perspectives of One Belt One Road (OBOR).

Keywords: economic presence, investments, strategic goal, geopolitical motivation, resources, energy infrastructure, transit corridors.

Р.Курмангужин¹, Саари Даниал², А.Адибаева³

*¹доцент, Әлеуметтік ғылым факультеті,
Алматы Менеджмент Университеті*

*²Экономика ғылымдарының магистрі, Халықаралық қатынастар мамандығы,
Алматы Менеджмент Университеті*

*³ассистент-профессор, Әлеуметтік ғылым факультеті,
КИМЭП Университеті*

ҚЫТАЙДЫҢ ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МҮДДЕЛЕРІ

Аңдатпа

Осы мақалада Орталық Азия аймағындағы мемлекеттердің экономикалық жағдайы мен Қытай Халық Республикасының мүдделерінің соңғы үрдістеріне шолу жасалады. Соңғысы «Бір белдеу, Бір жол» бастамасы (БББЖ) перспективалары туралы қысқаша пікір білдіреді.

Түйін сөздер: экономикалық қатысу, инвестициялар, стратегиялық мақсат, геосаяси уәж, ресурстар, энергетикалық инфрақұрылым, транзиттік дәліздер.

Курмангужин Р.¹, Саари Даниал², Адибаева А.³

¹Факультет социальных наук, доцент, Алматы Менеджмент Университет

*²магистр эконом. наук, специалист в области международных отношений,
Алматы Менеджмент Университет*

³Факультет социальных наук, ассистент-профессор, Университет КИМЭП

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ КИТАЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Аннотация

В данной статье дается обзор последних тенденций экономического присутствия и интересов Китайской Народной Республики в государствах Центральноазиатского региона. Последнее предполагает краткий дискурс о перспективах инициативы «Один пояс, один путь» (ОПОП).

Ключевые слова: экономическое присутствие, инвестиции, стратегическая цель, геополитическая мотивация, ресурсы, энергетическая инфраструктура, транзитные коридоры.

In October 2017, Chinese President Xi Jinping, who simultaneously holds the post of Secretary General of the Chinese Communist Party (CCP), presenting his report at the 19th CPC Congress, noted the main task of Chinese diplomacy for the coming period. In particular, he highlighted the importance of forming together with all countries of the world international relations of a new type and creating a community of the common destiny of mankind [1].

It is known that China formed its agenda in relation to the Central Asian region in the early 1990s consistently. At that time, as most experts note, the PRC was in the process of achieving the strategic goal of moving from the position of a powerful regional country to the status of a world power. Therefore, China regarded Central Asia as the most convenient and vital bridgehead for expanding its influence. It was here, according to Chinese estimates, that a kind of “political vacuum” was formed, which, after the collapse of the Soviet Union, large countries of the world sought to fill.

As for today, modern analysts clearly identify three areas of Chinese geopolitical motivation in the Central Asian region:

- 1) regional security;
- 2) the implementation of the Silk Road mega-project (“One Belt One Road” - OBOR);
- 3) energy resources and transit corridors.

The synthesis of these three directions forms the contours of the current updated Central Asian policy of the PRC [2].

Speaking of Chinese influence in Central Asia, it is necessary to note the statements of a number of Kazakhstani researchers, who stress that Beijing has the necessary financial and economic potential to designate the Central Asian region as a zone of its strategic interests [3].

For example, Russian analysts state the substantial competition in Kazakhstan among Russian investors and Chinese companies in the resource sector and Western companies in the supply of technology [4]. In an effort to expand the export of its products and the necessary resources imported, China is implementing the aforementioned strategy of One Belt One Road in Central Asia.

Based on this, in the opinion of Kazakhstani experts, Beijing will adhere to the most peaceful coexistence with projects of other countries (“New Silk Road”, “Eurasian Integration”), which will allow it to effectively promote its economic interests in Central Asia [5].

It is known that today the People’s Republic of China has actually become the main participant in large-scale transport, logistics and infrastructure projects, as well as a key creditor of the economies of the Central Asian states [6].

Thus, by the beginning of 2016, the PRC as a whole provided loans to the states of the region in the amount of about \$ 30 billion [7].

Russian experts recognize the increasing competition between Russia and China in the economic sphere. However, in their opinion, the parties are ready to resolve existing issues at the negotiating table, avoiding possible confrontation.

This, in particular, is confirmed by the well-known statements about the conjugation of projects of the Eurasian integration and One Belt One Road [8].

According to other researchers, despite some inconsistencies and contradictions, the politically Russian-Chinese “axis” remains in the region as the key and dominant (compared to other “Central Asia - European Union”, “Central Asia - USA”, etc.). The expansion of the Shanghai Cooperation Organization, the beginning of the process of pairing the EEU and One Belt One Road, as well as the formation between Russia and China of a new geopolitical agenda for the creation of “Greater Eurasia”, according to analysts, objectively works to further strengthen the Russian-Chinese strategic partnership as a whole [9].

Of interest is also the opinion of the Russian specialist Nikolayev S.A., expressed by him when he was deputy director of the Third Department of the CIS (Central Asia) Ministry of Foreign Affairs of Russia. In his dissertation research, he emphasized that China also has a strategic interest in the region, which is to prevent destabilization of the situation and the emergence of radical Islamic movements in Central Asia [10].

In general, China attaches great importance to the development of relations with each of the countries of Central Asia.

The priority direction of Chinese diplomacy in the Central Asian region is cooperation with the Republic of Kazakhstan.

The main event of bilateral relations in the early 1990s was the provision of security guarantees to Kazakhstan by the People's Republic of China - on February 8, 1995, the corresponding Statement of the PRC Government was announced.

The most important documents that laid the foundation for the current stage of interaction between China and Kazakhstan are:

- The Treaty of Good Neighborhood, Friendship and Cooperation of 2002,
- Joint Declaration on the Establishment and Development of Strategic Partnerships of 2005,
- Joint Declaration on the Development of a Comprehensive Strategic Partnership of 2011,
- Joint Declaration on the new stage of the comprehensive strategic partnership relations of 2015.

The parties managed to finally resolve the border issue. Bilateral economic cooperation is developed in accordance with such key documents as the Agreement on the establishment of the Kazakh-Chinese Committee for Cooperation from 2004, Cooperation Strategy in the XXI century and the Concept of development of economic cooperation from 2006.

There was established the practice of private meetings at the highest and high levels. Inter-parliamentary cooperation is actively developing. In 2015, bilateral trade amounted to \$ 10.6 billion, for the period January-October 2016, this figure reached \$ 6.23 billion.

China exports mineral products, metals and chemical products from Kazakhstan. Kazakhstan supplies textiles, machinery, equipment, metal products, minerals, ceramics and glass, as well as consumer goods.

Cooperation in the investment field is developing. The total amount of Chinese investment in Kazakhstan (as of June 31, 2016) was \$ 14.75 billion. The main areas of investment in China are transport, storage, oil and gas, construction and mining industries. The total volume of Kazakhstani investments in China reached \$ 3.24 billion.

Cooperation between Kazakhstan and China is being carried out in conjunction with the conjunction of the Chinese idea of forming the Economic Belt on the Silk Road (OBOR) and the Kazakhstan national program "Nurly Zhol".

Speaking of Chinese investments in the region, some Central Asian analysts, for their part, note the ambiguous perception of China's active moves in a number of Central Asian countries.

The cooperation of China with Uzbekistan, as experts emphasize, is mutually beneficial. The successful cooperation is facilitated by the coincidence or proximity of the parties' positions on the issues of combating terrorism, extremism, separatism, drug trafficking, illegal arms trafficking and other security challenges.

Summits are held regularly. Since the establishment of bilateral relations, the presidents of Uzbekistan have visited China 12 times. The chairmen of the People's Republic of China paid return visits to Uzbekistan 5 times (two of them made Xi Jinping in 2013 and 2016). The sides attach particular importance to the state visit of President Sh. M. Mirziyoyev, held in May 2017.

China is the leading trading partners of Uzbekistan. At the end of 2017, bilateral trade reached \$ 5 billion. Chinese companies are actively involved in projects for the exploration and development of hydrocarbon deposits and deep processing of natural gas in Uzbekistan. Uzbekistan, for its part, supports the implementation of projects for the construction of the Uzbekistan-China gas pipeline and the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan railway.

Turkmenistan has become attractive to China, in which gas consumption has increased as the energy infrastructure improves and the environmental situation deteriorates, primarily due to the large reserves of natural gas in its territory. Turkmenistan, in turn, was satisfied with the political neutrality and pragmatism shown by China.

At present, the countries have strong economic relations based mainly on the purchase of Turkmen gas, Chinese investment in the development of gas production and gas transportation infrastructure, as well as gas processing. Over time, the bilateral dialogue began to show contradictions related to the price of gas, the return of Chinese loans, the diversification of the Turkmen economy and gas export routes. Analysts note the actively growing economic dependence of Turkmenistan on China [12].

In cooperation with Kyrgyzstan, the economic component also prevails. The parties signed the Treaty of Neighborhood, Friendship and Cooperation in 2002. The joint declaration on the establishment of a strategic partnership between the states was signed in 2013, in 2014 a declaration on the further deepening of the strategic partnership.

In September 2015, the parties adopted a new "Cooperation Program between the PRC and the Kyrgyz Republic for 2015-2025" and the "Cross-Border Cooperation Program between the Government of the PRC and the Kyrgyz Republic for 2015-2020".

Since 2013, China has been among the largest investors in Kyrgyzstan. Since 1995, the total inflow of direct investment from China to Kyrgyzstan has exceeded \$ 1.7 billion, which represents 19% of the total inflow of foreign direct investment over these years.

China is the largest creditor of Kyrgyzstan. China accounts for 38.3% of the country's external public debt (World Bank - 16.9%, Asian Development Bank - 15.3%, Russia - 7.2%, Japan - 7.1%).

All loans provided by China are concessional and are directed to solving the most urgent problems of the country's development, in particular to the financing of large energy and transport projects [13].

China has also become a major trading partner and Tajikistan. The further growth of commodity turnover, which in 2015 amounted to \$ 793 million, is promoted by the introduction of a currency swap line (3 billion yuan - 3 billion somoni).

China is also the main creditor of the Tajik economy, since 46% of Tajikistan's external debt falls on the PRC [14]. Chinese investors have implemented 13 transport projects in the country in the amount of \$ 680 million. [15] The PRC participates in the implementation of relevant projects in the internal rivers of Tajikistan, as well as in the construction of power transmission lines (PTLs). These are the Nurabad-1 HPP on the Hingob River (\$ 650 million), the coal-fired CHP plant in Dushanbe (\$ 400 million), the modernization of the North-South transmission line and Lolazor-Khatlon (\$ 61 million). After commissioning of the line under construction through Tajikistan and Kyrgyzstan, the ability to supply gas from Central Asia to China will reach 85 billion cubic meters. m per year [16].

Chinese researchers note that China is interested in developing a water resource policy with those countries in Central Asia that are rich in water resources: Tajikistan and Kyrgyzstan.

Realizing its strategy of One Belt One Road, China, according to Russian analysts, is focused on the unity of the region. In this regard, he conducts work in several directions.

First, the creation of a transport and logistics infrastructure that ensures the delivery of goods (primarily Chinese) to the markets of Central Asia, Russia, the states of Europe, and the Near and Middle East. The poorly developed transport and logistics infrastructure of the states of the region limits China's main goal - strengthening its position as a global trading power.

Secondly, the increase in mutual trade with each country of Central Asia.

Thirdly, a gradual simplification of customs, visa and other procedures is envisaged to facilitate the activities of entrepreneurs (both states in the region and in China) and the expansion of cooperation.

Fourth, the expansion of mutual trade in national currencies with the prospect of turning the yuan into a regional currency that can press the dollar and the euro.

Regional unity is equally important for solving another Chinese strategic task - reducing energy dependence from Middle Eastern energy suppliers, since all the branches of the Central Asia (Turkmenistan) - China pipeline run through the territory of two or more states of the region. The only exception is Kazakhstan, which has a common border with the Xinjiang Uygur Autonomous Region - the XUAR of China, where all the Central Asian pipes are directed [17].

It should be noted that in the process of enhancing participation in the affairs of the Central Asian region, China faced a number of problems, which made it necessary to change the strategy of behavior and the structure of economic cooperation with the states of the region by increasing interaction in non-oil and gas sectors [18].

References:

1 *Questions and answers of Foreign Minister Wang Yi at a press conference on China's foreign policy and international relations. The official website of the MFA of the PRC.* <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/zyjh/t1540959.shtml>

2 *Semenova N. International political dimensions of Russian-Chinese cooperation in the energy sector of Central Asia/ Institute of Oriental Studies of the RAS. – M., 2017. – P.22.* https://www.inafran.ru/sites/default/files/page_file/avtoref_semenova.pdf

3 *“Central Asia – 2020: Four Strategic Concepts”. Analytical report of the Kazakh Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan. – Astana, 2015. – P.8.* <http://www.kisi.kz/uploads/1/files/iR89q6au.pdf>

4 *Dadabayeva Z., Kuzmina E.M. Asia: problems and contradictions: Scientific report. – M.: Institute of Economics, RAS, 2014. – P.42.* https://inecon.org/docs/Dadabaeva_Kuzmina_paper_2014.pdf

5 *“Central Asia – 2020: Four Strategic Concepts”. Analytical report of the Kazakh Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan. – Astana, 2015. – P.8.* <http://www.kisi.kz/uploads/1/files/iR89q6au.pdf>

6 Frolova I. *Central Asia in the Energy Strategy of the PRC // "Central Asia: Problems and Development Prospects (View from Russia and China)" Collected papers, ed. Kokareva K.A., Alexandrova D.A., Frolova I.Yu. Russian Institute for Strategic Studies. – P.125-141.*

7 Popov D. *Central Asia in the Chinese concept of One Belt One Road and Russia's strategic interests.* <http://riss.ru/analytics/30016/>

8 Popov, *ibid.*

9 Semenova N. *International political dimensions of Russian-Chinese cooperation in the energy sector of Central Asia/ Institute of Oriental Studies of the RAS. – M., 2017. – P.22.* https://www.inafran.ru/sites/default/files/page_file/avtoref_semenova.pdf

10 Zhou Jun. *The political dimension of the interactions of China and Central Asian countries in the Eurasian integration structures: 23.00.04. – St.Petersburg, 2017. – P.55.* <https://disser.spbu.ru/files/disser2/disser/WMXz58gB8j.pdf>

11 Yu Xichao. *China's Rise in Central Asia Implications for EU Interests. European Institute for Asian Studies. March 2014.* http://www.eias.org/wp-content/uploads/2016/02/EU-Asia-at-a-glance-Yu_Xichao-China-Central-Asia.pdf

12 Glinkina S., Turaeva M., Yakovlev A. *The Chinese strategy for the development of the post-Soviet space and the fate of the Eurasian Union. – M.: Institute of Economics, RAS, 2016. – P.32-34.* https://inecon.org/docs/Glinkina_Turaeva_Yakovlev_paper_2016.pdf

13 Swanström N. *China and Greater Central Asia: New Frontiers? Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program. Silk road paper. December 2011.* http://isdpc.eu/content/uploads/publications/2011_swanstrom_china-and-greater-central-asia.pdf

14 Scobell A., Ratner E., Beckley M. *China's Strategy Toward South and Central Asia An Empty Fortress. Research Report. 2014. RAND Corporation.* https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR500/RR525/RAND_RR525.pdf

15 Kazantsev A. *Prospects for cooperation between Russia and China in Central Asia. No. 28/2016 / [A.A. Kazantsev, I.D. Zvyaglskaya, E.M. Kuzmina, S.G. Luzyanin]; [ch. ed. I.S. Ivanov]; Russian Council on International Affairs, 2016. – P.22. – Access mode: <http://russiancouncil.ru/common/upload/WP-Russia-China-CentralAsia-28.pdf>*

16 Dadabayeva Z., Kuzmina E. *Regionalization processes in Central Asia: problems and contradictions. – Moscow: Institute of Economics, RAS, 2014. – P.32-33.* https://inecon.org/docs/Dadabaeva_Kuzmina_paper_2014.pdf

17 *Chinese policy in Asia and the interests of Russia / Problems of national strategy №5(44), 2017. – P.31.* <https://riss.ru/images/pdf/journal/2017/5/04.pdf>

УДК 37.014.17

МРНТИ 26.05.87

Ержан Ә.¹, Байтурбаева А.Т.²

¹магистрант 1 курса Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

²к.полит.н., старший преподаватель кафедры международных отношений, КазНПУ им. Абая

РОЛЬ ФРАНЦИИ В РАСШИРЕНИИ СОТРУДНИЧЕСТВА СО СТРАНАМИ ЕВРАЗИЙСКОГО ПРОСТРАНСТВА

Аннотация

В данной статье рассматриваются роль Франции в расширении сотрудничества со странами пространства. Французское государство сотрудничает с любыми странами в области образования, науки, культуры. Франция является одной из лидирующих стран в развитии культуры. Для достижения авторитета на мировой арене Франция подчеркнула особую роль в расширении сотрудничества со многими странами в сфере культуры: как в сфере образования, так и в сфере искусства.

Ключевые слова: Франция, сотрудничество, отношения, образование, наука, культура.

Ә.Ержан¹, А.Т. Байтурбаева²

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының I курс магистранты

²с.э.к., Халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
Абай атындағы ҚазҰПУ

ФРАНЦИЯНЫҢ ЕУРАЗИЯЛЫҚ КЕҢІСТІК ЕЛДЕРІМЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫ КЕҢЕЙТУДЕГІ РӨЛІ

Аңдатпа

Бұл мақалада Францияның кеңістік елдерімен ынтымақтастықты кеңейтудегі рөлі қарастырылған. Франция мемлекеті кез-келген елдермен білім, ғылым, мәдениет саласында ынтымақтастық қарым-қатынаста. Франция мәдениетті дамытудағы көшбасшы елдердің бірі болып табылады. Әлемдік аренада беделге қол жеткізу үшін Франция көптеген елдермен мәдениет саласында: білім беру саласында да, өнер саласында да ынтымақтастықты кеңейтудегі рөлі ерекше екендігі туралы айтылған.

Түйін сөздер: Франция, ынтымақтастық, қарым-қатынас, білім, ғылым, мәдениет.

Auyel Yerzhan¹, Baiturbayeva A.T.²

*¹1st year student of Sorbonne-Kazakhstan Institute
at Abay Kazakh National Pedagogical University*

*²candidate of political sciences, senior lecture of department
of International Relations, Abai KazNPU*

ROLE OF FRANCE IN EXPANDING COOPERATION WITH THE COUNTRIES OF THE EURASIAN SPACE

Abstract

This article discusses the role of France in expanding cooperation with different countries. France cooperates with any country in the field of education, science, culture. France is one of the leading countries in the development of culture. To achieve credibility on the world stage, France emphasized a special role in expanding cooperation with many countries in the field of culture: both in the field of education and in the field of art.

Keywords: France, cooperation, relations, education, science, culture.

Франция является одной из стран-лидеров в развитии культуры. Чтобы поддерживать авторитет на мировой арене, Франции приходится сотрудничать со многими странами в области культуры: как в сфере образования, так и области искусства. В силу исторических причин экономически единая Европа представляет собой совокупность национальных культур и вероисповеданий. Поскольку в первые десятилетия развития европейская интеграция имела отчетливую отраслевую и экономическую направленность, сообщество не занималось вопросами культуры, и они не упоминались в основополагающих документах. Культурное сотрудничество является актуальной темой в наши дни, так как именно благодаря ему разрешаются многие международные проблемы. Например, преодоление неприязни между разными народами или улучшение политических отношений между странами. Франция в этом плане не является исключением. Отношения Франции с Германией является самым ярким примером преимуществ от культурного сотрудничества в области сближения народов. Именно благодаря культурному сотрудничеству была преодолена многовековая вражда между французами и немцами. Именно благодаря культуре удалось улучшить отношения между Францией и ее бывшими колониями. Также Франция считает необходимым способствовать распространению в мире французского языка и поддерживать франкофонов в мире. Особую роль в этом играло и продолжает играть Французско-немецкое бюро молодежи, организация, изначальной целью которой было примирение молодежи двух стран, которые на протяжении очень долгого времени

были врагами. В настоящее время, распространение французского и немецкого языков в стране-партнере является одной из приоритетных задач данной организации.

Франция занимает ведущие позиции в политике Европейского Союза, и, соответственно, она уделяет большое внимание культурному сотрудничеству с другими странами, так как считает это одним из наиболее важных в процессе европейской интеграции. Основной причиной формирования молодежной политики как отдельного направления социальной политики является трудность процесса социализации молодых людей в современных условиях. Некоторая часть молодых людей выпадает из общего процесса адаптации, пополняет ряды маргинальных элементов, становясь очагом социальной дестабилизации и преступности. Молодежная политика в европейских странах ориентирована как на молодежь в целом, так и на проблемную ее часть. Общая цель молодежной политики различных европейских государств - содействие бесконфликтной интеграции молодых людей в общество.

Франция для большего распространения французского языка в странах-партнерах по Европейскому Союзу развивает различные обменные программы, основная цель которых - знакомство молодых людей из других стран с культурой и языком Франции, знакомство самих французов с культурой других участников европейской интеграции. Ярким примером таких программ можно назвать международную программу Au Pair. Серьезный вклад в распространение французского языка в мире вносят многочисленные организации, занимающиеся вопросами культуры. Особо важную деятельность осуществляет организация Alliance Française, созданная более ста лет назад, главной задачей которой является распространение в мире французской культуры. Одним из самых действенных способов знакомства европейской молодежи с культурой Франции оказался молодежный туризм. Для его развития французское правительство принимает значимые меры, такие как специальные тарифы и даже бесплатный доступ для граждан Европейского Союза в возрасте от 18 до 26 лет при посещении музеев, выставок, галерей, памятников культурного наследия (самые яркие примеры - музей Лувра, дворцово-парковый комплекс Версаль). Также, например, в Париже, который является не только культурным центром Франции, но и самым посещаемым туристами городом в мире, для молодежи из Европейского Союза введены специальные льготы на пользование общественным транспортом (так называемые tickets jeunes, которые продаются молодым резидентам ЕС младше 26 лет по льготным тарифам). Еще одним приоритетным направлением является сотрудничество Франции со странами Европейского Союза в области образования. Франция, как и многие страны, вовлечена в Болонский процесс. Таким образом, молодые специалисты из разных стран Европы не привязаны к отдельной стране. Их дипломы ценятся и в других странах, таким образом, расширяя их возможности для нахождения работы. Высшее образование Франции ценится во многих странах. Для привлечения студентов из других европейских государств правительство Франции приняло ряд мер, направленных на облегчение процесса оформления документов при поступлении (например, в некоторых французских ВУЗах существует практика, позволяющая абитуриентам пройти собеседование либо сдать необходимые для поступления экзамены через Интернет). Также для граждан Европейского Союза существуют различного рода стипендии. В совокупности с программами, нацеленными на распространение французского языка в мире, это является серьезным вкладом в развитие молодежной политики. Цель данной бакалаврской работы - осуществить анализ культурного сотрудничества Франции со странами Европейского Союза в области молодежной политики. Чтобы достичь поставленной цели, необходимо решить следующие задачи: Рассмотреть сферы деятельности, в которых Франция принимает активное участие в рамках европейского сотрудничества в сфере молодежной политики. Осуществить подробный анализ сотрудничества Франции с европейскими странами в области высшего образования. Рассмотреть различные программы культурного сотрудничества Франции с другими членами Европейского Союза. Проанализировать деятельность различных организаций, работающих в области молодежной политики в Европе, в деятельности которых, Французская Республика принимает активное участие. Выяснить, какие меры были приняты за последнее время для решения вопросов студенческого обмена, распространения французского языка за рубежом, а также европейских языков во Франции. При написании данной бакалаврской работы использовался комплекс источников, в котором имеются международные соглашения, материалы официальных Интернет-сайтов различных организаций, Министерства иностранных дел Франции и Министерства по делам культуры. Большая часть материалов - на французском и английском языках, переведенные автором данной работы.

В частности, Елисейский договор, Европейское соглашение по программе Au Pair, а также перспективы развития Французско-немецкого бюро молодежи. Одной из самых серьезных проблем при написании работы был поиск необходимой статистической информации, отражающей участие молодых людей в программах и организациях, таких как Au Pair и Французско-немецкое бюро молодежи. Особенно крайне мало статистики существует касательно программы Au Pair. Ни на сайтах организаций, занимающихся данной программой, ни в исследовательской литературе не представлены цифры, сколько молодых людей пользуются данной практикой, сколько человек в год приезжает во Францию из других стран в рамках исследуемой программы, и сколько французов, наоборот, уезжают в другие страны Европейского союза. Принципиально важными источниками по теме культурного сотрудничества Франции со странами Европейского Союза в области молодежной политики являются международные соглашения по Болонскому процессу (Сорбонская декларация, Болонская декларация); Европейское соглашение по программе Au Pair, подписанное странами-членами Совета Европы в 1968 году, которое полностью регулирует деятельность данной программы, дает странам, его подписавшим, рекомендации по внедрению и контролю за выполнением данной программы на их территории. В связи с развитием Интернета многие организации и общественные институты создают собственные веб-сайты, для ознакомления людей со своей деятельностью. Материалы, размещенные на данных сайтах являются важными источниками по теме культурного сотрудничества Франции со странами Европейского Союза в области молодежной политики. Например, официальный сайт организации Альянс Франсез, где можно найти всю достоверную информацию, касающуюся деятельности данного института. Некоторые статистические данные, такие как посещаемость французских музеев, количество молодых европейцев, изучающих французский язык как иностранный, также можно найти на Интернет-сайтах организаций, а также на сайтах французских министерств. Стоит отметить, что на официальных сайтах различных министерств Франции содержится большое количество материалов о современной культурной политике Франции за рубежом, и ситуации внутри Франции, которая, однако, косвенно связана с международным сотрудничеством в области культуры (например план по изменению системы структуры высшего образования Франции в рамках Болонского процесса). При написании данной бакалаврской работы автор столкнулся с некоторыми трудностями: обнаружено крайне мало исследований, о сотрудничестве Франции непосредственно в области молодежной политики. В основном все изданные исследования затрагивают культурное сотрудничество Франции со странами Европейского Союза вообще. Также серьезной проблемой являлось нахождение источников на русском языке. Одна из печатных работ - книга французского исследователя, бывшего дипломата, Луи Долло, под названием Франция в современном мире. В своем труде он подробно описывает каким образом Франция проводит свою культурную политику за рубежом - как в странах Европейского Союза, так и во всем остальном мире. В книге можно найти много цифр, иллюстрирующих эффективность тех или иных программ и организаций. Проблеме культурной политики Франции в области молодежной политики посвящено некоторое количество статей, обнаруженных в сети Интернет (Ю.С. Леонов Стратегии европейской государственной молодежной политики: основные направления и тенденции; К.Борнаги Молодежь в сердце европейского строительства). Весьма содержательна статья исследователя Н.Л. Черноситовой под названием Культурная дипломатия, как основа французской политики, в которой автор подробно описывает культурную политику Франции, в частности в сфере молодежи, за рубежом на современном этапе. Единственное серьезное исследование, посвященное непосредственно молодежной политике было проведено Н.С. Комаровой в своей работе Молодежь глазами французских социологов: социокультурный портрет. Автор достаточно подробно представила статистические данные, касающиеся ценностных ориентиров современной молодежи, их культурных предпочтениях, а также об активности участия молодых людей в различных культурных мероприятиях. Этапы становления общеевропейской культурной политики представлены в работе главного научного сотрудника института Европы РАН Е.В. Водопьяновой Культурная политика Европейского Союза и вызовы времени. При рассмотрении участия Франции в Болонском процессе была рассмотрена статья Ларионовой М.В. Развитие интеграционных процессов в образовании: анализ европейского опыта. В данной публикации автор достаточно подробно описывает процесс принятия Сорбонской декларации, в котором Французская республика сыграла серьезную роль. Затрагивается тема реформирования системы высшего образования Франции в рамках процесса и вопрос о повышении мобильности студентов и молодых исследователей. Также стоит отметить работу М.Юшковой

Развитие Болонского процесса: состояние и проблемы (на примере Франции), в которой автор более подробно затрагивает участие именно Франции в Болонском процессе и анализирует его последствия для образования страны.

Основные направления культурного сотрудничества Франции со странами Европейского Союза в области молодежной политики инициативы Франции, ориентированные на культурную интеграцию молодежи стран Европейского Союза Франция всегда заботилась о своем авторитете на международной арене. Для его поддержания она использовала не столько военную мощь, сколько различные мирные способы, такие как сотрудничество с другими странами в рамках культурных и образовательных программ, поддержка преподавания французского языка за рубежом, создание организаций, основной целью которых является знакомство иностранцев с культурой и языком Французской Республики. За рубежом существует много институтов культурных связей Франции. Это как государственные, так и коммерческие организации. Сотрудничество данных институтов способствует проведению удачной культурной политики Франции. Разумеется, как и в большинстве стран, во главе культурной политики за рубежом стоит Министерство иностранных и европейских дел. МИД сохраняет за собой роль высшей инстанции и главного руководителя международных культурных связей. Штат французских культурных организаций огромен. Бывший французский дипломат Луи Долло подмечает, что численность штатов не меняется с 1988 года и составляет 13215 человек, из которых: 805 в культурных отделах посольств и консульств, 9031 командированных, большинство - преподаватели французского языка, 1333 сотрудников Институтов и Культурных центров, 29 - в службе коммуникаций, 2025 - в службе Культурного и научно-технического сотрудничества. Во Франции разработкой молодежной политики занимается Министерство по делам молодежи, спорта и общественных организаций (при участии Министерства национального образования, Министерства занятости и солидарности, Министерства культуры и коммуникаций). Министерство имеет региональные и департаментские управления, ответственные за реализацию молодежной политики на местах. Непосредственно за сотрудничество с европейскими странами в рамках международной политики отвечает Министерство иностранных и европейских дел. В рамках европейской интеграции Франция активно сотрудничает с другими странами Европейского Союза в области молодежной политики, учитывая, что культурная сфера в настоящее время является одной из принципиальных в рамках европейского единения, так как не развивая культурные связи между жителями стран европейского сообщества, невозможно построить единое европейское пространство. Учитывая, что современные молодые люди фактически являются будущим Европы, Европейские страны понимают, что решение проблем, связанных с европейской молодежью является одним из самых важных вопросов данной политики. Как пишет главный специалист-эксперт Аналитического управления Ю.С. Леонов: Общая цель молодежной политики различных европейских государств - содействие бесконфликтной интеграции молодых людей в общество.

За 10-12 лет пребывания в молодежной возрастной группе необходимо получить образование, овладеть профессиональными навыками, усвоить свои права и обязанности, пройти курс гражданского и нравственного воспитания, чтобы вступить в самостоятельную жизнь как полноценная сознательная личность. Одной из крупнейших, самых влиятельных и самых старых организаций культурного сотрудничества Франции в наше время является Альянс Франсез (фр. - Alliance Francaise), за которым признается государственная важность. Альянс Франсез - культурно-просветительская некоммерческая общественная организация, осуществляющая свою деятельность в разных странах при поддержке посольства Франции. Главная задача организации: поддерживать и расширять использование французского языка, кюча великой цивилизации. Помимо этого задачами организации являются: способствовать знакомству с культурой Франции и франкоязычных стран во всех их проявлениях, поощрять культурное разнообразие, знакомя публику со всеми культурами. В организации работают как французы, проживающие за границей, так и местные жители франкофилы, посвятившие свою жизнь изучению французского языка и культуры. Подводя итоги деятельности организации к 1990 году Л.Долло указывает, что комитеты Альянс Франсез действуют почти в ста странах мира, а число его воспитанников за последние полвека возросло с 30000 до 50000 человек в 1990 году. В настоящее время самым крупным отделением организации считается Альянс Франсез Париж Иль-де-Франс (фр. lAlliance française Paris Ile de France), который сотрудничает с 25 образовательными учреждениями, в чей штат входит 110 дипломированных специалистов. В сферу деятельности Альянс Франсез входит: обучать заинтересованных людей французскому языку; проведение тестов и экзаменов на получение сертификатов на знание французского языка (DELF,

DALF); проведение культурных мероприятий, художественных встреч, дискуссий и дебатов; предоставление населению изданий педагогической и культурной направленности; информирование населения о возможностях получения образования во Франции. Принимая во внимание, что никакое культурное сотрудничество не может быть возможным без сотрудничества в сфере изучения иностранных языков, ключевой сферой деятельности организации Альянс Франсез является именно оказание языковых услуг. Именно европейская молодежь, понимая важность ведения диалога со своими европейскими соседями и пользу от владения иностранными языками в рамках профессионального роста, является основным потребителем услуг, предоставляемых организацией. Как правило, современные молодые люди редко ходят в театры и музеи, редко посещают различные выставки. Это, в первую очередь, связано с развитием развлекательного кино, появлением новых массовых увеселительных заведений, таких как ночные клубы, боулинг-центры и так далее. К сожалению, вследствие игнорирования молодыми людьми мероприятий, призванных познакомить их с культурой страны, с ее достижениями прошлых веков, серьезно страдает моральный облик современной молодежи. К тому же популярные в наши дни развлечения молодежи (такие как кино) могут стоить дешевле чем, например, билет в музей. Это еще больше отталкивает молодых людей из европейских стран от традиционных культурных мероприятий. Значительным достижением Франции в рамках культурного сотрудничества в сфере молодежной политики является упрощенная система доступа во французские национальные музеи для молодежи из европейских стран. До 2009 года доступ во французские музеи являлся бесплатным для лиц моложе 18 лет. Однако, 13 января 2009 года президент Французской республики Николя Саркози, выступая перед руководителями учреждений культуры в городе Ним, заявил о необходимости сделать все французские национальные музеи бесплатными для молодых граждан Европейского Союза в возрасте младше 26 лет. Окончательно о принятии данного закона заявила министр культуры Франции Кристин Альбанель 1 апреля 2009 года: Я рада сообщить о принятии меры, которая позволит всем молодым людям из Европейского сообщества получить бесплатный доступ к нашему культурному наследию. Таким образом, новая мера дополнила предыдущую инициативу французских властей, которая сделала доступ в музеи бесплатным для молодых людей моложе 18 лет. Также доступ в музеи стал бесплатным для работников сферы образования, что позволяет учителям также получить больше шансов приобщиться к французской культуре, что в дальнейшем позитивным образом отразится на обучении детей в школах.

За 2008 год около 52 миллионов человек посетили французские учреждения культуры. Музеи, находящиеся в юрисдикции Министерства культуры и коммуникаций посетило около 26 миллионов человек, 30 процентов из которых на тот момент уже пользовались правом бесплатного входа. По подсчетам бесплатным доступом во французские музеи с 2009 года могут пользоваться около 5,5 миллионов французов, а также около 50 миллионов молодых граждан стран Европейского Союза. Фактически еще одним неоспоримым плюсом для Франции, в частности для ее экономики и положения на международной арене является то, что свободный вход в культурные учреждения позволит привлечь во французские туристические города (например в Париж) еще больше посетителей. Для того, чтобы культурные учреждения Франции, доступ в которые стал бесплатным для молодежи из стран Европейского Союза, не понесли серьезные убытки, государство компенсирует музеям их потери. Как сказано на сайте Министерства культуры Франции: Сумма компенсации будет подсчитываться в течении всего года в каждом музее и монументе министерством, в чьем ведении находится данное культурное учреждение. Ежегодно властям Франции, компенсирующим музеям потерю дохода, данная инициатива обойдется примерно в 30 миллионов евро. Таким образом, французская республика, претворяя в жизнь программы, нацеленные на знакомство молодых граждан из европейских стран с французской культурой, тратит большое количество средств. Однако, несмотря на это, подобная политика Франции, нацеленная на будущее европейского сообщества дает серьезные позитивные результаты. Благодаря деятельности организаций, действующих под опекой французского правительства, многие молодые люди из Европы получают возможность выучить французский язык, или же совершенствовать его. Кроме того инициативы Франции в рамках европейской молодежной политики также направлены на повышение интереса молодых людей к культуре, к историческим ценностям Франции, что в дальнейшем будет способствовать диалогу между различными культурами и объединению Франции с другими европейскими государствами.

Список использованной литературы:

- 1 Водопьянова Е.В. Культурная политика Европейского Союза и вызовы времени. Долло Л. Франция в современном мире. – М.: Издательская группа «Интратек-Р», 1996. – С.51-57.
- 2 Дубинин Ю.В. Французская дипломатия // Европейская интеграция. – М.: «Деловая литература», 2011. – С.12-18.
- 3 Смирнов В. Франция: страна, люди, традиции. – М.: Мысль, 1988.
- 4 Комарова Н.С. Молодежь глазами французских социологов: социокультурный портрет. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2007. – С.4-13.
- 5 От конфронтации к диалогу // Аргументы и Факты. 2009. 11 февраля. Черноситова Н.Л. «Культурная дипломатия» как основа французской политики. Франция в поисках новых путей / Под ред. Рубинский Ю.И. – М.: Весь мир, 2007. – С.2-7.

УДК 331.101.262
МРНТИ 10.63.33

Канафин А.¹, Канафина Г.²

¹магистрант кафедры экономических специальностей Института Сорбонна-Казахстан
КазНПУ имени Абая, Республика Казахстан, г. Алматы

²ст.преп. каф. международных отношений Института Сорбонна-Казахстан
КазНПУ имени Абая

**ПРОГРАММА «ОДИН ПОЯС – ОДИН ПУТЬ»:
ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЙ КУРС КИТАЯ В АФРИКАНСКОМ КОНТИНЕНТЕ**

Аннотация

Китай намерен продвигать сотрудничество в новейших отраслях, расширять сотрудничество в сфере безопасности и удобства логистических цепочек, улучшать координацию по трансграничному надзору, расширять области торговли, способствовать улучшению структуры торговли, осваивать новые направления развития торговли и поддерживать внешнеторговый баланс, содействовать упрощению доступа к инвестициям. Добиваться этих целей Китай планирует путем устранения барьеров и заключения двусторонних соглашений о защите инвестиций и ухода от двойного налогообложения, соглашений о защите прав и законных интересов инвесторов, путем укрепления сотрудничества в сфере технологий глубокой переработки, технических и инженерных услуг в области энергетики и ресурсов, путем расширения сотрудничества в сфере разведки и освоения традиционных и возобновляемых источников энергии.

Ключевые слова: торговля, инвестиции, соглашения, сотрудничество, отрасли, логистика.

А.Канафин¹, Г.Канафина²

¹экономикалық мамандықтар кафедрасының магистранты, Сорбонна-Қазақстан институты
Абай атындағы ҚазҰПУ, Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

²халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы
Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

**«БІР БЕЛДЕУ – БІР ЖОЛ» БАҒДАРЛАМАСЫ:
ҚЫТАЙДЫҢ АФРИКАДАҒЫ СЫРТҚЫ САЯСАТЫ**

Аңдатпа

Қытай жаңа салаларда ынтымақтастықты дамытуға ниетті,ынтымақтастықты кеңейту саласындағы қауіпсіздік және ыңғайлы логистикалық жөніндегі үйлестіруді жақсарту, сауда құрылымын жақсартуға ықпал ету,сауда дамуының жаңа бағыттары және сыртқы сауда саясатын қолдау баланс, инвестицияларға қол жеткізуді жеңілдетуге жәрдемдесу. Қол жеткізу осы Қытай тосқауылдарды жою

және қорытынды жасау арқылы мақсат қояды екі жақты келісім инвестицияны қорғау туралы және кету қосарланғанмен заңды мүдделерін қорғау туралы технологиялар саласындағы ынтымақтастықты нығайту жолымен қайта өңдеу, техникалық және инженерлік қызметтер облыстың энергетика барлау және гери саласындағы ынтымақтастықты кеңейту жолымен дәстүрлі және жаңартылатын энергия көздері.

Түйін сөздер: сауда, инвестиция, келісім, ынтымақтастық, сала, логистика.

Kanafin A.¹, Kanafina G.²

*¹master student of the department of economic specialities Institute Sorbonne-Kazakhstan
KazNPU named after Abay, Republic of Kazakhstan, Almaty*

*²senior lecturer of the chair of international relations Sorbonne-Kazakhstan Institute
KazNPU named after Abay*

«ONE BELT – ONE PATH» PROGRAM: CHINA'S FOREIGN POLICY IN AFRICA

Abstract

China intends to promote cooperation in the newest industries, expand cooperation in the field of security and convenience of logistics improve coordination on cross-border surveillance, expand areas of trade, to improve the structure of trade, to master new directions of trade development and support foreign trade balance sheet, facilitate access to investment. To achieve these goals China plans by removing barriers and concluding bilateral agreements on investment protection and avoidance of double taxation, agreements on protection of rights and legitimate interests investors, by strengthening cooperation in the field of technology. Processing, technical and engineering services in the field of energy and resources, through enhanced cooperation in exploration and development of traditional and renewable energy sources.

Keywords: trade, investments, agreements, cooperation, industries, logistics.

В 2012 году на 5-м саммите Форума, состоявшемся в столице КНР, было объявлено о выводе отношений на уровень стратегического партнерства нового типа. В декабре 2015 г. в Йоханнесбурге состоялся шестой саммит форума Китай – Африка, в открытие которого приняли участие свыше 80 министров африканских стран. Данный саммит является знаковым, так как впервые прошел на территории африканского континента. В ходе саммита были подписаны «Йоханнесбургская декларация» и «План действий на 2016-2018 года». В декларации были сформулированы пять столпов китайско-африканских отношений: равенство и взаимное доверие в политической сфере, сотрудничество и стремление к взаимному выигрышу в экономике, культурные обмены, взаимная помощь в сфере безопасности, сплоченность и взаимодействие в международных делах[1]. Также было объявлено о выводе китайско-африканских отношений на уровень всеобъемлющего стратегического партнерства. В рамках Форума также проводятся профильные встречи по вопросам финансов, науки и техники, сельского хозяйства, права, культуры, взаимодействия научно-политических центров, СМИ, женщин, народной дипломатии.

Главные цели, которые движут КНР по пути укрепления отношений с африканской стороной, – диверсификация импорта сырья, доступ к производству сельхозпродукции «в обмен» на содействие в сооружении объектов инфраструктуры, расширение рынка сбыта китайских товаров, стратегическая привязка к себе африканских стран для укрепления глобального статуса Китайской Народной Республики. На сегодняшний день экономика КНР находится в сильной зависимости от природных ресурсов, которые смогут поддерживать ее быстрый рост. По данным Американского Управления по энергетической информации (EIA), в конце 2013 года Китай уже стал первым нетто-импортером нефти в мире, обогнав США [2]. Сдерживающим фактором для расширения интересов китайской стороны на африканском континенте является нестабильность в некоторых регионах, высокий криминогенный фактор, а также социально-экономическая отсталость.

Высокая значимость континента для китайской стороны подтверждается публикацией в 2006 и 2015 годах двух документов – «Политика Китая в отношении Африки», которые содержат план дальнейшего китайско-африканского сотрудничества в различных сферах. Западная аудитория

окрестила данные доклады как «Белые книги». Документ 2006 года включает в себя следующие 6 разделов: «Положение и роль Африки», «Китайско-африканские отношения», «Африканская политика Китая», «Расширение всестороннего сотрудничества между Китаем и Африкой», «Форум китайско-африканского сотрудничества и его последующая деятельность», «Связи между КНР и африканскими региональными организациями» [3]. Помимо прочего, были указаны базовые принципы сотрудничества Китая и Африки:

- искренняя дружба и равноправие, сотрудничество на основе пяти принципов мирного сосуществования;
- взаимная выгода и совместное процветание, сотрудничество в торговой, экономической, социальной и культурной областях;
- взаимная поддержка и тесное взаимодействие, что подразумевает сотрудничество в ООН и на других международных площадках;
- страны намерены задействовать опыт друг друга и учиться друг у друга, что предполагает также и сотрудничество в сфере науки, образования, культуры и здравоохранения [4].

Красными нитями в тексте прослеживается важность принципа «единого Китая», готовность КНР поддерживать активизацию деятельности Африки в рамках ООН, а также координировать свои действия на различных международных площадках.

4 декабря 2015 года во время 5-го саммита Форума китайскоафриканского сотрудничества была обнародована новая «Белая книга», которая включала в себя 5 разделов: «Построение и развитие всесторонних отношений стратегического партнерства», «африканский вектор внешней политики Китая, который соответствует 4 иероглифам: настоящий (真), практический (实), близкий (进) и искренний (诚)», «всестороннее развитие китайско-африканских отношений», «форум и другие региональные организации Африки», «место региональных организаций в сотрудничестве Китая и Африки» [5]. Помимо пяти разделов данный доклад включает в себя семь основных направлений, которые должны стать базой развития китайско-африканских отношений: усиление политического взаимодоверия, углубление сотрудничества по международным делам, углубление торгово-экономического сотрудничества, укрепление двустороннего сотрудничества по вопросам развития, углубление и расширение обменов и сотрудничества в гуманитарной области, содействие миру и безопасности в Африке, увеличение обменов и сотрудничества по консульским вопросам и вопросам мигрантов, а также в области юриспруденции, правоохранительных и других структур [6]. В документе также затронуты приоритетные вопросы повестки дня, а именно: предоставление экономической помощи африканским государствам, снижение долгового бремени стран Африки перед китайской стороной, туристическое сотрудничество, развитие данной сферы и др.

Таким образом, можно прийти к выводу, что Африка является одним из приоритетных внешнеполитических направлений КНР. Динамично развивается сотрудничество между сторонами по линии «Юг-Юг». Важность африканского вектора во внешней политике Китая подтверждается количеством визитов руководства китайской стороны в страны Африки. Китай, взаимодействуя со странами Африки, делает большой упор на общность судьбы. Ни одно экономически и политически сильное государство в современном мире не может, развивая отношения с развивающимися государствами, апеллировать к колониальному прошлому, которое увеличивает шансы на доверие со стороны стран Африки к Китаю. Пекину удастся купировать возникающие всплески недовольства «издержками» китайского продвижения, акцентировать свое стремление к взаимовыгодному сотрудничеству с упором на повышение потенциала самостоятельного развития стран Африки. Помимо прочего, Китай продвигает идею идентичности в диалоге с Африкой, так как сам относится к развивающимся странам, говорит о единых целях развития и взаимном выигрыше Инициатива «Один пояс, один путь» и трансформация китайской политики в Африке Инициатива «Один пояс, один путь» – это ключ к укреплению всеобъемлющего партнерства между Китаем и крупнейшими развивающимися государствами Азии, Европы, Ближнего Востока и Африки. Инициатива включает в себя координацию в сфере политики, финансовую интеграцию, беспрепятственную торговлю и развитие связей между людьми. Более двух тысячелетий назад Шелковый путь был создан императорским посланником Китая Чжан Цянем в качестве маршрута торгового и культурного обмена, связывающего основные цивилизации Азии, Европы и Африки. Спустя столетия, в годы династий Тан, Сун и Юань, сухопутный и морской пути развивались очень быстро. Знаменитые искатели приключений, такие как ДуХуань (Китай), М.Поло (Италия) и Ибн Батута (Марокко),

оставили свои следы вдоль этих древних маршрутов. Важно отметить, что они заняли свое место в истории не как завоеватели с боевыми кораблями, пушками или мечами. Их помнят, как дружелюбных эмиссаров. Поколение за поколением путешественники, отправляющиеся по Шелковому пути, создавали мост для мира и сотрудничества между странами. Термин «Шелковый путь» вошел в историческую науку в конце XIX века, после выхода в 1877 году в свет книги немецкого ученого и историка Ф.Ф. фон Рихтгофена под названием «Китай». На протяжении тысячелетий основными целями Шелкового пути были мир и сотрудничество, взаимное обучение и польза. Важно отметить, что такие цели создают основу внешней политики Китая и демонстрируют преемственность поколений. Кроме того, Шелковый путь внес большой вклад в процветание и развитие стран, расположенных вдоль Шелкового пути. Так же, как и сейчас, в то время Шелковый путь был мостом для развития сотрудничества между Востоком и Западом. Во время визитов Председателя КНР Си Цзиньпина в Центральную и Юго-Восточную Азию в сентябре-октябре 2013 года он представил инициативы по строительству «Экономического пояса Шелкового пути» и «Морского Шелкового пути XXI века», которые предполагали активное сотрудничество с другими странами. Кроме того, в качестве пяти основных целей Си Цзиньпин обозначил:

- координацию в политической сфере;
- финансовую интеграцию;
- беспрепятственную торговлю;
- установление контактов и развитие связей между людьми.

Каждая из озвученных Председателем КНР инициатив привлекла пристальное внимание не только политиков, но и ученых во всем мире.

«Экономический пояс Шелкового пути» и «Морской Шелковый путь XXI века», которые являются составляющими китайской инициативы «Один пояс, один путь» (ОПОП), могут быть определены как программы улучшения и развития транспортных маршрутов.

Что касается «Морского Шелкового пути XXI века», следует сказать о роли Мадагаскара. Государство обладает выгодным географическим положением, имеет хорошую возможность стать крупным торговым центром и, таким образом, улучшить экономику государства. В настоящее время стороны в рамках инициативы развивают сотрудничество в области энергетики, инфраструктуры, медицины, сельского хозяйства, туризма и т.д. [7].

Существенно осложнит реализацию инициативы отказ Египта от участия по причине того, что Суэцкий канал представляет собой кратчайший путь из Индийского океана в сторону Европы.

Особая роль отведена Джибути. В этом государстве уже начала функционировать первая база ВМС Китая в Африке, которая служит логистическим центром и должны будет обезопасить идущие мимо корабли.

Ангола, Замбия, Мозамбик, Нигерия, Республика Конго, Танзания, Эфиопия, ЮАР представляют большой интерес для Китая по вопросам строительства железнодорожных путей, логистических, а также промышленных центров.

В соответствии с пятью основными целями можно выделить следующие важные моменты:

Во-первых, говоря о координации в политической сфере, следует заметить, что китайская сторона уже добилась определенных успехов, расширяя сотрудничество с участниками. Из года в год увеличиваются контакты именно на политическом уровне. Здесь важно отметить принятый на Форуме китайско-африканского сотрудничества в Йоханнесбурге план действий на 2016-2018 года [8].

Во-вторых, Китай призывает трансформировать сложившуюся мировую финансовую систему. Несмотря на недавно принятое решение о включении юаня в корзину резервных валют МВФ, институты Бреттон-Вудской системы все еще подвержены влиянию ограниченного числа стран и учреждений и игнорируют призывы развивающихся стран к реформам [9]. Стратегия «Один пояс, один путь» представляет собой открытую и всеобъемлющую платформу для развития, в которой все страны могут участвовать, вносить вклад и пользоваться равными выгодами [10].

В-третьих, общий товарооборот между Китаем и другими странами инициативы «Один пояс, один путь» в 2014-2016 гг. превысил 3 трлн. долл. США, а инвестиции Китая в эти страны превысили 50 млрд. долл. США. Китайские компании создали 56 зон экономического сотрудничества в более чем 20 странах, генерируя около 1,1 млрд. долл. США налоговых поступлений и 180 тыс. рабочих мест [11].

В-четвертых, Китай достиг определенных результатов в области инфраструктурного объединения различных регионов мира. Строительство автомобильных и железных дорог создает импульс для

развития во всех секторах. Китай, например, сдал железную дорогу Аддис-Абеба – Джибути в 2016 году. В 2002 году ангольская сторона запустила публичные торги на проект по послевоенной реконструкции железной дороги, построенной еще португальцами. Торги на реализацию проектов по строительству Луандской и Бенгельской железных дорог были выиграны ChinaRailways 20 Bureau Group Corporation. Компания также осуществила строительство железной дороги в Луанде, протяженностью 488,9 км., которая была открыта в декабре 2010 года. 5 марта 2018 года отправился первый поезд, который пересек границу между Дилоло и Луо в направлении ангольского порта Лобито. Данное железнодорожное сообщение отвечает требованиям по реализации инициативы «Один пояс, один путь» и углублению межгосударственного сотрудничества. Таким образом, формируется многомерная инфраструктурная сеть.

В-пятых, развитие связей между людьми обеспечивает общественную поддержку реализации инициативы «Один пояс, один путь». Китай поощряет развитие академических и культурных обменов, сотрудничество со средствами массовой информации и волонтерскими организациями с тем, чтобы заручиться общественной поддержкой для углубления двустороннего и многостороннего сотрудничества. Местные органы власти Китая также создали специальные стипендии Шелкового пути для поощрения образовательных обменов и международного культурного сотрудничества. На регулярной основе реализуются такие мероприятия как, например, семинары и дискуссии «мозговых центров», годы культуры Шелкового пути, годы туризма, художественные фестивали, телевизионные проекты и т.д.

Прежде всего, следует отметить, что в мае 2017 года в Первом международном форуме «Один пояс, один путь» приняли участие около 30 глав государств и правительств, в том числе председатель КНР Си Цзиньпин, руководители Международного валютного фонда, Всемирного банка, ООН и представители других международных организаций. Этот двухдневный форум также считается крупнейшим и самым представительным международным мероприятием, проведенным в Китае. Из принявших участие лидеров африканских государств был президент Конго, всего были представители из более 100 государств, включая большинство государств Африки.

Китай намерен продвигать сотрудничество в новейших отраслях, расширять сотрудничество в сфере безопасности и удобства логистических цепочек, улучшать координацию по трансграничному надзору, расширять области торговли, способствовать улучшению структуры торговли, осваивать новые направления развития торговли и поддерживать внешнеторговый баланс, содействовать упрощению доступа к инвестициям. Добиваться этих целей Китай планирует путем устранения барьеров и заключения двусторонних соглашений о защите инвестиций и ухода от двойного налогообложения, соглашений о защите прав и законных интересов инвесторов, путем укрепления сотрудничества в сфере технологий глубокой переработки, технических и инженерных услуг в области энергетики и ресурсов, путем расширения сотрудничества в сфере разведки и освоения традиционных и возобновляемых источников энергии.

Для лучшего понимания позиции международного сообщества в отношении этой инициативы ниже приводятся цитаты, которые были изложены в ходе форума.

Председатель КНР Си Цзиньпин: «Китай также предоставит соответствующим международным организациям 1 млрд. долл. США для реализации проектов, которые принесут пользу странам, расположенным вдоль "Пояса и Пути"; запустит 100 проектов "счастливого дома", 100 проектов по сокращению масштабов нищеты и 100 проектов в области здравоохранения и реабилитации в странах, расположенных вдоль "Пояса и Пути"; предоставит чрезвычайную продовольственную помощь на сумму 2 млрд. юаней развивающимся странам вдоль "Пояса и Пути" и внесет дополнительный взнос в размере 1 млрд. долл. США; будет оказана помощь на сумму 60 млрд. юаней (8,7 млрд. долл. США) в ближайшие три года развивающимся странам и международным организациям, участвующим в инициативе "Один пояс, один путь" по улучшению благосостояния людей.

Генеральный директор Всемирной торговой организации Р.Азеведо: «Преимущества инициативы "Один пояс, один путь" будут ощущаться народом в большинстве развивающихся стран». Управляющий директор Международного валютного фонда К.Лагард: «Инициатива "Один пояс, один путь" – это объединение культур. Речь идет о соединении сообществ. Речь идет об обогащении экономики и повышении уровня жизни людей. Речь также идет о добавлении новых экономических "вкусов" путем создания новых инфраструктурных проектов».

Председатель Генеральной Ассамблеи ООН П.Томсон: «Инициатива принесет огромную пользу всем участникам» [12].

Инициатива «Один пояс, один путь» отвечает интересам не только КНР, но также странам-участникам, в том числе и африканским. Государства будут способны увеличивать торгово-экономические, политические, гуманитарные контакты как с Китаем, так и с иностранными государствами. Такое сотрудничество пойдет на пользу международного развития.

Список использованной литературы:

1 В Претории прошла 11-я встреча высокопоставленных официальных лиц в рамках Форума по китайско-африканскому сотрудничеству // [Электронный ресурс] Агентство Синьхуа. – Режим доступа: WWW. URL: <http://russian.news.cn/2015-12/03/c134878663.htm>. – 14.05.2018. (дата обращения: 04.11.2019).

2 Net oil imports for China and USA // [Electronic resource] EIA. – Access mode: WWW. URL: <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=12471> (дата обращения: 04.11.2019).

3 Правительством КНР было опубликовано документ о политике Китая в отношении Африки // [Электронный ресурс] Агентство Синьхуа. – 12.01.2006. – Режим доступа: WWW. URL: <http://russian.people.com.cn/31521/4022339.html>. (дата обращения: 05.11.2019).

4 Дейч Т.Л. Африка в стратегии Китая. – М.: Институт Африки РАН, 2008. – С.107- 108.

5 中国对非洲政策文件 (Материалы о политике КНР в отношении Африки) [Electronic resource] // Новостное Агентство Сина. – 08.12.2015 – Accessmode: WWW. URL: <http://finance.sina.com.cn/roll/20151208/032623957114.shtml> (дата обращения: 05.11.2019).

6 Правительством КНР был обнародован 2-й документ о политике Китая в отношении Африки // [Электронный ресурс] Агентство Синьхуа. – 05.12.2015. – Режим доступа: WWW. URL: <http://russian.people.com.cn/n/2015/1205/c31520-8986260.html> (дата обращения: 05.11.2019).

7 Африканские горизонты «Нового Шелкового пути» [Электронный ресурс] // Новое Восточное обозрение NEO. Режим доступа WWW.URL: <https://ru.journalneo.org/2017/03/31/afrikanskie-gorizonty-povogoshelkovogo-puti> (дата обращения: 05.11.2019).

8 Коваленко В.Н. Экономическое сотрудничество со странами Африки в глобальной стратегии КНР // Китай, китайская цивилизация и мир. История, современность, перспективы Тезисы докладов XXII Международной научной конференции. Российская академия наук; ФГБУН Институт Дальнего Востока Российской академии наук; Научный совет РАН по проблемам комплексного изучения современного Китая. – М., 2016.

9 Stanley T. A Machiavellian Plan Against Russia? // [Electronic resource] Forbes. – 11.06.2015. – Access mode: WWW. URL: <https://www.forbes.com/sites/riskmap/2015/06/11/a-machiavellian-plan-against-russia/#479e3eb24bfd> (дата обращения: 06.11.2019).

10 Xi Jinping: establish the Asian Security Concept and Create a New Face of Security Cooperation – Speech at the Fourth Summit of the Asian Conference on Interaction and Confidence Measures // [Electronic resource] Xinhua. – Access mode: WWW. URL: http://news.xinhuanet.com/world/2014-05/21c_126528981.htm. (дата обращения: 06.11.2019).

11 Work Together to Build the Silk Road Economic Belt and The 21st Century Maritime Silk Road // [Electronic resource] Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Namibia: [official website]. – Access mode: WWW. URL: <http://na.chinaembassy.org/eng/sgxw/t1461872.htm>. (дата обращения: 05.11.2019).

12 The Belt and Road Forum for Int'l Cooperation // [Electronic resource] China.org.cn. – Access mode: WWW. URL: <http://live.china.org.cn/2017/05/13/belt-and-road-forum-2017/>. (дата обращения: 05.11.2019).

УДК 32:327.8
МРНТИ 11.01.45

Т.З. Төлегенов¹, З.Қадылбекова²

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының
халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
Алматы қ., Қазақстан

²Сорбонна-Қазақстан институты, халықаралық қатынастар мамандығының 2 курс студенті

ҚЫТАЙДЫҢ КӨРШІЛЕС ЕЛДЕРМЕН СЫРТҚЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ

Аңдатпа

Мақала Қытай көшбасшыларының соңғы онжылдықтағы сыртқы саяси риторикасында болған өзгерістерді, олардың аталған саладағы стратегиялық ерекшеліктерін зерттеуге арналған. Зерттеу халықаралық мәселелер бойынша Чжан Есуй, Кун Сюань және Си Цзиньпиннің саясаттағы орны туралы, олардың бірнеше деңгейдегі атқарған жұмыстары анықталған. Одан әрі үкімет басшыларының баяндамалары мен келіссөздеріне талдау жүргізілді және мемлекеттің құрылған уақытынан бастап халықаралық қатынастардың дамуы атап өтілді. Мақалада дамудың негізгі проблемалары мен жаһандық қауіпсіздік әсерлері ерекшеленеді. Сондай-ақ ҚХР-ның өзге де көршілес және дамушы мемлекеттермен дипломатиялық қатынастары жайлы мәліметтер берілген. Мәселен: АҚШ, Үндістан және Орталық Азиямен халықаралық байланыстары. Мақала соңында саясаттанушылар мен қытайтанушылардың мемлекетке байланысты пікірлері ұсынылған. Жалпы жүргізілген зерттеу Қытайдың сыртқы саясатының мақсаттары мен міндеттерін көрсете білді.

Түйін сөздер: Қытай, дипломатия, халықаралық қатынастар, сыртқы саясат, «үшінші әлем» БРИКС.

Төлегенов Т.З.¹, Қадылбекова З.²

¹старший преподаватель Института Сорбонна-Казахстан
кафедры международных отношений при КазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан

²студентка 2 курса Института Сорбонна-Казахстан,
факультета международных отношений

ВНЕШНИЕ ОТНОШЕНИЯ КИТАЯ С СОСЕДНИМИ СТРАНАМИ

Аннотация

Статья посвящена изучению тех изменений, которые произошли во внешнеполитической риторике китайских лидеров за последнее десятилетие, с целью выявления особенностей их стратегического мышления в указанной сфере, а также отличий от общепринятой риторики. Исследование было выбрано основных типа текстов выступления Чжан Есуя, Кун Сюанью и Си Цзиньпина по международным вопросам. Они изучались на несколько уровнях. Далее был проведен анализ выступлений лидеров и отмечается развития отношений со времени создания государства. В статье выделяются основные проблемы развития и влияние глобального безопасности. А также здесь приведена отношение с другими мировыми странами. Например: международные связи с США, Индией и Центральной Азией. В конце были приведены мнений политологов и Китаеведов. В целом проведенное исследование показало цели и задачи внешней политики Китая предпочитающих не раскрывать свою позицию по различным международным проблемом и принципов.

Ключевые слова: Китай, дипломатия, международные отношения, внешняя политика, «третий мир», БРИКС.

¹Senior Lecturer of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan
at Abai KazNPU, Almaty, Kazakhstan

²Institute of Sorbonne-Kazakhstan, student of International Relations

CHINA'S FOREIGN POLICY IN RELATIONS WITH NEIGHBORING COUNTRIES

Abstract

The article is devoted to the study of the changes that have occurred in the foreign policy rhetoric of Chinese leaders over the past decade, in order to identify the features of their strategic thinking in this area, as well as differences from the generally accepted rhetoric. The study selected the main types of texts by Zhang Yesui, Kun Xuanyu and SI Jinping on international issues. They were studied on several levels. Then the analysis of the speeches of the leaders was carried out and the development of relations since the establishment of the state was noted. The article highlights the main problems of development and the impact of global security. And also here is the relationship with other world countries. For example, international relations with the USA, India and Central Asia. At the end, the opinions of political scientists and Sinologists were given. In General, the study showed the goals and objectives of China's foreign policy preferring not to disclose its position on various international issues and principles.

Keywords: China, diplomacy, international relations, foreign policy, third world, BRICS.

Қытай Халық Республикасы жарияланғаннан бері елді Қытай Коммунистік партиясы билеуде Ресми түрде сегіз партия болса да, ҚХР-сын бір партиялы, авторитарлық елдер қатарына жатқызады. Оның құрлықтағы шекаралары 22 мың км-ден астам, теңіз жағалауындағы сызық-18 мың км; 14 мемлекетпен шектеседі: Ауғанстан, Бутан, Мьянма, Үндістан, Қазақстан, Қырғызстан, Лаос, Моңғолия, Непал, ҚХДР, Пәкістан, Ресей, Тәжікстан және Вьетнам Социалистік Республикасы. Қытайдың қазіргі сыртқы саясаты елдің ішкі саясаты мен стратегиялық міндеттерімен тығыз байланыста. Қытай біріншіден, жаңа басшылық бағытының басты мақсаты экономикалық деңгейінің жоғарғы темпінің сақталуымен қатар қоғамның әлеуметтік рухани-өркениетті құрылымын сапалы жетілдіру, «реформа мен ашықтық» саясатты тереңдету және жалғастыру. Екіншіден, Бүкіләлемдік экономикалық жүйеге белсенді түрде интеграцияға және жаһандық ортақ дүниежүзілік тенденциясына енуі.

Қытайдың сыртқы саясаты келесі пункттермен сипатталады:

- Қытай барлық халықаралық мәселелер бойынша өз ұстанымдары мен саяси бағытын тәуелсіз және дербес әзірлейді; ол ешқандай одақтарға кірмей, ірі державалармен немесе елдер блоктарымен стратегиялық қатынастар орнатуды, гегемонизм мен күш саясатына қарсы шығуды қалайды [1].

- Қытайдың сыртқы саясатының мақсаты бүкіл әлемде бейбітшілікті қорғау және елді жаңғыртуға қолайлы бейбіт халықаралық жағдай жасау болып табылады.

- Қытай бейбіт қатар өмір сүрудің бес қағидасы негізінде барлық елдермен қарым-қатынасты дамытуға ұмтылады, атап айтқанда: егемендік пен аумақтық тұтастықты өзара құрметтеу, өзара сенімсіздік, бір-бірінің ішкі істеріне араласпау, теңдік пен өзара тиімділік, бейбіт түрде қатар өмір сүру.

- "Үшінші әлем" дамушы елдермен ынтымақтастық пен ынтымақтастықты нығайту, шектес елдермен достық тату көршілік қарым-қатынастарды дамыту-Қытайдың сыртқы саясатының негізгі іргетасы.

- Қытай халықаралық қатынастар жүйесін құруды және жаңа халықаралық саяси және экономикалық тәртіпті бейбіт қатар өмір сүрудің бес қағидатының негізінде жақтайды. Өзінің ішкі мәселелерін тиімді шешу үшін Қытай өз көршілерімен бейбіт қатар өмір сүруді қамтамасыз етуі қажет. Қытай үшін көршілес мемлекеттер тарапынан өзінің экономикалық дамуын тежеуді болдырмау маңызды, оған халықаралық аренадағы оның заңдылығы мен беделі тығыз байланысты. Мұның барлығы бірнеше факторларға негізделген Қытайдың сыртқы саясатының қисынынан туындайды: бұл көршілерді экономикалық ынтымақтастыққа тарту және геосаяси бәсекелестерге қарсы тұруға мәжбүрлеумен қатар тартымды сыртқы келбетті құруға ұмтылыс. ҚХР дамып келе жатқан экономикаларға жомарттық көмек көрсетіп және осы жобалардың орындалуын қадағалай

отырып, түрлі жобаларды белсенді қаржыландыра отырып, әлемдік аренадағы өзінің беделін мұқият қорғайды. Өз қанатын кеңейте отырып, АҚШ пен Ресеймен қақтығыспай, "жұмсақ күштің" көмегімен Қытай өзіне Орта Азияны, атап айтқанда посткеңестік республикаларды тартады. Оның жарқын мысалы – ҚХР, Қазақстан, Өзбекстан, Түркмениялар. Ең әсерлі өзгерістер Шығыс Азиядағы Қытай дипломатиясында ерекше байқалады. Қытай өзінің екіжақты қарым-қатынастарын кеңейтіп күшейте түсуде, көпжақты процестерге кеңінен қатысады және өңірлік ұйымдарға белсенді ғана емес, сонымен қатар конструктивті қатысады. Қытайдың аймақтық қарым-қатынасы да оның әріптестік саясатына байланысты. Үндістан, Пәкістан және Индонезия қазірдің өзінде Қытайдың стратегиялық серіктестері болып табылады, ал оның Филиппин мен Тайландпен қарым-қатынасы стратегиялық маңыздылық деңгейіне дейін өсті және стратегиялық әріптестікке қол жеткізуге ұмтылады.

Осылайша Қытай көршілес мемлекеттерде "бейбіт даму" тұжырымдамасымен нығайтылатын және күшейтілетін өзінің гегемонистік емес мақсаттарын білдіреді, әсіресе Оңтүстік-Шығыс Азияда. Қытайдың Оңтүстік-Шығыс Азия мемлекеттерінің қауымдастығымен жақындасу контекстінде америкалық әсер басым болды. Қытайлық проблемаларды тез арада саяси реттеуге, сондай-ақ Вьетнам мен Индия-Қытай арасындағы қақтығысты шешуге ықпал етті. Қытайдың сыртқы саясаты Қытай реформалары үшін қолайлы жағдай жасауда басымдыққа ие болды және ҚХР-ның халықаралық жүйені құрылымдайтын негізгі ойыншылардың деңгейіне шығуын қамтамасыз етті. Пекин саясатындағы идеологиялық құрамдастың жоғалуы Қытай мен АСЕАН елдері арасындағы екіжақты байланыстарды дамытуға ықпал етті. ХХІ ғ. басы АСЕАН елдерімен қарым-қатынаста шынайы дипломатиялық серпіліс болды [4].

Олардың арасында мынадай құжаттарға қол қойылды:

- оңтүстік Қытай теңізіндегі тәртіптер мен ережелері туралы Декларация;
- дәстүрлі емес қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастық туралы бірлескен декларация;
- кешенді экономикалық ынтымақтастық туралы негіздемілік келісім;
- ауыл шаруашылығы мәселелеріндегі өзара түсіністік туралы Меморандум Қытай саяси диалог жүргізуге болатын аймақтардағы ең тиімді экономикалық серіктестердің бірі ретінде қарастырылады.

Қытай қауіпсіздік бойынша аймақтық экономикалық ұйымдардың қатысушысы болып табылады, АТЭС кездесулерін өткізеді, БРИКС елдерінің форумын құра білді. Қытайдың шекаралас мемлекеттерімен арадағы ең өзекті мәселелер мен байланыстарына тоқталар болсақ.

Қытай мен Солтүстік Корея арасындағы байланыс 80-ші жылдардан бастап-ақ Қытай сыртқы істері арасында салқындық, сауда-ресми байланыстардың баяулауы екі ел арасындағы қатынастарды шиеленістіре түсті.

Қиыр Шығыстағы екі ел арасындағы салқын қарым-қатынас КХДР зымырандық бағдарламасымен, америкалық әуе күштерінен қорғаныс жүйесін (ТНААД) орналастыруға жақсы мүмкіндік беруімен басталды. Пекин ТНААД-ды (ТНААД -англ. Terminal High Altitude Area Defense) өз күшқуатына қауіп ретінде қабылдады және бірқатар мәлімдемелерден кейін Оңтүстік Кореяға қарсы шектеулі санкциялар енгізді. Қытай туристері қатынасы азайғаннан кейін Кореядағы туристік сала миллиардтаған шығынға ұшырады. Бұл туралы уағдаластықтар 2017 жылдың күзінде өткізілген болатын. Бірқатар келіссөздерді Оңтүстік Корея Президенті Әкімшілігінің жанындағы Ұлттық қауіпсіздік мәселелері жөніндегі бөлім басшысының орынбасары Нам Гван Пхе және ҚХР СІМ басшысының көмекшісі Кун Сюанью жүргізді [6].

"Корей түбегі мәселесі бойынша Қытайдың ұстанымы айқын және өзгеріссіз қалады, біз түбекті денуклеаризациялауды, бейбітшілік пен тұрақтылықты сақтауды, сондай-ақ диалог пен келіссөздер арқылы шешім іздестіруді жақтаймыз. Корей түбегінің тұрақсыздығы немесе қақтығысы еш мүдделерге қызмет етпейді", - деген еді Чжан Есуй бірлескен сессияның ашылуы қарсаңындағы баспасөз мәслихатында. "Экономикадағы жылулық" және "саясаттағы салқындық" – заманауи Қытай мен Оңтүстік Корея қарым-қатынасы. Оңтүстік Кореяның жоғары лауазымды дипломаттары: Қытай мен Оңтүстік Корея арасындағы "саяси салқындық" – бұл екі елдің қарым-қатынастарын жан-жақты дамыту процесінде. Иеліктен шығару саяси екі елдің қарым-қатынасы "Чхонан"-мен болған оқиғаға байланысты пайда болды» Қос мемлекет арасындағы соңғы келісімдерге көз жүгіртер болсақ, экономикалық ынтымақтастықты қалпына келтіру жалғасын табуда 12-14 қараша 2018 ж. Кенгидо провинциясына губернатор Ли Чжэ Мена шақыруы бойынша сыртқы мәселелер жөніндегі вице-губернатор Чэнь Люпин бастаған Қытай Ляонин провинциясының делегациясы келді. Сапар мақсаты – оңтүстік корейлік инвестицияларды тарту, Ляонин провинциясы Даньдун арнайы экономикалық аймағының құрылысы, екі корейдің қатысуымен темір жол құрылысы жобаларын, сондай-ақ

Қытайдың "Бір белдеу, бір жол" ұзақ мерзімді макроэкономикалық бағдарламасы шеңберінде жол қатынасын дамыту жобасын алға жылжытуда. Қытай ынтымақтастық пен достық қарым-қатынасты нығайту бойынша, оның ішінде SK Group және CJ Group бас кеңселері негізінде жұмыстар жүргізді. Қытай негізінен алғанда Кореямен жақындасуда құптарлық танытатындай. Айта кетейік, Сары теңіз акваториясында қытайлық балық аулау кемелері (негізінен браконьерлер) мен оңтүстіккореялық жағалау күзетінің кемелері арасында бірнеше рет қақтығыстар болды. Бұл Пекинде да, Сеулде де проблема болып санатында, сондықтан Қытайда теңіз шекарасы ауданында балық аулау кемелеріне бірлесіп инспекциялау жүргізіледі. Қытайдың территориясы Тынық мұхитының үш жабық теңізімен шайылатыны белгілі. Сол себептен осы теңіздермен (Сары теңіз, Оңтүстік және Шығыс Қытай теңіздері) шектесетін ортақ мемлекеттермен Қытай арасында келіспеушіліктер де аз болған емес. Солардың бірі Корея Республикасы. Теңізге ашық түрде мемлекеттердің келісуінсіз зымырандарға тәжірибе жасалынуы да («Норрег» зымыран тасығыш кемесі т.б.) Қытай үшін әуе және су жолдары құқығын пайдалану жөніндегі келіспеушіліктерге саналады.

Үндістан мен Қытай 2000 жылдан астам уақыт бойы қарым-қатынаста. Екі ел арасындағы мемлекеттік шекараның ұзындығы 3380 шақырымды құрайды. 2013 жылы екі елдің тауар айналымы 65,5 млрд долларды құраған болатын. Үндістан мен Қытай Республикасы арасындағы дипломатиялық қатынас 1950 жылы орнатылды. Қытай мен Үндістан ең тығыз орналасқан екі ел болып табылады, сондай-ақ әлемдегі ең жылдам дамып келе жатқан экономикалардың біріне ие.

Қарқынды экономикалық өсім Қытай мен Үндістанның халықаралық ықпалына әсер етті. Қытай мен Үндістанның қарым-қатынасы БРИКС (ағыл. BRICS – Brazil, Russia, India, China, South Africa – бес елдің тобы: Бразилия, Ресей, Үндістан, Қытай, Оңтүстік Африка Республикасы) форматында дамып келеді. Қытай мен Үндістан арасындағы қазіргі заманғы қарым-қатынастар үшін шекаралық даулар тән, нәтижесінде үш ірі әскери қақтығыс болды: 1962, 1967, 1987 жылдардағы үнді қытай шекара соғыстары. 2005 жылы шекара мәселесі ішінара шешілді: ҚХР Сиккий Үнді аумағын мойындады, ал Нью-Дели Тибет "Тибет автономиялық ауданы" деп атады. 2010 жылдың басында Үндістан Ақсай Чин ауданының үстінде Аспан асты елінің егемендігін мойындамады, ал Пекин Нью-Дели ҚХР-ға Аруначал Прадеш штатын беруді талап етеді [2].

Екі тарап да даулы шекаралық аумақтарды күзету үшін күш-жігер жұмсады. Синьхуа ақпараттық агенттігінің мәліметтері бойынша, Үндістан ішкі істер министрінің мәлімдемесіне сілтеме жасай отырып, 2015 жылы Үндістан Тибет автономиялық ауданымен шекарада 6 мың адамға шабуылына тойтарыс беру үшін шекаралық бақылау күштерін арттырды.

BBC World Service Poll-дың екі елге байланысты сауалнамасының мәліметтері бойынша, 2013 жылы үндістердің 36%-ы Қытайға оң баға берді, ал 27%-ы жағымсыз баға берді. Қытайда азаматтардың 23%-ы Үндістан туралы жақсы пікір білдірді, ал 45%-ы теріс пікірде екен [2].

Қазіргі таңда мемлекеттер арасында әртүрлі басқосулар мен кездесулер өткізіліп отырылады. Үндістан мен Қытайдың қорғаныс министрлері Нью-Делидегі келіссөздер барысында екі елдің әскери қақтығысы орын алған Гималай тау үстіртіндегі бірлесіп патрульдеу перспективаларын талқылады. Бұл жөнінде India Today басылымы өз дереккөздеріне сілтеме жасап хабарлаған еді. Өз кезегінде ҚХР Компартиясы Орталық Комитетінің "Жэньминь жибао" ресми газеті қазір өтіп жатқан Қытай қорғаныс министрі Вэй Фэнхэ Үндістанға сапары "әскери саладағы қатынастарды қалпына келтіру туралы белгі береді" деп атап көрсетті. "Үнді-қытай қарым-қатынастарын тұрақтылықтың маңызды факторы деп атай аламыз. Премьер-министр шекаралық аудандарда бейбітшілік пен тыныштықты қолдап, Үндістан мен Қытай келіспеушіліктерін шешетін, оларға жанжалдарға көшуге мүмкіндік бермейтіндігі мен кемелдендіретінін куәландырады", - деп хабарлады келіссөздер қорытындысы бойынша Үнді премьер-Министрінің Кеңесі. Бұл үлкен мақсатқа жетудегі шағын қадамдар- Үндістанның белсенді антикытайлық позицияны өз қолына алмауына қол жеткізу", – деп атап өткен болатын ақпарат көздері. Жалпы алғанда, Үндістан мен Қытай арасындағы даулы мәселелердің басым көпшілігі шекаралық даулы шиеленістерден тұрады. Мәселен, өткен жылғы үнді және қытай әскерлерінің таулы үстіртте қарсы тұруы. Себебі, Үндістанның одақтастары – Бутан Патшалығы дау тудырған аумақтағы автожолдың қытай тарапы құрылысының басталуы болды. Іс тіпті даулы аймақта орналасқан қытайлық және үнді әскери қызметшілері арасындағы тартысқа дейін жетті. Өткен жылдың тамыз айында қақтығыс тараптары осы аймақтан әскерді алып кетті, бірақ желтоқсан айында Үндістан Бейжің мен Делиге тиесілі аймақта Аруначал-Прадеш штатының шекарасына жақын Гималайда ҚХР жол салуға тағы бір талпынысын тоқтатты. Алайда, сарапшылар қарама-қайшылыққа қарамастан, Үндістан да Қытайға қарсы тұруға дайын деп санайды. Басқа

жағынан алып қарайтын болсақ, Қытай құрылысты қаржыландырады Гималай таулы ауданындағы шекарадағы бес бақылау-өткізу пунктін, Непалдың орталық бөлігіндегі жолдың құрылысын аяқтады, сондай-ақ, оны ұзартуға уәде берді. Осылайша, энергетикалық жобалар саласында Үндістан басымдыққа ие, бірақ ол Қытайға инвестиция көлемінде және тауар айналымы салаларында сәл артта қалуда. Осылайша Қытай өзінің инвестициялық күшімен «жұмсақ күшін» іске асыруда. ҚХР мен Үндістан арасындағы соңғы кездесу 2018 жылдың 21 желтоқсанында өтті. Нью-Делиде СІМ Ван және Сушма Сварадждің төрағалық етуімен жоғары деңгейдегі гуманитарлық алмасу төңірегінде отырыс болды. Механизм құру екі елдің көшбасшылары Си Цзиньпин мен Нарендра Моді арасындағы Ухань қаласында болған кездесу кезінде қол жеткізілген уағдаластықтың нәтижесі болып табылатынын атап өткен ҚХР СІМ басшысы екіжақты ынтымақтастықты ілгерілету, сондай-ақ Шығыс өркениетін жаңғырту жөніндегі маңызды қадаммен кездесу өткізді. Қытай министрінің айтуынша, бұл екіжақты қарым-қатынастардың қоғамдық негіздерін нығайтуға, түрлі өркениеттердің үйлесімді қатар өмір сүруіне ықпал етеді, Пекин мен Нью-Дели планетада бейбітшілік пен қауіпсіздікті бірлесіп қорғауға көмектеседі. Осылайша екі ел басшылары да тек қана татулық пен бейбітшілікті сақтап қоймай, Шығыс өркениетін дамытуға да өз үлестерін қосуда.

ҚХР-мен Орталық Азия арасындағы байланысқа тоқталатын болсақ. Екі жақ Кеңес Одағы ыдырауынан кейінгі жас мемлекеттермен халықаралық қатынастары жақсы деңгейде. Геосаяси тұрғыдан алғанда үш мемлекет (Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан) Қытаймен ортақ шекарада болуы дипломатиялық жағдайдың негізгі факторларының бірі есебінде. 1996 жылы құрылған «Шанхай бестігі» ұйымы барлығымызға мәлім. Осы ұйым тұрғысында Қытайдың Орталық Азия елдерімен байланыстары нығая түсуде. ҚХР-дың Орталық Азияға қатынастары экономикалық субъективті және бірыңғай өнеркәсіптік, транспорттық ықпалдасу деп түсіндіруге болады.

Ал Қазақстан мен Қытай арасындағы соңғы екіжақты келіссөз Пекинде ағымдағы жылдың 28 наурызында өткен болатын. Қазақстан тарапынан Бейбіт Атамқұлов пен қытайлық Ван И арасындағы кездесу екі елдің алдағы байланысы мен сауда-экономикалық, мәдени-гуманитарлық салаларды қамтыды. Ең алдымен ауданаралы, трансшекаралық серіктестік форматтарындағы, экономиканы цифрландыру, және практикалық ынтымақтастыққа назар аударды [3].

Келіссөз соңында ҚХР-дағы этникалық қазақтармен байланысы болды. Екі елдің сыртқы ведомствалары арасында туындайтын мәселелерге консулдық қызметтерді жандандыру жағы да шетте қалмады.

Қытай дипломатиясы қызметінің қарастырылған нақты мысалдары оның айқын ерекшелігін – конструктивтілік пен ұтымды тәсілдері анықтайды, соның арқасында Қытай халықаралық аренада үлкен ықпалға ие және әлемде барынша салмақты орын алады. Алайда, оның көршілерінде олардың ұлттық және діни проблемаларына байланысты жаңа қайшылықтар баршылық әлеуметтік-экономикалық даму деңгейіндегі елеулі айырмашылықтар кейбір аумақтық құқықтар мен мүдделер бойынша даулар әлі түпкілікті шешілмеген. Сондықтан көршілес елдерге қатысты Қытайдың сыртқы жүйесі оны іске асыру процесінде жаңа саясаттарды жүзеге асыруға толықтай шамасы жетерлік. Қытайдың сыртқы елдерімен қарым-қатынасы мен дипломатиялық жағдайына байланысты саясаттанушылар мен қытайтанушы ғалымдардың пікірлері өте көп.

Мәселен америкалық саясаттанушы Джон Миршаймер Ресей мен Қытай туралы өз пікірін білдірген болатын. "Ресей бойынша позицияны өзгертетін және АҚШ пен Ресейдің қарым-қатынасын өзгертетін бір ғана нәрсе бар-бұл Қытайдың өсуі. Егер Қытай өсе берсе, американдықтар мен ресейліктер, менің ойымша, Қытайды ұстап тұруға тырысуда", – дейді маман. "Қытай тарапынан қауіп Ресей тарапынан әлдеқайда күшті. Біз екі елмен де жақсы қатынаста болуымыз тиіс деген болатын" [5].

Сондай-ақ, Қытайдың Парсы шығанағы аймағындағы ықпалының өсуін атап өтті. Ал, еліміздегі қытайтанушы ғалымдардың бірі де бірегейі М.Әуезов мемлекетіміздің «қытайтану орталықтарына» тапшы екендігін және олардың болашақта көбеюі еліміздің сыртқы саясатының нығаюына әлдеқайда өз үлесін қосатынын атап айтқан еді. Қазақстанда бірқатар қытайтанушы, ғалымдарымыз жоқтың қасы дегенменде, тарихшы-ғалым, т.ғ.д., профессор Н.Мұқаметханұлы, қытайтанушы-ғалым, аудармашы, ф.ғ.д., профессор Д.Мәсімханұлы, жазушы, доцент Ж.Самитұлы сияқты ғалымдарымыз қытай тарихы, әдебиеті, диаспора мәселелері бойынша еңбектерін жариялау үстінде. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде 1989 жылы қытай тілін оқытатын қытайтану бөлімі ашылған. Қазір осындай бөлімдер бірқатар жоғары оқу орындарында ашылса нұр үстіне нұр болар еді.

Қорытындылай келе, АҚШ-тың барлау қауымдастығының бағасы бойынша, Қытай екі-үш онжылдықтардан кейін жалпы өнімнің көлемі бойынша Америка Құрама Штаттарын басып озуы мүмкін, әскери технологияда үлкен жетістіктерге жетеді, экономикалық-геосаяси жалғыз мықты держава АҚШ-қа қарсы шығып, өсіп келе жатқан Шығыс Азия аумағында өз үстемдігін жүргізе алады. Жаһандық экономиканың бөлігі болуға бағытталған ҚХР стратегиясына жаңа сыртқы саяси бағыт сәйкес келеді. Мазмұны жағынан держава ретінде АҚШ-пен әріптестік қарым-қатынас орнату мен көпжақты дипломатия механизмінің көмегімен Қытайдың глобалды және аумақтық мәнін өсіруінде орын алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 *Китай. Инновационные центры: стремление к лидерству* И.В. Дианова-Клокова, Д.А. Метаньев. – М. – С.3-5.
- 2 *Конфликт интересов Индии и Китая в Непале: Харина О.А., МГУ, институт Международных отношений. Журнал Человек. Общество. Управление. – 2017, том 7. – №1. – С.127-129.*
- 3 *Жусупова Г.К. Қазақстан мен Қытайдың ынтымақтастық мәселелері.*
- 4 *Кудин А.П. Частные предприятия в Китае: политика и экономика. – С.10-22, 247-280.*
- 5 *Қазіргі Қытай мәдениеті мен саясатының негізгі доминанттары. Ғылыми мақала. Culture and Civilization 2017, Vol.7, Is.1A Цзя Хуэйминь. – Б.131-132.*
- 6 *Грачиков Е.Н. Внешняя политика Китая: стратегии в контексте идентичности и глобальной перспективы. – NOTA VENE (ООО «НБ-Медиа»). – С.291-299. – www.nbpublish.com.*

УДК 327.7

МРНТИ 11.25.49

Шарипов С.¹, Курмангали А.К.²

*¹студент 1 курса кафедры международных отношений
Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая*

*²научный руководитель: д.полит.н., доцент кафедры
международных отношений КазНПУ им. Абая*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ ЮАР

Аннотация

Данная статья посвящена исследованию некоторых аспектов политической истории Южно-Африканской Республики и позже становления ее как одной из самых развитых стран не только Африки, но и других держав, а также вхождение ее в число G20. Представленная статья позволит масштабнее рассмотреть Африку, как отдельный феномен в современной истории, конкретно на примере ЮАР. В статью рассмотрен апартеид в качестве преступления против человечности, политического режима и социального явления, сопоставимого с дискриминацией и сегрегацией. Затронуты такие важные переломные моменты в истории ЮАР, в борьбе за право искоренения расизма, где значительный вклад внес величайший политический деятель Нельсон Мандела. Проблема расизма в 60-е года являлась острой, жестокой и практически неразрешимой. Вниманию представлены процессы общей эволюции режима апартеида в Южной Африке как специфической формы бурского (африканерского) колониализма и национализма.

Ключевые слова: политическая история, ЮАР, развитая страна, апартеид, сегрегация, борьба с расизмом, Нельсон Мандела, национализм, современная история, феномен.

С.Шарипов¹, А.К. Курмангали²

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты, халықаралық қатынастар кафедрасының 1 курс студенті

²Ғылыми жетекшісі: с.ғ.д., Абай атындағы ҚазҰПУ-дың халықаралық қатынастар кафедрасының доценті

ОҢТҮСТІК АФРИКА САЯСИ ТАРИХЫНЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақала Оңтүстік Африка республикасының саяси тарихының кейбір аспектілерін зерттеуге және одан кейін оны Африканың ең дамыған елдерінің бірі ретінде ғана емес, басқа да державалардың қалыптасуына, сондай-ақ оның G20 қатарына кіруіне арналған. Ұсынылған мақала Африканы қазіргі тарихтағы жеке феномен ретінде, нақты ОАР мысалында кеңінен қарастыруға мүмкіндік береді. Мақалада апартеид адамгершілік, саяси тәртіп пен әлеуметтік құбылысқа қарсы қылмыс ретінде қарастырылған. ОАР тарихындағы, нәсілшілдікті жою құқығы үшін күресте осындай маңызды өзгерістер болды, онда ұлы саяси қайраткер Нельсон Мандела елеулі үлес қосты. 60-шы жылы нәсілшілдік мәселесі өткір, қатал және іс жүзінде шешілмейтін болды. Оңтүстік Африкадағы апартеид режимінің жалпы эволюциясының үрдістері.

Түйін сөздер: саяси тарих, Оңтүстік Африка, дамыған ел, апартеид, сегрегация, нәсілге қарсы күрес, Нельсон Мандела, ұлтшылдық, қазіргі заман тарихы, феномен.

Sharipov S.¹, Kurmangali A.K.²

¹the 1-year bachelor's student of International Relations, Department Sorbonee-Kazakhstan, Institute in Abai in Abai Kazakh national pedagogical university

²Scientific-Supervisor: doctor of political sciences, associate professor of International Relations of Abai Kazakh national pedagogical university

SOME ASPECTS IN THE POLITICAL HISTORY OF SOUTH AFRICA

Abstract

This article considers the political history of the South Africa and later its formation as one of the most developed countries not only in Africa, but also in other regions, as well as entry into the G20 list. The article will allow us to consider Africa as a separate phenomenon in modern history on a larger scale. Consider apartheid as a crime against humanity, a political system and a social phenomenon, juxtaposing each hypostasis with discrimination and segregation. We will touch the turning point of South Africa, in the struggle for the right to fight the racism, where the greatest political leader at that time Nelson Mandela made a significant contribution. The problem of racism in 60 years was cruel and practically insoluble. Let us pay attention to the General evolution of the apartheid in South Africa as a specific form of Boer (African) colonialism and nationalism.

Keywords: political history, South Africa, developed Country, apartheid, segregation, the Fight Against Racism, Nelson Mandela, nationalism, contemporary History, phenomenon.

Политическая история ЮАР берет свое начало с начала апартеида, который был заявлен приходом к власти Национальной партии, отстаивавшей интересы европейцев-колонизаторов.

С правлением Национальной партии связаны годы апартеида в ЮАР. Все население страны поделили на расовой основе на белых, у которых было больше всего прав, и черных, цветных и индийцев. Вскоре после этого все стало раздельным, включая различные общественные места. Прекратился апартеид лишь в 1994 году, когда в государстве произошла смена власти. Права чернокожего населения были обесценены.

С 1950 года в ЮАР принимались законы, которые сегодня, скорее всего, назвали бы бесчеловечными. Так, например, с 1950 года начал работать один из основных законов режима

апартеида – закон о запрете смешанных браков. В продолжение этого закона была также принята поправка, согласно которой внебрачные половые отношения между белыми и представителями других рас считался уголовным преступлением.

В том же 1950 году был издан «Акт о групповых областях», в рамках которого расовые группы разделили географически, путём создания специальных «homeland» для чернокожих африканцев. Таким образом, внутри ЮАР были созданы специальные резервации для темнокожих, которые находились под управлением местной африканской политической элиты. При этом для африканцев, проживающих в «homeland», был введён особый паспортный режим: они не могли попасть на территорию «для белых людей», которая, кстати, занимала большую часть страны. При этом даже те немногие африканцы, имевшие возможность покинуть «hometown», выполняли самую тяжёлую и грязную работу. Пойманный без особого разрешения африканец на территории «для белых» должен был быть арестован, а его дело передавалось в суд.

В то же время на законодательном уровне было закреплено ущемление прав темнокожего населения и приоритет белых в повседневной жизни. Например, в автобусах практически все сидячие места были предназначены для африканеров (белые). Кроме того, существовали отдельные больницы хорошего качества для белого населения, тогда как темнокожие часто вообще не получали необходимой медицинской помощи, образование чернокожего населения было экономически не выгодным, поэтому на образование одного африканца правительство тратило в десять раз меньше, нежели на образование европейца.

Также африканцы практически не имели возможности посещать кинотеатры, гостиницы, театры и рестораны. Не только потому, что у них просто не хватило бы на это денег, но ещё и потому, что вход в эти заведения им был попросту закрыт. Очевидно, что такое положение дел не устраивало темнокожее население и они начинают свою борьбу за власть.

Поначалу сопротивление силовым структурам режима оказывали гангстерские группировки африканской молодежи, которые иногда даже совершали вооруженные набеги на белые поселения.

Расстрел в Шарпевиле – расстрел мирной демонстрации протеста чернокожих в Южной Африке, в поселке Шарпевиле, расположенном между городами Фандербейлпак и Феринихинг провинции Трансвааль (нынешний Гаутенг), произошедший 21 марта 1960 г.

Ранним утром 21 марта от 5000 до 7000 чернокожих пришли к зданию полицейского участка в Шарпевиле и предложили полицейским арестовать себя за отсутствие учетных книжек. В 10 часов утра на низкой высоте поверх собравшейся толпы пронеслась эскадрилья самолетов, видимо, с целью запугать людей и заставить их разойтись. Но в ответ на это из толпы начали бросать камни в полицейских. После этого, около часа дня, полицейские задержали трех лидеров протестующих. Толпа приблизилась к окружающему полицейский участок забору и неожиданно по ней был открыт огонь. 69 человек, в том числе 8 женщин и 10 детей, были убиты, среди 180 раненых были 31 женщина и 19 детей. Полиция продолжала стрельбу даже после того, как люди бросились бежать: около 30 пуль попали в тела раненых и убитых спереди, но не менее 155 поразили их сзади. Все произошло в течение 40 секунд, за которые полиция сделала 705 выстрелов.

В 1976 году полицейские вновь открыли огонь по мирной демонстрации. Теперь под ударом оказались немногочисленные африканские студенты, недовольные принудительным обучением на языке африкаанс (язык белых колонизаторов). Согласно официальным данным, было убито 26 человек. Беспорядки начались на фоне протестов против введения языка африкаанс в качестве обязательного языка обучения в местных образовательных учреждениях (согласно закону 1974 года, большая часть школьных предметов с 1975 года должна была преподаваться на нём, несколько предметов – на английском, а на языках коренных народов могли преподаваться лишь богословие, музыка и физкультура).

Утром 16 июня от 10 до 20 тысяч учащихся Соуэто не пошли в школы в знак протеста, собравшись на местном стадионе на митинг и затем, отправившись процессией в количестве от 3 до 10 тысяч человек к одной из школ города с антиафриканерскими лозунгами. Один из южно-африканских полицейских, которых направили на подавление беспорядков, произвёл выстрел, после чего некоторые из детей швырнули в полицейских камни, начались крики, последовали новые выстрелы. Одним из первых погибших стал 13-летний школьник Гектор Петерсон, который впоследствии стал символом восстания в Соуэто.

Особый вклад в борьбе с апартеидом внес политический деятель Нельсон Мандела, человек, который изменил все.

Южноафриканский государственный и политический деятель, впоследствии ставший первым чернокожим президентом Южной Африки. Мандела был одним из главных активистов борьбы с апартеидом, и придерживался политики (non-violence), то есть никакой агрессии в сторону белого населения. Чуть позже он отсидит порядка 27 лет в колонии за свою политическую деятельность. Выйдя из тюрьмы, он не держал зла на белое население. Позже он частично будет терять всеобщую поддержку черных, как раз, за мирную позицию в отношении белых. Однако, сегодня его благодарит весь мир.

К началу девяностых годов правящим силам ЮАР стало ясно, что сохранять и далее существующую систему апартеида уже невозможно. Были освобождены политзаключенные, амнистированы диссиденты. Правительство начало диалог с оппозицией. Его результатом стало проведение в 1994 году всеобщих выборов, на которых победил Африканский национальный конгресс. 9 мая 1994 года Национальная ассамблея избрала президентом ЮАР главного борца с режимом апартеида – Нельсона Манделу.

Список использованной литературы:

1 *Health Sector Strategic Framework, 1999-2004. // Background* Официальный документ министерства здравоохранения ЮАР, 2004 год.

2 *«Римский статут Международного уголовного суда, вступивший в силу в 2002 году, также предусматривает личную ответственность в международном суде».* – *Britannica: Nonstateactors in international law.*

УДК 327.37

МРНТИ 11.25.35

Г.А. Меңілбаев¹

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты, халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, т.ғ.к.

ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ, ДАМУЫ ЖӘНЕ ӘЛЕМДІК АРЕНАДАН АЛАТЫН ОРНЫ

Аңдатпа

Қазақ мемлекетінің тәуелсіздік алуы. Мемлекеттік рәміздердің: ту, елтаңба, әнұранның қабылдануы. Қазақ мемлекетін алыс және жақын шетелдік мемлекеттердің тануы және дипломатиялық қарым-қатынастар орнатуы. Елшіліктердің ашылуы. Мемлекеттік шекараның бекітілуі. Сырт мемлекеттер мен саяси-экономикалық байланыстарды орнатудың жолдары. Алыс-жақын шет елдермен ынтымақтастық. БҰҰ, ЕҚЫҰ, ШЫҰ және т.б. тығыз байланыс. Әлемдік алпауыт елдердің Қазақстанды тануы.

Түйін сөздер: Қазақстан, тәуелсіздік, декларация, дипломатия, елшілік, консулдық, БҰҰ, ЮНЕСКО, НАТО, ТМД, Азия, Европа елдері, АҚШ, Тынық мұхит, Таяу Шығыс.

Менілбаев Г.А.¹

¹к.и.н., доцент, Институт Сорбонна-Казakhstan, кафедра международных отношений при КазНПУ им. Абая

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ КАЗАХСКОГО ГОСУДАРСТВА И ЕГО МЕСТО НА МИРОВОЙ АРЕНЕ

Аннотация

Независимость казахской государственности. Принятие государственных символов: флаг, герб, гимн. Признание казахского государства ближними и дальними странами. Открытие посольств. Укрепление государственных границ. Установление дипломатических отношений с зарубежными странами и организациями как ООН, ОБСЕ, ШОС и др. Признание Казахстана великодержавными странами.

Ключевые слова: Казахстан, независимость, декларация, дипломатия, посольство, консульство, ООН, ЮНЕСКО, НАТО, страны СНГ, Азии, Европы, США, Тихий океан, Ближний Восток.

Menilbayev G.A.¹

¹c.h.s., assistant professor of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE KAZAKH STATE AND ITS PLACE ON THE WORLD STAGE

Abstract

Independence of the Kazakh statehood. Acceptance of state symbols: flag, coat of arms, anthem. Recognition of the Kazakh state by near and far countries. Opening of embassies. Strengthening of state borders. Establishment of diplomatic relations with foreign countries and organizations such as the UN, OSCE, SCO, etc. Recognition of Kazakhstan as a great Power.

Keywords: Kazakhstan, independence, Declaration, diplomacy, Embassy, Consulate, UN, UNESCO, NATO, CIS countries, Asia, Europe, USA, Pacific, middle East.

1991 жылғы 16 желтоқсанда Қазақстан тәуелсіздік туралы Декларация жариялады, сөйтіп дүниежүзілік қоғамдастыққа еруге мүмкіндік алды. 1992 жылы қаңтардан 9 шет мемлекетпен дипломатиялық қатынас орнатты. 1992 жылдың ортасына қарай республика тәуелсіздігін жер шарының 30-дан астам елі мойындады: АҚШ, Қытай, Иран, Пакистан, Канада, Швейцария т.б. 1992 жылы 2 наурызда БҰҰ-ға қабылданды.

1993 жылы қарашада БҰҰ Бас Ассамблеясында Н.Ә.Назарбаевтың баяндамасы демократиялық мемлекет құрылысына халықаралық қолдау және көмек көрсетуге, нарық қағидаларына оның экономикалық базасының жаңаруы мәселелеріне арналды. Сонымен қатар ол БҰҰ қызметін белсендіру мәселелері бойынша да қажетті ойларын айтты.

1997 жылы желтоқсанда БҰҰ Бас Ассамблеясының 52 сессиясында «БҰҰ ұсынатын үйлестіру және гуманитарлық көмекті, табиғи апаттарда ұсынылатын арнайы көмектерді қоса алғандағы жеке елдер мен аймақтарға арнайы экономикалық көмекті нығайту» бағдарламасы шеңберінде Қазақстан Республикасы бастамасы бойынша және әлемнің 40 елінің қолдауымен Семей аймағының экологиясы мен экономикалық дамуына арналған халықаралық ынтымақтастық пен резолюция қабылданды.

БҰҰ көмекші органдарында Қазақстан кәсіпкерлерінің қызметі кеңейе түсуде. Қазақстан елді мекендер бойынша ЭКОСОС және Ақпарат комитетінің мүшесі атанды. Қазақстан ғарышты кеңінен пайдалану жөніндегі БҰҰ Бас Ассамблеясының комитеті мүшесі (КОПУОС) болды.

Қазақстан есірткі құралдарын бақылау жөніндегі БҰҰ халықаралық кеңесімен жұмыс істей бастады. 1992 жылдан бастап Қазақстанда қажетті техникалық көмек көрсету мақсатында БҰҰ бірнеше комиссиялары болды.

Арал, Каспий, Семей экологиялық мәселелерін шешу бойынша көмек көрсету жөнінде БҰҰ және ЮНЕП-тің даму бағдарламасымен жұмыс істеуде.

1992 жылы Қазақстан ЮНЕСКО құрамына кірді ЮНЕСКО - Білім, ғылым және мәдениет жөніндегі БҰҰ бөлімі.

ЮНЕСКО 1946 жылы құрылған, оның мақсаты - халыққа білім беру және мәдениет, мәдени және ғылыми-техникалық ақпарат тарату; ұлттық мәдениетті қорғау саласында халықаралық ынтымақтастықты дамыту.

1993 жылы күзде Қазақстан делегациясы ЮНЕСКО Бас Конференциясының 28 сессиясына қатысты.

Қазақстан және басқа да әлемнің көптеген елдерінде ЮНЕСКО негізінде Абайдың 150-жылдығына арналған салтанат өткізілді. 1995 жылы тамызда Алматыда осы ұйымның офисін ашу туралы және ынтымақтастық туралы ЮНЕСКО-мен меморандумға қол қойылды. Қазақстанда ЮНЕСКО-ның қысқа мерзімді бағдарламаларына арнап 250 мың доллар бөлу қарастырылуда. 1995 жылы тамызда ЮНЕСКО негізінде Алматыда Орталық Азия мемлекеттеріндегі білім берілу жағдайы тақырыбында форум өтті.

1993 жылы Қазақстан Экономикалық Ынтымақтастық ұйымына қосылды (ЭЫҰ).

ЭЫҰ - ХХ ғасырдың 80 жылдарында құрылды, оған Пәкістан, Ауғанстан, Түркия және Иран кірген. 1994 жылы Қазақстан бақылаушы ретінде, 1995 жылы Ислам конференциясы ұйымына (ИКҰ) енді. ИКҰ - 1970 жылы құрылған. Негізгі мақсаты - Ислам мемлекеттері арасында Ислам бірлігі мен ынтымақтастығын күшейту.

ИКҰ Жарғысына сәйкес Қазақстан сондай-ақ Ислам даму банкіне мүше болды. Республиканың Халықаралық байланыстарының географиясы барлық жерлерді қамтыды. Біздің серіктестеріміз ішінде Азия, Еуропа, Америка, Африка және алыс Австралияның жетекші елдері бар.

Тепе-тең және көп векторлы саясат аркасында Қазақстан, АҚШ, Түркия, Иран, Үндістан, Канада, Египет, Сауд Арабиясы, Венгрия және Шығыс Еуропаның басқа елдерімен, Балтық бойы елдерімен және Скандинавия, Украина, Кавказ елдерімен қатынастарын табысты түрде дамытуда.

Латын Америкалық бағытта және Оңтүстік Шығыс Азия елдерімен байланыс орнатылуда. Араб және мұсылман дүниесімен байланыс белсендірілуде.

Қазір Қазақстан Республикасын 120 мемлекет таныды, олардың 105-імен дипломатиялық байланыс орнатылған.

Шетелдерге Қазақстанның 29 елшілігі, 4 дипломатиялық миссиясы, 2 бас кандидаты, 6 консулдығы ашылды.

Консулдық - бір мемлекеттің басқа бір мемлекет аумағында орналасқан сыртқы қатынастар органы, оны консул басқарады.

Консулдар - 1) Ежелгі Римдегі жоғары сайланбалы қайраткер тұлға (Республика дәуірінде).

2) Қазіргі халықаралық құқықта ол - мемлекеттің лауазымды тұлғасы. Ол консулдық округ деп аталатын басқа бір мемлекеттің қандай да бір қаласында заңды тұлғалар мен азаматтардың құқықтық, экономикалық және басқа да мүдделерін қорғайды.

Астана және Алматы қалаларында 40 шетелдік елшіліктер мен миссиялар; халықаралық және ұлттық ұйымдардың 16 өкілдері бар. 300-ден астам мемлекетаралық және үкіметаралық келісім-шарттар мен келісімдер түзілген.

«Дипломатиялық қызмет туралы» заң қабылданды. Дипломатиялық қызмет академиясы, Әлем тілдері мен халықаралық қатынастар университеті ашылды.

Сонымен, Қазақстан егемен және тәуелсіз ел болып қалыптасты. Әлемдік қауымдастықтың толық құқығы мүшесі, оның ажырамас бөлігі атанды.

Қазақстан тәуелсіздік алған күнінен бастап сыртқы саясатты көп векторлы жолға бет бұрды. Бүгінгі таңда ол әлемнің 54 мемлекетімен дипломатиялық қатынастар орнатып, 66 халықаралық ұйымға мүше, бес мың халықаралық шарт құрды, шетелдерде 41 елшілігі бар.

14 мың шақырымға созылған мемлекеттік шекараны заң жүзінде рәсімдеп алуы тарихи жетістік болып табылады. Біздің еліміздің халықаралық қызметіндегі маңызды бағыт - терроризмге қарсы коалицияға белсене атсалысуы, халықаралық терроризмді ауыздықтау бойынша әлемдік қауымнан күшіне қолдау көрсету. Республика парламенті терроризммен күрес жөнінде 12 әмбебап конвенцияны бекітті. Қазақстанның сот органдары 13 ұйымды террористік ұйым деп тапты: «Әсба әл-Әнсар», «Мұсылман бауырлар», «Боз гурд», «Орталық Азия Моджахедтерінің қоғамы», «Лашкар» Тайба, әлеуметтік реформалар қоғамы, «Талибан», «Әл-кайда», «Шығыс Түркістанның ислам партиясы», «Курд халық конгресі», «Өзбекстанның ислам қозғалысы», «Аум Синрикё», «Шығыс Түркістан ұйымы», «Хизбут әл-Тахрир» экстремистік ұйым деп танылды. Олардың қызметіне Қазақстан аумағында тиым салынған, сондықтан олар республиканың құқық қорғау органдарының тұрақты назарында болып, мүмкіндігінше бейтараптандыруда.

Алматыда БҰҰ қауіпсіздік кеңесі арнайы антитеррористік комитетінің көшпелі мәжілісі болып өтті. Шанхай ынтымақтастық ұйымы (ШЫҰ), Тәуелсіз мемлекеттер достастығы (ТМД) сияқты аймақтық ұйымдар өзара бірлесе әрекет жасауда зор рол атқарып келеді.

Қазақстан осы мәселеде НАТО-мен, БҰҰ институттарымен диалогты дамытып келеді, мүдделі елдермен екі жақты деңгейде жұмыс істейді.

2006 жылы Қазақстан 150-ден аса елдермен сауда жасады. Ресей мен Украина өте ірі сауда серіктестері атанды, олардың үлесіне Қазақстан экспортының 13%-дан астамы тура келеді. Сондай-ақ Германия, АҚДІ пен Қытай да ірі сауда серіктестері болып танылады.

Елімізге ірі ресми өнім берушілер болып Ресей (Қазақстан импортының 17%-ы), Қытай (11%) және Украина (7%) саналады.

Қазақстан баға мен сауда бойынша Бас келісімнің құқығын иеленуші Бүкіл дүниежүзілік сауда ұйымына (БСҰ) мүше болуға ұмтылып келеді. Лондон клубымен құжаттар пакетіне қол қою сыртқы экономикалық қатынастар жағынан Қазақстан үшін зор маңызға ие.

Қазіргі таңда Қазақстанның алдында стратегиялық мақсат - әлемнің дамыған бәсекеге қабілетті 50 елі қатарына кіру міндеті тұр.

Бұл міндетті орындау үшін ұлттық мүдделерді сақтау мен дамытуға бағытталған теңдестірілген сыртқы саяси күре жүргізу қажет. Бұл бағыттың негізі - Ресеймен стратегиялық серіктестікті және одақтық қатынасты дамыту. Бұл салада соңғы бес жылда едәуір ілгерілеушілікке қол жеткізілді. Яғни, біздің елдеріміздің арасында мемлекеттік шекара заңды түрде рәсімделді, сауда экономикалық байланыстар нығайды, екі жақты және көп жақты үлгіде интеграция іске асырылды; терроризмге қарсы біріге күресу шаралары жасалды; маңызды халықаралық мәселелер бойынша сыртқы саясат үйлестірілді.

Қазақстан мен Ресей кеңістік дәуірден кейінгі кеңістікте интеграциялық процестердің негізгі бастамашылары болып табылады, олар тәуелсіз мемлекеттер Достастығын реформалауға белсенді атсалысып келеді.

Халықаралық ынтымақтастықтың негізгі бағыттарының бірі - Қытаймен тату көршілікті және өзара тиімді ынтымақтастықты нығайту. 2006 жылы желтоқсанда Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың ҚХР-ға мемлекеттік сапары болды. Екі жақты қатынастарды жаңа сапалы деңгейге көтеретін маңызды келісімдерге қол жеткізілді. Қағидаттарын ұстана отырып, көптеген маңызды халықаралық мәселелер бойынша бірін-бірі қолдап келеді, сауда-экономикалық салада оның ішінде энергетика бойынша табысты түрде ынтымақтастық жүргізуде.

АҚШ-пен қатынасты дамытуға мән берілуде Қазақстан мен АҚШ арасында стратегиялық серіктестік қатынастар орнатылды, мұнда жоғары сенімділік пен өзара әрекет орын алған. ҚР Президент Н.Ә. Назарбаевтың 2006 жылғы қыркүйекте АҚШ-қа жасаған ресми сапары ядролық қаруды таратпау, терроризм мен экстремизмге қарсы күрес, Қазақстанның БСҰ-ға кіруі сияқты маңызды стратегиялық салаларда серіктестіктері өзгермейтіндігін дәлелдеп берді. Қазақстан тәуелсіздік алған күнінен бастап сыртқы саясатты көп векторлы жолға бет бұрды. Бүгінгі таңда ол әлемнің 54 мемлекетімен дипломатиялық қатынастар орнатып, 66 халықаралық ұйымға мүше, бес мың халықаралық шарт құрды, шетелдерде 41 елшілігі бар.

Алматы мен Астанада 50-ден астам шетелдік елшілік және халықаралық, ұлтаралық ұйымдардың 16 өкілдігі жұмыс істейді. 1999 жылдың басына қарай дүние жүзінің 150 мемлекеті танып, 106 мемлекетпен дипломатиялық қатынас орнатылды. Республикамыздың сыртқы саясат ведомствосы ұлттық мүддемен жалпы адамзаттық мүдделерді үйлестіріп жүргізетін дипломатиялық саясатқа кірісті.

1992 жылы наурыздың 3-інде Қазақстан Республикасы Біріккен Ұлттар Ұйымының (БҰҰ) мүшесі болып қабылданды. Осы жылы өткен БҰҰ Бас Ассамблеясының 47-сессиясының трибунасынан ОБСЕ сияқты ұйымның Азияда да құрылуы туралы Н.Ә. Назарбаев өз ойын айтқан болатын. Бірақ, ол кезде оның бұл сөзіне онша сене қоймаған еді. Міне, арада 10 жыл өткеннен кейін 2002 жылғы маусымда Алматыда сенім әрекеттестік шаралар туралы саммиті өтті. Саммит жұмысына 16 мемлекет басшылары қатысты. Оның ішінде 7 ірі державалар- Қытай, Индия, Ресей, Иран, Түркия т.б. болды.

Маңызы: Бұл елдердің экономикалық потенциалы өте зор, олардың территориясының жалпы көлемі 38,8 млн.кв.км., немесе Евразия материгінің 89%-ын құрайды. Бұл елдердің территориясында 2.8 млрд. адам тұрады, яғни жер шары тұрғындарының 45%-ын құрайды.

Қазақстанның халықаралық байланысының дамуы.

Қазақстан сыртқы саясатында басты үш мәселеге ерекше назар аударады:

1. ТМД, Азия, Европа елдері, АҚШ, Тынық мұхит, Таяу Шығыс аймағы елдерімен халықаралық байланысты өркендету.

2. Мәдени-экономикалық байланысты күшейте отырып, алдыңғы қатарлы өркениетті елдердің қатарына қосылу.

3. Қазақстанның сыртқы саясатында ерекше назар аударатын мәселе – ең жақын және ірі көрші мемлекеттермен, солтүстікте – Ресеймен, шығыста – Қытай халық Республикасымен ойдағыдай қарым-қатынас орнату.

Қазақстан-Ресей байланыстары.

1992 жылғы 25 мамырда Қазақстан мен Ресей арасында достық, ынтымақтастық және өзара көмек туралы шарт жасалды. 1995 жылғы 20 қаңтарда – Қазақстан мен Ресей ынтымақтастығын кеңейту туралы Декларация жариялады, ал 1996 жылғы 27 сәуірде Алматыда екі елдік бірлескен Декларациясына қол қойылды. Декларацияның маңызы:

1. Екі ел арасындағы егемендікті, тәуелсіздікті құрметтеу.

2. Аумақтық тұтастық пен бір-бірінің ішкі істеріне араласпау ұстанымдарын сақтау.

1998 жылғы 6 шілдеде Мәскеуде III ғасырға бағдарланған «Мәңгі достық пен ынтымақтастық туралы» Декларация жарияланды. Нәтижелері:

1. Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі проблемасын шешуді алға жылжытты.
2. Қаржылық өзара келіспеушіліктерді реттеуді шешті.
3. Байқоңыр ғарыш орталығын бірлесіп пайдалану мәселесі қарастырылды.

Қазақстан-Қытай байланыстары.

1992 жылғы тамызда Қазақстан Президентінің Қытай халық Республикасына алғаш сапары болды, нәтижесінде барлық байланыс жолдары ашылды. 1994 жылы сәуір айында Қазақстан мен Қытай арасында шекара аумағын заңдастырып белгілеу (делимитация) жөніндегі келісімге қол қойылды (1718 шақырымдық).

1996 жылғы сәуір айында алғашқы Шанхай келісімі жүргізілді. Бұл келісім барысына Ресей, Қытай, Қазақстан, Тәжікстан, Қырғызстан қатысты. Мұнда негізінен – шекараларды бұзбау, бейтарап аймақтық қашықтықты 100 шақырымға дейін жеткізу сияқты мәселелер қаралды. 1997 жылғы 25 қыркүйекте Алматыда болған келіссөздің нәтижесінде – Батыс Қазақстан мен Батыс Қытайды жалғастыратын мұнай құбырын жүргізу жөніндегі шартқа қол қойылды. Қытай үкіметі бұл жұмысқа 9,5 млрд.доллар жұмсауға келісті.

1998-1999 жылдары Қазақстан-Қытай арасында келісімдер нәтижесінде, шекараны нақтылау негізінен аяқталды.

Қазақстан-АҚШ байланыстары.

Қазақстанның сыртқы саясатында АҚШ-пен қарым-қатынастың маңызы өте зор. 1991 жылғы 25 желтоқсанда АҚШ Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігін таныды. Қазіргі кезде АҚШ-Қазақстан экономикасының аса ірі инвесторы. 1997 жылы Қазақстан мен АҚШ арасында экономикалық әріптестік бағдарламасы жасалды.

Екі ел арасында Қарашығанақ кеніші жөнінде және Каспий қайранын бөлісу жөнінде келісімдерге қол қойылды.

1999 жылғы желтоқсанда Қазақстан мен АҚШ арасындағы келісімде – екі ел арасындағы серіктестікті одан ары дамыту, АҚШ-тың Қазақстанға демократиялық, экономикалық өркендеуде қолдау көрсету, аймақтық, ғаламдық негізде тұрақтылықты қамтамасыз ету мақсатында ынтымақтастық үшін барлық мүмкіндіктерді пайдалану сияқты мәселелер қаралды.

АҚШ Қазақстанға мәдениет пен білімді дамыту саласында үлкен қолдау көрсетуде «Болашақ» бағдарламасы шеңберінде қазақстандық студенттер АҚШ, Франция, Германия оқу орындарында оқиды.

Қазақстан және ТМД елдерімен тығыз өзара байланыста болу – біздің ел үшін өте қажет. 1994 жылы – Орталық Азия экономикалық қауымдастығы құрылды (Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан, кейін Тәжікстан).

Қоғамдық және әлеуметтік-экономикалық өмірдің барлық саласындағы дағдарыс ТМД басшыларын интеграциялық жаңа жолдарын іздеуге итермеледі.

Қазақстан және дүниежүзілік қауымдастық.

КСРО тарағаннан кейін ядролық қару негізінен Ресей жерінде шоғырланды. Қазір жер жүзінде 5 ядролық держава бар. АҚШ, Ресей, Қытай, Ұлыбритания, Франция.

1993 жылы Президент Н.Ә. Назарбаев Лиссабон хаттамасына қол қойды. Қазақстан ядролық қарудан еркін аймақ болып жарияланды. Соғыс өнімдерін шығаратын кәсіпорындарды бейбіт заттар өнімдеріне айналдыру – (конверсия) жүзеге асырыла басталды.

1996 жылғы 31 қыркүйекте Қазақстан БҰҰ-ға мүше 129 елдің қатарында ядролық қаруды таратпау жөнінде шартқа қол қойды.

Қазақстан басшылығы әскери-саяси одақ НАТО-мен ынтымақтастыққа маңызды орын береді. Бұл ынтымақтастық «Бейбітшілік үшін әріптестік» бағдарламасы негізінде жүзеге асуда. 1997 жылғы 15-21 қыркүйекте Шымкент (Қазақстан) және Шыршық (Өзбекстан) жерінде НАТО әскери бөлімдерінің қатысуымен әскери жаттығу өткізілді.

2001 жылғы 29 тамызда Алматыда «III ғасыр ядролық қарудан тазарған дүниені қалайды» атты халықаралық конференция ашылды.

Тәуелсіздік алғаннан бері халықаралық ұйымдарға мүше болып кіруге республикаға жол ашылды. 1997 жылдың басына қарай Қазақстан 60-тан астам халықаралық ұйымдарға мүше болып кірді. Соның бірі ЮНЕСКО – ірі халықаралық ұйым. Ол – Білім, Ғылым және Мәдениет, «Адам және биосфера», «Адам табиғи ортада» т.б. бағдарламалар негізінде жұмыс жасайды.

ЮНЕСКО – Қазақстанда биологиялық әртүрлілікті сақтау мақсатында елдің ерекше қорғалатын табиғи аймақтарын ЮНЕСКО-ның Дүниежүзілік табиғи және мәдени мұрасы және «Адам мен биосфера» бағдарламасы шеңберіндегі аймақтар тізіміне кіргізу туралы шараларды іске асыруда, бірлесіп жұмыс атқаруда. Бұнымен қатар, Қазақстан халықаралық ұйым ЮНИСЕФ – Біріккен Ұлттар Ұйымының Балалар Қоры. ЮНИСЕФ Қазақстан Республикасындағы өзінің жұмысын 1992 жылы бастады, негізінен, денсаулық сақтау саласында, шұғыл жәрдем көрсетуді насихаттайды.

ЮНИСЕФ-тің Арал аймағының халқын сауықтыру жөніндегі бағдарламасы – әйелдер мен балалардың денсаулығын қорғау, білім беру, балалардың тамағын жақсарту, сумен қамтамасыз ету, санитарлық қызметті жақсарту жөніндегі нақты шараларды жүзеге асыруға бағытталған. Сонымен бірге Қазақстан 800-ге жуық мемлекетаралық және үкіметаралық келісім-шарттарға қол қойылды.

Қазақстанның даму болашағы. Егемен Қазақстанның жаңа мемлекет құрудағы философиялық тұжырымдарында көрсетілген бағыттары және елдің идеологиясы АҚШ, Франция, Ресейде белгіленген философиялық ұстанымдарды басшылыққа алады. Халықаралық тәжірибе тоталитаризмнен демократиялық бағыт жолына түскен елдердің өтпелі кезеңде идеологиялық дағдарысқа ұшырайтынын көрсетті. Сондықтан өркениетті елдердің өтпелі кезеңнен өту тәжірибесімен танысу өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 *Қазақстан тарихы. Очерктер. – Алматы, 1994.*
- 2 *Егемен Қазақстан. – 1 желтоқсан. – 2012.*
- 3 *Қазіргі Қазақстан тарихы: хрестоматия / ред. Б.Ф. Аяған. – Алматы, 2010.*
- 4 *Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның жаңа дәуірінің алғашқы күні // Егемен Қазақстан. – 1 желтоқсан. – 2012.*
- 5 *Тәуелсіз Қазақстанның жеті қазынасы. ҚР-дың президенті-елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Тәуелсіздік күніне арналған салтанатты жиында сөйлеген сөзі. 2013. – Ақиқат. – №1. – 2014.*
- 6 *Қазақстан Республикасы мемлекеттік тәуелсіздігінің жиырма жылдығы декларациясы. Қазақстан Республикасы парламенті сенатының қаулысы // Егемен Қазақстан. – 12 желтоқсан. – 2011.*
- 7 *Қазақстан Республикасының конституциясы. – Алматы, 2010.*
- 8 *Егемен Қазақстан. – 17 мамыр. – 2007.*
- 9 *Омарбеков Т. Өрлеу жолында // Ана тілі. – 22 желтоқсан. – 2011. «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. ҚР президенті-елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 14.12.2012 // Айқын. – 15 желтоқсан. – 2012.*
- 10 *«Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. ҚР президенті елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 14.12.2012 // Айқын. – 15 желтоқсан. – 2012.*
- 11 *Матакбаева Л.Х. Суверенитет в условиях современного миропорядка // Хабаршы. Серия «Международная жизнь и политика» №3-4 (71-72). – Алматы, 2017.*

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ. БІЛІМ
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО. ОБРАЗОВАНИЕ
INTERNATIONAL LAW. EDUCATION

УДК 342.7
МРНТИ 10.15.59

А.Ш. Әбдібек¹, С.Н. Сабикенов²

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының
1-курс магистранты, Алматы қ., Қазақстан Республикасы

²Ғылыми жетекшісі: з.ғ.д., ҚР ҰҒА академигі, профессор

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ДЕҢГЕЙДЕ ҚҰЛДЫҚҚА, ҚҰЛ САУДАСЫНА ҚАРСЫ КҮРЕС

Аңдатпа

Мақалада адам құқығын қорғау саласындағы халықаралық конвенциялар мен ұйымдар қарастырылады, сондай-ақ олардың осы бағыттағы іс-шаралары мен қызметтері туралы айтылады. Мақалада терең тарихи тамыры бар заманауи қауымдастықтағы құл саудасы проблемасына қатысты оқиғалар талданады. Адам саудасы – бұл құлдықтың қазіргі түрі, адам құқығының бұзылуы, бұл жеке адамға да, мемлекетке де қарсы қылмыс. Адам саудасы, құлдық, құлдық еңбегін әлеуметтік құбылыс ретінде пайдалану мәселесі адамзат тарихында бірге жүр.

Түйін сөздер: құлдық, конвенция, адам саудасы, халықаралық ұйым, халықаралық құқық.

Әбдібек А.Ш.¹, Сабикенов С.Н.²

¹магистрант 1 курса Института «Сорбонна-Казахстан», КазНПУ имени Абая

²Научный руководитель: доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК

БОРЬБА С РАБСТВОМ И РАБОТОРГОВЛЕЙ НА МЕЖДУНАРОДНОМ УРОВНЕ

Аннотация

В данной статье рассматриваются международные конвенции и организации в сфере защиты прав людей, а также их деятельность и функционирование в этом направлении. В этой статье проводится анализ событий, связанных проблемой работорговли в современном сообществе, имеющей глубокие исторические корни. Торговля людьми представляет собой современную форму рабства, нарушение прав человека, являющееся преступлением, как против личности, так и против государства. Проблема торговли людьми, рабства, использования рабского труда, как социальных явлений, сопровождают человечество на протяжении его истории.

Ключевые слова: рабство, конвенция, торговля людьми, международная организация, международное право.

Abdibek A.Sh.¹, Sabikenov S.N.²

¹1st year master's Degree, specialization «International Law»,
Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay

²Scientific adviser: doctor of legal sciences, professor academician
of the National Academy of Sciences of the RK

COMBATING SLAVERY AND THE SLAVE TRADE AT THE INTERNATIONAL LEVEL

Abstract

This article discusses international conventions and organizations in the field of protection of human rights, as well as their activities and functioning in this direction. This article analyzes the events related to the problem of the slave trade in the modern community, which has deep historical roots. Human trafficking is a modern form of slavery, a violation of human rights that is a crime against both the individual and the state. The problem of human trafficking, slavery, the use of slave labor as social phenomena, accompany humanity throughout its history.

Keywords: slavery, convention, human trafficking, international organization, international law.

Құл саудасы – бұрыннан жалғасып келе жатқан адам еңбегін пайдалану ғана емес, сонымен қатар, балалар мен әйелдерді жезөкшелікке пайдалану да жатады. Құлдық дегеніміз меншік құқығының атрибуттары немесе олардың адамдарды қолданатын жай-күйі мен жағдайы. Қазіргі кезде біздің еліміз көпдеген жетістіктерге жетіп, даму бағытында келе жатыр. Бірақ онымен қоса алаңдартарлықтай мәселелер бар. Олар адам саудасы, терроризм, жемқорлық т.б. Соның ішінде адам саудасы, құлдықта ұстау көпдеген елдерде орын алып жатыр. Құлдық- адамзат тарихындағы қанаудың дөрекі түрі. Есеп бойынша әлемде 27 миллион адамдар өз-еркінен тыс жұмысқа жегінудің, құлдықтың, жыныстық сауданың құрбаны болып отыр. Бұл есеп бойынша алынғанда 27 миллион адамды құрайды, ал есепке алынбаған тағы қаншама адамдар бар. Адам саудасына қарсы күресушілердің айтуынша, әлемде жылына 4 миллионға тарта адам құл сатушылардың қолына түсіп, олардың пайда табу көзіне айналады. Осыған қатысты бір сұрақ туындайды. Неге біз құлдық саудасынан біржола құтыла алмаймыз? Себебі бұл заңсыз бизнестің құрбандары-көбінесе жағдайы төмен отбасылар, кәмелетке толмаған балалар мен мигранттар болып табылады. Оларды мәжбүрлі түрде қайыршылықпен және жезөкшелікпен айналысуға итермелейді.

Ал енді өзіміздің Қазақстанда адам ұрлау және құл ұстау қылмыстары көбейіп келеді. Адам саудасы Қазақстанды айналып өтпейді, бұл бағыттағы қылмыстар саны артуда. Мысалы АҚШ мемлекеттік департаментінің адам саудасына қатысты есебінде Қазақстан-адам ұрлау қылмыстарын жүзеге асыратын қолайлы аймақ. Алдап-арбау жолымен өз Отандарынан сырт мемлекеттерге әкетіліп, тегін жұмыс күш ретінде қолданылып, азап шегіп жүрген Қазақстан азаматтары туралы ақпараттар бар.

1990 жылдардың бас кезінде пайда болып, қазіргі уақытта шырқау шегіне жеткен адам саудасы әлемде есірткі мен қару-жарақ саудасынан кейінгі үшінші орынға ие.

Жер жүзінде қарқынды дамып келе жатқан адам саудасының негізгі себептері: бастапқы капиталсыз тез үлкен пайда табу мүмкіндігі; адам саудасы құқық бұзушылық болып табылатынына карамастан, осы қылмыс үшін заңмен қудалаудың аздығы.

Құлдық туралы конвенция Женевада 1926 жылғы 25 қыркүйекте қол қойылған, 1953 жылғы 7 желтоқсандағы хаттамамен енгізілген өзгертулермен қоса беріліп отыр 1889-90 жылдары Брюссель Конференциясының Бас актісіне қол қойған мемлекеттер Африкада еріксіздерді сатуды жою ниеті туралы өздерінің мәлімдеме жасағанын ескере отырып;

1885 жылғы Берлин Бас актісін және 1890 жылғы Брюссель Бас актісі мен декларацияны қайта қарайтын Сен-Жермен конвенциясына қол қойған мемлекеттер құлдықты оның барлық нысандарында және құрлық пен теңізде еріксіздерді сатуды толығымен жою ниетін білдіргенін ескере отырып;

1924 жылы 12 маусымда Ұлттар Лигасының Кеңесі белгілеген Құлдық жөніндегі Уақытша Комиссияның баяндамасын назарға ала отырып;

Брюссель актісінің негізінде жүзеге асырылған істі аяқтауға және дамытуға, Сен-Жермен конвенциясына қол қойған мемлекеттердің еріксіздерді сату мен құлдыққа қатысты білдірген ниеттерін бүкіл әлемде практикада жүзеге асырудың тәсілін табуға ниет білдіре отырып және бұл үшін осы Конвенциядағы ережелерден гөрі одан да нақтырақ ережелерді қабылдау қажет екенін мойындай отырып;

Сонымен қатар мәжбүрлі еңбек құлдық жағдайларына ұқсас жағдайларға әкеп соғатынына кедергі келтіру қажет екенін ұйғара отырып;

Конвенция жасасуды шешті және бұл үшін өздерінің уәкілетті адамдарын тағайындады [1].

Адам саудасына қарсы 1926 жылы қабылданған Ұлттар Лигасының Құлдық туралы Конвенциясы бар, араға 4 жыл салып, 1930 жылы Күштеп жұмысқа тартуға тыйым салу туралы тағы бір Конвенция өмірге келген. 1949 жылы Адам саудасы және жыныстық құлдыққа қарсы БҰҰ Конвенциясы пайда болады. 2000 жылы БҰҰ Бас Ассамблеясы Адам саудасын жою мен ескерту туралы Қаулысын қабылдайды. 23 тамыз – Халықаралық құл саудасы құрбандарын еске алу, 2 желтоқсан – Халықаралық құлдыққа қарсы күн болып белгіленген.

Еуропа елдерінде жыныстық пайдалану мақсатымен әйелдер мен балаларды сатумен күрес мәселелері, адам саудасы туралы ғылыми пікірталастарда басым болып келеді. Батыс Еуропа ғалымдарының пікірі бойынша теориялық тұрғыдан да, жалпы қылмыспен күрес саясатын жасау тұрғысынан да басым бағыттардың бірі болып табылады.

Жезөкшелікке бағытталған адам саудасының негізгі сипаттамалары. Индустриалды дамыған елдерде жыныстық пайда мақсатындағы адам саудасының негізгі құрамы кәметтік жасқа толмағандар болып табылады. Еуропада жалдау кезінде ұсталған адамдардың 40 %дан астамы жұмыссыз, ал көпшілігінде жұмыс тәжірибесі болмаған. Оның арасында жалғыз басты аналар көп пайызын құрайды [2, б.150].

Қазақстаннан, шетелдерге жақсы табыс табасың деген алдаумен құлдыққа түскендердің басым көпшілігі әйел адамдар. Қоғамдық құқық қорғау ұйымдарының мәліметтері бойынша: негізінен оларды жезөкшелер ретінде пайдаланады. Олардың баратын жерлері көбінесе Сауд Аравиясы, Израиль, Египет, Түркия сияқты елдер болып табылады.

Қазіргі таңда жиырма мыңға жуық ұйым өз қызметін атқарып келеді. Халықаралық ұйымдар санының осыншама күрт өсуі, бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін басталды. Оған дейін елуге жуық қана тұрақты түрде қызмет атқаратын ұйымдар болған. Халықаралық ұйымдардың беделі сан жағынан күрт өсуіне мемлекеттер арасындағы саяси, экономикалық, сауда-саттық және мәдени қатынастарының кеңеюі орасан зор әсер етті.

Ең алғашқы құрылған халықаралық ұйым қатарына «Құлдыққа қарсы халықаралық одақты» (1890 ж.) жатқызуға болады. Қазіргі таңда құрылған халықаралық ұйымдардың өздеріне тән белгілері бар. Бұл белгілерді төмендегідей атап өтуге болады: -әр халықаралық ұйым көпжақты келісім шарт негізінде құрылады. Бүлкөпжақты келісім шарт ұйымдарының халықаралық құқық нормаларына сайзанды түрде іс атқарғандығын дәлелдейді; -халықаралық ұйымдар белгілі бір мақсатта құрылуы тиіс. Бұл мақсат саяси, экономикалық, әскери, ғылыми немесе мәдени т.б. болуы мүмкін; -халықаралық ұйымдардың өз құрамында тұрақты органдары болуы қажет. Бұл органдар ұйымның мақсатына сай құрылып, іс атқарады; - ұйымдар халықаралық құқық нормаларына қайшы ешқандай бағыт немесе мақсат ұстанбауы тиіс. Бүгінде халықаралық қылмыстар, елдер мен тұтас өңірлердің қауіпсіздігін тұрақсыздандырып, халықаралық қатынастардың қалыпты дамуына кедергі келтіретін аса қатерлі жаһандық сынаққа айналды [3, б.198-202].

Балалар мен әйелдерді саудаға салушылар сатылған адамдарды шекара арқылы түрлі тәсілдермен өткізеді. Кейде олар формальді түрде еңбек агенттіктері арқылы, туристік агенттіктер арқылы әрекет етеді. Ал кейде тіпті қолдан жасалған жалған құжаттар арқылы жөнелтіліп жатады. Бұндағы ерекшелік сатылып бара жатқан адамның өзі қандай мақсатты көздеп бара жатқандығын білер-білместігінде [4]. Дүниежүзі бойынша адамдарды құлдыққа салушыларға қарсы заңнамалар қатаңдатылып, түрлі конвенциялар күшіне енді. Бірақ адам еңбегін қанау тыйымға түгілі, жыл санап өсіп келеді. Адам саудасының жолын кесу әзірге мүмкін емес. Құл болу – бұл басқа адамға бағыну дегенді білдіреді. Адамның өз еркімен өмір сүруге құқығы жоқ болып, олардың жұмысы үшін сыйақы берілмей және шығындар үшін қызмет жасауды талап етеді. Кевин Балес- әлемдегі жетекші мамандардың бірі қазіргі құлдық саласында «адамдар құл болып табылады пайдалану мақсатында тұтқында ұсталып, зорлық-зомбылық көреді» [5]. Адамдардың көпшілігі қазіргі уақытта құлдықтың өткен шақта қалғанына сенімді, шын мәнінде құлдық мүмкін болған жерде кең таралған, қолайсыз

элеуметтік жағдайлар мен кедейліктің басымдылығы әсерін тигізуде. БҰҰ бағалауы бойынша әлемнің 127 елінде адам саудасының шетелдік азаматтарға және заңсыз иммигранттарға көмектесетін контрабандашылар басқа елдерге көшіріп, жылына 7 млрд. табыс табады [6].

Құлдыққа қарсы халықаралық ұйым – бұл Ұлыбританияда орналасқан қайырымдылық және ақпараттық-насихаттық топ ретінде тіркелген халықаралық үкіметтік емес ұйым. 1839 жылы құрылған, бұл әлемдегі ең көне халықаралық адам құқығы бойынша ұйым. Ол тек қана құлдыққа және онымен байланысты қиянатқа қарсы жұмыс істейді. Жыл сайын қазақстандық құқық қорғаушылар, негізінен шетелде, еңбек құлдығының жүздеген жаңа құрбандарын тіркейді. Мұндай статистиканы Қазақстан Республикасындағы Көші-қонға қарсы күрес жөніндегі халықаралық ұйым жариялады. Қоғамдық белсенділердің айтуынша, жыл ішінде адам саудасының 150 жаңа оқиғасы анықталды, бірақ олардың тек 13%-ы ішкі нарықта кездеседі. Тәуекел тобына БАӘ және Түркия сияқты визасыз мемлекеттерге жұмыс істеуге баратын жұмыссыздар кіреді.

Халықаралық еңбек ұйымының №182 конвенциясында балалар еңбегінің келесі формаларына тыйым салынады: құлдық, балаларды сату сондай-ақ мәжбүрлі немесе міндетті еңбек; мәжбүрлеу арқылы балаларды қарулы қақтығыс жағдайында пайдалануға, жұмысқа орналасуға тарту, жезөкшелік және басқа да зиянды болуы мүмкін жұмыстар балалардың денсаулығына зиянын тигізеді [7]. Бала құқығы туралы Факультативтік хаттама конвенциясында балаларды сату, балалар жезөкшелігі және балалар порнографиясы туралы айтылған (2000) Бұл хаттама қылмыстық жауапкершілікке тартылуға бағытталған, балалардың заңсыз асырап алынғаны, жезөкшелікпен айналысу және бала порнографиясы үшін. Ол 2002 жылдың 18 қаңтарында күшіне енді. 1989 жылғы бала құқығы бүкіл әлемде танылған және Қазақстан Республикасында ратификациялаған құжат ретінде қабылданған. Негізгі құқықтар мен бостандықтарды іс жүзінде іске асыруды және қорғауды қамтамасыз ету, адам мен азамат мемлекеттік нормативтік консолидацияны қарастырады. Ол конституциялық, халықаралық актілерді ратификациялау арқылы қамтамасыз етіледі. Бекітілген құқықтар мен бостандықтардың іске асырылуы мен қорғалуын қамтамасыз ететін қағидаттар мен кепілдемелер халықаралық құжаттарда және ел Конституциясында, қолданыстағы заңнамада көрсетілген.

Қорытындылай келе, құлдық алғашқы кезеңде пайда болғанадам құқығын бұзу болғанына назар аударғым келеді, халықаралық қоғамдастық ұйымдар әлі де күресуде. Адам құқықтарының бұзылуы жалғасуда бұл өткен нәрсе деп айтуға әлі ерте. Оны жою үшін көп күш жұмсауымыз керек. Оның үстіне құлдық көп қырлы. Оның формасы уақыт өте келе өзгеріп, элеуметтік-экономикалық және діни мәнмәтінді көрсетеді. Адам саудасы, балалар еңбегі, қарыздық міндеттемелер, жезөкшелік пен қанаушылықты пайдалану бүкіл әлемдегі миллиондаған адамдар үшін бүгінгі күннің жасырын шындықтары болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Құлдық туралы Конвенция (Женева, 1926 жылғы 25 қыркүйек) zakon.kz
- 2 Труды академика Салахидена Сабикенова вопросы современного международного права. – Алматы: Издательство «Жеті жарғы», 2019. – 320 с.
- 3 Арынов Е.М., Трофимов А.Е. Международные экономические организации и экономические союзы. – Алматы, 1996.
- 4 Буряк М.Ю. Правовая борьба с перемещениями женщин и детей: сравнительно правовой анализ.
- 5 Кевин Бейлз. Одноразовые люди. Новое рабство в глобальной экономике. (Disposable People: New Slavery in the Global Economy) // [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.indostan.ru/indiya/81_3375_0.html. – (дата обращения 27.11.2019).
- 6 Живой товар – торговля людьми 2.06.09 теги: выживание, художественные / Статьи / Торговля людьми: рабы дешевлеют!
- 7 Конвенция Международной Организации Труда N182 о запрещении и немедленных мерах по искоренению наихудших форм детского труда. – Женева, 17 июня 1999 г.

УДК 323.28
МРНТИ 11.25.41

Бекбердиева А.¹

¹магистрант 1 курса, Институт Сорбонна-Казахстан, г. Алматы

ЕВРОПЕЙСКАЯ ГРАЖДАНСКАЯ ИНИЦИАТИВА КАК ИНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИИ

Аннотация

В статье анализируется на основе официальных документов, а также конкретных примеров институт законодательной инициативы граждан Евросоюза, введенный Лиссабонским договором. Рассматриваются правила и условия Европейской гражданской инициативы. Автором исследуются действующие инициативы, которые выполняют роль инструмента демократии на территории Европейского Союза.

Ключевые слова: гражданское общество, инициатива граждан, Европейский союз, Лиссабонский договор, демократия.

А.Бекбердиева¹

¹1-курс магистранты, Сорбонна-Қазақстан институты,
Қазақстан, Алматы қ.

ЕУРОПАЛЫҚ АЗАМАТТЫҚ БАСТАМА ДЕМОКРАТИЯ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Мақалада Ресми құжаттар, сондай-ақ, Лиссабон шартымен енгізілген Еуроодақ азаматтарының заңнамалық бастамасы институты нақты мысалдар негізінде талданады. Еуропалық азаматтық бастаманың ережелері мен шарттары қарастырылады. Автор Еуропалық Одақ аумағындағы демократия құралы ролін атқаратын қолданыстағы бастамаларды зерттейді.

Түйін сөздер: азаматтық қоғам, азаматтардың бастамасы, Еуропалық Одақ, Лиссабон шарты, демократия.

Bekberdiyeva A.¹

¹1st year master's student, Institute Sorbonne-Kazakhstan, Almaty

EUROPEAN CITIZENS' INITIATIVE AS A TOOL OF DEMOCRACY

Abstract

The article analyzes on the basis of official documents, as well as specific examples of the institution of the legislative initiative of EU citizens, introduced by the Lisbon Treaty. The rules and conditions of the European civil initiative are considered. The author examines the existing initiatives that serve as an instrument of democracy in the European Union.

Keywords: civil society, citizens' initiative, European Union, Lisbon Treaty, democracy.

Введение. Как известно, ЕС является мощной бюрократической структурой, однако, в которой ощущается дефицит участия европейских граждан. В целях демократизации интеграционных процессов в ЕС был предпринят ряд мер. Одним из нововведений Лиссабонского договора, направленное на усиление демократии в Европейском союзе, стала Европейская гражданская инициатива. Таким образом, Лиссабонский договор 2007 г. придал Европейской хартии о фундаментальных правах 2000 г. обязательную юридическую силу. Поэтому отныне граждане ЕС могут на судебных заседаниях и в административных инстанциях непосредственно ссылаться на положения Хартии. Лиссабонский договор предусматривает усиление демократических начал на уровне стран-участниц (увеличение роли национальных парламентов) и на союзном уровне (расширение полномочий Европарламента), а также право свободного выхода из состава Евросоюза [1].

Инициатива позволяет одному миллиону граждан ЕС, являющихся гражданами как минимум четверти стран союза, обращаться непосредственно в Европейскую комиссию, чтобы сделать предложение по вопросам, находящимся в союзном ведении. Регистрация инициатив была разрешена с 1 апреля 2012 года, первая под названием «Братство 2020» была зарегистрирована в День Европы 9 мая.

Методология исследования

В статье применяются методы теоретического исследования, а также проводится анализ и синтез, абстрагирование и конкретизация полученных сведений. Ведутся эмпирические методы на основе изучения литературы, документов, таблиц, результатов деятельности, делаются соответствующие выводы и заключения.

Основная часть

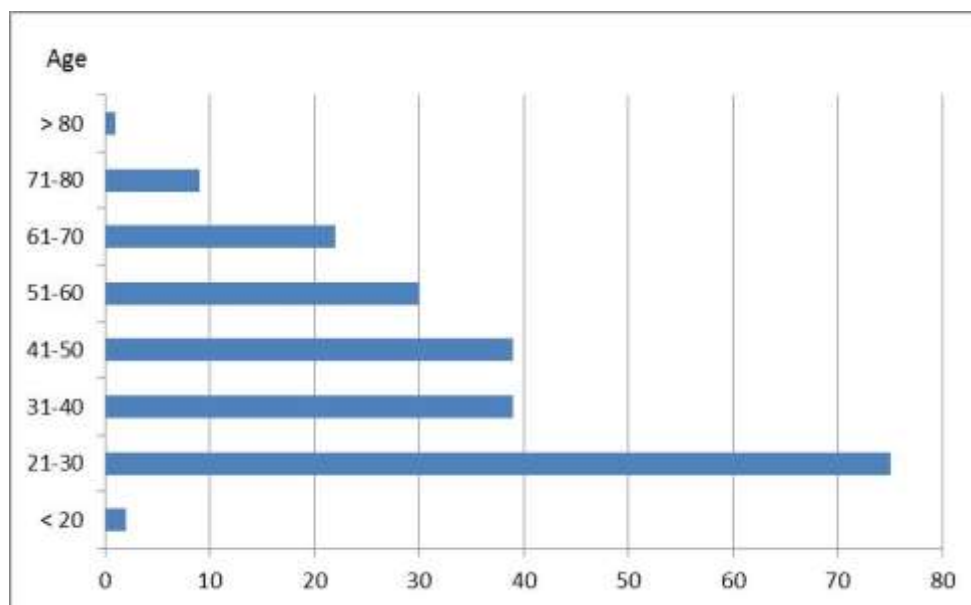
Возможности гражданской инициативы законодательно закреплены в статье 11, пункте 4 Договора о Европейском союзе и в первом абзаце статьи 24 Договора о функционировании Европейского союза. Обе статьи были введены в качестве поправок Лиссабонским договором. В статье 11 Договора о ЕС постулируется возможность инициативы без прописанных процедур и условий, которые, как указано, устанавливаются в соответствии с первым абзацем статьи 24 Договора о функционировании Европейского Союза [1, 2]. В статье 24 написано, что процедуры гражданской инициативы должны быть установлены в порядке обычного законодательного процесса. Так, согласно законодательству ЕС группа граждан, считающая, например, что необходимо принять на европейском уровне нормативно-правовой акт о дополнительных мерах социальной защиты от безработицы выпускников вузов, может выступить с подобной инициативой, поскольку решение данного вопроса непосредственно относится к компетенции Еврокомиссии.

16 февраля Европейский парламент и Совет Европейского союза приняли Регламент №211/2011, который определил правила и условия Европейской гражданской инициативы.

Процедура разработки, выдвижения, подачи, рассмотрения и ответа на законодательную инициативу граждан ЕС включает несколько этапов:

Первый шаг – создание специального гражданского комитета, состоящего из 7 человек из 7 различных стран ЕС. Входящие в комитет должны иметь право голоса на выборах в Европейский парламент, евродепутатам запрещено участвовать в комитете. При этом избираются представитель и его заместитель, так называемые “контактные лица”.

Возраст членов комитета для зарегистрированных инициатив:

Второй шаг – регистрация предложения на специальном сайте. Языком предложения может быть любой из 23 официальных языков союза. Еврокомиссия проверяет предложение на соответствие основным правилам и европейским ценностям и нахождение в компетенции союзных властей. После этого инициатива публикуется на сайте.

Третий шаг – сбор подписей. Подписи можно собирать как в письменном виде, так и в интернете. Обязательно нужно собрать 1 млн/ подписей не менее чем в 7 странах ЕС (на 2018 год, официально — не менее одной четверти стран), причём для каждой страны установлен минимальный порог, соотносящийся с количеством избираемых страной европарламентариев [2, 3, 4]. Таким образом, после регистрации инициативы собирают подписи граждан ЕС в пользу инициативы, для чего право ЕС ввело единую форму заявления. Срок сбора подписей составляет 1 год.

Четвёртый шаг – проверка подписей национальными правительствами стран. На эту стадию отводится до трёх месяцев. Этим занимаются государственные органы стран-членов ЕС: в течение трех месяцев они обязаны произвести проверку и выдать сертификат определенной формы.

Пятый шаг – направление подписей в Еврокомиссию. Обязательно нужно указать данные о поддержке и финансировании продвижения инициативы. Эта информация будет опубликована.

Шестой шаг – представление гражданским комитетом инициативы в Еврокомиссии и на слушаниях в Европарламенте. То есть, организуется публичное слушание в Европарламенте при участии Еврокомиссии и других органов ЕС/

Седьмой шаг — в течение трёх месяцев Еврокомиссия принимает решение о своих дальнейших действиях или бездействии в связи с инициативой. Любое решение должно быть опубликовано и объяснено на всех официальных языках.

До сегодняшнего дня было подано большое множество инициатив [3]. Многим из них Еврокомиссия отказала в регистрации из-за невыполнения условий, определенных Регламентом. Часть была отозвана самими организаторами, а другая часть к моменту закрытия сбора подписей не получила достаточной поддержки. Одни получили дополнительный срок для сбора заявлений, другие в настоящее время уже закрыты или находятся на стадии проверки подписей.

Рассмотрим конкретные примеры инициатив. Европейская комиссия зарегистрировала первую инициативу 9 мая 2012 года, в День Европы. Ей стала инициатива «Братство 2020», которой был присвоен номер ECI(2012)000001.

На март 2018 года 7 инициатив имеют право собирать подписи в свою поддержку:

- «Мы – Европа приветствующая, давайте помогать!» (англ. *We are a welcoming Europe, let us help!*).
- «Остановить ТТIP» (англ. *Stop TTIP*).
- «Остановить экстремизм» (англ. *Stop Extremism*).
- «Сократим различия в экономике и оплате труда, разрывающие ЕС!» (англ. *Let us reduce the wage and economic differences that tear the EU apart!*).
- «Сохранить европейское гражданство» (англ. *Retaining European Citizenship*).
- «Пакет для безопасности меньшинств – миллион подписей за разнообразие в Европе» (англ. *Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe*).
- «Гражданство ЕС для европейцев: едины в разнообразии вопреки jus soli и jus sanguinis» (англ. *EU Citizenship for Europeans: United in Diversity in Spite of jus soli and jus sanguinis*).

Успешные инициативы

21 марта 2013 года «Вода – право человека!» стала первой инициативой, набравшей более миллиона подписей, и достигла необходимой квоты в 7 странах 7 мая. 7 сентября сбор подписей был остановлен, общее их количество составило более 1,8 миллиона. Инициатива была направлена в Комиссию в декабре, а слушания в Европарламенте назначены на 17 февраля 2014. По мнению активистов движения, их инициатива направлена на сохранение общего блага всех граждан Евросоюза. Они утверждают, что вода, без которой невозможна жизнь человека, не может быть приватизирована крупнейшими международными монополистами [4]. Ее нельзя превращать в объект купли-продажи, вода – достояние всего человечества. Поэтому, по мнению сторонников инициативы, водоснабжение и санитарные службы должны оставаться естественной монополией под управлением государства. Недостаток инвестиций в систему водоснабжения и канализации нельзя рассматривать как основание для передачи их в частные руки. Традиционные экономические критерии в данном случае не работают: нельзя закрыть компании водоснабжения за нерентабельностью, поскольку нельзя лишить людей права на воду.

Также необходимое число подписей набрали инициативы «Остановить вививсекцию», «Один из нас» и «Запретить глифосат и защитить людей и среду от токсичных пестицидов».

Исследователи по данной теме согласны с мнением о том, чтобы инициатива граждан ЕС стала эффективным инструментом воздействия гражданского общества на европейскую политику, необходимо признание ее всеми сторонами политического процесса [4, 5].

При всем этом, хотелось бы отметить, что они выносят на обсуждение вопросы, волнующие их больше всего, это образование и социальная политика; защита окружающей среды и здравоохранение; права человека и политическое участие.

Гражданские инициативы не затрагивают вопросов налогообложения, миграции, бюджетной политики, прав наций на самоопределения в рамках Евросоюза и т. д. – острых политико-социальных проблем единого европейского пространства.

Заключение

Процесс подачи и рассмотрения инициативы достаточно долгий – с момента регистрации до публикации официального ответа Еврокомиссии проходит около двух лет, при этом гарантии принятия каких-либо нормативно-правовых актов на европейском уровне не существует. Инициатива граждан – это не прямое указание комиссии, скорее, это приглашение к сотрудничеству органов ЕС с гражданским обществом при решении тех или иных проблем на союзном уровне [3, 5, 6]. Ответ-сообщение комиссии играет свою позитивную роль в законодательном процессе в качестве экспертного заключения при оценке текущей ситуации и существующей нормативно-правовой базы в той или иной сфере.

В целом в народной инициативе граждан содержится мощный ресурс усиления и консолидации общеевропейского гражданского общества.

Законодательное требование широкой международной поддержки гражданских инициатив обуславливает необходимость коммуникации различных групп гражданского общества разных стран ЕС. Формулирование общеевропейских проблем усиливает европейскую идентичность граждан, заставляет их чувствовать себя гражданами ЕС.

Демократизация политики посредством развития института народной инициативы должна способствовать укреплению Евросоюза, поскольку развитое гражданское общество – залог устойчивости любого демократического государства (или союза государств).

Список использованной литературы:

- 1 *Commission Green Paper (COM (2009) 0622).*
- 2 *European Citizens' Initiative – First lessons of implementation, Policy Department on Citizens' Rights and Constitutional Affairs (2014), which can be accessed at:*
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509982/IPOL_STU\(2014\)509982_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509982/IPOL_STU(2014)509982_EN.pdf)
- 3 *Charter of Fundamental rights of the European Union (2000/C 364/01) // Official Journal of the European Communities, 18 December 2000.*
- 4 *Let's act today for the Europe of tomorrow: Europe for citizens Programme 2007-2013 // Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2010.*
- 5 http://ec.europa.eu/citizens-initiative/files/ECI_2017_Proposal_Annexes_en.pdf
- 6 *A list of the competent national authorities may be found at:* <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/authorities-verification>

УДК 341.018
МРПТИ 10.87.15

Karibova N.I.¹

*¹the 1st year master's student of International Law of the
Institute Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU*

PROBLEMS OF ADAPTATION OF MIGRANTS IN THE MODERN WORLD

Abstract

The sudden globalization of migration flows affects the change in the ethnic composition of the population in many countries of the world. Inflow immigrants are worried about the host society, and the lack of effective immigrant integration program promotes growth xenophobia. Thus, the problems of adaptation and integration are acutely the global community. The most important conditions for successful adaptation and integration migrants in a new political, socio-economic environment – the creation in the country stay favorable conditions for the reception and settlement of migrants.

Keywords: migration, adaptation, integration, globalization.

Н.И. Карибова¹

*¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының
халықаралық құқық кафедрасының 1-курс магистранты*

ЗАМАНАУИ ӘЛЕМДЕГІ МИГРАНТТАРДЫ АДАПТАЦИЯЛАУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Аңдатпа

Көші-қон ағындарының тез жаһандануы әлемнің көптеген елдеріндегі халықтың этникалық құрамын өзгерту. Ақуыз көшіп-қонушылар қабылдаушы қоғамға және тиімді болмауына алаңдайды иммигранттар интеграциясының мемлекеттік бағдарламасы өсуге ықпал етеді ксенофобия. Осылайша, бейімделу және интеграция проблемалары өткір жаһандық қауымдастық. Табысты бейімделу және интеграция үшін ең маңызды шарттар жаңа саяси, әлеуметтік-экономикалық ортадағы мигранттар – елде құру мигранттарды қабылдау мен реттеу үшін қолайлы жағдайлар жасайды.

Түйін сөздер: миграция, бейімделу, интеграция, жаһандану.

Карибова Н.И.¹

*¹магистрант 1-курсы кафедрасы междунароного права
Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая*

ПРОБЛЕМЫ АДАПТАЦИИ МИГРАНТОВ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Аннотация

Стремительная глобализация миграционных потоков влияет на изменение этнического состава населения во многих странах мира. Наплыв иммигрантов тревожит принимающее общество, а отсутствие эффективной государственной программы интеграции иммигрантов способствует росту ксенофобии. Таким образом, проблемы адаптации и интеграции остро стоят перед мировым сообществом. Важнейшие условия успешной адаптации и интеграции мигрантов в новую политическую, социально-экономическую среду – создание в стране пребывания благоприятной обстановки для приема и обустройства мигрантов.

Ключевые слова: миграция, адаптация, интеграция, глобализация.

The problems associated with the migration of the population have recently become increasingly acute to the world community. On the one hand, the world economy has a shortage of labor resources, which is replenished, primarily due to migrants. On the other hand, migrants are one of the problem groups, people who have difficulty accessing many social services and whose rights are infringed. The vulnerability of migrants and their families is the result of many factors.

- Firstly, many of them find themselves in a different ethnocultural and linguistic environment, which leads to psychological difficulties, the alienation of migrants by the host community, the formation of phobias.

- Secondly, the isolation of immigrants from the usual social environment - acquaintances, friends of relatives, the lack of stable social connections in the country of entry also limits the possibilities of adaptation, hinder the solution of current problems and the satisfaction of vital needs. The role of such informal social ties is especially great in the post-Soviet transitive society, where they often replace imperfect laws, state institutions and undeveloped civil society.

- Thirdly, the social status of many immigrants is drastically reduced compared to what they occupied in their countries. On the global labor market, immigrants occupy mostly low-skilled jobs, which are rarely claimed by the local population, which is a serious maladjustment factor.

- Fourthly, the ongoing migration and social policies, the existing housing legislation, the rules governing the acquisition of citizenship and the legal status of foreigners in many countries, de jure outlaw many migrants. De facto they lead to massive violations of human rights enshrined in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

- Fifthly, the rapid globalization of migration flows, a noticeable change in the ethnic composition of the population in a number of countries as a result of significant immigration caused an increase in anti-migrant attitudes in society, especially in the areas of the largest influx of migrants [1].

In this regard, a number of social problems arise, on the solution of which depends the possibility of achieving social harmony in the global community, the prospect its sustainable development.

Another social problem is treating migrants as “strangers”, infringement of their legal rights, in bureaucratic arbitrariness, corruption and other negative forms. For example, data from a survey of various categories of migrants indicate that almost 40% of respondents were hired to work without a formal labor agreement (contract). Globalization in the migration sphere has generated a tendency of growth of ethnic consciousness, above all, in the "host" ethnic groups. This is a new phenomenon, because before the aggravated ethnic consciousness differed precisely ethnic minorities. The influx of immigrants worries the host society, and the lack of an effective state program for the integration of immigrants contributes the growth of xenophobia in the host ethnos. Globalization is perceived as consciousness as a direct threat to the very existence of local practices and beliefs, which disappear in the unifying process of cultural integration [2].

Adaptation and integration - bilateral processes, imposing serious commitments to both the host society and the migrants themselves. Besides, It must be remembered that the successful integration of migrants into a host society can take place only where equality of all before the law is ensured. Foreign citizens, as well as the local population, should be confident that any offense or crime will receive a proper public assessment, and the punishment prescribed by law will be inevitable for all [3].

Integration is multidimensional. There are different reasons for highlighting spheres, levels or layers of integration - for example, based on the works of Esser and Hekmann constructed a four-faceted scheme integration:

- cultural integration (acculturation), within which migrants master the language and norms of the host society;
- structural integration, which involves the inclusion of migrants in the system positions and statuses of the host society; social integration, in the framework of which we are talking about the establishment of relations between migrants and the host society;
- as well as identity integration, implying the emotional aspect of the inclusion of migrants in society [5].

Integration, therefore, is a combination of interactions of various kinds between migrants and the host society, therefore, both the course and the result of integration is partly a function on the characteristics of migrants, in part - and probably in much greater degrees, from the structures of the host society: labor market and procedures citizenship for structural integration, characteristics of neighborhood relations and the level of racism for social integration, as well as the national concept and characteristics of the symbolic series for identification integration [6].

Good language programs should be, first, directly targeted on migrants and take into account their cultural specificity, and, secondly, to interpret the characteristics of the host society to migrants. Israel, "digested" in the 1990s. migration, the volume of which was about a quarter of the country's population at that time, created a network of "centers of absorption" and "ulpan" of Hebrew schools. Textbooks for migrants were written. In the United States, non-profit organizations use state-sponsored funds to implement the Refugee Resettlement program. In Sweden and Denmark, part of the work on the adaptation of refugees, in particular language training, assigned to municipalities. Similar schools and programs exist in most countries that host migrants [9].

The Kazakhstan model of migrant integration is being developed as part of a three-year project by the International Organization for Migration (IOM). As the national coordinator of migration programs of IOM Kazakhstan, Svetlana Zhasymbekova, says, the project started in 2018, and the activities carried out within its framework are aimed at reducing the vulnerability of migrants and victims of trafficking in Kazakhstan. In 2019, the project, funded by the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Norway, covers 10 cities of Kazakhstan. Five of them have NGOs working to integrate vulnerable migrants into the receiving community, while five others carry out informational work among the population to raise awareness of the protection of the rights of migrants and to counter trafficking in persons... [8].

A significant limitation of special policies aimed on the cultural integration of migrants, is that such measures at best help to master the basics of culture and language - the further trajectory of cultural integration is connected with the migrant's communication circles, the latter - with where and with whom he will live and work. This kind of processes are governed by a general and special policy on the structural and social integration of migrants [4].

The structural integration of migrants associated with the inclusion of migrants in the system of positions and statuses of the host society, in practice means the procedures for obtaining citizenship, that is, the inclusion of the migrant in the national community, measures to regulate the labor market (access to it,

unemployment, working conditions), actions governing the educational system (access criteria, financing), regulation resettlement, as well as the policy of social obligations of the state in relation to different categories of citizens and other persons. Regulation of criteria and procedures related to obtaining citizenship, that is, inclusion in the system of relations and mutual obligations members of the national community among themselves and with the state is the most obvious way to implement policies in the field of structural integration of migrants [7].

The labor market, educational system and social security system can also become objects of both general and special policies in the field of migrants' structural integration. The impact on the labor market and the system of social guarantees in various ways (in particular, to reduce unemployment among the poorest, including migrant segments of society) is a common policy within structural integration of migrants. Possible and special policies aimed directly at migrants - in many countries there are programs related to the vocational guidance of different groups of migrants: refugees, old people, women, and youth. For example, in Canada Migrant Integration Program, within the framework of which a potential migrant receives full information about the labor market of the host country, opportunities and difficulties, job search features, necessary skills. Besides, In addition, this program involves the creation of a personalized plan of integration for migrants and initiates contacts with potential employers, as well as, if necessary, with educational institutions and organizations that assist migrants [10].

Thus, the state can influence the structural integration of migrants in various ways, some of which carry a common nature and affects society as a whole, but, as is the case with a decrease in unemployment, may primarily concern migrants and their descendants. The other part can be sent directly on migrants and changing their situation in comparison with other groups of the population.

Social integration of migrants refers to networking of different nature between migrant and local populations. This kind of integration policy is designed to help establish desirable relationships between these two categories. Specifics relationship is derived from national concept and type migration.

Identification integration is the fourth aspect of integration and, accordingly, the object of the impact of integration policy. It reflects the emotional connection between migrants and the society as a whole and its individual elements that host this aspect. Manipulating this kind of emotion and affection, creating common symbolic field and work with links between different phenom-en-symbols, people, things-all of these are tools of an identification policy. It is general, because that the impact is on perceptions of the world as migrants, and non-migrants [6].

Identity integration policy is implemented on different levels and includes the creation of concepts of national community or communities of other levels (local communities), their distribution among the population through publications in the media, mass events and training programs. For example, 2004 was declared the year in Sweden cultural diversity with an extensive program, and in 2008 the Council of Europe issued a "White Paper on Intercultural Dialogue" Living Together in equal dignity "(White Paper on Intercultural Dialogue 2008). The traditional policy measure associated with identification integration is the emotional impact through ceremonies and symbols from state to municipal (for example, the oath of allegiance in accepting citizenship) [3].

Thus, integration, being the interaction between migrants and the host society, involves cultural, structural, social and identification aspects. The integration policy as an activity of modifying the process and the result of the course of integration is guided by the same aspects. The general policy is aimed at public institutions as a whole, the special policy is aimed at migrants and does not directly affect the host society. Each aspect of integration is carried out through integration measures or migrant integration practices. At the same time, these aspects of integration policy are closely related to each other, and the national concept of integration policy should include each of them in conjunction.

Notations and abbreviated terms:

IOM – International Organization for Migration.

References:

1 Bazhan T.A. *The society is interested in the adaptation of migrants [Electr. Resource]: URL: http://emigrantussr.ru/publ/migracija/obshhestvo_zainteresovano_v_adaptacii_migrantov/7-1-0-136.*

2 Gritsenko G.D., Maslova T.F. (2010) *Migrants in a new community: adaptation and integration. Sociological studies, (5): 82-86.*

3 Malakhov V.S. (2015 a) *Integration of migrants as an administrative issue: experience of European Union. World Economy and International Relations*, (1): 77-87.

4 Krylova E.B. *Labor market and migration [Electronic resource]: a manual / Korneychuk O.V. – Electron. text data. – М.: Moscow Humanities University, 2012. – 136 p.*

5 Alba R. (1999) *Immigration and the American Realities of Assimilation and Multiculturalism. Sociological Forum*, 14 (1): 3-25.

6 Heckmann F., Bosswick W. (2005) *Integration and Integration Policies, Bamberg: European Forum for Migration Studies.*

7 Ledenova V.Yu. *Social aspects of the adaptation of migrant workers [Electr. resource]: URL: [http://www.dozor.kadozor.ru/bz/issl/2009/migr09/;](http://www.dozor.kadozor.ru/bz/issl/2009/migr09/)*

8 Yudina T.N. *Sociology of migration. To the formation of a new scientific directions. – М.: Dashkov and K, 2004. – 398 p.*

9 URL: <https://kursiv.kz/news/obschestvo/2019-05/kak-norvegiya-pomogaet-adaptirovatsya-migrantam-v-kazakhstan>

10 Emilsson H. (2015) *A National Turn of Local Integration Policy: Multi-Level Governance Dynamics in Denmark and Sweden. Comparative Migration Studies*, 3 (1): 1-16.

11 *International Labor Organization (2014). The Labor Market Integration of New Immigrants in Europe: Analysis and Policy Evaluation. [Electr. resource]: URL: <https://clck.ru/9vAwH>*

УДК 341.21

МРПТИ 10.87.21

Хусаинов О.Б.¹, Иманбаева А.А.²

¹к.ю.н., доцент кафедры международного права Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

²студентка 2 курса кафедры международного права Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

КОНЦЕПЦИЯ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В СТРАНАХ ЕВРОПЫ

Аннотация

Данная статья рассматривает реализацию концепции политики гендерного равенства в странах Европы, признанных мировыми лидерами в этой области. Гендерное равенство в европейских странах неразрывно связано с моделью государства всеобщего благосостояния. В связи с этим выделены характерные черты государства всеобщего благосостояния. Также нами была изучена стратегия установления гендерного равноправия в Республике Казахстан.

Ключевые слова: гендерная политика, равноправие, равенство, страны Европы, Республика Казахстан, человеческий потенциал, гендерный баланс, северная Европа, социальное развитие.

О.Б. Хусаинов¹, А.А. Иманбаева²

¹з.ғ.к., халықаралық құқық кафедрасының доценті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

²Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының 2 курс студенті

ЕУРОПА ЕЛДЕРІНДЕГІ ГЕНДЕРЛІК ТЕНДІК ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада осы саладағы әлемдік көшбасшылар мойындаған Еуропада гендерлік теңдік саясатының тұжырымдамасын жүзеге асыру қарастырылады. Еуропалық елдердегі гендерлік теңдік жалпыға ортақ әл-ауқат мемлекетінің моделімен тығыз байланысты. Осыған байланысты әл-ауқат жағдайының ерекшелігі атап өтіледі. Біз сондай-ақ Қазақстан Республикасында гендерлік теңдікті орнату стратегиясын зерттедік.

Түйін сөздер: гендерлік саясат, тендік, Еуропа елдері, Қазақстан Республикасы, адам әлеуеті, гендерлік тепе-тендік, солтүстік Еуропа, әлеуметтік даму.

O.B. Khussainov¹, A.A. Imanbayeva²

¹Associate Professor of international law at the Institute Sorbonne-Kazakhstan, KazNPU named after Abai, PhD in law

²student of 2 year of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at KazNPU named after Abai

THE CONCEPT OF GENDER EQUALITY IN EUROPE

Abstract

This article considers the implementation of the concept of gender equality policy in Europe, recognized by world leaders in this field. Gender equality in European countries is inextricably linked to the welfare state model. In this regard, the characteristic features of the welfare state are highlighted. We also studied the strategy of establishing gender equality in the Republic of Kazakhstan.

Keywords: gender policy, equality, equality, European countries, the Republic of Kazakhstan, human potential, gender balance, northern Europe, social development.

Основополагающими понятиями качества социальной справедливости, прав человека и природы демократии, безусловно, является равноправие полов. Гендерное равенство играет ключевую роль в деле обеспечения мира и согласия в обществе и полноценной реализации человеческого потенциала на основе устойчивого развития. Тенденции нынешнего времени доказывают то, что качественное использование человеческого потенциала ведет страну к прогрессу, поскольку и женщина, и мужчина являются сопоставимыми членами в процессе построения развитого государства, в котором может реализоваться каждый человек, независимо от его пола, предпочтений, религиозных убеждений, цвета кожи и возраста.

Непременным условием современной демократии в Европе является гендерный баланс. Наибольший интерес для нас представляют так называемые страны Северной Европы, которые по праву считаются наиболее успешными в вопросах обеспечения гендерного равенства. К таким странам можно отнести, Норвегию, Швецию, Финляндию, Данию и Исландию.

Изучение опыта стран Скандинавского полуострова в достижении гендерного равенства чрезвычайно важно, потому что Республика Казахстан является социальным государством, которое стремится стать в вопросах демократии на один уровень с этими передовыми государствами.

Мы согласны с точкой зрения ученой М.В. Штылевой, которая выделила шесть факторов, повлиявших на развитие политики гендерного равенства в Северной Европе.

1. Социал-демократическая ориентация государственной политики и создание государства всеобщего благосостояния.

2. Доступ женщин к трудовой деятельности и профессиональному развитию.

3. Представительство женщин в органах власти стран Северной Европы.

4. Создание антидискриминационной законодательной базы.

5. Создание национальных механизмов по обеспечению гендерного равенства.

6. Развитие женского движения в рассматриваемом регионе [1, с.67].

Гендерное равенство в странах Северной Европы связано с моделью государства всеобщего благосостояния. Данный вид устройства государства характеризуется социальным равенством за счет обеспечения граждан социальными правами, гарантом которых выступает само государство, что в последующем позволяет преодолеть гендерное неравенство.

Целью политики гендерного равноправия является равное распределение власти и влияния между мужчинами и женщинами. Оба пола должны быть представлены во всех сферах общества и на всех уровнях, где принимаются решения, чтобы иметь возможность обеспечить социальное развитие на равных условиях [1, с.68].

Следующим пунктом, повлиявшим на устойчивый темп развития концепции гендерного равенства в странах Скандинавского мира, является создание механизмов по обеспечению равноправия на национальном уровне. К примеру, такие механизмы, как советы и департаменты по равноправию,

институты омбудсменов (уполномоченных) по вопросам равноправия. Успешным примером национального механизма по обеспечению равноправия женщин и мужчин для всего мира является Швеция, в которой активно выполняет поставленные задачи министр по делам равноправия, Совет по делам равноправия, омбудсмен, а также Комиссия по равным возможностям. Мы считаем, что таким образом политика гендерного равенства затрагивает все сферы жизни общества.

Конвенция о политических правах женщин 1953 г. уравнила политические права женщин и мужчин. Так, «женщинам принадлежит право голосовать на всех выборах, на равных с мужчинами условиях, без какой-либо дискриминации»; «женщины могут быть избираемы, на равных с мужчинами условиях, без какой-либо дискриминации, во все установленные национальным законом учреждения, требующие публичных выборов»; «женщинам принадлежит, на равных с мужчинами условиях, право занимать должности на общественно-государственной службе и выполнять все общественно-государственные функции, установленные национальным законом» [2, с.14].

В 1979 г. принята Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин [3]. Женщинам гарантировано право участия в выборах, занимать государственные должности и выполнять государственные функции, включая равные права представлять свои страны на международном уровне, обеспечивается гражданство независимо от их семейного положения. Тем самым Конвенция обращает внимание на тот факт, что зачастую правовой статус женщин связан с браком, вследствие чего женщина зависит от гражданства своего мужа вместо того, чтобы считаться отдельной личностью со своими собственными правами [2, с.15].

Международным актом универсального характера является Всеобщая декларация прав человека, принятая Генеральной Ассамблеей ООН 10 декабря 1948 г., в которой провозглашены основные права и свободы человека. Несмотря на то, что данный правовой акт направлен на охрану всех людей, в нем также можно найти отдельные положения, направленные на защиту прав женщин. К примеру, равное право мужчин и женщин вступать в брак и основывать свою семью, право женщин на равную оплату за равный труд, на социальное обеспечение и особую защиту материнства и детства и др. Хотя положения Всеобщей декларации имеют рекомендательный характер, большая часть из них нашла свое отражение в конституциях многих современных демократических стран, одной из которых также является и Казахстан.

Конституция Республики Казахстан поддерживает принцип правового равенства всех граждан. В отношении гендерного равенства Казахстан дал ряд международных обязательств, например, Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин, Пекинская декларация и Платформа действий, Цели в области развития, сформулированные в Декларации тысячелетия, и недавно принятые Цели в области устойчивого развития. В совокупности, эти обязательства представляют собой своеобразное мерило для оценки приверженности страны принципам гендерного равенства [4, с.45].

Согласно Докладу о глобальном индексе гендерного разрыва Всемирного экономического форума (2017 г.), Казахстан занимает 52 место из 144. Среди ключевых достижений Республики Казахстан в реализации политики гендерного равноправия можно выделить принятие двух важных законов:

1. Закон «О государственных гарантиях равных прав и возможностей мужчин и женщин» от 8 декабря 2009 года, устанавливающий основные принципы и нормы, касающиеся создания условий для гендерного равенства во всех сферах государственной и общественной жизни.

2. Закон «О профилактике бытового насилия» от 4 декабря 2009 года, определяющий основные принципы и меры по профилактике бытового насилия.

Также имели место быть важные изменения в участии женщин в общественно-политической жизни Казахстана, однако женщины все еще недостаточно активно представлены на политических либо руководящих постах. В настоящее время, в Парламенте доля женщин составляет 27,1% в Мажилесе и 10,64% в Сенате [5].

Следующим важным достижением в гендерной политике РК является принятие Концепции семейной и гендерной политики в Республике Казахстан до 2030 года Указом Президента от 6 декабря 2016 года, цель которой состоит в обеспечении равенства в правах, благах, обязанностях и возможностях для мужчин и женщин во всех сферах общественной жизни, а также в устранении всех форм и проявлений дискриминации по половому признаку.

Таким образом, мы пришли к выводу, что при реализации политики гендерного равенства вне зависимости от страны акцент должен ставиться на том, что все равны в правах и возможностях. Государство должно создать такие условия, чтобы все женщины и мужчины любого возраста и социального статуса могли реализовать свои потребности без какого-либо ущемления в правах.

Список использованной литературы:

- 1 Штылева М.В. Реализация политики гендерного равенства в странах Северной Европы // *Женщина в российском обществе*, 2012. – №1. – С.67-80.
- 2 Сабитова А.А., Аюпова Р.Р. Международные акты в сфере защиты прав женщин // *Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика»*, №1-2(56-57), 2019 г.
- 3 Конвенция о политических правах женщины. Принята резолюцией 640 VII Генеральной Ассамблеи ООН от 20 декабря 1952 г. // *WEB-сайт ООН* - [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/women_politrights.shtml.
- 4 Реализация гендерной политики в Казахстане // *Обзоры ОЭСР по государственному управлению*, 2017.
- 5 Межпарламентский союз – [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://data.ipu.org/women-ranking?month=9&year=2019>.

УДК 341.21

МРНТИ 10.87.21

Leili Duzenova¹

¹Maître-assistant, Master 2 en Droit Internationale Prive, Département de droit international, Institut de la Sorbonne-Kazakhstan KazNPU, nommé d'après Abay

LA RESPONSABILITÉ PÉNALE DES ENTREPRISES

Abstract

Cet article envisage, sur la base de l'expérience internationale, la création d'une entité juridique de lobbying aux niveaux national et international afin d'éviter toute responsabilité pénale ou autre. Ce ne sont pas des entrepreneurs individuels, mais pour la plupart des entreprises commerciales qui se font concurrence dans le domaine des marchés publics [1], demandent différentes licences et se débattent avec les organismes d'État au sujet de divers types de procédures de contrôle. Les transports, la construction, les télécommunications, les industries extractives, la production de produits chimiques, ainsi que de nombreux autres secteurs, sont contrôlés par de grandes sociétés d'État ou avec la participation de l'État, qui opère souvent à l'échelle internationale. Par conséquent, en réalité, dans la plupart des cas de corruption au plus haut niveau, sert les intérêts des personnes morales. Il ne serait pas tout à fait juste que le droit pénal s'applique uniquement aux actes de particuliers. Les punitions infligées uniquement à des individus, même s'ils sont des cadres supérieurs, ne constituent pas un moyen de dissuasion suffisant pour les entreprises aux idées criminelles. En outre, les structures de gestion complexes et les processus décisionnels collectifs dans les entités juridiques rendent difficile la divulgation et la poursuite de tels crimes. L'examen des circonstances exemptes de la responsabilité internationale est prévu conformément au Statut de la Cour pénale internationale [2]. La question de la pertinence lors de l'examen du processus de création de cette institution, ainsi que des caractéristiques de l'application des motifs d'exemption de la responsabilité pénale internationale, est soulevée.

Mots-clés: statut de la Cour pénale internationale, responsabilité pénale internationale, infractions pénales, sociétés transnationales, exemption de responsabilité pénale internationale, directives des Nations Unies relatifs aux entreprises et aux droits de l'homme.

Л.Дузенова¹

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты, халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы, халықаралық құқық мамандығы бойынша 2 дәрежелі магистр

КОМПАНИЯЛАРДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҒЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада халықаралық тәжірибе негізінде қылмыстық және басқа жауапкершіліктен кету үшін ұлттық деңгейде де, халықаралық деңгейде де заңды тұлғалармен лобби құру қарастырылады. Бұл жеке кәсіпкерлер емес, көп бөлігі бойынша мемлекеттік сатып алу саласында [1] бәсекелес коммерциялық компаниялар түрлі лицензиялар алу үшін жүгінеді және түрлі қадағалау рәсімдері

бойынша мемлекеттік органдармен күреседі. Көлік, құрылыс, телекоммуникация, пайдалы қазбаларды өндіру, химия өнімдерін өндіру, сондай-ақ басқа да көптеген секторлар ірі мемлекеттік корпорациялар немесе қызметін көбінесе халықаралық деңгейде жүзеге асыратын мемлекеттің қатысуымен бақыланады. Сондықтан, шын мәнінде, көп жағдайда сыбайлас жемқорлық заңды тұлғалардың мүдделеріне қызмет етеді. Егер қылмыстық заңнама тек жеке тұлғалардың іс-әрекеттеріне ғана қолданылатын болса, әділ болмас еді. Егер олар жоғары басшы болса да, жеке тұлғалардың жазасы корпорациялардың қылмыстық ниеті бар үшін жеткілікті дәрежеде тежеуші құрал болып табылмайды. Сондай-ақ, басқарудың күрделі құрылымдары мен заңды тұлғаларда шешімдер қабылдаудың ұжымдық процестері осындай қылмыстардың ашылуы мен қылмыстық қудалауды қиындатады [2]. Халықаралық жауаптылықтан босататын мән-жайларды қарау Халықаралық қылмыстық соттың Статутына сәйкес көзделген. Осы институттың қалыптасу процесін қарау кезінде өзектілік мәселесі, сондай-ақ халықаралық қылмыстық жауаптылықтан босату негіздерін қолдану ерекшеліктері көтеріледі.

Түйін сөздер: халықаралық қылмыстық сот статуты, халықаралық қылмыстық жауапкершілік, қылмыстық істер, трансұлттық корпорациялар, халықаралық қылмыстық жауапкершіліктен босату, БҰҰ.

Дузенова Л.¹

¹старший преподаватель, магистр 2 курса по международному частному праву, кафедра международного права, Института Сорбонна-Казахстан КазНПУ имени Абая

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ КОМПАНИЙ

Аннотация

Данная статья рассматривает на основе международного опыта, создание юридическими лица лобби, как на национальном, так и на международном уровнях, чтобы уйти от уголовной и другой ответственности. Это не индивидуальные предприниматели, а по большей части коммерческие компании, которые конкурируют в сфере государственных закупок [1], обращаются за получением различных лицензий и борются с государственными органами по различные рода надзорным процедурам. Транспорт, строительство, телекоммуникации, добыча полезных ископаемых, производство химической продукции, а также многие другие сектора контролируются крупными государственными корпорациями или с участием государства, которые зачастую осуществляют деятельность на международном уровне. Поэтому, в реальности, в большинстве случаев коррупция на высшем уровне служит интересам юридических лиц. Было бы не совсем справедливым, если бы уголовное законодательство распространялось только на деяния физических лиц. Наказание лишь физических лиц, даже если они являются высшими руководителями, не является в достаточной степени сдерживающим средством для имеющих преступные намерения корпораций. Также сложные структуры управления и коллективные процессы принятия решений в юридических лицах затрудняют раскрытие и уголовное преследование таких преступлений [2]. Рассмотрение обстоятельств, освобождающих от международной ответственности, предусмотрены в соответствии со Статутом Международного уголовного суда. Поднимается вопрос актуальности при рассмотрении процесса становления данного института, а также особенности применения оснований освобождения от международной уголовной ответственности.

Ключевые слова: Статут Международного уголовного суда, международная уголовная ответственность, уголовные преступления, транснациональные корпорации, освобождение от международной уголовной ответственности, руководящие принципы Организации Объединенных Наций в области предпринимательства и прав человека.

Les États et tribunaux ont largement affranchi les entreprises[3] de leurs responsabilités directes ou indirectes dans les crimes internationaux. Mettre fin à cette impunité permettrait de rééquilibrer le rapport de force entre les pays riches en ressources et ceux qui les exploitent. Cela restaurerait aussi la confiance en la justice internationale.

Le désaveu de la justice internationale pénale s'inscrit dans une tendance générale de retour au nationalisme et de souhait des États d'avoir le monopole sur les procès. La gestion des ressources planétaires, de plus en plus rares, mobilise souvent des intérêts économiques et militaires qui placent les

multinationales au cœur des relations internationales. Les activités extractives, par exemple, sont presque toujours conduites sous la protection d'entreprises militaires et de sécurité privée soutenues par des banques privées. Ces entreprises deviennent des actrices des conflits armés et peuvent se trouver directement ou indirectement impliquées dans des crimes internationaux [4].

Pour éviter les législations contraignantes (et des procès), les entreprises ont soutenu et souscrit à des codes de conduites volontaires, normes non contraignantes adoptées par des Etats ou/et des entreprises. En outre, les Etats ont de plus en plus tendance à protéger certaines activités des entreprises sous couvert de « sécurité nationale » à travers leurs législations nationales. De ce fait, elles parviennent à s'affranchir de leurs obligations en matière de respect des droits humains et du droit international humanitaire, puisque certaines de leurs activités peuvent désormais être couvertes par le secret défense ou l'intérêt national.

Le Conseil de sécurité de l'Organisation des Nations unies (Onu) a déjà fait le constat du lien entre exploitation des ressources naturelles et conflits armés, à travers des résolutions adoptées concernant l'Angola (résolution 1173), la Sierra Léone (1343) et la République centrafricaine (2127). Malgré cela, force est de constater qu'aucune de ses missions d'établissement des faits n'a eu pour mandat d'enquêter sur des crimes commis par des entreprises. Les exceptions notables sont celles de panels d'experts qui enquêtent dans le cadre d'embargos imposés par le Conseil de sécurité et dont les rapports peuvent porter sur le lien entre activités économiques, paix et sécurité internationale. En excluant de ses missions d'enquête les aspects sociaux-économiques des conflits, le Conseil de sécurité contribue implicitement au maintien de l'ordre économique mondial et à celui de certains conflits armés, nourris par des entreprises multinationales.

Poursuivre les entreprises pour des crimes graves contribuerait pour mettre fin à leur impunité et rééquilibrer le rapport de force entre les pays riches en ressources et ceux qui les exploitent, et à restaurer la confiance en la justice internationale.

Étant donné que les juridictions pénales internationales excluent de leur côté la responsabilité des personnes morales, ces entreprises sont absentes des procès internationaux. Or, exclure les entreprises de tout processus de justice transitionnelle contribue à maintenir une vision partielle, voire erronée des conflits armés contemporains, en les réduisant à un conflit local souvent qualifié d'inter-ethnique. Les poursuivre pour des crimes graves qui touchent l'humanité dans son ensemble contribuerait non seulement à mettre fin à leur impunité, mais aussi à rééquilibrer le rapport de force entre les pays riches en ressources et ceux qui les exploitent et partant, à restaurer la confiance en la justice internationale.

LA « EXIGENCE RAISONNABLE », NOTION FLOUE ET NON CONTRAIGNANTE

Dès les années 1970, l'Onu a constaté que les activités des multinationales pouvaient avoir un impact en matière de violations des droits humains et a commencé à travailler à la confection d'un document visant à encadrer leurs activités. Ce processus de négociations long et complexe a abouti, en 2011, à l'adoption par le Conseil des droits de l'homme des Principes directeurs des Nations unies relatifs aux entreprises et aux droits de l'homme [5]. Ces « principes » s'inscrivent dans le mouvement de la responsabilité sociale des entreprises (RSE), qui proposent des normes non contraignantes aux entreprises. Ils confirment que l'obligation de protéger, respecter et mettre en œuvre les droits humains incombe en premier lieu aux États. Mais ils consacrent la responsabilité (et non l'obligation) pour les entreprises de les respecter, à travers le principe de « diligence raisonnable », une notion assez floue.

Comme pour les autres codes de conduite applicables aux entreprises, leur mise en œuvre dépend de leur volonté. Ce type d'approche, encouragé par les entreprises, leur permet de contourner une législation contraignante et d'éviter les procès, tant que la « diligence raisonnable » ne devient pas une obligation juridique. Cette approche est privilégiée par les États, qui considèrent que les multinationales sont dépourvues de personnalité juridique internationale et ne peuvent pas être liées par le droit international.

LES MULTINATIONALES PEUVENT POURSUIVRE, SANS ÊTRE POURSUIVIES

Les opposants à la reconnaissance de la personnalité juridique internationale des entreprises avancent l'argument que cela leur permettrait de rédiger des règles internationales – un attribut des États souverains – et d'avoir autant de pouvoir (sinon plus) que les États. Or les entreprises participent déjà directement à la rédaction des règles internationales. D'une part, elles participent aux négociations des codes qui, dans certains cas, sont transposés dans les législations nationales et deviennent contraignants. D'autre part, elles contribuent aux négociations des instruments internationaux à travers le lobbying et l'« offre d'expertise ». Enfin, elles y contribuent par la création de règles internes à leurs structures, créant de « micro-ordres juridiques ». Les entreprises multinationales ont donc déjà un pouvoir de créer des normes internationales.

La libéralisation économique a encouragé les entreprises à protéger leurs intérêts. Devant la Cour européenne des droits de l'homme, depuis la première affaire *Sunday Times*[6], en 1979, par laquelle la Cour

a reconnu l'applicabilité des droits de l'homme aux entreprises, de nombreux dossiers ont été présentés par des entreprises dans le but de protéger leurs droits. De même, en 2002, dans l'affaire de référence *Cantos c. Argentine*, la Cour interaméricaine des droits de l'homme [7] a permis aux actionnaires d'un groupe d'entreprises de défendre la *protection de leurs intérêts* en lieu et place de l'entreprise. Répondant à l'argument de l'Argentine selon lequel la Cour n'avait pas compétence sur les personnes morales, la Cour a répondu que « les droits et obligations des sociétés deviennent les droits et obligations des individus qui les composent ». La Cour a ainsi protégé des intérêts de l'entreprise, à travers leurs actionnaires.

En outre, les entreprises ont le droit d'agir devant les juridictions économiques internationales, comme le prévoit la Convention pour le règlement des différends relatifs aux investissements, en vigueur depuis 1966, qui prévoit une saisine directe par les investisseurs contre un État, sans même avoir à épuiser les voies de recours internes, une condition exigée pour les personnes physiques devant les mécanismes internationaux de protections des droits humains et qui prolonge des procédures extensivement, au détriment des plaignants. De plus, ladite Convention ne prévoit pas que ces mêmes États puissent se tourner contre les entreprises, toujours au motif que les entreprises n'ont pas de personnalité juridique internationale. Ainsi, tant les mécanismes de protection des droits humains que les mécanismes de droit économique international sont favorables aux entreprises, et ne permettent pas de poursuivre leurs crimes.

En excluant la responsabilité des entreprises, la Cour pénale internationale (CPI) maintient une vision de la justice transitionnelle qui ne traite pas des relations de pouvoir et des facteurs externes qui contribuent aux conflits armés et aux crimes internationaux. Le droit pénal international est le seul à pouvoir dépasser le débat sur la personnalité juridique des entreprises et appréhender la responsabilité d'une structure multinationale complexe à travers des outils juridiques, dont la notion de supérieur hiérarchique. Les crimes des entreprises n'avaient-ils pas été poursuivis à Nuremberg, lors de procès contre leurs dirigeants?

La CPI a compétence sur les personnes tant civiles que militaires et peut donc enquêter sur les dirigeants des entreprises, comme annoncé lors d'ouverture de l'enquête en République démocratique du Congo par le procureur de l'époque. Cela n'a jamais été réalisé. Jusqu'ici, la chambre préliminaire de la CPI n'a confirmé les charges que contre un seul homme d'affaires, le Kenyan Joshua Arap Sang [7], avant que la chambre de première instance ne prononce un non-lieu en sa faveur.

La CPI via le droit international pénal place les crimes ainsi un fait spécifique aux pays de tiers-monde et reproduit le récit néocolonial.

Aujourd'hui, la CPI est perçue comme une institution aux mains des États occidentaux, qui n'enquêterait que sur les « affaires africaines ». La sélection des dossiers dans une situation donnée montre que la politique des procureurs de ne poursuivre que les « criminels africains » exclut les acteurs non africains qui participent au conflit. Ainsi, en excluant la responsabilité des entreprises la Cour suppose implicitement que la violence est endogène au tiers-monde et rend invisibles les facteurs externes qui contribuent aux conditions locales de violence. De ce fait, la Cour à travers le droit international pénal place les crimes comme un fait spécifique aux pays de tiers-monde et reproduit le récit néocolonial.

Introduire la responsabilité internationale des entreprises devant la CPI peut être un moyen pour elle de faire face aux critiques, de lui donner un nouveau souffle et d'apporter plus de légitimité en créant la possibilité de corriger le récit sur les conflits en cours et le rôle que jouent certaines multinationales. Les États qui la critiquent ont intérêt à soutenir cette proposition, car au lieu de menacer de se retirer du Statut de Rome, les États africains devraient s'appuyer sur le droit international et pousser pour une introduction d'un amendement du Statut de Rome qui élargira la compétence de la Cour aux personnes morales.

La CPI est donc une juridiction à privilégier. Elle pourrait poursuivre les entreprises et ceci devrait être le prochain chantier de la Cour. Cette question très présente depuis les négociations du Statut de Rome trouvera un climat plus favorable qu'en 1998. En effet, le concept de responsabilité des entreprises a depuis beaucoup évolué. L'argument de la complémentarité jadis perçue comme un obstacle à la responsabilité des entreprises devant la Cour, peut être un moyen de coopération positive entre les États et la Cour sur cette question, permettant ainsi aux États et à la Cour de maîtriser des procès des entreprises. Toutefois, si la perspective de la responsabilité des entreprises devant la CPI peut séduire, il ne faut pas sous-estimer les enjeux politiques et économiques liés aux intérêts des États siège des entreprises.

La liste de la littérature utilisée:

1 Stern V.B. *Quelques observations sur les règles internationales relatives à l'application extra-territoriale du droit.* – AFDI, 1986. – P.1-47.

2 Margueritte Th., Prouveze R. *Le droit international et la doctrine saisis: la diversification des sujets du droit international.* – RQDI, 2016. – P.159-189.

3 Kammourieh V.L. *L'entreprise sujet parmi d'autres du droit international chez Philipp C. Jessup, in Les sujets.* – Paris: A.Pedone, 2015. – P.303-328.

4 Dumbery. *L'entreprise, sujet de droit international public? Retour sur la question à la lumière des développements récents du droit international des investissements.* – RGDIP, 2004. – P.103-122.

5 Dans les Principes directeurs de l'OCDE à l'intention des entreprises multinationales, l'on a préféré, par exemple, souligner le caractère relatif de la définition que l'on proposait de l'entreprise multinationale. D'autres instruments juridiques, comme les Principes directeurs de l'ONU relatifs aux entreprises et aux droits de l'homme, n'ont pas simplement proposé de définition à propos des entités qu'ils entendaient régir

6 La Chambre criminelle de la Cour de Cassation donne une définition éclairante du groupe de sociétés : « un groupe de sociétés peut se définir, de façon empirique, comme un ensemble économique cohérent, c'est-à-dire un ensemble animé d'un intérêt commun, gouverné par une stratégie commune ou tendant à un objectif de dispersion ou de partage des risques ». Elle précise dans la même affaire que « cet intérêt peut être d'ordre social, économique, financier ou technique » (V. Cass. Crim., 16 janvier 2013, n° 11-88-852 : Dr. Soc. 2013, comm. 74, note R. Salomon).

7 Frydman V.B., Hennebel L. *Le contentieux transnational des droits de l'homme: une analyse stratégique.* – RTDH, 2009. – P.73-136.

8 <https://www.icc-cpi.int/kenya/rutosang?ln=fr>

УДК 327

МРПТИ 11.25.91

Абрешева С.М.¹, Муса А.Д.²

¹старший преподаватель Института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

²студент 4 курса специальности «Международное право»
Института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН В СОСТАВЕ ИНТЕРПОЛА

Аннотация

На сегодняшний день, в условиях глобализации, произошли изменения в области международной безопасности. Все мировое сообщество столкнулось с так называемыми «новыми угрозами». В связи с этим возникла нужда сотрудничать в данной сфере. В статье подчеркивается важность международной организации уголовной полиции. Одной из главных задач Интерпола является предупреждение и борьба с международными преступлениями во всем мировом сообществе. Государства в процессе противодействий злодеяниям открыли двери для коллективных действий по достижению мира и безопасности. Казахстан как активный член Интерпола принимает меры по поддержанию мира. Взаимодействие правоохранительных органов через Национальное Центральное Бюро Интерпола в Казахстане.

Ключевые слова: глобализация, мировое сообщество, международная организация уголовной полиции, Интерпол, Национальное Центральное Бюро.

С.М. Абрешева¹, А.Д. Мұса²

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан Институтының
халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы

²Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан Институтының
халықаралық құқық мамандығының 4 курс студенті

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИНТЕРПОЛДЫҢ ҚҰРАМЫНДА

Аңдатпа

Бүгінгі таңда жаһандану жағдайында халықаралық қауіпсіздік саласында өзгерістер болды. Бүкіл әлемдік қоғамдастық «жаңа қауіп-қатерлерге» тап болып отыр. Осыған байланысты осы салада

ынтымақтастық жасау қажеттілігі туындады. Мақалада халықаралық қылмыстық полиция ұйымының маңыздылығы баса айтылған. Интерполдың негізгі міндеттерінің бірі-әлемдік қоғамдастықтағы халықаралық қылмыстардың алдын алу және оған қарсы күрес. Қатыгездікке қарсы әрекет ету процесінде мемлекеттер бейбітшілік пен қауіпсіздікке қол жеткізу үшін ұжымдық іс-қимылдарға жол ашты. Интерполдың белсенді мүшесі ретінде Қазақстан бітімгерлік үшін шаралар қабылдайды. Қазақстанда Интерполдың Ұлттық Орталық бюросы арқылы құқық қорғау органдарының өзара іс-қимылы.

Түйін сөздер: жаһандану, әлемдік қоғамдастық, халықаралық қылмыстық полиция ұйымы, Интерпол, Ұлттық Орталық Бюро.

Abresheva S.M.¹, Mussa A.D.²

*¹senior lecturer of the Department of International Law,
of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU*

*²4th year student of the "International Law" specialty of the
Institute Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU*

THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AS PART OF INTERPOL

Abstract

Today, in the context of globalization, there have been changes in the field of international security. The entire world community is faced with the so-called "new threats." In this regard, there was a need to cooperate in this area. The article emphasizes the importance of an international criminal police organization. One of the main tasks of Interpol is the prevention and fight against international crimes throughout the world community. States in the process of counteracting atrocities have opened the door to collective action to achieve peace and security. Kazakhstan, as an active member of Interpol, is taking peacekeeping measures. Law enforcement interaction through the National Central Bureau of Interpol in Kazakhstan.

Keywords: globalization, international community, international criminal police organization, Interpol, National Central Bureau.

Угрозу национальной безопасности многих стран в 21 веке представляют преступления с присутствием иностранного элемента. В связи с этим возникла необходимость установления и наращивания международного сотрудничества в борьбе с общеуголовными преступлениями. Объединение государств в борьбе с интернациональными преступлениями на первых этапах осуществлялось посредством соглашений, договоров и в пределах влиятельных организаций. Само определение «международная борьба с преступностью» под этим подразумевается сотрудничество государств в борьбе с определенными видами преступлений, совершаемых индивидами [1].

Международное Сотрудничество правоохранительных органов государств мира развивается с начала XX в. в рамках Международной организации уголовной полиции – Интерпол [1]. История организации началась в 1914 году, когда полицейские и юристы из 24 стран впервые встретились, чтобы обсудить методы опознания и арест лиц, скрывающихся от правосудия в зарубежных государствах [2]. 1923 году Интерпол была создана как Международная комиссия уголовной полиции в Вене (Австрия).

В 1971 году Интерпол заслужило признание Организаций Объединённых Наций, в конце концов приобретя законность своего положения. Ранее Интерпол пребывал в множестве затерянных неправительственных объединений, в которых не заинтересована ООН и в конечном итоге обрела статус полноценной межправительственной организацией [3, с.20]. С тех пор Интерпол стал официально признанной международной организацией. В соответствии с резолюцией Генеральной Ассамблеи от 15 октября 1996 года Интерпол был назначен наблюдателем в Генеральной Ассамблее ООН, получил административно- юридическую степень [4].

С 1989 года штаб-квартира организации находится в Лионе (Франция). Устав Интерпола который вступил в силу в 1956 году, в настоящее время к нему присоединились 194 государств [5]. Уже более века правоохранительные органы всего мира работают рука об руку в составе данной организации. Республика Казахстан стала полноправным членом Интерпола на 61 сессии Генеральной Ассамблеи

Интерпола в Дакаре 4 ноября 1992 году [6]. Резкий рост международной организованной преступности заставляют Казахстан все более активно осуществлять международное полицейское сотрудничество. В данное время президент Интерпола представитель Южной Кореи Ким Чен Ян (с 21 ноября 2018 года). Генеральный секретарь Юрген Сток (с 7 ноября 2014 года) [2].

Структура организации не имеет особого различия от других межправительственных организации. Само по себе Интерпол универсальная, открытая для участия всех государств мира востребованная организация на данном отрезке времени. Не каждое государство способно обеспечить защиту от внешних посягательств. Организация имеет свои органы, каждый из которых осуществляет определенную деятельность в соответствии с уставом организации. Генеральная Ассамблея является высшим органом Организации, она состоит из делегатов, назначаемых Членами Организации. Высшим административным органом с более узкими полномочиями и составом выступает Исполнительный комитет во главе с президентом. Постоянно действующим рабочим органом является Генеральный секретариат, во главе которого стоит Генеральный секретарь. Особое положение в системе органов управления Интерпола занимают Национальные центральные бюро (НЦБ), они создаются в структуре полицейской службы каждого государства-члена Интерпола [7].

20 июля 1993 года Постановлением Кабинета Министров в связи с вступлением Республики Казахстан в международную организацию уголовной полиции (Интерпол) в центральном аппарате Министерства внутренних дел Республики Казахстан создано Национальное центральное бюро Интерпола [8]. С этого дня Казахстан пользуется возможностью осуществления международного розыска преступников и лиц без вести пропавших через Интерпол. Сегодня НЦБ Интерпола в Республике Казахстан, в соответствии с законодательством, в рамках своих полномочий принимает меры по активизации взаимодействия казахстанских правоохранительных органов с Организацией Объединенных Наций, Шанхайской Организацией Сотрудничества, Европол и другими международными организациями и правоохранительными институтами.

Казахстанское бюро Интерпола, совершенствуясь организационно, структурно и технически, стало площадкой и эффективным инструментом, позволяющим правоохранительным органам осуществлять оперативный обмен информацией в круглосуточном режиме с использованием ресурсов, основанных на инновационных технологиях. В Казахстане НЦБ Интерпола является самостоятельным структурным подразделением центрального аппарата МВД. В 2005 году в соответствии с решением коллегии МВД РК организационно введен Институт офицеров связи НЦБ Интерпола для выполнения задач, связанных с повышением эффективности и качества международного розыска преступников [9]. Офицеры по взаимодействию с НЦБ Интерпола – сотрудники управления криминальной полиции департаментов внутренних дел. Они налаживают непосредственное взаимодействие НЦБ с ДВД. Хотелось бы отметить, что НЦБ Интерпола осуществляет взаимодействие не только со всеми службами МВД, но и с органами финансовой полиции, национальной безопасности, таможни, прокуратуры, а также с другими органами.

Национальное Центральное Бюро Интерпола является структурным подразделением МОУП в Казахстане, а также представляет правоохранительные органы Казахстана и отстаивает их позиции в Интерполе с учетом Конституции Республики Казахстан, основных законов и иных подзаконных актов страны, которые не должны противоречить Уставу Международной Организации уголовной полиции [10]. Согласно постановлению Правительства Национальное Бюро состоит из 12 штатных единиц, входящих в состав МВД на правах самостоятельного управления. Основными критериями при подборе сотрудников в НЦБ Интерпола в Казахстане являются:

- а) владение иностранными языками;
- б) владение компьютерной грамотой;
- в) определенный опыт оперативно-розыскной работы;
- г) принимаются во внимание нравственный облик кандидата [11].

Казахстан является первой Центрально-азиатской страной вступившее в Интерпол и имеет немалый опыт в данной глобальной организации. Из вышесказанного следует, что наша Республика, осознав угрозу международных преступлений, таких как: терроризм, торговля людьми, незаконный оборот наркотических средств. Республика Казахстан раньше других государств входит в число самых активных участников этой борьбы. Анализ основных направлений модернизации как международной, так и государственной безопасности приводит к закономерному выводу о том, что в этом процессе параллельно с позитивами произошли и серьезные упущения, усилившие напряженность в обществе. Для достижения эффективного уровня взаимодействия, иногда даже просто для

выживания, необходима трудная и кропотливая совместная работа всех заинтересованных сторон. В процессе гармонизации общественного развития государства предприняли значительные усилия в составе Интерпола.

Список использованной литературы:

- 1 *Международные организации: Словарь-справочник / Сост. Т.Каверин. – М., 2006.*
- 2 URL: <https://www.interpol.int/> (дата обращения 13.11.2019).
- 3 Овчинский В.С. *Интерпол в вопросах и ответах. – М.: Инфа-М, 2008. – 368 с.*
- 4 *Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 15 октября 1996 года.*
- 5 *Устав Международной организации уголовной полиции 13 июня 1956 г.*
- 6 // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30161582#pos=5;-161
- 7 // https://studwood.ru/892887/pravo/struktura_interpola
- 8 *Постановление Кабинета Министров РК №629 «О мероприятиях в связи с вступлением Республики Казахстан в международную организацию уголовной полиции (Интерпол)».*
- 9 http://mvd.gov.kz/portal/page/portal/mvd/mvd_page/mvd_news_smi/mvd_smi/mvd_smi2012/CA3753D013432446E044002655122E6A
- 10 *Нормативные акты Интерпола. – М., 1998. – С.7.*
- 11 *Галимжанов Н. Интерпол в Казахстане – контакты крепнут // Фемида, 1998 г. – №10. – С.12-13.*

УДК 323.28

МРНТИ 11.25.41

Т.Е. Жабелова¹, А.Болатбек²

*¹с.г.к., Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты,
Халықаралық құқық кафедрасының доценті*

*²Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан
институтының 1 курс магистранты*

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАҚТЫҒЫСТАР

Аңдатпа

Қоғам – көпсатылы жүйе. Көпсатылы осы жүйе қалыпты жұмыс жасау үшін жүйе мүшелеріне дұрыс ақпарат керек. Осында тікелей байланыс болып табылатын баспасөз, кітаптар, радио, телефондық байланыс, телеграф, пошта сияқты құралдар ақпараттық қызмет атқарады. Олардың қызметі бұқаралық ақпарат құқығы түсінігін қамтиды. Біздің көз алдымызда Бұқаралық Ақпарат Құралдары дәстүрлі және жаңаша болып бөлінеді. Адамдар ақпараттарды бұрынғыдай газеттен немесе теледидардан алмайды, цифрлы ақпараттық құралдардың дамуына байланысты адамдар өз қолындағы смартфондар арқылы да әлемнің түкпір-түкпірінен түрліше жаңалықтарға қол жеткізуге мүмкіндіктері бар. Әрине бұған Қытай, Солтүстік Корея және Куба сияқты адамдардың ақпараттық құқығын шектейтін елдер кірмейді. Бұл жағынан Қазақстандағы жағдай адам шошырлық емес. Ара тұра интернет байланысының қасақана өшіп қалуын қоспағанда. Ал ел ішіндегі жағдайды қоя тұрып, халықаралық қақтығыстарға және ақпараттық құралдардың соған байланысты ықпалын сөз етер болсақ, Қазақстан халқына тілдік кедергілерді есептегенде барлық ақпараттар қолжетімді. Демек, шектеу қойылмаған.

Түйін сөздер: Бұқаралық Ақпарат Құралдары, Бұқаралық Ақпарат Құралдары монополиясы, интернет, цифрлы технология, діни бағыттар, идеология, ақпараттық соғыс.

Жабелова Т.Е.¹, Болатбек А.²

¹к.полит.н., доцент кафедры международного права
Института «Сорбонна-Казахстан» КазНПУ им. Абая

²магистрантка 1 курса Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

СРЕДСТВА МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ КОНФЛИКТЫ

Аннотация

Общество – многоступенчатая система. Для того, чтобы эта многоступенчатая система нормально функционировала для членов системы требуется соответствующая информация. Здесь информационные услуги оказываются такими средствами, как: пресса, книги, радио, телефонная связь, телеграф, почта, которые являются прямыми контактами. Их деятельность включает в себя понятие права массовой информации. На наших глазах средства массовой информации подразделяются на традиционные и новые. Люди по-прежнему не получают информацию из газеты или телевидения, в связи с развитием цифровых информационных средств и люди имеют возможность получить доступ к разнообразным новостям со всего мира и через смартфоны. Конечно, в это не входят страны, ограничивающие информационные права таких людей, как: Китай, Северная Корея и Куба. В этом отношении ситуация в Казахстане не пугает человека. За исключением умышленного отключения связи к интернету. А стоит рассмотреть ситуацию внутри страны, в международных конфликтах, влияние информационных средств и связанные с ним слово сделает свое дело.

Ключевые слова: СМИ, интернет, цифровая технология, религиозные направления, идеология, информационная война.

T.E. Zhabelova¹, A. Bolatbek²

*¹c.polit.s., associate professor of the Department
of International Law of the Institute "Sorbonne-Kazakhstan"*

*²1st year student of Sorbonne-Kazakhstan Institute
at Abay Kazakh National Pedagogical University*

MEDIA AND INTERNATIONAL CONFLICTS

Abstract

Society is a multi-stage system. In order for this multi-stage system to function properly, relevant information is required for the members of the system. Here information services are provided by means such as the press, books, radio, telephone, Telegraph, mail, which are direct contacts. Their activities include the concept of media law. Before our eyes, the media are divided into traditional and new. People still do not receive information from the newspaper or television, due to the development of digital media, people have the opportunity to access a variety of news from around the world and through smartphones. Of course, this does not include countries that restrict the information rights of people like China, North Korea and Cuba. In this regard, the situation in Kazakhstan does not frighten people. Except for the intentional disconnection of the Internet connection. A standing put the situation inside the country, in international conflicts, the influence of information media and related word made.

Keywords: mass media, Internet, digital technology, religious trends, ideology, information war.

Бұқаралық ақпарат түсінігі алғаш рет 1991 ж. 28 маусымындағы «Баспасөз және бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Қазақ КСР Заңында пайда болды [1]. Заңда бұл ұғым көпшілікке таралатын басылымды, дыбыстық және дыбыстық-көрнекілік хабарламалар мен материалдар деген мағынаны білдіреді. Алайда бұл анықтама ең дұрысы болғанымен, ол еш өзгеріссіз 1999 ж. 23 шілдесінен БАҚ туралы әрекеттегі заңда да бар, мұнда бұқаралық ақпарат-адамдардың шектелмеген санына арналған басылған, дыбыстық-көрнекілік және басқа хабарламалар мен материалдар деп айтылған [2].

Заң ғылымы үшін бұқаралық ақпарат құқығының табиғаты туралы мәселе қызығушылық тудырады. Берілген құқықтың табиғи құқықтық екенін анықтау маңызды, ал бұдан осы құқықтың ажырамастығы және абсолюттігі туралы айтуға рұқсат етіледі, не ол иеленген құқыққа жатады, ал бұл ол туралы түсінікті адамның белгілі бір мемлекетпен байланысының болуымен байланысты туынды құқық сияқты негіздеуге мүмкіндік береді. Жауаптың екінші нұсқасы көбірек мүмкін екендігі айқын, өйткені бұқаралық ақпарат құқығы адамның негізгі табиғи құқығы болып табылатын ақпараттың жалпы құқығынан туынды әрбір мемлекеттегі бұқаралық ақпараттың көлемі мен саны әлеуметтік-саяси және экономикалық сипаттағы факторлар қатарына байланысты өзгеріп тұрады, ал бұл да осы құқықтың мазмұнын анықтау үшін бастапқы құжат халықаралық актілер болып табылады. Адам құқықтарының жалпылама Декларация (1948 ж. 10 желтоқсан) заманда заңнамалық нормаларды, сондай-ақ, зерттелетін аймақты қалыптастыруға базалық құрылым болатыны белгілі. Декларация нормалары қоғамдағы өркениетті өзара қатынастар құрылатын рухани әрі тәрбиелік ережелер болып табылады. Кіріспеде Жалпылама Декларация «адамдар сөз бен сенімдерінің бостандығына ие болатын әлемді жасау қажеттігін таниды. Берілген фундаменталды ережені нақтылай отырып, Декларацияның 19-бабында әрбір адамның сенімдерінің бостандығына және оларды еркін білдіруге құқығы бар; бұл құқық өз сенімдерін еш кедергісіз ұстану бостандығын және ақпаратты және идеяларды кез келген тәсілмен және мемлекеттік шекараларға тәуелсіз іздеу, алу және тарату бостандығын қамтиды. Бұл нормада ақпаратқа адамның құқығының мазмұны қарастырылған, сондай-ақ, оның адамының ішкі сенімімен тығыз байланысы анықталған [3].

Ашығын айту керек, бұл тәуелсіздіктің ең жоғарғы жетістігі. Ал, әлемдегі ең үлкен қақтығыс ошағына айналып отырған Қытай мен АҚШ-ты алып айтсақ, Қытай ақпараттық құралдары нағыз шындықты өз халықтарынан және бүкіл әлемнен жасырып отыр. Мұнда Тибет және ШҰАР-дағы діни және этникалық қудалауды қоспағанда осы берілген ақпараттың жалғандығынан әлемнің 4-тен 1 құрайтын халық зардап шегіп отыр. Демек, шынайы ақпараттық құқықтан мақрұм болуда. Көріп отырсыздар, ақпарат адамдар үшін, олардың ұрпақтары мен өз болашақтары үшін қаншама маңызды екенін осыдан көре аламыз. Не себепті АҚШ ата заңында Бұқаралық Ақпарат Құралдарын меншіктенуге мемлекеттік мекемелердің тыйым салынатындығы осы үшін қажет. Халық немесе Бұқаралық Ақпарат Құралдары ешкімнің қабағына қарамастан өзі айтқысы келген шындықты бүкпесіз түрде халыққа жеткізеді. Сол арқылы өз оқырмандарымен нарықтағы орынын айқындай алады. Сол себепті де ақсақты тыңдай, өтірікті шындай халыққа жеткізген Бұқаралық Ақпарат Құралдарының ешқашан базары болмайды. Демек, нарықтан шектеліп қалады. Мен жеке басым, түптің түбінде біз де осыған бару керекпіз деп ойлаймын, біздегі Бұқаралық Ақпарат Құралдары мемлекеттік немесе жеке меншік болуына қарамастан (меніңше, мемлекеттік мүлде болмауы керек) оларды да нарықтық бәсекеге жіберу керек немесе ол шынайы ақпараттық бәсекеде өз орынын табу керек деп ойлаймын. Біздің халқымыз сонда ғана өзінің туған Отаны туралы шынайы ақпаратқа қаныға алады.

Біз мына шындыққа тура қарауға тиіспіз. Біздің халқымыз бүгінгі күні барлық ақпаратты телеарна немесе радиодан алмайды. Олар көбінде әлеуметтік желілер мен тәуелсіз ақпараттық құралдарына сүйенеді. Демек, Қазақстан билігі ақпарат құралдарына деген өз монополиясын жоғалта бастады. Бұқаралық Ақпарат Құралдарынан күрделі проблемалар да туындауы мүмкін, мысалы сеператистік, ұлттық араздық, және қате діни ағымдарға байланысты. Меніңше, мемлекеттің ақпараттық әрекеті мемлекет пен халыққа қауіп төндіретін осындай ағымдарға қарсы бағытталуы керек.

Енді, халықаралық қақтығысқа келер болсақ, біздің ақпараттық құралдарымыз Ресейдің озбырлығы мен Грузия, Украина қатарлы елдердің сол бір озбыр саясаттың құрбаны болғандығын басқаша түсіндіруге, Ресейдің ығына жығылуына әуестенбеу керек еді. Құдай бетін ары қылсын, өгізге туған күн бұзауға да тууы әбден мүмкін. Озбырлық саясатты ақтау мен дәріптеу ешқашан жақсылық әкелмейді. Таяқтың 2 ұшы бар дегенді қазақ бекер айтпаған. Айтайын дегенім, мұндай ақпараттардың біздің жетекші Бұқаралық Ақпарат Құралдарында көрініс беруі мемлекеттік идеологияның, Бұқаралық Ақпарат Құралдарының монополиялық көзқарасын айқындайды. Сол себепті де, мен мемлекеттің дәл осы салаға араласпағанын қалар едім, АҚШ сияқты. Мүмкін біреулер маған дау айтатын шығар, біз шығыстық, Орта Азия еліміз деп, ал 7 ақ баптан тұратын Моңғолияның ақпараттық құралдар туралы заңы бұған куә.

Еліміздің Конституциясында ақпарат құқығы туралы жанама түрде айтылады. ҚР Конституциясында 20-баптың 2-тармағында әрбір адам ақпаратты кез келген, заң рұқсат еткен тәсіл мен ақпаратты еркін алып және таратуға құқылы деп айтылады. Ал ақпаратты еркін алып, тарату үшін

ақпарат құқығына ие болу керек. Әрі қарай, ҚР Конституциясының 18-бабының 3-тарауында: «Мемлекеттік органдар, қоғамдық бірлестіктер, лауазымды тұлғалар және бұқаралық ақпарат құралдары әрбір адамзатты оның құқықтары мен міндеттеріне қатысты құжаттар, шешімдер мен ақпарат көздерімен танысу мүмкіндігімен қамтамасыз етуге міндетті» - деп жазылған [4].

Келтірілген мәліметтермен қатар, қазіргі таңда саясаттың жаңа түрі – ақпараттық соғыс терминін де тілге тиек ете кеткен жөн. Қазіргі заманда «ақпараттық соғыс» ұғымының пайда болуы ақпараттық технологиялардың прогресімен тікелей байланысты. Дәстүрлі соғыс барысында ақпараттық ықпал жасаудың әдіс-тәсілдері болмады деп айта алмаймыз, Гай Юлий Цезарь қатысқан азаматтық соғыста да, Шыңғысхан жорықтары кезінде де ақпараттық ықпал ету элементтері өз көрінісін тауып отырған.

Онтологиялық түрде олар постмодерн зерттеушілерінің (Ж.Бодрийяр, Ж.-Ф.Лиотар, М.Постер және Р.Барт), экономист-саясаттанушылардың (М.Кастельс, Р.Райх, Г.Шиллер) және әлеуметтік философтардың (Э.Гидденс, Ю.Хабермас және т.б.) еңбектеріне бет бұрды. Көзқарастардың сан қилы болуына қарамастан, осы ғалымдардың барлығы ақпараттандыру процесі адамзат тарихының барлық кезеңінде көрініс тауып, соңғы жылдары қарқынды дамып, социум дамуының шешуші факторына айналды деген пікірмен келіседі. XX ғасырдың соңындағы қоғамның жаппай ақпараттануы жаһандану процесі мен мемлекеттер сияқты әлемдік саяси жүйенің толыққанды субъектілеріне айналған халықаралық ұйымдардың дамуына тікелей ықпал етті. Осылайша ақпарат пен ақпараттық қоғамның қалыптасуы мемлекет ішіндегі және мемлекетаралық қатынастарды жаңғыртып, жаңа қауіп-қатерлерді дүниеге алып келді [5].

Қорыта айтқанда, ақпараттар заманында Бұқаралық Ақпарат Құқығының алатын орыны аса ерекше. Бұқаралық Ақпарат Құралдары биліктің ерекше саласы бола отырып, әлемде немесе қоғамда болып отырған кез-келген саяси мәселелердің жіп-негізі болып табылады. Атап айтқан, халықаралық қақтығыстар немесе ақпараттық соғыс мәселелерінің өршуі немесе, керісінше, бәсеңсуі әрбір мемлекеттің ақпарат құқығына қойып отырған талабына байланысты болса керек. Адамзат қоғамы бар жерде Бұқаралық Ақпарат Құралдары құқығы бола бермек. Әсіресе, ақпарат заманында.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 *Казахстанская правда, 1991, 3 шілде.*
- 2 *ҚР Үкіметі Ведомствары, 1999. – №21. – 771 б; №10. – 122 б.*
- 3 *Адамдар құқығы және сот өндірісі. Халықаралық құжаттар жинағы. – М., 1996. – 12 б.*
- 4 *ҚР Конституциясы, 1995 ж., 30 тамыз.*
- 5 *Бұхарбаев Б. Қарулы қақтығыстардағы ақпараттық технологиялар: әлемдік тәжірибе және келешегі. – Алматы, 2012. – 4 б.*

УДК 323.28

МРНТИ 11.25.41

Сабитова Ш.А.¹, Нурмагамбетова А.А.²

*¹д.ф.н., профессор кафедры Международного права
Института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая*

*²студентка 1 курса специальности «Международное право»
Института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая*

К ВОПРОСУ О ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКЕ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация

Данная статья представляет собой исследование языковой ситуации в Республике Казахстан. Новые социально-политические реалии Казахстана как суверенного государства требуют языковой политики, отвечающей потребностям полиэтнического населения страны и учитывающей особенности языковой, демографической и политической ситуации. Президент Республики Казахстан придает большое значение проблемам языка и языковой политики в стране. Современная языковая ситуация характеризуется стремлением к трехязычии для достижения большего прорыва на мировой экономической арене. Особенности функционирования и роль казахского, русского и

английского языков обозначены в законодательных документах Республики Казахстан; ему придает особое значение и Елбасы страны Н.А. Назарбаев. Тексты Ежегодных посланий Президента Республики Казахстан, Законы о языке в РК и другие подобные документы послужили базой данного исследования.

Ключевые слова: Республика Казахстан, трехязычие, Конституция РК, политическая ситуация.

Ш.А. Сабитова¹, А.А. Нурмагамбетова²

*¹ф.э.д., Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан Институты,
халықаралық құқық кафедрасының профессоры*

*²1 курс, Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан Институты,
халықаралық құқық мамандығының студенті*

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ТІЛ САЯСАТЫ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕ

Аңдатпа

Мақала Қазақстан Республикасындағы тілдік ахуалды зерттеу. Егеменді мемлекет ретінде Қазақстанның жаңа қоғамдық-саяси болмысы елдің көпэтносты халқының қажеттіліктеріне жауап беретін және тілдік, демографиялық және саяси жағдайлардың ерекшеліктерін ескеретін тіл саясатын қажет етеді. Қазақстан Республикасының Президенті елдегі тіл және тіл саясаты проблемаларына үлкен мән береді. Қазіргі тілдік ахуал үштілділіктің әлемдік экономикалық аренада үлкен серпіліске жетуге деген ұмтылысымен сипатталады. Қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің қолданылу ерекшеліктері мен рөлі Қазақстан Республикасының заңнамалық құжаттарында көрсетілген. Бұл мәселеге Н.А. Назарбаев ерекше мән береді. Бұл зерттеуге Қазақстан Республикасы Президентінің жыл сайынғы жолдауларының мәтіндері, Қазақстан Республикасындағы тіл туралы заңдар және басқа да осыған ұқсас құжаттар негіз болды.

Түйін сөздер: Қазақстан Республикасы, үштілділік, ҚР Конституциясы, саяси жағдай.

Sabitova Sh.¹, Nurmagambetova A.²

*¹d.f.s., professor, department of International Law,
Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abai*

²1st year student of Sorbonne-Kazakhstan Institute

TO THE QUESTION OF LANGUAGE POLICY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract

This article is a study of the language situation in the Republic of Kazakhstan. The new socio-political realities of Kazakhstan as a sovereign state require a language policy that meets the needs of the multi-ethnic population of the country and takes into account the peculiarities of the linguistic, demographic and political situation. The President of the Republic of Kazakhstan attaches great importance to the problems of language and language policy in the country. The current linguistic situation is characterized by a desire for trilingualism to achieve a greater breakthrough in the world economic arena. Features of functioning and the role of the Kazakh, Russian and English languages are indicated in the legislative documents of the Republic of Kazakhstan; He attaches special importance to the country's Elbasy N.A. Nazarbayev. The texts of the annual messages of the President of the Republic of Kazakhstan, laws on language in the Republic of Kazakhstan and other similar documents served as the basis for this study.

Keywords: Republic of Kazakhstan, trilingualism, Constitution of the Republic of Kazakhstan, political situation.

Язык – не только носитель культуры и ее величайшее явление, но и важнейший политический инструмент. Средства массовой информации и язык играют значительную роль в современной культуре – по сути, они выступают одним из ее основных носителей [1].

На сегодняшний день Казахстан – это многонациональное государство, активно развивающееся, богатое своим культурным наследием, успешно строящая планы на будущее. Одной из приоритетных задач нашего государства – это развитие успешной языковой политики трехязычия. Елбасы Республики Казахстан Н.А. Назарбаев уделяет особое внимание вопросам, касающимся функционирования казахского, русского и английского языков. Следует отметить, что под его руководством в 2007 году был разработан уникальный проект под названием «Триединство языков», который был представлен в Ежегодном Послании народу Республики Казахстан. С момента принятия новой стратегии развития страны «Казахстан – 2050» политика трехязычия, направленная на изучение казахстанцами казахского, русского и английского языков, проводится особенно интенсивно [2]. Итак, целью исследования является описание и характеристика языковой ситуации в Казахстане, а также роль и место казахского, русского, английского языков, изучение концепции языковой политики Республики Казахстан. Основу исследования составили основные положения концепции языковой политики Республики Казахстан. А основную базу источников составили важные юридические документы – тексты Конституции РК, Закон «О языках в Республике Казахстан», Стратегия «Казахстан – 2050», Послание Елбасы РК Н.А. Назарбаева народу Казахстана [3, 4, 5].

Языковая политика – важная составная часть жизни общества. Без нации нет государства, а без языка нет нации. В мире существует около шести тысяч языков, и только сто из них имеют статус государственного. И то, что Казахстан вошел в число этих государств, событие весьма неординарное. Проводимые исследования ученых показали, что в Республике Казахстан малая часть населения часто сталкиваются с ошибочным мнением людей о том, что государственным языком в Казахстане считают русский язык. В связи с тем важно отметить, что государственный язык в РК – это казахский язык и около 83% (по статье, опубликованной в газете «Караван» в 2016 г.) казахстанцев владеют государственным языком. Но, необходимо помнить, что роль казахского и русского языков невероятно актуальна в Республике Казахстан.

Русский язык и ее культура являются неотъемлемой частью жизни наших граждан. Если вернемся к истории вопроса, то вспомним, что 22 сентября 1989 года был принят Закон о языках в Казахской ССР, где установлено, что «государственным языком Казахской ССР является казахский язык», а русский язык является «языком межнационального общения», что обозначило роль «казахского и русского языков» на законодательном уровне. В Казахстане также соблюдается норма части 2 статьи 7 Конституции РК 1995 года о том, что «В государственных организациях и органах местного самоуправления наравне с казахским официально употребляется русский язык». А также в Законе Республики Казахстан от 11 июля 1997 года №151-І «О языках в Республике Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 05.05.2017 г.) [6].

В вышеописанном Законе «О языках в Республике Казахстан» статье 8 «Употребление языков» говорится о том, что «языком работы и делопроизводства государственных органов, организаций и органов местного самоуправления Республики Казахстан является государственный язык, наравне с казахским официально употребляется русский язык».

Оценка уровня владения казахским языком граждан в Республике Казахстан осуществляется на основании следующих нормативных документов:

1. Статьи 7, 93 Конституции Республики Казахстан;
2. Статьи 4, 23 Закона Республики Казахстан «О языках в Республике Казахстан» от 11 июля 1997 года;
3. Концепция языковой политики Республики Казахстан, одобренная распоряжением Президента Республики Казахстан от 4 ноября 1996 года №3186;
4. Государственная программа функционирования и развития языков, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 5 октября 1998 года №4106;
5. Концепция расширения сферы функционирования государственного языка, повышения его конкурентоспособности на 2007-2010 годы, одобренная Постановлением Правительства Республики Казахстан от 21 ноября 2007 года №1122;
6. Концепция развития и внедрения системы КАЗТЕСТ, одобренная постановлением Правительства Республики Казахстан №835 от 11 сентября 2008 года [6].

Из вышеуказанного материала, следует отметить, что русский язык является неотъемлемой частью в жизни казахстанцев, а доказательством этому служат слова назидания великого Абая. В 2020 году Республика Казахстан будет отмечать 175-летие великого просветителя, поэта, философа Абая

Кунанбаева. В своих словах назиданиях великий Абай Кунанбаев в двадцать пятом слове призвал учиться русской грамоте: «Нужно учиться русской грамоте. Духовные богатства, знания, искусство и другие несметные тайны хранит в себе русский язык. Чтобы избежать пороков русских, перенять их достижения, надо изучить их язык, постичь их науку. Потому что русские, узнав иные языки, приобщаясь к мировой культуре стали такими, какие они есть. Русский язык откроет нам глаза на мир. Изучив язык и культуру других народов, человек становится равным среди них, не унижается никчемными просьбами. Просвещение полезно и для религии. Русская наука, культура – ключ к мировым сокровищам. Владеющему этим ключом как и все другое достанется без особых усилий».

Говоря о современных исследованиях языковой политики в любом государстве, следует отметить, что надо и учитывать некоторые проблемы. Всем представителям молодого поколения следует учить в будущем государственный казахский язык на высоком профессиональном уровне. Многих людей беспокоит проблема изучения государственного языка. К сожалению, некоторые учителя до сих пор слышат пренебрежительные замечания о занятиях в школе, где обучаются казахскому и русскому, английскому языку от родителей и учеников как в сельской, так и городской местности. Преподаватели языков часто слышат в свой адрес или адрес коллег неудовлетворение тем, как преподаются казахский, русский, иностранный язык. Родители обучающихся отмечают, что слишком много заучивания, большое количество домашней работы детям, сложные переводные упражнения, а также большая загруженность в школах и другие имеются проблемы. Очень много споров в обществе по внедрению новых учебников в школах, где некоторые учебники не были апробированы и имели фактологические ошибки, поэтому обязательно будут проходить квалифицированную экспертизу и данный вопрос взят на контроль государством.

Казанские исследователи Султан Д.С., Сабирова Д.Р. отмечают, что в 2017 году Казахстан занял 67 место из 80 стран мира по владению английским языком по рейтингу EF English Proficiency Index, что показывает очень низкий уровень владения английским как языком международного общения. Во времена развития инновационных технологии, чтобы достичь уровня мировых достижений в науке, образовании, экономике и других, нужно освоить английский язык каждому казахстанцу [6].

На чем и делает акцент Президент нашего государства в каждом своем ежегодном послании народу: «Будущее казахстанцев – за свободным владением казахским, русским и английским языками. Идеалом нашего общества должен стать казахстанец, знающий свою историю, язык, культуру, при этом современный, владеющий иностранными языками, имеющий передовые и глобальные взгляды» (из Послания Президента РК от 2018 г.) [6]. «Как говорит один мудрец: «Знать много языков – значит иметь много ключей к одному замку», то есть, изучая языки, мы сможем достичь многого: национального единения, сохранения языкового многообразия, поднятия на совершенно новый уровень, интеграции Казахстана в мировое сообщество [7].

Провели опрос среди преподавателей и студентов вуза о владении казахского и русского, иностранного языка среди молодежи в последние годы. Если вернемся к изучению русского языка, то отметим, что за двадцать пять лет существования Республики Казахстан местное население (казахскоязычные казахи) плохо стали говорить на русском. Наши наблюдения показали, что сейчас наоборот русскоязычные казахи стали говорить на казахском языке лучше, чем двадцать пять лет тому назад. Казахстанская молодежь быстро усваивает иностранные языки – английский, французский, немецкий, китайский, турецкий, корейский, японский, арабский. Данная тенденция отмечается тем, что увеличилось количество часов изучения иностранного языка за последние годы в школах и вузах. Родители обучающихся уделяют внимание своим детям по изучению иностранных языков больше чем в предыдущие годы.

В Институте Сорбонна-Казахстан при КазНПУ имени Абая студенты изучают углубленно французский язык. Преподаватель французского языка к.ф.н., доцент Фаизова К.К. приняла участие в двух Международных проектах. В период между проектами были организованы семинары повышения квалификации, направленные на улучшение профессиональных компетенции преподавателей. Фаизова К.К. в своей научной статье отмечает, что «исследовательская работа в рамках проекта СЕСА показала, что казахстанское общество, и в частности, школа, характеризуется наличием 130 этнических групп, проживающих в контексте полиязычия, которое необходимо учитывать в ситуациях обучения/изучения и оценивания» [8]. Активную работу по полиязычию (трехязычию) проводят преподаватели иностранного языка, а также кто ведет дисциплины «Казахский язык», «Русский язык», «Английский язык», «Французский язык», например, д.ф.н., профессор Сабитова Ш.А., ст. преподаватель Шолтай С.Ш., Сейдуллаева Г.А., к.ф.н., Аскарлова Г.К., ст. преподаватели Нуржакипова А.Д., Бухина С.Б., Талдыбаева А.К., Канаева А.Ж., Токен М.Б. и др.

По словам великого мыслителя Абая, «знание чужого языка и культуры делает человека равноправным с соседним народом, он чувствует себя вольно, и если заботы и борьба этого народа ему по сердцу, то он никогда не сможет остаться в стороне. Такова природа человека» [1, с. 137].

Итак, программа о триединстве языков в Республике Казахстан – это концепция, способствующая в дальнейшем укреплению страны, ее потенциала, успешной интеграции в мировое сообщество, ускоренному развитию конкурентоспособного Казахстана. Данная языковая политика дает все возможности для развития человеческого потенциала, что поможет войти нашему государству в число 30 наиболее развитых стран мира. «Трехязычие должно быть нормальным явлением для нашего общества», – говорит Н.А. Назарбаев. Без сомнения, языковая политика в Казахстане – это путь к светлому и успешному будущему!» [7].

Таким образом, созданная в Казахстане для многих национальностей образовательная и культурная, языковая среда, наличие информационно-культурных объектов: национальных академий и театров, музеев, средств массовой информации, международные связи вносят свою лепту в общее дело процветания Казахстана и его народа, способствует тому, чтобы Казахстан стал органичной частью культуры мира.

Список использованной литературы:

1 Сабитова Ш.А. СМИ, языковая политика РК и культура мира // *Материалы Международной научно-практической конференции «Роль СМИ в формировании культуры мира»*. – Алматы, 7 мая, 2005. – С.134-138.

2 Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // *Казахстанская правда*. – №33(25278), 2007. – 1 марта.

3 Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // *Казахстанская правда*. – 2012. – №218-219. – 10 июля.

4 Государственная программа развития языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы. – [Электронный ресурс]. – URL: edu.gov.kz (дата обращения 21.10.2019).

5 Назарбаев Н.А. Послание Президента РК народу Казахстана. – [Электронный ресурс]. – URL: http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president от 5 октября 2018 г. (дата обращения 7.11.2019).

6 Султан Д.С., Сабирова Д.Р. Современная языковая политика в Республике Казахстан // *Казанский вестник молодых ученых*, 2018. – Том 2. – №5(8). – [Электронный ресурс]. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennaya-yazykovaya-politika-v-respublike-kazahstan> (дата обращения 7.11.2019).

7 Актанов Д. Языковая политика Казахстана. – [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.gumilevcenter.ru/yazykovaya-politikakazakhstan> (дата обращения 7.11.2019).

8 Фаизова К.К., Шнан-Давэн Ф., Садыкова Г.К. Преподавать и оценивать французский язык в Казахстане: какова динамика педагогических практик преподавателей? // *Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика»*, №3-4(54-55), 2018. – С.217.

УДК 32

МРНТИ 11.01

Б.Ж. Кабдушев¹, К.С. Нұрғалым²

*¹т.ғ.к., Алматы энергетика және байланыс университеті,
Әлеуметтік пәндер кафедрасының доценті, bolat640701@mail.ru*

*²с.ғ.к., Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты,
Халықаралық құқық кафедрасының доценті*

**ҰЛТ ҮШІН ҚЫЗМЕТ ҚЫЛҒАН
(Әділет халық комиссары Мырзағұл Атаниязовтың 120 жасқа толуына арналады)**

Аңдатпа

Мақалада көрнекті қайраткер Мырзағұл Атаниязовтың тұлға ретінде қалыптасуы, шындалуы және заң саласында Әділет халық комиссары және Республика прокуроры болып атқарған еңбегі қаралады. Бұл кезеңде жергілікті сот органдарының құрылуы, прокуратураны қалыптастыру жұмыстары жүзеге

асырылды. Алғаш рет Қазақстанда Жоғарғы Соттың құрылуы Атаниязовтың тікелей араласуымен дүниеге келген болатын.

Түйін сөздер: Әділет халық комиссары, сот-тергеу органдары, губерниялық прокуратура, Қазақ АКСР Жоғарғы Сотының төрағасы.

Кабдушев Б.Ж.¹, Нургалым К.С.²

¹*к.и.н., доцент кафедры социальных дисциплин Алматинского университета энергетики и связи, bolat640701@mail.ru*

²*к.полит.н., доцент кафедры международного права института «Сорбонна-Казахстан» КазНПУ им. Абая, kadyr_n@msil.ru*

СЛУЖЕНИЕ НАРОДУ

(Посвящается 120 летию Народного Комиссара Юстиции Мырзагула Атаниязова)

Аннотация

В статье рассматривается становление как личности видного деятеля Мырзагула Атаниязова и его деятельность в сфере юриспруденции в качестве Народного комиссара юстиции и прокурора Республики. В статье описывается как проводилась работа по созданию местных судебных органов и формированию прокуратуры. Говорится о непосредственном участии Атаниязова в создании первого Верховного суда в Казахстане.

Ключевые слова: Народный комиссар юстиции, судебные-следственные органы, губернская прокуратура, Председатель верховного суда Каз АССР.

Kabdushev B.Zh.¹, Nurgalym K.S.²

¹*candidate of Historical Sciences, Almaty University of Energy and Communications, Associate Professor department of social sciences, bolat640701@mail.ru*

²*associate Professor of International Law, KazNPU named after Abay, Candidate of Political Sciences*

SERVICE OF THE MOTHERLAND

(Dedicated to the 120th anniversary of the People's Commissar of Justice Myrzagul Ataniyazov)

Abstract

The article deals with the formation of the personality of a prominent figure Myrzagul Ataniyazov and his activities in the field of law as a Minister of Justice and Prosecutor of the Republic. The article describes how the work on the creation of local judicial bodies and the formation of the Prosecutor's office was carried out. It shows about Ataniyazov's direct participation in creation of the first Supreme court in Kazakhstan.

Keywords: People's Commissar of Justice, judicial investigative bodies, provincial prosecutor's office, Chairman of the Supreme Court of the Kaz ASSR.

Атаниязов Мырзағұл туралы көп жазылған жоқ. Ол да өз заманындағы көптеген қоғам қайраткерлері секілді шығу тегін жасырып, өмірбаяндық құжаттарында «кедейдің баласы едім» көп көрсетуге тырысқан. Бұл әрине, жалған мәлімет болатын.

1922 жылы Орынборға келіп қызметке орналасқан Атаниязов өзінің жеке істерінде «Ақтөбе губерниясы, Ақтөбе уезі, Батбақты болысының 1-ші ауылында 1899 жылдан 23 желтоқсанында туғанмын. Кіші жүздің Әлімінен Жүкей, Жүкейдің ішінде Шағатайдан тараймыз» деп жазады [1]. Ал, құжаттағы таптық тегі деген көрсеткіш мүлде елеусіз қалған. Шындығы, Атаниязовтар сол өңірдің ауқатты әулеттерінің қатарында болса керек. Бұл жөнінде Қазақ Совет энциклопедиясы «Мырзағұл орта шаруа отбасында дүниеге келген» деген деректің шетін шығарып қояды. Тіпті кейбір орыс тілінде басылымдардан «Атаниязовтар өз қаржысын жұмсап, халыққа қажетті су каналын қаздырған» деген мәліметтерді кездестіруге болады.

Мырзағұл жас кезінен еркін мінезімен, зеректігімен көзге түссе керек. Ол әуелі 1906-1908 жылдары ауыл мектебінен білім алды. Содан соң екі кластық орыс-қазақ училищесіне оқуға түседі. Кейін мұғалімдер семинариясын тәмәмдап, «халық мұғалімі» мамандығын алып шығады. Оқу жылдарында нақты ілімдерді игерумен қатар, Мырзағұлдың қоршаған орта туралы әлеуметтік түсінігі де қалыптасады. Сол кезде оны Ресейдің қол астында қайыршылық пен қараңғылық күй кешкен бұқара халықтың болашағы толғандырғаны даусыз. Әсіресе, Бірінші дүниежүзілік соғыстың барысында туған қоғамдық қайшылықтар, қазақтан қара жұмысқа адам алу туралы патша жарлығына қарсы елдің толқуы жас Мырзағұлдың өзіндік көзқарасының айқындалуына ерекше әсер етеді. 1917 жылға дейін мұғалімдік жұмыспен айналысып, жазғы демалыс кездерінде ата-анасының шаруашылығына қолқабыс беріп жүргенін айтады.

1917 жылғы ақпан төңкерісін Мырзағұл Ақтөбеде жүргенде естіп, бірден қоғамдық-саяси жұмысқа бет бұрады. Ол өзі секілді жастардың басын құраған «Жас тілек» мәдени ағарту одағы жетекшілерінің бірі болады.

1918 жылдан бастап Атаниязов Ақтөбе өңірінде кеңес өкіметін орнату ісіне белсене ат салысады. Ақтөбе уездік атқару комитетінің мүшесі ретінде уездік атқару комитеті төрағасының орынбасары қызметтерін атқарады. 1919 жылы большевиктер партиясының мүшелігіне өтеді.

Ол 1922 жылдың басында орталыққа (Орынборға) ауысып, облыстық партия комитетінің үгіт-насихат бөлімі менгерушінің орынбасары, ал сол жылғы күздің ортасында Казаткомның шешімімен Әділет халық комиссары және республика прокуроры міндетіне тағайындалады. Жаңа қызметіне қатысты сауалнама сұрақтарына жауап толтырған тұста Атаниязов губерниялық төңкеріс трибуналының аудармашысы болып тәжірибе жинақтағанын жазған еді.

23 жастағы комиссар 17 қазанда 1922 жылы бұйрық шығарып, Әділет халық комиссары қызметіне кіріскендігін мәлімдеді. 18 қазанда Республика прокуроры қызметін қоса атқаратындығы жөнінде бұйрыққа қол қойды. Ал 21 қазандағы бұйрығында ол Ақтөбеге жол жүретіндігін хабарлады [2, 4-5]. Оның бұл жолсапарының басты мақсаты жергілікті сот органдардың жұмысымен жақын танысып, алдағы қызметінің бағыт-бағдарын айқындау болатын. Бұған өзі жақсы білетін туған жерін таңдап алуы да тегін емес-ті. Ол губерниядағы прокуратура, адвокатура ережелерінің енгізілу барысы,

сондай-ақ трибуналдар мен халық соттарының салық жинау кезіндегі қызметін ұйымдастыру сияқты мәселелерді өз көзімен көріп, ақыл-кеңесін берді. Сонымен қатар Ақтөбе қаласында өткен сот қызметкерлерінің губерниялық съезіне қатысты.

Жол сапардан қайтып келісімен Әділет комиссариатының жұмыс алқасының құрамын жариялады. Оған төраға болып М.Атаниязов, мүшелері әділет халкомының орынбасары С.Пилявский, Жоғарғы трибунал төрағасы Н.Нұрмақов, сот құрылысы бөлімінің менгерушісі А.Бірімжанов еді. Бұл алқа 1923 жылдың қаңтар айынан күн тәртібіндегі келелі мәселелерді ақылдасып шешетін мәнді ұйымға айналды.

1922 жылдың соңына дейінгі аралықта Атаниязов губерниялық прокуратура, сот органдарының жұмысын саралап, арнайы нұсқау хаттарға қолын қойды. Оның ішінде жергілікті сот органдарының ауыр материалдық жағдайын шешудегі губатқару комиттерінің міндеті, адвокатура ережесіне қосымша түсініктеме беру, жаза тағайындаудың жолдары, еңбек құжын қорғау сияқты мәселелерге нақты көңіл бөлу қажеттілігі атап көрсетілді. Тұңғыш рет Орынборда сот қызметкерлерін даярлайтын курс ашу жайлы мәселе қозғап, РСФСР Әділет комиссариатына нақты өтініш жасады [3, 32-40].

1922 жылдың 15 желтоқсанында үкімет басшыларының Мәскеуге жол жүруіне байланысты Атаниязовқа Қазаткомның және Халком кеңесінің төрағалары міндетін уақытша атқару тапсырылды. Бұл Атаниязовқа көрсетілген сенім ғана емес, заң ісін орнықтырушы жоғарғы орган – Әділет комиссариатының дәрежесін бағалағандық еді [2, 8].

Басқару ісіндегі маңызды құжаттарға қол қою билігін Атаниязов республикада белең алған қылмыстарға қарсы күресте шебер пайдаланды. Сөйтіп осынау өзекті мәселе Қазатком кеңесінің күн тәртібіне қойылып тиісті шешім қабылданды. Айталық, 22 желтоқсанда Халкомат, басқарма бөлімдері мен жергілікті үкімет орындарының мерзімді басылымдармен бірлесе отырып, қылмыстарды әшкерелеуді талап еткен құпия нұсқау хатқа Қазатком төрағасы міндетін атқарушы Атаниязов бас болып комиссарлар қолын қойды. Онда: «мерзімді газеттер лауазымды қызметкерлердің қылмысы мен заңсыз істерін анықтаған мәліметтерді күн сайын басып отыруды бұрынырақ бастаған болатын. Мұндай оқиғаларға мекеменің жауапты басшылары, сондай-ақ мемлекеттік прокуратура, тергеушілер жіті назар аударып, тіркелген оқиғалар бойынша тексеру жүргізіп, іс қозғауы керек. Әсіресе, тексерудің нәтижелері мен қолданылған шаралар бойынша сол оқиғаны жариялаған мерзімді басылымдарға жауап ретінде беріп отыруы аса маңызды» деп атап көрсетіледі [4, 24].

Сондай-ақ Атаниязов жоғарғы басшы қызметіндегі құзырын республикалық басқару аппараттарын парақорлардан тазалау шараларын ұйымдастыруға да барынша қолданды. Сол жылдардың көрсеткішіне үңілсек, қызмет бабын пайдаланып жасалған қылмыстар екінші орында (21,7 процент) болған екен. Мұндай іспен тіркелгендердің басым көпшілігі лауазымды қызметкерлердің пара алуы оқиғасынан тұрады.

РСФСР Әділет комиссариатының №97 қатынас хатында (1922 жылдың желтоқсан айы) пара алу қылмысына мынадай түсініктеме беріліпті: «1. Қызмет бабын пайдаланып, азық-түлік, сыйлық, т.б. алушылар; 2. Өзіне заңсыз үй, ақша, т.б. иемденушілер; 3. Біреуге қолқабыс жасау негізінде пайда табушылар 4. Делдалдық арқылы пайда көрушілер. Мұндай әрекеттермен айыпталғандар міндетті түрде қатаң жазалануы тиіс» [5, 66].

Атаниязов аталмыш нұсқауды жүзеге асыру үшін әр Халкомат, мекемелер өз ішінде комиссия құрып, әрбір қызметкерді тексеруді тапсыруды. Тексеру барысында күдікті, айыпты саналғандардың ісімен айналысу құқық қорғау органдарына жүктелді. Мұрағат құжаттарымен жақынырақ танысқанымызда, 1922 жылдың соңы мен 1923 жылдың алғашқы айларында пара алу қылмысына қарсы пәрменді күрес жүргізілгенінің куәсі болдық. Әр Халкомат, мекемеде құрылған парақорлықпен күрес комиссиясының мәжіліс хаттамалары Қазатком және Халком кеңесінің назарына ұсынылып отырды. Мысалы, 1923 жылдың 20 қаңтарында өткен Еңбек және қорғаныс кеңесінің екінші жабық мәжілісінде Қазақстандағы парақорлықпен күрестің қорытындысы тыңдалды. Бас баяндамашы барлық Халкоматтар, мекемелерде, хабар алынбаған Ақмола және Семейден басқа губерниялық әкімшіліктердің бәрінде комиссия құрылғандығын айта келіп, айтылған істерге тергеу баяу жүріп жатқандығын (Орынбор губсотында 72-іс, трибуналда -19) атап көрсетті [6, 69].

Науқан кезінде қолданылған күрес тәсілдері де ерекшеленетін. Үлкен істерге көпшілік жария ашық процестер ұйымдастырылды. Оның қорытындысы «Еңбекші қазақ», «Степная правда» газеттерінде басылып, жұртшылыққа әйгіленіп отырған.

Жоғарғы лауазымды партия қызметкерлерінің жеке ісі қаралатын облыстық партия комитетінің құрамында арнайы комиссия жұмыс істеді.

Жазалау тәртібі комиссияда мынадай ретпен жүретін: қызметінен алу, партиядан шығару, содан соң ісін сотқа беру.

Ешбір дәлелсіз жазылған арыздан негізінде немесе күдікті деп танылған көптеген жауапты қызметкерлердің мәселесі де мұқият қаралды. Қазатком мүшесі Байдилдин, Қаржы комиссарының орынбасары Райхман, Жоғары трибунал төрағасы Арғыншиев, Жер ісі комиссариатының белді қызметкерлері Жаманмұрынов, Назаренко сияқты беделді адамдар жауапқа тартылды. Мұндай «сыннан» өткендердің кейбірі жоғары қызметпен мәңгіге қоштасты. Ол аз болғандай жеке ісіне тіркелген бұл ескертулер 1937 жылдардың қуғын-сүргінінде «кеңес өкіметіне қарсы жауыздық әрекет жүргізген» деген айыпты мойындарына ілудің бұлтартпас айғағына айналды. Дегенмен де орын алған осындай асыра сілтеушілікке қарамастан қылмысқа қарсы күрестің осынау батыл тәсілдері өз нәтижесін берді деп айтуға болады. 1923-1924 жылдар аралығында қызмет бабын пайдаланып жасалынған қылмыстар 17 пайыздан 6 пайызға азайды [7, 46-51]. 1923 жылдың 9 қаңтарында Атаниязов әділет халық комиссары қызметіне қайтып келісімен 3 күнге созылған алқа мәжілісін өткізді. Осы кездері оның ұйымдастырушылық қабілеті айрықша көрінді. Күн тәртібінде қойылған мәселенің қай-қайсысы да мәні жағынан өте ауқымды еді. Солардың бір-екеуіне ғана қысқаша тоқталып кетейік. Бірінші, РСФСР сот құрылысы туралы Ережесін республика территориясына енгізуге байланысты өзгертулер жасау жайлы комиссия ұсынысы тыңдалды. Талқылаудан соң жергілікті ерекшеліктерге сай мына өзгертулер мақұлданады: 11-бап бойынша «Қазақстанда заңгер мамандар тапшылығын ескеріп, әділқазыларға қойылатын еңбек стажын 1 жылға кеміту, көп ұлтты тұрғындардың арасында көпшіліктің тілін меңгерген әділқазыны сайлап қою»; 13-бап бойынша «Халық әділқазысын мерзімінен бұрын Губатқару комитеті Әділет халкомының келісімімен қаулы шығарып ала алады»; 41-бап бойынша «Орыс-қазақтар аралас тұратын аймақтарда губсот мүшелерінің тең жарымы юстиция комиссариатының шешімімен қазақ тілі мен жазуын білетін мамандардан іріктелуі керек, т.б» [8, 8].

Алқа мәжілісінде тұңғыш рет РСФСР Жоғарғы сотының қазақ бөлімін құру туралы ереженің жобасы қаралды. Бұл жөнінде алқа өз ұсыныстарын енгізіп, қорытынды сөзді Қазаткомға айтқызып, сосын Бүкілодақтық Орталық Атқару комитетіне бекітуге жедел жіберу керек деп шешті. Сондай-ақ келесі алқа мәжілісіне Жоғарғы трибунал төрағасы Нұрмақовқа Жоғарғы соттың жұмыс құрамын дайындап әкелуді тапсырды.

Мәжіліс аяқталысымен 12 қаңтарда Әділет комиссариатының Сот құрылысы ережесін республика аймағына енгізу үшін губерниялық соттарды ұйымдастыру туралы №11 қатынас хат губернияларға жолданды. Онда бақылау және арыз-шағымдарды қарау қызметін атқарып келген губерниялық трибуналдар мен халық соттарының орнына құрамына төрағасы мен екі көмекшісі енгізілетін «үштіктер» құру қажеттілігі, оған жергілікті жердегі барлық ұйымдастыру жұмыстарының жүктелетіндігі атап көрсетіледі. Бұл сот тергеу аймақтарын құру, халық кеңесшілерінің тізімін жасау, сот мамандарын іздестіру сияқты жұмыстар еді. Хатта қазақтар мен орыстар аралас тұратын аудандарда губерниялық сот мүшелерінің жартысын қазақ тілін меңгерген мамандардан іріктеу, ал таза қазақ аудандарында мамандардың басым көпшілігі қазақ ұлтынан болу қажеттілігі нақтыланды. Бұл шын мәнінде сот өмірінде түбегейлі бетбұрыс тудырған тарихи құжат болды.

Қаңтардың 13-і күні Атаниязов тағы да Ақтөбеге жол жүріп кетеді. Бұйрық кітапшасына мынадай жазу қалдырыпты: «Қазаткомның маған берген мандаты негізінде бүгін Ақтөбе қаласына аттанамын» [2, 10]. Бұл сапарында Атаниязов жергілікті губсоттарды ұйымдастыру ісіне басшылық жасап, түсінік жұмыстарын жүргізеді. Сондай-ақ сот және тергеу аймақтарын ұйымдастыру, трибуналдар мен халық соттарының кеңесін жою барысында олардың істерін қабылдап алу, ерекше еңбек сессияларын құру сияқты мәселелерге бағыт береді. Өз өкімін пайдаланып, губсоттың құрамын – төрағасы С.М. Бытко, орынбасарлары етіп Құлымбетов пен Әлмұхамедовты тағайындайды. Адай және Торғай уездерінде губсот құрмай-ақ, Адайда, Оралда, Торғайда, Ақтөбеде отыратын өкілдері арқылы іс жүргізу керек деген қорытындыға келеді.

1923 жылдың 13 ақпанында өткен Қазобкомның төралқа кеңесінде ӘХК және РП Атаниязовтың «Сот құрамын бекіту туралы» баяндамасы тыңдалды. Нәтижесінде: а) РСФСР Жоғарғы сотының қазақ бөлімі мына құрамда бекітілсін: төрағасы Нұрмақов, орынбасары И.Кочкин, мүшелері Демме, Арыстамбеков, Голубцов, Алексеев; ә) Ақтөбе губерниясының прокуроры болып Кочкиннің орнына Присяжный тағайындалсын; б) Орынбор губсотының төрағалығына Башилов, орынбасарлығына

Галкин бекітілсін; в) Адай және Торғай уездерінің соттары Ақтөбе губсотына бекітілсін деген шешім қабылданды. Сонымен бірге Бөкей губерниялық сотын құру мәселесі бойынша Атаниязовтың өзі барып қайтқаны жөн деген тілек айтылады. Байқауымызша, комиссариаттың жауапты қызметкерлерінен бастап әділет комиссарына шейін губернияларға өздері барып, жұмыстың қайнаған ортасында жүруі сол уақыттағы жұмыс үрдісі болған сияқты.

Істі осылай білікті ұйымдастырудың нәтижесінде Атаниязов белгіленген мерзім ішінде, яғни 15 наурызға дейін губерниялық соттарды толық құрып бітеді. Орынбор, Ақтөбе, Семей, Бөкей және Қостанай губернияларындағы губсот үштіктері жергілікті ұйымдық жұмыстың ұйытқысына айналды. Сөйтіп республика бойынша халық соттарының 138 аймағы, 101 тергеу аймағы құрылды. Губерниялық және халық соттарына халық заседательдерін сайлау аяқталды. Қорыта айтқанда, Ережеге сәйкес бірыңғай сот жүйесі – халық соты, губерниялық сот, Жоғарғы сот қалыптасты.

Сот жүйесінің қайта құрылуына байланысты Әділет халық комиссариатының рөлін жетілдіру қажеттілігі туды. Бұл мәселе, 16 ақпанда ӘХК Атаниязов, орынбасары Пилявский, Жоғарғы сот төрағасы Нұрмақов, сот құрылысы бөлімінің меңгерушісі Бірімжановтың қатынасуымен өткен алқа мәжілісінде арнайы қаралды. Ал, 1923 жылдың 23 наурызында Қазатком жаңа Ережені бекітті. Ол бойынша Әділет халкоматына прокуратура, адвокатура, алдын ала тергеу органдары, нотариат, т.б. құқық қорғау органдарын ұйымдастырып, басшылық жасау, Қазақстан территориясындағы барлық құқықтық істерге бақылау орнату, республика заңдарына түсініктеме беру, салалық мамандар даярлау сияқты міндеттер жүктелді. Әділет халық комиссариатының мынадай құрылымы бекітілді: әділет халық комиссары және ол республика прокуроры міндетін қоса атқарады. Комиссариат құрамында алқа жұмыс істейді және ол 4 бөлімге (сот құрылысы, және бауылау, прокуратура, заң дайындау және жүйелеу-баспа, әкімшілік-қаржыландыру) бөлінеді.

Губерниялық соттарды жергілікті бюджеттен қаржыландыру көзделген болатын. Алайда, қаржының уақытында бөлінбеуі жас органның жағдайын нашарлатып жіберді. Ол жайында Әділет комиссариатының арнайы хабарланып, губсот қызметкерлерінің ауыр ахуалы газеттерде жазылды. Мысалы, 1923 жылдың 31 қаңтарындағы өмірінде «Степная правда» газеті «Семей сот-тергеу органдары жергілікті қаржыға көшірілгеннен бері бірнеше ай қатарынан бір тиын да алған емес. Көп айлар бойы әділқазылар мен тергеушілер жалақы алмай, соңғы қорларын тауысып, жанұяларымен ашығуда», - деп жазды. Атаниязов 22 қаңтар күні барлық губерниялық атқару комитеттеріне жедел хат жолдап, сот органдарының қоғамдағы алатын орны мен атқаратын рөліне ерекше мән беріп, «Сот органдарына мемлекеттік аса маңызды мәселелерді жүзеге асыру жүктеліп отыр. Жақсы жолға қойылған сот аппаратынсыз еліміздің саяси-экономикалық өмірінің бірқалыпты дамуын қамтамасыз ету мүмкін емес» деп көрсетті. Олардың жағдайына көңіл бөлуді, тіпті қаржыландыру мүмкін болмаған тұста алатын жалақысы есебінен азық-түлікпен қамтамасыз етіп отыруды талап етті.

1923 жылдың 23 наурызында Атаниязов пен сот құрылысы бөлімінің меңгерушісі Бірімжановтың губсоттарға жолданған қатынас хатында алғаш рет сот ісіне әйелдерді қатыстыру ісі көтерілді. Ол үшін: 1) сот жұмысына әйелдерді тарату, әйел бөлімдері арқылы кеңесшілер тізіміне ерлермен қатар әйелдерді де енгізу; 2) әйелдер мәселесі қаралатын істерді шешуге халық кеңесшілері құрамына әйелдерді қатыстыру сияқты шаралар белгіленді. Бұл шешімдердің шын мәнінде қоғамдық-саяси мазмұны зор болды. Тұңғыш рет елімізде әйелдерді сот жұмысына тартудың негізі қаланды.

Атаниязов 1923 жылдың 23-24 наурызында Әділет комиссариатының алқа мәжілісін соңғы рет өткізді. Онда Орынбор, Орал, Семей, Ақтөбе губерниялық сотының мүшелері бекітілді. Содан соң Орынбор қаласында заң курсының ұйымдастыру арнайы комиссияға жүктелді. Оқу мерзімі 6 ай, сабағын 1923 жылдың 1 мамырынан бастау көзделді. Сондай-ақ мәжілісте Мәскеудегі 2 жылдық Жоғары заң курсына оқуға жіберілетін Атаниязов пен Башиловтың кандидатуралары қаралды. Алқа бірінші кезекте Атаниязовты жіберген дұрыс деп табады. Бұл шешімді облыстық партия комитетінің төрағасы бекіткен соң, 1923 жылдың 4 сәуірінде Атаниязов Мәскеуге жүріп кетеді [8, 32-33].

Мәскеудің 2 жылдық Заң курсы бітірген соң 1925-1927 жылдар арасында Мырзағұл Атаниязов Қазақстан Республикасы прокурорының көмекшісі, жоғарғы соттың төрағасы ретінде құқық қорғау органдарын жетілдіруге бар білім, күш-жігерін жұмсады. 1927-1932 жылдар ішінде ол партиялық жұмысқа ауысып, Ақмола және Семей округы атқару комитетінің төрағасы, Өлкелік комитетінің жауапты нұсқаушысы, Қарқаралы округы және Қызылорда аудандық партия комитетінің хатшысы қызметтерін атқарды. 1933 жылы Әділет халық комиссариатының құрамында прокуратура басқармасы құрылған кезде Атаниязов бірінші прокурор болып тағайындалды. Кейін Әулиата аудандық партия комитетінің хатшысы, ал 1937 жылы Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің ауыл-

шаруашылығы бөлімінің меңгерушісі болды. Бірнеше мәрте Қазатком және Қазақ өлкелік комитетінің бюро мүшесі, тіпті КСРО Атқару Комитетінің мүшелігіне сайланды.

1938 жылдың мамырында «халық жауы» деген айыппен ұсталып, 15 жылға бас бостандығынан айырылды. Айдауда жүріп денсаулығының күрт нашарлауына байланысты 1943 жылы босанып шығады. Жоғары қызметтен біржола қол үзген ол, өмірінің соңына дейін Ақтөбе облысының музейінде ғылыми қызметкер болып істейді. Атаниязов Мырзағұл 1945 жылдың наурыз айында қайтыс болды.

Атаниязов өзіндік ерік-жігері, көзқарасы бар қоғам және мемлекет қайраткері. Ол туралы толыққанды зерттеу еңбектері әлі де жазыла бермек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 Қазақстан Республикасының Орталық Мемлекеттік Архиві, (ҚРОМА) 5 қор, 18 тігін, 89-іс.

2 ҚРОМА, 1380-қ., 3-т., 1-іс.

3 Бұл да сонда, 1-т., 242-іс.

4 Бұл да сонда, 5-қ., 3-т., 2-іс.

5 Бұл да сонда, 1380-қ., 2-т., 25-іс.

6 Бұл да сонда, 83-қ., 2-т., 2а-іс.

7 Қабдөшев Б.Ж. Парақорлықпен күрес жылдарында // Заң және заман, 1998. – №4.

8 ҚРОМА, 30-қ., 1-т., 242-іс.

УДК 323.28

МРНТИ 11.25.41

Ахмедова С.Ж.¹

¹магистрант спец. «Туризм» УИЯиДК и преподаватель спец. дисциплин туризма АКТГТК

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ КАЧЕСТВА СТАНДАРТОВ ТУРИСТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

На современном этапе туризм в Республике Казахстан признан на государственном уровне приоритетной сферой национальной экономики. Обладая богатыми культурно-историческими и природными ресурсами, страна стоит перед проблемой создания современной индустрии туризма, способной привлечь иностранных и отечественных туристов. Туристские услуги, в том числе и в рамках гостиничного обслуживания, отнесены к социально-культурным услугам. Они строятся на принципах современного гостеприимства, что повышает их роль в развитии отечественного туризма, а также ставит определённые задачи в системе подготовки кадров для туристско-гостиничного сервиса.

Ключевые слова: международный туризм, туристические услуги, сервис услуг, индустрия туризма, гостиничный бизнес, традиции гостеприимства, отечественный туризм.

С.Ж. Ахмедова¹

*¹"Туризм" мамандығы магистранты
және арнайы туризм пәндерінің оқытушысы*

ТУРИСТІК БІЛІМ БЕРУ СТАНДАРТТАРЫ САПАСЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Қазіргі кезеңде Қазақстан Республикасындағы туризм мемлекеттік деңгейде басым сала, ұлттық экономикаға әсер мол сала болып саналады. Бай мәдени-тарихи және табиғи ресурстарға ие бола отырып, ел шетелдік және отандық туристерді тартуға қабілетін жетілдіруде. Еліміз қазіргі заманғы туризм индустриясын құру проблемасының алдында тұр. Туристік қызметтер, соның ішінде қонақ үй қызметі шеңберінде әлеуметтік-мәдени қызметтерге бағыт алынуда. Бұл қазіргі заманғы қонақ-

жайлылық қағидаттарында құрылады және олардың отандық туризмді дамытудағы рөлін арттырады, сондай-ақ туристік-қонақ үй сервисі үшін кадрлар даярлау жүйесінде белгілі бір міндеттерді қояды.

Түйін сөздер: халықаралық туризм, туристік қызметтер, Қызмет көрсету сервисі, Туризм индустриясы, туристік-қонақ үй бизнесі, қонақ үй дәстүрі, отандық туризм.

Akhmedova S.Zh.¹

¹Undergraduate spec. "Tourism" Week and teacher specials. disciplines of tourism AKTGTK

PEDAGOGICAL ISSUES OF QUALITY STANDARDS OF TOURIST EDUCATION

Abstract

At the present stage, tourism in the Republic of Kazakhstan is recognized at the state level as a priority area of the national economy. Possessing rich cultural, historical and natural resources, the country faces the problem of creating a modern tourism industry capable of attracting foreign and domestic tourists. Tourist services, including hotel services, are classified as social and cultural services. They are based on the principles of modern hospitality, which increases their role in the development of domestic tourism, as well as poses certain tasks in the training system for tourist and hotel services.

Keywords: international tourism, tourist services, service of services, tourism industry, tourism and hotel business, traditions of hospitality, domestic tourism.

Казахстан вступивший, как и все страны мирового сообщества в эпоху глобализации и «четвертой технологической революции», сегодня как никогда нуждается в глубокой социально-экономической модернизации и реализации своего инвестиционного потенциала. В этом контексте особое место занимает проблема подготовки высококвалифицированных кадров в сфере туризма. Как одной из самой экономически емкой отрасли имеющей огромный потенциал. В сегодняшней системе профессионального образования в сфере туризма особое значение уделяется качеству подготовки специалистов, что позволит обеспечить успешное развитие туризма в Казахстане. За последние годы учебными заведениями накоплен значительный опыт подготовки кадров для туристско-гостиничного бизнеса, достаточно глубоко изучены разнообразные педагогические инновации, позволяющие обеспечить подготовку высоко конкурентных специалистов. Тем не менее, остается много важных вопросов, которые требуют обсуждения и решения, в том числе, проблемы национальной идентификации туристского образования в условиях глобальной интеграции, взаимодействие учебных заведений и работодателей в процессе подготовки кадров, механизмы оценки качества и востребованности образовательных услуг в сфере туризма и другие.

Понятно, что сегодня, когда развитие туризма постепенно становится приоритетной национальной задачей и актуализируется активность государственной политики в этой сфере, в основе новой парадигмы лежит расширение предметной деятельности выпускников. Подготовка кадров для сферы туризма не должна исчерпываться подготовкой только кадров для индустрии туризма. Следовательно, система туристского образования должна совершенствоваться не только в части её практической составляющей и более полного соответствия задачам турбизнеса, но и развивать академическую часть и готовить специалистов для решения задач, лежащих в широкой предметной области, охватываемой деятельностью по развитию национального туристского пространства.

Имеющий место в отечественной педагогической практике тезис об основной задаче образования, заключающейся в постоянном формировании у обучающихся прочных знаний для отечественной индустрии гостеприимства, обернулся рядом недостатков, когда специалист превращается в работника, который много знает, но мало что умеет и не обладает достаточным комплексом профессиональных навыков. Альтернативой такой парадигме образования выступает компетентностный подход, согласно которому основной целью образования является формирование у обучающихся способности к активному труду во всех его формах. В данном случае направленность образования обусловлена иерархией профессиональной деятельности. Профессиональная деятельность может осуществляться на операционном, тактическом и стратегическом уровнях, когда специалист во всей системе производства, в экономических, технологических и общественных отношениях самостоятельно определяет необходимое содержание профессиональной деятельности.

Содержание высшего образования реализуется непрерывно и по уровням: средне-профессиональное обучение, бакалавриат, магистратура. Построение содержания образования подчиняется

определенной логике. В частности, наиболее нуждающимися в постоянном обновлении уровнем образования является бакалавриат и магистратура - подготовка кадров высшей квалификации. В этой связи наиболее подвижными по своему содержанию являются магистерские программы, целевая ориентация которых опирается на результаты научных исследований вуза [1].

В соответствии с разработанной моделью дополнительного профессионального образования в вузе может быть внедрена модульная образовательная программа шести уровней, а именно:

- профессиональное обучение кадров массовых контактных профессий (экскурсовод, гид-экскурсовод, инструктор по туризму, аниматор туризма и др.);
- интенсивные краткосрочные программы продолжительностью до 72 часов с выдачей сертификата вуза (сертификационное обучение);
- программы краткосрочного повышения квалификации (от 72 до 144 часов) с выдачей удостоверения о повышении квалификации;
- программы повышения квалификации (от 144 до 576 часов) с выдачей свидетельства о повышении квалификации;
- программы профессиональной переподготовки специалистов, рассчитанные на 500 и более часов, с выдачей диплома о переподготовке;
- программы MBA-туризм (мастер делового администрирования).

Учитывая возрастание роли туристской отрасли в развитии экономического потенциала требует научного осмысления и обоснования процессов, происходящих в туристской сфере, создания стройной системы подготовки кадров, освоения современной модели профессионального туристского образования. На сегодняшний день около 50 процентов, а то и выше, казахстанских специалистов в этой сфере не имеют базового профессионального образования. Особенно остро нехватка профессионалов отрасли ощущается в регионах. В целом, специалист в области туризма должен обладать высоким уровнем эрудиции и совокупностью личностных характеристик, обеспечивающих возможность решения проблем профессиональной деятельности, которые отражаются в следующем: целеустремленность; любознательность; ответственность; аналитические способности; гибкость; доброжелательность; активность; открытость; креативность; динамизм и дружелюбие. Данные характеристики формируются в процессе применения инновационных форм обучения, таких как: тренинги, деловые игры, решение кейсов, ролевые и деловые игры, моделирующие ситуации, лекции-экскурсии, создание сайтов.

Хотелось бы, еще раз подчеркнуть, несмотря на то, что современное развитие туризма является одним из ведущих экономических и социально-культурных факторов, проблема подготовки квалифицированного и конкурентоспособного персонала для сферы туризма остается актуальной. Таким образом, для решения этой проблемы необходимы:

- координация совместной деятельности образовательных заведений, предприятий, организаций и учреждений туристской сферы;
- обновление и переориентация системы профессионально-педагогической, профессионально-психологической и методической подготовки и переподготовки квалификации специалистов высшей школы;
- обеспечение специализированных учебных заведений учебно-методическими пособиями по туризму, психологии и педагогике, профессиональной ориентации.

Ожидаемым результатом исполнения приведенных выше задач предвидится создание устойчивых предпосылок развития туристского сектора рынка труда и системы профессионального образования в сфере туризма [2].

В настоящее время в данной отрасли экономики существует множество проблем наиболее актуальными из которых являются: слабая правовая база и правовое регулирование, недостаточная инновационное развитие, отсутствие налаженной и разработанной концепции развития индустрии туризма в Казахстане. Проблема управления кадрами в сфере туризма всегда актуальна, наряду с проблемой некачественного сервиса, стандарты которого не соответствуют общепринятым международным стандартам. На сегодняшний день, основными задачами сферы туризма является развитие рыночных отношений, внедрение современных методов регулирования данных отношений, проведение социально психологической диагностики, уменьшение вероятности возникновения конфликтных ситуаций, повышение профессионального уровня специалистов социально культурного сервиса и туризма, постоянное проведение маркетинговых исследований и др. Помимо социальных проблем в данной отрасли экономики в последнее время наблюдается обострение проблемы

связанной с политической и экономической нестабильностью. Перечисленные выше проблемы значительно тормозят развитие туризма и как следствие способствуют массовому оттоку дохода. По причине глобализации туризм является наиболее приоритетной в сфере услуг. Путешествие стало важным элементом образа жизни современного человека. Сфера туризма является наиболее активно развивающейся, но проблема кадрового обеспечения является довольно острой. Несмотря на то, что кадры для туристической индустрии готовят большое количество специальных образовательных учреждений и высших учебных заведений, на рынке туристских вакансий существует дефицит квалифицированного персонала. Согласно оценкам экспертов, на сегодняшний день большинство (до 75%) персонала туристских компаний не имеют образования специалиста в сфере социально-культурного сервиса и туризма. По результатам опроса директоров ведущих компаний туроператоров была выявлена необъяснимая закономерность – не большое количество руководителей обращают внимание на наличие у претендента высшего профессионального образования. Туристские компании вынуждены обучать специалистов с целью повышения уровня профессиональной подготовки, затрачивая при этом немалые финансовые ресурсы. Многие работодатели считают, что нанимать неопытных специалистов, которые только окончили учебное заведение нецелесообразно. Ими перечислены ряд недостатков, которые присущи вчерашним выпускникам, а именно: отсутствие оценки выбранной профессии, слишком завышенные требования к работодателям, неграмотность, неумение взаимодействия с клиентами и коллегами, недостаток практических знаний и навыков. Спрос на туристское образование растет, есть образовательные учреждения, которые способны удовлетворить этот спрос, но при этом вопрос квалифицированных кадров остается актуальным. Сегодня нет спроса на специалистов широкого профиля. Необходимы конкретные знания, умения и навыки. Начинает признаваться необходимость специализированного образования по западному образцу. Кроме того, необходимо выработать единые стандарты и требования по подготовке специалистов по конкретным туристским направлениям, обеспечить процесс обучения высококвалифицированными специалистами-практиками, уделить большое значение получению практических навыков в процессе учебы (главный недостаток молодых специалистов - низкий уровень практических знаний и навыков). Учебные программы необходимо максимально приблизить к потребностям работодателей, необходимо развивать у студентов мобильность, эрудированность, коммуникабельность, умение продавать любой туристский продукт. В процессе обучения в вузе недостаточное внимание уделяется практической подготовке студентов, недостаток финансовых средств не позволяет в должной мере использовать систему прохождения производственной практики, как на месте, так и за рубежом, что не позволяет совершенствовать языковую подготовку, а также знания в области туризма и гостиничного бизнеса [3].

Работник туристской индустрии должен быть хорошо образован и опираться не только на свой практический опыт, но и на лучший опыт более опытных сотрудников, регулярно знакомиться с постоянными изменениями и инновациями в динамично развивающейся отрасли. На сегодняшний день также остро возник вопрос - отсутствие системы повышения квалификации сотрудников. Специалисты нуждаются в постоянной актуализации своих профессиональных знаний и навыков. Туристские компании вынуждены своими силами заниматься повышением квалификации своих сотрудников. Широко распространяются семинары для персонала в сфере туризма. Тематика таких семинаров многочисленна: от изучения отельной базы и экскурсионных возможностей отдельных направлений до методики работы с системой бронирования оператора. Туроператоры различных компаний регулярно организуют ознакомительные туры и выездные мастер-классы. И все же проблема повышения квалификации стоит довольно остро. Возвращаясь к выявленной проблеме несоответствия профиля образования профилю деятельности, полагаем необходимым внедрить в систему управления персоналом организации сервиса и туризма специальную программу повышения квалификации и обучения. Наиболее распространенная форма повышения квалификации - это обучение на рабочем месте. Деятельность в сфере социально-культурного сервиса и туризма в немалой степени зависит не только от уровня образования, но и от опыта и приобретенных навыков. Исходя из этого, необходимо, чтобы любая организация туризма и гостеприимства имела специальную программу развития персонала. Программа должна включать в себя несколько уровней подготовки: - тренинги, соответствующие занимаемой должности; - курсы повышения квалификации, которые могут проводиться 1 раз в год (или в 2 года) в специализированном учебном заведении, где работников организаций туризма и гостеприимства познакомят с новыми тенденциями и новыми технологиями; - стажировки, посещения профильных выставок и рекламных туров для туристических

компаний. Существуют три причины, влияющие на недостаточную квалификацию персонала организаций туризма и сервиса. Первая причина - несоответствие профиля образования и профиля деятельности. Вторая причина - отсутствие программ повышения квалификации сотрудников предприятий сферы туризма. Третьей причиной, воздействующей на качество услуг данной сферы, является малое количество времени, выделяемого в учебных планах специальности «Туризм» на практические занятия и производственную практику. Специфика сферы социально-культурного сервиса и туризма состоит в том, что качественное обслуживание клиентов постигается как на теоретическом, так и на практическом уровне. Нами разделяется точка зрения практиков туристского бизнеса о необходимости увеличения сроков производственной практики студентов вузов по специальностям «Туризм» и «Организация обслуживания гостиничных хозяйств». Туроператору невыгодно заключать с перевозчиками договоры в пользу туриста, проще приобрести билеты для туристов и включить в договор с туристом условие о том, что туроператор не несет ответственности в случае переноса или задержки рейса авиакомпанией. Это приводит к огромному количеству жалоб, связанных с неисполнением или некачественным исполнением услуг по перевозке. Такие жалобы туристские организации отказываются удовлетворять, отсылая пассажиров-туристов к соответствующим исполнителям услуг - то есть к компаниям-перевозчикам. С введением вместо лицензирования и обязательной сертификации института банковских гарантий и страхования ответственности туроператоров, несмотря на благую цель - экономически защитить туристов от недобросовестных компаний, обнаружилось несовершенство правового регулирования гарантов ответственности. Появление в рыночных отношениях еще одного субъекта - гаранта ответственности (страховой компании или банка) - усложняет разрешение конфликтных ситуаций. Новые и диверсифицированные старые формы деятельности на рынке туристских услуг, трансформация договорной практики и документооборота, усложнение каналов сбыта услуг, развитие информационных технологий и другие новации туристского бизнеса не отражены ни в общем, ни в отраслевом законодательстве. К примеру, не регламентированы интернет-продажи (on-line бронирование через туроператора, самостоятельное формирование турпакета потребителем услуг) [4]. Недостатки Закона об основах обнаруживаются и в случаях, когда турагент дополняет продукт туроператора собственными услугами, при туристском консалтинге (оказание консультационных услуг по самостоятельной организации путешествия), географическом коучинге (предоставление туристам информации о географических особенностях предполагаемого места посещения для самостоятельного планирования маршрута и организации поездки) и прочих новациях современного турбизнеса. По поводу законодательного регулирования ряда новшеств у специалистов возникают расхождения. Многие из них полагают, что такие услуги, как туристский консалтинг и географический коучинг, регламентировать вообще не стоит, так как они не относятся к перечню туристских услуг, образующих турпакет. Существует также мнение, что эти услуги должны быть закреплены в соответствующих нормах отраслевого законодательства, так как последствия некачественного их оказания могут быть весьма серьезными. Таким образом, проблема квалифицированного персонала является актуальной, но в тоже время предпринимаются попытки решения данной проблемы.

Список использованной литературы:

- 1 Закон РК «О туристской деятельности», С.15.
- 2 Мухамадиева Ю.П., Полупанов И.И. Актуальные проблемы кадрового обеспечения в сфере туризма // Молодой ученый, 2018. – №13.2. – С.15-17.
- 3 Назарбаев Н.А. Казахстан-2030. Процветание, безопасность и улучшение всех казахстанцев // Казахстанская правда, 2009. – 39(87).
- 4 Управление человеческими ресурсами организации: учебник / под. ред. А.Р. Алавердова С. – Москва: «Синергия», 2012. – 655 с.

УДК 378.016:811.111
МРНТИ 16.01.45

М.У. Шайданов¹

¹Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ,
«Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығының ІІ курс магистранты
Алматы қ., Қазақстан

ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТІЛДІК ЖӘНЕ МӘДЕНИ БІЛІКТІЛІКТІҢ КІЛТІ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Бұл мақалада мәдениетаралық және лингвистикалық білімнің негізгі аспектісі ретінде әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті қалыптастырудың маңыздылығы мен қажеттілігі қарастырылады. Бұл мақалада мәдени білімді дамытуға қатысты біліктілік және оның компоненттері туралы егжей-тегжейлі ақпарат берілген. Бұл мақалада студенттер үшін мәдени-гуманитарлық білімнің негізгі көзі ретінде гуманитарлық пәндерді қолдануды зерттеуге арналған. Осы мақаланың мақсаты әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті қалыптастыру мен қалыптастырудың негізгі себептерін көрсету болып табылады.

Түйін сөздер: құзыреттілік, гуманитарлы білім, мәдени диалог.

Шайданов М.У.¹

¹магистрант ІІ курса специальности «Иностранный язык: два иностранных языка»
КазУМОиМЯ им. Абылай хана
г. Алматы, Казахстан

СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ КАК КЛЮЧЕВАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ КУЛЬТУРНО-ЯЗЫКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Статья рассматривает важность и необходимость формирования социокультурной компетентности как ключевой аспект развития межкультурного и языкового образования. В данной статье представлена подробная информация о компетенции и её компоненты, которые связаны с развитием культурного образования. Данная статья посвящена изучению использования гуманитарных предметов как основных источников культурного и гуманитарного знания для студентов. Целью данной статьи является представление основных причин, формирование и структура формирование социокультурной компетентности.

Ключевые слова: компетентность, гуманитарное образование, культурный диалог.

Shaidanov M.U.¹

¹Undergraduate II course of the specialty "Foreign Language: two foreign languages"
KazUIR & WL named after Ablay Khan
Almaty, Kazakhstan

SOCIO-CULTURAL COMPETENCE AS KEY COMPETENCE OF CULTURAL AND LINGUISTIC EDUCATION

Abstract

This article Indicates the importance and necessity of building socio-cultural competence as a key aspect of the development of intercultural and linguistic development. The given article provides detailed information about the competence and its components that are related to the development of cultural education. In this article is devoted to the study of the use of humanitarian subjects as the main sources of cultural and humanitarian knowledge for students. The purpose of this article is to present the main reasons for the formation and structure of the formation of socio-cultural competence.

Keywords: competence, humanitarian education, cultural dialogue.

Қазіргі жаһандану заманында, әлемдегі даму қарқыны түрлі сипат алып, түрлі мәдениеттерге тиесілі қоғамдардың байланысын арттыруда. Жиырма бірінші ғасыр үлкен өзгерістер кезеңі болып жатыр, атап айтар болсақ: қоғамда, мәдениетте әрі әлемдік экономикада. Әрине, бұл өзгерістер заманауи технологиялармен бірге жүреді. Өзгерістер мен бәсекелестікке толы бұл әлемде, өзге мәдениетке тиесілі қоғам мүшесімен ара-қатынасқа түсу қабілеті ерекше талап етілуі анық. Ғалымдардың сараптауынша қазірге кезде технологиялық бағыттағы мәдениетаралық қатынас кеңінен етек алуда. Осы факторлар бізге әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті игеруді өзекті мәселе етуде.

Кез келген ұрпақ өз заманында қоғамда әлеуметтік-мәдени нормалармен өмір сүріп, соларға сәйкес жеке тұлға ұғымын анықтап отырған. Әлеуметтік мәдени құзыреттілік ұғымы гуманитарлық бағытта өз құндылығын арттыра түседі. Себебі болашақ маманның бұл құзыреттілікке ие болуы шартты түрде қаралады. Қалыптастыру үдерісі педагогикалық процес барысында жүреді.

Алдыңғы әлеуметтік мәдени нормалардың сақталуы аса маңызды рөл атқарады. Оған бірден бір себеп тұрақсыз мәдени түсініктердің пайда болуы тұлғаны сипаттауға қиындықтар туғызып жатады. Ал сақталған нормалар ол мәселеде бірден бір шешім болып табылады.

Қазіргі Қазақстан қоғамындағы өзгерістердің көбею, ашып айтар болсақ, қоғамдағы жеке тұлға мәселесі мен мәдени сабақтастығы, гуманитарлық бағыттағы білім алу құндылығын асырып барады. Әрбір даму мен өзгеріс артынша білім саласына әсерін беріп жаңаша әдістер мен теориялардың тууына әкеліп соғуда.

Гуманитарлы білім беру қоғамда ерекше маңызды рөлге ие. Тұлғаның бар адами қасиеттерін қалыптастыруда бұл бағыттың әсері ең үлкен екендігіне байланысты, дәстүр, мәдениет, білім және қоғам құндылықтарын танытушы әрі орнатушы негізгі білім беру көзі болып есептеледі. Гуманитарлы бағыттағы бар еңбектер оқушыны әлем тануға жақын етіп, өз елі жайлы ғана емес өзге ел жағдайы, экономикасы, мәдениеті мен дамуы жайлы хабар табады [1]. Осы ойға сүйене отырып гуманитарлы жүйе оқушыны әлемдік бәсекелестікке сай заманауи білімге ие болуын қамтамасыз ете отырып, өз мәдениеті айнасынан шығып өзге ұлт құндылықтарын да ұға білетін білімді де білікті маманның пайда болуына өз септігін тигізуі айдай анық. Осы арада, өз ұлт құндылықтарын тану үдерісінде шетел тілі ерекше керекті құрал екендігі бәріне мәлім. Шетел тілі де гуманитарлы саланың ажырамас бір бөлігі әрі мүмкіншіліктерді еселейтін жолы ретінде көрінеді.

Елімізде қабылданып жатқан жаңа реформалардың салдарынан гуманитарлы бағыттың дамуы және шетел тілдерінің үйретілуі кеңінен қарастырылып жатыр. Жаңа технологиялық бағыттар пайда болып эксперименттер арқылы сыналуда. Шетел тілін меңгеру негізгі мақсаттардың бірі ретінде бекітілуде. Себебі шетел тілін үйрену оқушыға өзге қоғам мәдениетіне тікелей жол ашып, оның өзге ұлт менталитеті мен таныс болуына мүмкіндік жаратады. Гуманитарлы бағыт шетел тілін қоса отырып, оқушының ойлау қабілетін үдете түседі. Бұл бағыттағы пәндердің негізгі мақсаттары келесідей:

- Өзге ұлт тілі мен әдебиетін үйрену. Себебі әдебиет бұл мәдениеттің ажырамас бір бөлігі әрі ұлттың рухани қайнар көзі болып табылады;

- Логикалық ойлау қабілетін дамыту;

- Шетел тілінде жазу және сөйлеу қабілеттерін дамыту;

- Негізгі мақсат етілген шетел тілінде сөйлеуге қабілеті бар басқа оқушылармен тілдесу үшін жағдай жарату [2].

Мәдениетаралық келіспеушіліктердің пайда болуы, оларға шешім табу керек екендігін айқын етті. Осы орайда, америкалық зерттеушілер әлеуметтік- мәдени құзыреттіліктің оқушыларда қалыптасуы үшін арнайы орта жаратылуы қажет екендігін айтты. Жаратылған орта арқылы, оқушылар өзге мәдениетті тікелей сезіне отырып, пайдалы коммуникация орната отырып әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті игеруге алға қадам жасайды. Қолдан жасалған орта өзге мәдениетке сіңісе отырып, өз мәдениетін шет көзбен бағалай алу қабілеті пайда болады [3].

Осы факторларды есепке ала отырып, әлеуметтік-мәдени білім беру мен әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті оқыту білім беру саласында маңызды орынға ие болып отырғанын байқаймыз. Әлеуметтік-мәдени білім беру гуманитарлы бағыттың ерекшелігі болып отыр. Себебі гуманитарлы білім беру оқушыға бар мәдени ортаны жаратып, шетел тілімен өзге ұлт мәдениетін таныту мүмкіндігін береді.

Шетел тілін ғана білу, оқушыны мәдениетаралық қатынасқа дайын екендігін көрсетпейді. Себебі мәдени білімсіз оқушы өзге қоғам нормаларынан хабарсыз болып, мәдени диалог барысында кекілжіңге жолығу мүмкіндігі өте жоғары. Неміс ғалымы Й.Хердер тіл екі ұлт арасындағы мәдени

түсіністік табуға әрі қарым-қатынас жасауға мүмкіндік беретін негізгі құрал екендігін айта отырып, мәдени білім алу керектігін ерекше айтып өткен. Хердер ойынша мәдени білімге ие болу гуманизмның кілті ретінде танылады [3]. Осылайша тіл білімін мәдени біліммен тікелей қатынаста меңгеру оқушының әлеуметтік-мәдени түсінігінің пайда болуына өз әсерін беруі анық.

Мәдениетаралық қатынас әрі мәдени диалог бұл өз мәдени құндылықтарын таныстырумен қатар өзге ұлттың мәдени құндылықтарын түсіне білу. Мәдени диалог кезінде әрбір адам өзге мәдениетті өз мәдениетімен салыстыра отырып қабылдайды. Осыған байланысты, әлеуметтік-мәдени білім өзге мәдени құндылықтарды бағалауға ерекше көмек береді [4].

Осылайша, мәдениетаралық қарым-қатынас әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің қалыптасуының кайнар көзі болып табылады. Бұл процес кезінде оқушы өзге ұлт салтын, дістүрін, дінін және әдет ғұрыптарын кеңінен тани отырып өзінің ұлттық құндылықтарымен салыстыра алады. Қарым-қатынас кезінде оқушы «жат мәдениетті» танумен қатар өз мәдениетін таныстыра отырып әрі оны сақтау арықшылығы әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті игеру процесіне түскен екендігін анық көрсете алады. Әлеуметтік-мәдени болу тұлға бойында «бейбітшілік» қасиетін көрсетіп, оны қоғамның бағалы мүшесі етуі анық.

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік өзіне қосымша компоненттерді қосумен толықтырылып отырады, олар: тілдік-елтану, әлеуметтік-лингвистикалық, әлеуметтік-психологиялық, ұлттық мінез-құлық және мәдени компоненттер.

Компоненттерді меңгерудегі негізгі оқу мақсаты:

- Шетел тілінде мәдени құзыретті болу мен құзыреттілікті қалыптастыра алу;
- Ұлттық мәдениетті игеріп, оны шетел тілінде өзге ұлтқа таныстыра алу;
- Мәдениетаралық қарым-қатынаста жетістікке қол жеткізіп, өзара толлеранттылық орнату;
- Ұлттық мәдениетті бағалай білу мен қатар сарапқа сала алу [5].

Осы мақсаттардың орындалуы әлеуметтік-мәдени құзыреттілікке қол жеткізуге жағдай жарататын әрі мәдени диалог сәтінде біліктілікті танытатын арнайы тапсырмалар болып табылады.

Шетел тілін үйрету мен гуманитарлы білім беру кезінде көптеген педагогикалық тәрбие беру мүмкіндіктері ашылып, оқушыны рухани бай әрі құзыретті жеке тұлға етіп қалыптастыруға болады. Қалыптасып үлгерген тұлға шетел тіліндегі білімдерінен тыс, ұлттық мәдени жетістерден хабардар болып, ұлттық құндылықтарды бағалау қабілетіне ие болады.

Тіл мен мәдениетті тұтас оқыту Еуропа елдерінде тоқсаныншы жылдардан бері қарай толық қолға алынған болатын. Бұл оқыту үрдісі әлеуметтік-мәдени бағыттағы оқу процесіне жандасуды пайда етті. Әлеуметтік-мәдени оқыту әдісі шынайы мәдени диалог барысында көзге түсіп, ұлттық философия мен болмысты тану мен таныту барысында өз қажеттілігін шартты ететін. Бұл оқыту әдісінен негізгі күтетін нәтиже ол ұлт құндылығын мәдени диалог барысында түсініп, түсіндіре алу қабілеті.

Тұлғаның қоршаған ортада болып жатқан жағдайларды қабылдауы мен түсінуі өзіндік ерекшеліктерге ие. Себебі кез келген индивид өзінің жергілікті менталитетіне сай ойланып әрі ақпаратты соған сай етіп түсінеді. Сол себебті түрлі қоғам мүшелерінің ойлары әрқашан бір-біріне сай келмейді. Ойлаудың, мінез-құлықтың, эмоциялардың түрленуінің өзі адамдардың қоғамына тікелей байланысты дамып отырады. Осы даму бағыттары географиялық орналасу әсеріне қарай өзгеруі мүмкін. Бір-бірімен сабақтастығы бар мәдениеттер арасында түсініспеушілік болуы анық. Бұл, мәдени құндылықтар қайдан алынуына қарамай, өзге мәдениетке енген кезі құндылығы өзгеру ықтималы көбейеді.

Мәдени диалог ұғымы өзіне кем дегенде екі мәдениетаралық қатынастың болуын талап ететін құбылыс. Диалог коммуникацияның орнығуына тікелей әсерін береді. Ал өзге қоғам иесімен қатынасқа түсу барында «тіл» қосылуы анық, шетел тілі ұғыма ретінде. Жат мәдениет иесімен коммуникация орнатудың негізгі шешімі, жоғарыда айтылған «ойлау мен түсіну» ұғымдарын білу. Екінші коммуникант қалай ойлайды, қалайды қоршаған орта ақпаратын түсінеді? Осы сұрақтардың шешімін таба отырып мәдени диалог орнығады. Осы арада, өзге мәдениет пен шетел тілін білуден алдын қойылатын талап, ол, ұлттық тіл мен мәдениетті тереңінен меңгеру. Ұлттық тілді толығымен білмей, шетел тілін үйрену арқылы коммуникацияға түсу үлкен түсініспеушіліктерді туғызуы мүмкін. Мәдени диалог көп ұлтты мемлекеттерде өте өзекті мәселе екені белгілі. Себебі, ол елдер мәдени бай болуына байланысты, мәдени рухани дамуды әрқашан талап етіп отырады. Бұл даму, елдің тарихы мен мәдениетімен танысу, білім алу арқылы өріс алады. Осыған ұқсас даму жүзеге асуы үшін, тілдік әрі мәдени елтану процесі жүруі шарт. Осылайша, шетел тілін ғана емес шетел тұлғасын, оның менталитеті мен мәдениетін меңгеру гуманитарлы бағыттың мақсаты екені айқындалады [5, 6].

Ұлттық мәдениетті меңгеру кез келген мәдениетті түсінудің негізгі тірек күші ретінде қабылданады. Ұлттық мәдениетті меңгеріп қана оқушы өзге халық мәдениетіне қарап әрі халықаралық дәрежеге де өтуі мүмкін. Оқушылардың лингво-мәдени, әлеуметтік-лингвистикалық және әлеуметтік-психологиялық компоненттерінің қалыптасуында негізгі үш аспекті көре аламыз, олар:

1. Ақпараттық – қашан және қандай жолдар арқылы халықтың тұрмысы мен мәдениеті қалыптасуын, өзге ұлттармен ара-қатынасын қарастыру;
2. Құндылықтарды тану – жұмыс барысында әдебиетермен танысу;
3. Мінездік аспект – халықтың қазіргі жағдайын түсініп, болашағын болжау үшін халықтың өткенін зерртеу.

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік компонентінің өзекті мәселесі мәдени аспект те кеңінен қарастырылған. Мәдени компонент бізге келесідей мәліметтерді береді:

- Шетел тілін үйреніп жатқан мемлекеттің өмір сүру дәстүрлері, соларға қатысты әлеуметтік құндылықтар, ережелер мен әдет-ғұрыптар;
- Берілген қоғамның әлеуметтік-мәдени көрінісі (халықтың өмір сүруі, тілі және т.б.);
- Рухани және матриалдық мәдени байлықтары;
- Мәдени мұрасы мен мәдени ерекшеліктері;
- Қоғамның коммуникативті аспектісінің әлеуметтік-мәдени нормалары;
- Мәдениетаралық қарым қатынастағы әлеуметтік-мәдени құзыреттілік нормалары [7].

Мәдениетке негізделген материалдардың оқыту процесінде бар болуы, оқушы ықласын арттырып, жұмыстың сапасына жақсы әсер етуі мүмкін. Себебі ықлас оқушыдағы қызығушылық қасиетін тікелей дамытады. Мамандардың ойлауынша ықластың өзіндік бөлімдері бар, олар: құндылықтар мен көзқарастар және қажеттілік пен таным қызығушылықтары. Мәдени матриалдар оқушының танымдық қызығушылығына әсер етеді [7].

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік ұғымына сай гуманитарлық пәндер мен шетел тілін үйрену өзге ұлттың жалпы орта мәдени өміріне кіруге, өзіндік менталитетін түсінуге, өзге мәдениетті бағалауға мүмкіндік жаратады. Себебі кез келген халықтың тілінің арқасында ұлттан ажырамас үлкен тарихқа ие мәдениеті тұруы анық. Шетел тілін меңгеру, оқушыларды өзге мәдениетке құрмет әрі толеранттылықпен қарап, бос стереотиптерге бой алдырмай мәдениетаралық қатынасқа дайын жеке тұлға болуына өз септігін тигізуі анық.

Көптеген ғалымдар әлеуметтік-мәдени мәдени құзыреттілік бұл – сан алуан мәдени, ұлттық-тілдік, мінез-құлықтық, тілдік құндылықтары және қоғамдағы олардың қолданылу нормалары, әрі оның мемлекет ішінаралық жүйедегі алатын орны және тағыда басқа көптеген құндылықтарды өзіне қамтитын күрделі жүйе болып табылады.

Мәдениетаралық қарым-қатынасты әртүрлі лингвистикалық және мәдени қауымдастықтарға тиесілі мүшелердің өзара әрекеттесу процестерінің жиынтығы екені анық. Мәдениетаралық жағдайдағы қарым-қатынас, тіпті оның қатысушылары ортақ тілдік кодқа ие болған жағдайларда да, әрқашан білім мен надандық арасындағы қақтығыстарға, бір-бірімен және басқалар арасындағы, басқа және ортақ арасында, түсіну мен қайта ұғыну арасында әрқашан кекілжіңнің тууы мүмкін екендігін болжам етуге болады.

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті зерттеу барсында, оның мәдениет пен гуманитария арасындағы орнататын байланысына көп көңіл білінген. Себебі тілін оқып жатқан мемлекеттің мәдениеті мен тілі, тарихы мен болашағы бар ақпараттар оқыту процесін толық қамтып тұрады. Осыдан, әлеуметтік-мәдени құзыреттілік оқыту процесінің ажырамас бөлігі ретінде жүретіне көз жеткіземіз. Бұл бізге әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің негізгі даму бағыттарын көрсете алады:

- Тәрбиелеу процесі гуманизациялауға негізделген білім алу түрін, мәдени диалогқа негізделі отырып білім беру, өзге мәдениеттің өзгеше ерекшеліктеріне түсіне қарауға, әрі сонымен қатар позитивті түрде санай білуге, құндылықтарды түсініп және түсіндіруге негізделген процесті дамытуға негіз болады. Гуманитарлы пәндердерді және шетел тілін қолдану оқушыларда тілдің әлемдік коммуникацияда ерекше құрал екенін түсінуіне, өзге ұлт мәдениетінің ерекшеліктерін толерантты түрде ұғынуына және белсенді түрде өмір сүруін қамтамасыз ететін процестер;

- Жалпы оқыту процесі өзге мәдениеттен ұлттық мәдениетке ауысу барысында өзара байланыстың бао болуын тексеру арқылы салыстыру қабілеттерінің дамуына әсер етеді;

- Бұл даму оқушыда өзіндік шешім қабылдау мен өздік түсінікке ие болу қасиеттерінің пайда болуына әсер етеді;

- Бұл даму арқылы құзыреттілікке ие болу, оқушының алдағы үлкен қоғамда толеранты түрде қарым-қатынас жүргізуіне ықпалын тигізіп, коммуникациялық қабілеттердің арта түсуіне өз әсерін береді.

Шетел тілі мен мәдениетін үйренушілер мен үйретушілер негізгі талап бойынша қос-мәдени тұлға болуы керек. Өзге мәдениет білімін меңгеруде ұлттық мәдениет білімінің деңгейі анықталады. Шетел тілін үйрену барысында оқушының интуитивті үйрену процесі жүріп, ол әлеуметтену барысында жүреді. Ал енді, тіл үйрену процесінде саналы түрде жүретін, ассимиляциялау процесі тілдің құндылықтарын да қоса үйренуіне өз әсерін береді. Тілдің түпкі негізінде әлеуметтік-мәдени негіздер жатыр. Өзге қоғам, мәдениет иелері арасындағы коммуникация нақты әлеуметтік-мәдени құзыреттілік пен мәдени факторларға негізделеді.

Жоғарыда көрсетілген теория мен факторларға сүйене отырып қазіргі әлемдік даму процесінде мәдениеттердің бір бірімен ара-қатынасының дамуы мәдениетаралық коммуникацияның өзекті мәселеге айналып отырғандың көрсетеді. Мәдениетаралық қатынастың мәдени диалогында әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің қажеттілігін айқын көріп отырамыз. Мәдени білім ұлттық мәдениеттен бастау алу оның болашақтағы пайдасының жоғары екендігін көрсетеді. Себебі өзге мәдениетті салыстырмалы түсіну барысында ұлттық мәдени білімнің рөлі бірінші орында тұрады. Әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің зерттелуіне байланысты анықтамаларның түрленуін байқай аламыз. Бұл құзыреттілік оқушыға оқыту процесінде ғана емес алдағы уақытта кез-келген мәдениетаралық қатынаста қажет екенін анық көреміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Демидова Л.Т. Социокультурные ценности содержания гуманитарных дисциплин – фактор социализации личности учащегося гимназии: автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Казань, 1998. – 20 с.
- 2 Ушинский К.Д. Избранные педагогические произведения. – М.: Учпедгиз, 1968. – 735 с.
- 3 Ломтева Т.Н. Базовые концепции межкультурной коммуникации // Язык и образование в диалоге культур: материалы 44 науч.-метод. конф. преподавателей и студентов «Университетская наука-региону». – Ставрополь: Изд-во СГУ, 2000. – 199 с. – С.3-15.
- 4 Hexelschneider E. Interkulturelle Verständigung und Fremdsprachenunterricht // Deutsch als Fremdsprache. – 1986. – №1. – S.1-12.
- 5 Аранзаева С.Э. Национально-региональный компонент образования на уроках немецкого языка. / С.Э. Аранзаева, С.Ж. Цыбикова // Deutsch baut Brücken: материалы Российско-немецкого форума. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского гос. ун-та, 2004. – 214 с. – С.44-46.
- 6 Аскарлова Г.К. Методика формирования международно-стандартного уровня владения иностранным языком на основе когнитивно-лингвокультурологического комплекса. Диссертация канд. пед. наук. – Алматы, 2008.
- 7 Башмаков А.И. Новые цели, задачи и технологии XXI образования века / А.И. Башмаков, А.И. Владимиров, В.А. Грачев, Н.А. Дегтярева, Д.Н. Жедяевский, В.В. Попов, А.В. Сазонова, М.Н. Филатова, А.А. Харин // Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании: материалы международной Интернет-конференции. – М., 2002. – С.30-48.

УДК 37.091

МРНТИ 3:811.111

А.Ж. Қанаева¹

*¹№64 жалпы білім беретін мектептің қазақ тілі пәні мұғалімі
Алматы қ., Қазақстан*

**ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ
ЖҮРГІЗІЛМЕЙТІН СЫНЫПТАРДАҒЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА
ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫСЫН ДАМУЫ**

Аңдатпа

Бұл мақалада қазіргі кезде білім беру саласында көтеріліп жатқан өзекті мәселелердің бірі - жаңа технологияларды орта мектептерде тиімді пайдалану және оқыту қазақ тілінде жүргізілмейтін сынып оқушыларының қазақ тілінде сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда жаңа технологиялардың рөлі

қарастырылған. Сонымен қатар, жаңашылдық - білім беру саласының алдында тұрған жаңа міндеттер мен мақсаттарды сәтті орындаудың негізгі шарттарының бірі ретінде қарастырылып, оқу-тәрбие жұмыстарының тиімділігі мен өнімділігін арттыруға септігін тигізетіні туралы айтылады. Оқу процесінің тиімділігі мен сапасы мұғалімнің әдістемелік дайындығы және сабақ жүргізу тәсілдері мен әдістеріне, инновациялық технологияларды игерулеріне тікелей байланысты болады. Сондай-ақ, мақалада оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үшін пайдаланылатын дидактикалық ойындардың түрлері мен негізгі мақсаттары көрсетілген.

Түйін сөздер: қазақ тілі, жаңа технологиялар, білім, оқу процесінің тиімділігі, дидактика.

Канаева А.Ж.¹

¹*учитель казахского языка общеобразовательной школы №64
г. Алматы, Казахстан*

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА С НЕКАЗАХСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается роль новых технологий, являющихся одними из важнейших вопросов в сфере образования, а также эффективное использование новых технологий при формировании навыков говорения на казахском языке у учеников с неказахским языком обучения. В то же время инновации рассматриваются как одно из ключевых условий успешной реализации новых целей и задач в области образования и способствуют повышению производительности и эффективности образовательной работы в целом. Эффективность и качество учебного процесса напрямую зависят от методической подготовки учителя, методов и приемов обучения, от владения инновационными технологиями. В статье также изложены основные цели и типы дидактических игр, которые используются для формирования навыков говорения учащихся.

Ключевые слова: казахский язык, новые технологии, образование, эффективность учебного процесса, дидактика.

A.Zh. Kanayeva¹

¹*kazakh language teacher of secondary school №64
Almaty, Kazakhstan*

DEVELOPMENT OF SPEECH SKILLS STUDENTS USING NEW TECHNOLOGIES IN THE LESSONS OF THE KAZAKH LANGUAGE WITH A NON-KAZAKH LANGUAGE OF TEACHING

Abstract

This article discusses the role of new technologies, which are one of the most important issues in the field of education, as well as the effective use of new technologies in the formation of speaking skills in Kazakh for students with a non-Kazakh language of instruction. At the same time, innovations are considered as one of the key conditions for the successful implementation of new goals and objectives in the field of education and contribute to increasing the productivity and efficiency of educational work in general. The effectiveness and quality of the educational process directly depends on the methodological training of the teacher, teaching methods and techniques, and ownership of innovative technologies. The article also outlines the main goals and types of didactic games that are used to form students' speaking skills.

Keywords: kazakh language, new technologies, education, educational process effectiveness, didactics.

Оқыту қазақ тілінде жүргізілмейтін сыныптардағы қазақ тілін оқытудың негізгі мақсаты оқушының коммуникативті мәдениетін қалыптастыру және дамыту, оның қазақ тілін практикалық қолданыста пайдалану қабілетін дамыту болып табылады [1].

ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты халыққа Жолдауы талаптарына сәйкес қазақ тілін оқытудың әдістемелік жүйесі (оқыту мақсаты, білім мазмұны, күтілетін нәтижелер) жаңғыртылып, оқушы-

лардың интеллектуалдық әлеуетін тілдік-коммуникативтік құзыреттіліктері негізінде дамытуға басымдық берілді. Оқу пәнінің білім мазмұны коммуникативтік, прагматикалық талаптар бойынша жетілдірілді [2].

Сондықтан да, әрбір білім алушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуы қажет. Өйткені мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру инновациялық технологияны ендіруді міндеттейді.

Оқыту технологиясы оқыту мазмұнын жүзеге асыру жолындағы алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін қамтамасыз ететін оқытудың әдіс, құрал және түрлерінің жүйесі болып табылады. Қажетті мазмұнды, тиімді әдістер мен құралдарды бағдарлама мен қойылған педагогикалық міндетке сәйкес іріктей білу мұғалімнің педагогикалық шеберлігіне байланысты. Берілген анықтамалардан “технология” *techné* - өнер, шеберлік және *logos* - ғылым, заң, яғни технология дегеніміз шеберлік (өнер) туралы ғылым екенін білуге болады [3].

Білім беру жүйесінде қолданылып жүрген педагогикалық технологиялар: ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, проблемалық оқыту, модульдік оқыту, тірек сигналдары арқылы оқыту, дамыта оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, бағдарламалап оқыту, деңгейлеп оқыту т.б. [4].

Қазақ тілін оқыту барысында сөйлеу әрекетінің дағдыларын тиімді қалыптастыру мақсатында төмендегі оқыту технологияларын пайдалануға болады:

Топтық оқыту технологиясы. Топтық оқытудың тиімді ойластырылған әдістері, әсіресе, орыс сыныптарында қазақ тілін үйретуде өте тиімді. Топтық жеделдете оқытуда әрбір жеке тұлғаның қалыптасуына игі әсер ететін оқу ұжымы пайда болады. Оқу процесі барысындағы тұлға аралық іс-әрекет әлеуметтік қызығушылықтарды (стимул) қозғау арқылы мотивацияны күшейтеді : жеке жауапкершілік сезімі пайда болып, көпшілік алдында жеткен жетістіктер білім алушының өз-өзіне сенім артыруына, ұжымда өз позициясын орнықтыруына ықпал етеді.

Іскерлік ойындар технологиясы. Іскерлік ойындар дегеніміз болашақ маманның кәсіби қызметінің пәндік және әлеуметтік мазмұнын, сол қызметке тән қарым-қатынас жүйесін моделдеу, елестету.

Адам тәжірибесінде ойын іс-әрекеттілігі мынадай қызметтерді орындайды:

- көңіл көтеруші: (бұл ойынның негізгі қызметі – шаттану, ләззат алу, қызығушылық ояту);
- коммуникативтік: қарым-қатынас диалектикасын меңгеру;
- ойын-терапевтикалық: өмір іс-әрекеттілігінің басқа түрлерінде пайда болатын әр түрлі қиыншылықтарды жеңіп шығу;диагностикалық: өзін-өзі тану ойын үдерісінде (ережеге сай мінез-құлықтың ауытқушылықтарының пайда болуы);
- коррекция қызметі: тұлғаның құрымдылық көрсеткіштердің позитивті өзгеруіне үлес қосу; ұлтаралық коммуникация қызметі бойынша: барлық адамға ортақ әлеуметтік-мәдени құндылықтарды меңгеру;
- әлеуметтендіруші: адамдардың қоғдасып өмір сүріп нормасын меңгеруін қоғамдық қарым-қатынастар жүйесінде бекіту.

Ойынды қолдана отырып оқыту технологиясының мақсаты да – білім алушыны өз оқуының мотивін, өмір мен ойындағы өз мінез-құлқын түсінуіне, яғни өзіндік іс-әрекеттің мақсаты мен бағдарламасын қалыптастырып, оның жақын болашақтағы нәтижелерін алдын-ала болжай білуге үйрету.

Ойынның функциясы өте көп: дидактикалық, танымдық, оқытушылық, дамытушылық, тәрбиелеушілік т.б.

Барлық ойындарды танымдық беп атасақ қателеспейміз.

Баланың танымдық белсенділігін, интелектісін дамытатын ойындардың бірнеше тобы бар:

1-ші топ- заттық ойындар- ойыншықтар мен заттар арқылы жүзеге асады. Ойыншықтар мен заттар арқылы балалар түрді, түсті, көлемді, материалдарды, адамдар мен жануарлар әлемін, олардың арасындағы қарым-қатынастарды т.б. зерттеп таниды.

2-ші топ шығармашылық, сюжеттік рольдік ойындар. Мұнда сюжет- интеллектуалдық іс- әрекетің формасы.

Саяхат ойындары. Бұған кітаптар, карталар, документтер бойынша жасалатын географиялық, тарихи, өлке танушылық, ізшілер т.б. саяхаттар жасады. Білім алушылар ойша геолог, зоолог, экономист, топограф т.б. рөлдерді атқарады, күнделіктер жүргізеді, хаттар жазады, түрлі танымдық

материалдар жинақтайды. Бұл ойындардың білім алушылардың шығармашылық қиялын дамытудағы маңызы зор.

3-ші топ - дайын ережелері бар ойындар. Бұл ойындар, әдетте, оушыдан жұмбақты шеше білуді, тарқата білуді, болжай білуді, ең – бастысы пәнді білуді талап етеді.

4-ші топ – еңбек, техникалық, коструктролық, құрылыс ойындар. Бұл ойындар ересектердің кәсіби қызметтерін бейнелейді. Бұл ойындардың барысында оқушылар өз жұмысын жоспарлауға, керекті материалдарды жинақтауға, өзінің және басқалардың жұмысына сын көзбен қарауға, шығармашылық міндеттерді тез және дұрыс шеше білуге үйренеді. Еңбек белсенділігі таным белсенділігіне ұштасады.

5-ші баланың психикалық сферасына әсер етуге негізделген жаттығу ойындары, тренингтер. Өзара жарысқа негізделген бұл ойындар ойнаушы балаларға салыстырмалы түрде өздерінің дайындық, жатығу деңгейін аңғарып, одан әрі детілдіру жолдарын көрсетеді.

Ең жақсы деген ойындар өз бетімен оқуға негізделген. Бұл жерде психологиялық сипаттағы дамушы ойындарды да атап кеткен жөн: кроссвордтар, викрориналар, ребустар т.б.

Дидактикалық ойындардың нәтижелігі, біріншіден, оларды қолданудың жүйелілігіне; екіншіден, ойын бағдарламалырының мақсаттылығына тығыз байланысты. Ойынның мақсаты оқытудың басты мақсатымен үндес білім алушының білуге, білімге деген құштарлығын ояту.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және азаматтық құндылықтар мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайларды жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желіге шығу» - делінген [5].

Осыған орай, соңғы жылдары әдістемеді «*ақпараттық технологиялар*» пайда болды. Бүкіл ақпараттық технологиялар компьютерлік оқытумен байланысты.

Қазіргі кезеңде ақпараттық-технологияны қолдану өте өзекті мәселе, бұл оқушылардың дүниетануын арттыруға мүмкіндік жасайды, ойлау қабілетін, қабылдау және есте сақтауын нығайтады. Ақпаратты-технологияны қазақ тілі сабақтарында пайдалану, сөйлесу тәсілін қызықты түрін менгеріп алуға: сөйлеуге, оқуға, тындап-түсіну, жазу, материалды қызықты түрде диск, слайд, видеороликтер қолдану, сол алған материалды нақты түрде қабылдауға мүмкіншілік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 *Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығына сәйкес Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. 4-тарау. 1-параграф. Негізгі орта білім берудің жаңартылған мазмұны бойынша білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар.*

2 *2013-2014 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында ғылым негіздерін оқытудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат, 33 б.*

3 *Нағымжанова К.М. Білім беру жүйесіндегі қазіргі технологиялар. Вестник КАСУ. Журналдың он-лайн нұсқасы: [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.vestnik-kafu.info> (дата обращения 20.11.2019).*

4 *Сыни тұрғыдан ойлау технологиялары арқылы оқытудың тиімділігі. – [Электронный ресурс]. – URL: <http://m.alashainasy.kz/> (дата обращения 20.11.2019).*

5 *Қазақстан Республикасының Білім Туралы Заңы.*

УДК 32
МРНТИ 11.01

К.С. Нұрғалым¹, Ш.А. Сабитова², С.Ш. Шолтай³

¹с.ғ.к., Абай атындағы ҚазҰПУ,
Сорбонна-Қазақстан институты, Халықаралық құқық кафедрасының доценті

²ф.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты

³Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының
тәрбие ісі жөніндегі директордың орынбасары

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫН ПАЙДАЛАНУ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ

Аңдатпа

Жиырма бірінші ғасырдың басында қазіргі заманғы бұқаралық ақпарат құралдары (БАҚ) азаматтардың қоғамдық санасын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Оларда мемлекет органдары және қоғамдық ағзаның жасампаз және жойғыш күші болады. БАҚ аудиторияны біріктіріп, оны ажырата алады. Бұқаралық ақпарат құралдары кең аудиторияны және әрбір тұлғаны әлеуметтік шығармашылыққа тарта отырып, талқылауға өткір мәселелер мен әртүрлі көзқарастарды ұсына отырып, азаматтық қоғамды қалыптастыруға ықпал етеді. Мемлекеттің дамуында бұқаралық ақпарат құралдарының халықаралық ынтымақтастығының өзекті мәселелері талданған.

Түйін сөздер: Бұқаралық ақпарат құралдары, халықаралық ынтымақтастық, халықаралық құқық, халықаралық қатынас, мемлекеттік органдар, қоғамдық идеология.

Нұрғалым К.С.¹, Сабитова Ш.А.², Шолтай С.Ш.³

¹к.полит.н., доцент кафедры международного права
Института «Сорбонна-Казахстан», КазНПУ им. Абая

²д.ф.н., профессор, КазНПУ имени Абая, Институт «Сорбонна-Казахстан»

³заместитель директора Института Сорбонна-Казахстан
по воспитательной работе, КазНПУ им. Абая

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ИСПОЛЬЗОВАНИИ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

Аннотация

В начале XXI века современные средства массовой информации играют важную роль в формировании общественного сознания граждан. Они могут не только являться идеологическим оружием власти, но и стать разрушительной силой самих государственных органов. Средства массовой информации могут объединять и разъединять общество. Средства массовой информации привлекают широкую аудиторию и вовлеченность каждого человека в социальное творчество, способствовать формированию гражданского общества, предоставляя различные критические точки зрения и обсуждения. В развитии государства дан анализ актуальных вопросов международного сотрудничества в сфере средств массовой информации.

Ключевые слова: Средства массовой информации, международное сотрудничество, международное право, международные отношения, государственные органы, общество, идеология.

Nurgalym K.S.¹, Sabitova Sh.², Sholtay S.³

¹associate professor of International Law, KazNPU named after Abay,
candidate of political sciences

²doctor, professor, KazNPU named after Abay, Institute Sorbonne-Kazakhstan

³Deputy Director of the Sorbonne-Kazakhstan Institute for educational work,
KazNPU named after Abay

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE USE OF THE MEDIA

Abstract

At the beginning of the XXI century, modern media play an important role in shaping the public consciousness of citizens. They can not only be an ideological weapon of power, but also become a destructive force of the state bodies themselves. The media can unite and differentiate the society. The media attract a wide audience and the involvement of each person in social creativity, contribute to the development of civil society by providing various critical points of view and discussions. In the development of the state, topical issues of international cooperation in the field of mass media are analyzed.

Keywords: the media, international cooperation, international law, international relationships, government bodies, ideology society.

Бұқаралық ақпарат құралдары көпшілік сипатқа ие, яғни бәріне қатысты және бәріне қажеттілік қасиетіне ие қоғам дамуы ақпаратты жылдам алуынан көрінеді. БАҚ – арнайы ақпараттың көмегімен, кез келген тұлғаларға әртүрлі мәліметтерді ашық жариялауға арналған әлеуметтік мекемелер. Бұқаралық ақпарат құралдарын – төртінші билік деп айтсақ да болады. Оның еркіндігі адам бостандығындағы маңызды алғы шарт яғни қоғамның және мемлекеттің жоғарғы құндылығы. Себебі, бұқаралық ақпарат еркіндігінсіз, сөз еркіндігінсіз азаматтық қоғамды елестету, мүмкін емес. Біз тәуелсіз қоғамдық бұқаралық ақпарат құралдарының рөлі мен демократия үшін маңыздылығын зерделеуге тиіспіз.

Бұқаралық ақпарат құралдарының мақсаты, бұл елде және шетелде болып жатқан оқиғаларды қоғамға нақты және кедергісіз ақпарат беруі. Әрине, қоғамдық бұқаралық ақпарат құралдары болуы және оның жұмыс істеуі - әрбір демократиялық мемлекеттің қажетті элементі. Ең алдымен, БАҚ - халық пен үкіметтің арасындағы байланысты ұйымдастырушы. Одан соң, баспасөз қоғамның әлеуметтік өміріндегі өзгерістерге жылдам үн қосып отыруы. Осы арқылы заң шығарушы, атқарушы және сот биліктерінде өзара құбылмалылық жөнінде халықты хабар етеді. Оның қызметінің негізінде болып кеткен, болып жатқан, және алдағы уақытта болатын әлеуметтік өзгерістер жөніндегі тәжірибелі түсінік алынады, және қоғамдағы өзгерістерге нақты көзқарас қалыптастыруға мүмкіндік береді.

XX ғасырға тән "ақпараттық жарылыс" деп аталатын тұжырымды кездестіруге болады, бұл - заңгерлерді халықаралық құқық тобының ерекше саласына трансшекаралық ауқымда бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалануды реттейтін халықаралық-құқықтық нормалар тобын бөлу мәселесін алдына қойды. Ауқымды түрде әлі де "халықаралық бұқаралық ақпарат құқығы", "халықаралық ақпараттық құқық", "бұқаралық коммуникация құқығы" және т.б. ұғымдар туралы мәселелер талқыланады. Кез келген жағдайда нормативтік материалдың көптігі және заңгерлердің халықаралық қатынастардың осы саласында қолданылатын арнайы қағидаттарды тұжырымдауға талпыныстары халықаралық құқық саласының қалыптасуын куәландырады.

Ақпараттық кеңістіктің құқықтық жағдайын, жеке адамдардың оны қолдану тәртібін реттейтін халықаралық-құқықтық принциптер мен нормалар шартты түрде халықаралық ақпараттық құқық деген терминге ие кешендік институт болып табылады. Ақпараттық саланы заманауи түсіну ақпараттық қоғам тұжырымдамасымен тікелей байланыстырады - «постиндустриалды қоғам-ақпарат пен білім бірыңғай ақпараттық кеңістікте көбейтілетін өркениетті дамытудың тарихи кезеңі ретінде. Ақпараттық қоғам өндірісінің басты өнімдері ақпарат пен білім болып табылады» [1].

Бүгінгі қоғам жағдайындағы БАҚ-тың қызметі қоғамды тек әлеуметтік маңызды мәселелер бойынша ақпараттандырумен ғана шектелмейді, бұқаралық санаға арналған әлеуметтік ұстанымдарды қалыптастырудан басқа, айтарлықтай кең қаралады, олар саяси жарнаманың қызметін де

атқарады. Ғылыми әдебиетте халықаралық ақпараттық құқық мәнін біркелкі түсінігі жоқ, ал терминнің өзі орнықты болып табылмайды. Алайда, бұл оның теориялық мағынасының маңыздылығын ешбір түрде азайтпайды, ал бұл мәселе бойынша пікірталастың практикалық мәні басқалармен қатар оны оқу пәні ретінде оқытудың қажеттіліктерімен анықталады. Халықаралық ақпараттық құқықты кодтау туралы аз дәрежеде айтуға болады, бұл халықаралық құқықтың осы серпінді дамып келе жатқан кешенді саласының ерекшеліктері салдарынан таяу перспективада екіталай болып табылады. Осы саладағы халықаралық-құқықтық нормалардың жиынтығына саланың мәртебесін тану үшін жеткілікті қасиеттердің болуы туралы мәселе практикалық мәнге қарағанда жалпы теоретикалық мәнге ие.

Соңғы уақытқа дейін, ғалым-құқықтанушылармен ақпараттық құқық мемлекетішілік құқық шеңберінде құқықтықтың дербес саласы ретінде танылмаған. Мәселенің тарихы өз тамырымен құқықты жүйелендіру және кеңестік құқықтық ғылымда белсенді жүргізілген құқықтың «кешенді саласы» туралы пікірталас құқықтың жаңа бағытта дамуына алып келді. В.К. Райхердің еңбектерінде алғаш рет ұсынылған құқық салаларын негізгі және кешенді құқықтарға бөлу тұжырымдамасы жалпы кеңестік құқықтық ғылыммен позитиві қабылданған болатын [2, 112 б.].

Бұл теория одан әрі дамуды А.А. Красавчиковтың [3, 64-65 бб.] және С.С. Алексеевтің [4, 44-46 бб.] еңбектерінде орын алды. Алексеев С.С. құқық жүйесін саланың үш түрі – бейіндеуші, арнайы және кешенді салалар ретінде қарастыруды ұсынды. Кешенді саланы «құрастырудың» ерекшеліктерін анықтай отырып, аталған ғалым «кешенді білім беруге кіретін заңды нормалар өзінің бастапқы кездерінде негізгі құрылымда, негізгі салаларда қалады және оларға тиісті негізгі салалардың жалпы ережелері қолданылады. Екінші құрылымға олар барлық уақытта, мысалы, азаматтық, қылмыстық, әкімшілік, Еңбек құқығы нормалары бола отырып кіреді» дейді [5, 110 б.].

Халықаралық еңбек бөлінісі ғылым, экономика, мәдениет және өнер саласындағы әр түрлі мемлекеттердің халқы арасындағы алмасумен қатар жүреді. Шет мемлекеттердің тұрғындарына арналған ақпарат, үкіметтердің мемлекеттік тетіктерді пайдалануы арқылы ұйымдастырылған тәртіппен жүзеге асырылады. Бұқаралық ақпарат құралдары дүниежүзілік ауқымда қоғамдық пікірді қалыптастыру құралына айналады.

Екінші жағынан, қазіргі заманғы тарихи жағдай екі әлемдік қоғамдық жүйенің қарсы тұруымен сипатталады, оның процесінде БАҚ-ты халықаралық дәрежеде пайдалану салаларында қарама-қайшылықтары айқын көрінеді. Әрбір халықтың мәдениеті басқа халықтардың мәдениетімен байланысты қалыптасатындықтан, халықаралық байланыссыз мәдениеттің өткенін және болашағын елестету мүмкін емес. Оның жетістіктерімен алмасу адамзаттың әлеуметтік дамуына ықпал етеді. Сондықтан халықаралық қатынастардың маңызды бөлігі мәдениет саласындағы ынтымақтастық пен алмасулар болып табылады.

Біріккен Ұлттар Ұйымы Бас Ассамблеясының резолюциясымен 1948 жылғы 10 желтоқсанда қабылданған Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының 19 бабында «Әр адам наным-сенім бостандығына және өз көзқарасын еркін білдіруіне құқығы бар; бұл құқық өз наным-сенімін кедергісіз ұстану еркіндігін және мемлекеттік шекаралар тәртібіне тәуелді болып қалмай, ақпараттар мен идеяларды еркін іздеп, кез-келген құралдар арқылы тарату бостандығын да қамтиды.» делінген. Көптеген ғалымдар еркін сөйлеу мүмкіндігі – адамның табиғи құқығы деп санайды. Басқаша айтқанда, табиғаттан берілген және жеке тұлғаның ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл декларация қазіргі күні де, адам құқығын жаппай құрметтеудің негізгі құжаты болып табылады. Декларация, негізінен, халықаралық келісімнің міндеттеу күшіне ие емес. Бірақ халықаралық құқықты орындамау санкциясының болмауына қарамастан, әдет-ғұрыпқа негізделген қайнар көзі мәртебесіне ие. Это свойственно универсальному и региональному сотрудничеству. Для реализации двусторонних соглашений характерно создание совместных органов реализации [6, 144 б.]. Декларация Ережелерін халықаралық қауымдастықтың көптеген мемлекеттері қабылдаған.

Сөз бостандығы құқығының табиғилығы әсіресе XVIII ғ. неміс және француз ғалымдарының философиялық тұжырымдамаларында ерекше атап көрсетілді. Олар мұндай құқықтарға ие болу барлық азаматтардың заң алдындағы формальды-заңдық теңдіктерін білдіреді деп ойлаған. Англияда және Австралияда, мысалы, сөз бостандығы құқығы соншалықты табиғи деп санағаны, бұл елдерде қағазда жазылған кепілдіктер жоқ. Ұлыбританияда да БАҚ туралы жалпы заң жоқ, өйткені сөз бостандығы адамның табиғи құқықтарының бірі болып табылады және көзқарастар мен пікірлердің ашық білдіруіне автоматты түрде қолданылады. Сонымен қатар, жекелеген нормативтік актілерді енгізу арқылы сөз бостандығын шектеуді қоюға рұқсат етілген деп саналады. Бұл шектеулер жоғары

мемлекеттік мүдделермен немесе журналистердің жеке өмірге араласуын шектеу қажеттілігімен және т.б. талап етіледі [7, 78 б.].

Әлеуметтік маңызы бар оқиғаларды хабарлау немесе белгілі бір көзқарастарды насихаттау мәселелерін қарастырғанда хабарлау мен насихат арасындағы ұқсастықтар мәселесі туындайды. Халықаралық қатынастардағы БАҚ-тың рөлі туралы көптеген көзқарастар мен пікірлер бар, бірақ халықаралық-құқықтық құжаттардың бірде бірінде хабарлау мен насихаттаудың ерекшеліктері туралы, халықаралық қауымдастық сынға алған насихат үшін жауапкершілік туралы да ешнәрсе айтылмаған. Адам құқығының жалпыға бірдей декларациясы БҰҰ БА қарары болып табылады және Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактісіне қарағанда кепілдемелік сипатқа ие. Адамның ақпарат еркіндігіне деген құқығын анықтағанда Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің 19 және 20 ережелеріне көз жүгірту қажет. Бұл келісімді бірнеше мемлекеттер ратификациялаған жоқ, ал басқа мемлекеттер ақпарат алу құқығы туралы 19 және 20 баптарға қатысты түсінік берді. Дегенмен, ақпарат алуға «шексіз» құқық беретін ішкі заңдар көбіне шындыққа жанаспайды. Себебі, әрбір мемлекет өз аумағында таратылатын ақпараттың мазмұны мен таратылу тәртібін қажетінше қадағалап, реттейді. Алайда, халықаралық құқықтың мақсаты күшіне енген заңдардың жалпы ережелерін жасап оларды топтастыру болып табылады.

Одан кейінгі өз пікірін білдіру еркіндігін одан әрі дамыту адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын қорғау туралы Еуропалық Конвенцияда алынды, оны әзірлеу 1949-1950 жж. Еуропа Кеңесі жүргізді және 1950 жылғы 4 қарашада қол қоюмен аяқталды. Осы конвенцияның 10-бабында: «Міндеттер мен жауапкершілік жүктейтін осы бостандықтарды жүзеге асыру тәртіпсіздік пен қылмыстың алдын алу, денсаулық пен имандылықты қорғау, басқа адамдардың беделін немесе құқықтарын қорғау, құпия алынған ақпараттың жария етілуін болдырмау немесе сот төрелігінің беделі мен әділдігін қамтамасыз ету мақсатында Заңда көзделген және демократиялық қоғамда мемлекеттік қауіпсіздік, аумақтық тұтастық немесе қоғамдық тыныштық мүддесінде қажетті формальдылықтармен, шарттармен, шектеулермен немесе айыппұл санкцияларымен ұштастырылуы мүмкін» делінген.

Бұл жерде бұқаралық ақпарат құралдары қызметінің заңдылығы, ішкі заңнамалардың халықаралық нормалар мен талаптарға арақатынасы, азаматтық қоғамдардың даму деңгейі және жалпы құқықтық мәдениет туралы мәселе туындайды. Бұқаралық ақпарат құралдарының заңнамалық базасын қарастырмас бұрын «бұқаралық ақпарат» ұғымына анықтама беру қажет. Қазақстан Республикасының заңнамасында «бұқаралық ақпарат» ұғымы «тұлғалардың шектеусіз топтарына арналған баспа, дыбыс-бейне және өзге де хабарлары мен материалдары», ал «бұқаралық ақпарат құралының өнімін тарату – мерзімді баспасөз басылымдарын сату (жазылу, жеткізу, үлестіру), радиотелебағдарламаларды эфирге шығару, кинохроникалық бағдарламаларды көрсету және интернет-ресурстарда ақпаратты орналастыруға құқы бар делінген.

Бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалануды халықаралық-құқықтық реттеу тәжірибесін талдау екі көзқарас тұрғысынан қызығушылық тудырады. Біріншіден, осы саладағы қолданыстағы шарттық қатынастар бұқаралық ақпарат құралдарын халықаралық пайдаланудың жалпы қағидаттарын тұжырымдау мүмкіндігі мен орындылығы туралы мәселені анықтау үшін мұқият зерделенуге жатады. Екіншіден, осы саладағы шарттық қатынастардың қазіргі жай-күйін білу Әзірге халықаралық келісімдермен тікелей реттелмейтін бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану түрлеріне ұқсас жекелеген нормаларды қолдану үшін қажет. Бұқаралық ақпарат саласындағы халықаралық қатынастарды реттеу бұқаралық ақпарат құралдарын пайдаланудың техникалық шарттары, материалдардың мазмұны және халықаралық ақпарат алмасу сияқты негізгі мәселелерге қатысты. Ол халықаралық қатынастарда үйлестіруші функцияны орындайды. Оның нормалары арқылы мемлекет өзара қарым-қатынастардың түрлі салаларында жалпы қолайлы мінез-құлық стандарттарын белгілейді.

Халықаралық құқықтың реттеуші функциясы мемлекеттердің нақты белгіленген ережелерді қабылдауында көрінеді, онсыз олардың бірге өмір сүруі мен қарым-қатынасы мүмкін емес. Халықаралық құқық мемлекетті белгілі бір тәртіп ережелерін ұстануға итермелейтін нормаларды қамтиды, және оның қамтамасыз ету функциясы осыдан көрінеді. Ақырында, халықаралық құқықта мемлекеттердің заңды құқықтары мен мүдделерін қорғайтын және халықаралық құқықтың қорғау функциясы туралы айтуға мүмкіндік беретін тетіктер қалыптасқан.

Халықаралық құқықтың ерекшелігі халықаралық қатынастарда мемлекеттік мәжбүрлеу тетіктері жоқ. Қажет болған жағдайда мемлекеттер өздері ұжымдық түрде халықаралық құқық тәртібін

қолдауды қамтамасыз етеді. Бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану саласындағы халықаралық құқыққа келетін болсақ, мемлекеттер оларды реттеудің арнайы нормалары мен принциптерін әзірлеген.

Қорыта айтқанда әлеуметтік коммуникативтік процесс жеке тұлғадан бастап қоғамға дейінгі барлық әлеуметтік субъектілердің қалыптасуының, дамуы мен жұмыс істеуінің қажетті және маңызды алғышартын білдіреді, өйткені ол адамдар мен олардың қауымдастықтары арасындағы байланысты қамтамасыз етеді. Ұрпақтар арасындағы байланысты, әлеуметтік тәжірибені жинақтау мен беруді, оны байытуды, еңбекті бөлуді және оның өнімдерімен алмасуды, бірлескен қызметті ұйымдастыруды, мәдениетті таратуды қамтамасыз етеді. Әлеуметтік коммуникациялар арқылы мемлекеттік басқару жүйесін қоса алғанда қоғамды басқару да жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 *Рекомендации по повышению эффективности использования электронных средств информации для обеспечения доступа общественности к экологической информации, Европейская Экономическая Комиссия, ЭКОСОС ООН, ЕСЕ/МР.РР/2005/2/Add.4. – 2005 [Электронный ресурс].*
- 2 *Райхер В.К. Общественно-исторические типы страхования. – М., 194.*
- 3 *Красавчиков А.А. Система права и система законодательства (гражданско-правовой аспект) // Правоведение. – 1975 – №2.*
- 4 *Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования. – М., 1999.*
- 5 *Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление / Отв. ред. А.Л. Янин. – М.: Наука, 1991.*
- 6 *Сабитова А.А. О Международно-правовом аспекте межгосударственного сотрудничества в сфере образования // «Хабаршы» Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы., №1-2(52-53), 2018 ж. – 144 б.*
- 7 *Воронина О.А. Гендерная экспертиза законодательства РФ о средствах массовой информации – Проект гендерная экспертиза Московского центра гендерных исследований. – М., 1998.*

УДК 341.2; 341.231.14
МРНТИ 10.87.27

A.N. Janabayeva¹, A.A. Sabitova²

¹*the 2nd year master's student of International Law
of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU*

²*scientific supervisor: Doctor of Law, Professor, Director of the
Institute Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU*

**BASIC REQUIREMENTS FOR THE REFUGEE STATUS
DETERMINATION PROCEDURE IN INTERNATIONAL LAW**

Abstract

This article reveals the basic requirements for the procedure for determining refugee status in international law. The author of this article lists the main forms of participation of the UNHCR (The United Nations High Commissioner for Refugees) in the procedure for determining refugee status by states, as well as in what kind of cases the UNHCR needs to get in contact with asylum seekers. The purpose of the refugee status determination procedure is to determine whether asylum seekers meet the international refugee protection criteria. Refugee status determination has potentially profound consequences for the life and safety of asylum seekers. Each participating state has the right to establish a procedure on its own, which it considers the most appropriate, taking into account the particularities of its administrative structures. However, there are basic requirements developed by the UNHCR Executive Committee for the refugee status determination procedure for states that have acceded to the Convention and the Refugee Protocol.

Keywords: refugee status, rights protection, non-refoulement.

А.Н. Джанабаева¹, А.А. Сабитова²

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының
халықаралық құқық кафедрасының 2-курс магистранты

²Ғылыми жетекшісі: Заң ғылымдарының докторы, профессор,
Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының директоры

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТАҒЫ БОСҚЫН МӘРТЕБЕСІН АНЫҚТАУ РӘСІМІНЕ ҚОЙЫЛАТЫН НЕГІЗГІ ТАЛАПТАР

Аңдатпа

Бұл мақалада халықаралық құқықта босқын мәртебесін анықтау рәсіміне қойылатын негізгі талаптар қарастырылады. Осы мақаланың авторы Біріккен Ұлттар Ұйымы БЖКБ-ның (Босқындар ісі жөніндегі Жоғарғы Комиссарының Басқармасы) мемлекеттердің босқын мәртебесін анықтау процесіне қатысудың негізгі формаларын тізімдейді, сонымен бірге бұл мақалада БЖКБ баспана іздеушілермен байланысын қажет ететін мақсаттар қарастырылған. Босқын мәртебесін анықтау рәсімінің мақсаты пана іздеушілердің босқындарды қорғаудың халықаралық өлшемдеріне сәйкестігін анықтау болып табылады. Босқындар мәртебесін анықтау баспана іздеушілердің өмірі мен қауіпсіздігіне айтарлықтай әсер етеді. Әрбір қатысушы мемлекет өзінің әкімшілік құрылымының ерекшеліктерін ескере отырып, ең қолайлы деп санайтын рәсімді өз бетінше белгілеуге құқылы. Солай бола тұра, БҰҰ БЖКБ Атқарушы комитеті Конвенция мен Босқындар туралы хаттамаға қосылған мемлекеттер үшін босқын мәртебесін анықтау рәсіміне қойылатын негізгі талаптарды жетілдірді.

Түйін сөздер: босқын мәртебесі, құқықты қорғау, қайтартпау қағидасы.

Джанабаева А.Н.¹, Сабитова А.А.²

¹магистрант 2-курса кафедрaы международного права
Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

²Научный руководитель: доктор юридических наук, профессор,
директор Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ПРОЦЕДУРЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СТАТУСА БЕЖЕНЦА В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Аннотация

В данной статье рассматриваются основные требования к процедуре определения статуса беженца в международном праве. Автор данной статьи перечисляет основные формы участия УВКБ (Управление Верховного комиссара по делам беженцев) ООН при процедуре определения статуса беженца государствами, также в данной статье рассматривается в каких целях необходима связь УВКБ ООН с лицами, ищущими убежища. Цель процедуры определения статуса беженца заключается в том, чтобы определить, отвечают ли лица, ищущие убежища, критериям международной защиты беженцев. Определение статуса беженца имеет потенциально глубокие последствия для жизни и безопасности лиц, ищущих убежища. Каждое государство-участник имеет право устанавливать процедуру самостоятельно, которую она считает наиболее подходящей, с учетом особенностей ее административных структур. Тем не менее, Исполнительный комитет УВКБ ООН разработал основные требования к процедуре определения статуса беженца для государств, присоединившихся к Конвенции и Протоколу о беженцах [1].

Ключевые слова: статус беженцев, права, защита, принцип невысылки.

As a rule, countries are not required to allow foreigners into their territory. Refugees are an exception to this rule. UNHCR's efforts are, in fact, based on the obligation of states, at least temporarily, to allow asylum seekers to enter their territory, although their entry and stay may be illegal under national law. The right to seek asylum is protected in international law - article 31 of the 1951 Convention prohibits to penalize

refugees who have entered or are in the country illegally [2]. According to Ainur Sabitova, Doctor of law: “International law legally enshrines the fundamental principle of equality of men and women” [3]. That means that all the refugees should be treated rightly despite their gender.

The most important provision contained in the recommendations of the UNHCR Executive Committee No.22 of 1981 is the following: in situations of mass influx, asylum seekers must be admitted to the state in which they first seek asylum, and if that state cannot accept them on a long-term basis, it should always accept them at least temporarily and provide them with protection in accordance with the given principles - they must be admitted to the country without any discrimination based on race, religion, political opinion, citizenship, country of origin or physical disability [4].

After admission to the territory, a procedure for determining refugee status with asylum seekers should be carried out. Pending decisions on their applications, asylum seekers must have a proven legal status for the foreseeable duration of their stay. They must receive at least a provisional identity card after registration of applications. Upon registration and subsequent interviews, the principle of confidentiality must be taken into account [5].

Relevant competent officials who are contacted by the petitioner on the border of the State party or on its territory should have precise instructions for dealing with such situations and applying relevant international legal documents. This official is required to comply with the principle of non-refoulement in respect of refugees, as well as send their applications to the appropriate higher authorities. The main responsibility for registering applications lies with states that are sovereign and subject of international law [6].

In countries that have ratified the Convention relating to the Status of Refugees, there should be unified centralized services specially authorized to consider applications for refugee status and take appropriate decisions. These centralized bodies are necessary to conduct fair and expeditious procedures for determining refugee status, providing conditions for the protection of refugees and asylum seekers from unreasonable detention by registering and issuing relevant documents giving them the right to legally stay in the territory for the entire period of consideration of their applications [6].

In addition to the state body responsible for carrying out the procedure, it is possible for UNHCR to participate in establishing refugee status, as it has its supervisory functions., it is also considered to be the obligation of states to cooperate with the Office, which allows UNHCR to closely monitor the issues of establishing the status and entry of persons seeking shelters, and their expulsion. The procedures themselves differ due to differences in the administrative and judicial systems of states, therefore the nature and degree of involvement of UNHCR are different. In several countries, UNHCR is involved in decision-making, or has the opportunity to attend the procedure as an observer [7].

There are five forms of participation for UNHCR in the procedure for determining refugee status:

- participation in the advisory committee with the right to vote;
- participation in the appeal body with the right to vote;
- participation in decision making;
- access to the information;
- providing opinions on inquiries.

Persons applying to state bodies, UNHCR, in search of asylum, must be provided with information that will allow them to understand and exercise their right to apply for refugee status. This must be done in order for the applicant to have an idea in what time frames and stages the application will be considered. The applicant must be informed about the confidentiality of the information received from him, which will enable him to more fully disclose information about the reasons for seeking asylum. The applicant must also be aware of the right to appeal the decision of the authorized body in case of refusal to recognize refugee status. All this must be informed to the applicant before the first interview on the merits of the application [8].

Interpreters: Unless an asylum seeker fully understands the language spoken by the interviewer and legal adviser, they should be informed of a competent, professional, trained translator. Asylum seekers must be informed of this right and given the opportunity to exercise it. For example, in case of distrust of the translator, the applicant has the right to use the services of his own translator. In interviews with female applicants, they may require that a female translator carry out the translation [6].

The need for getting in contact with UNHCR may be necessary in cases where the state of asylum does not fulfill the obligation to document refugees, in such cases the UNHCR often works with them to strengthen registration procedures and facilitate the joint issuance of documents. Sometimes UNHCR issues a certificate stating that this person is within the competence of the organization. This reduces the vulnerability of refugees and asylum seekers to deportation and arbitrary detention and gives them a certain guarantee in the provision of other rights [9].

The UNHCR Executive Committee, in its recommendations, defined a range of tasks, among which are: providing refugees with consultations, providing them with qualified interpreters, providing a reasonable time frame for making an appeal with a request to review the decision either to the same body or to another body, administrative or judicial, in accordance with the current system [6].

In accordance with article 13 of the Covenant, asylum seekers must be granted the following procedural rights [10]:

The decision must be made in accordance with the law. This means that, in making a decision leading to the deportation of an asylum seeker, the State party must adhere to the substantive and procedural requirements contained in its legislation. For asylum seekers, this should also mean that the definition of a refugee in article 1 of the 1951 Convention and the protection against forced return in an article of the same Convention are part of this legislation;

A person who is considered to be deported has the right “to provide arguments against his expulsion”. This should mean that sufficient time is granted to asylum seekers to formulate these arguments, and that these arguments are presented during the proceedings.

A person who is considered to be deported has the right “to review his case by the competent authority or by a person or persons specially designated by the competent authority”. For asylum seekers, this should mean that they have the right to review the decision; those who regulate their case should be representatives of the competent authorities, which for asylum seekers should mean a single centralized service; they should be allowed to stay in the country until the decision is reviewed.

Asylum seekers have the right to elect their lawyer to assist them in order to obtain a review of the decision.

In accordance with article 13 of the International Covenant on Civil and Political Rights, these procedural actions can be suspended only in cases when there are peremptory considerations of state security, which include only a threat of a political or military nature directed against the whole nation.

Thus, the basic requirements for the procedure for determining refugee status in international law include [6]:

- a) Applicant's access to the territory and procedure
- b) The presence of the body responsible for the procedure
- c) Awareness of the applicant about the procedure
- d) Possibility of communication with representatives of UNHCR
- d) The possibility of appealing the decision
- f) The opportunity to stay in the country for the period of consideration of the application and appeal of the decision in court.

According to Ainur Sabitova, Doctor of law: “Undocumented migrants are among the most vulnerable migrants, in fact they don't have opportunities in the protection of their fundamental rights because of fear of identification and deportation. Thus, they are at risk of being subjected to economic as well as physical exploitation, loss and urgent return to the country from which they have come, where some will put their own safety and lives at risk” [11].

In conclusion, we can say that the legal and procedural standards for the treatment of asylum seekers should be based on fundamental respect for the dignity of the individual and on legal obligations undertaken by governments that have acceded to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the Protocol Relating to the Status of Refugees 1967 and other relevant international documents [6].

Notations and abbreviated terms:

1. **UNHCR** – United Nations High Commissioner for Refugees.

References:

- 1 *Guidance on procedures and criteria for determining refugee status.* – Geneva, 1992. – P.371-372.
- 2 *Collection of legal documents on the protection of refugee rights.* – Bishkek, 2004. – P.49.
- 3 Sabitova A.A. *International legal problems of protecting the rights of women // Bulletin of KazNPU named after Abay, series International Life and Politics // No.2(45), 2016.* – P.15.
- 4 *Collection of legal documents on the protection of refugee rights.* – Bishkek, 2004. – P.492.
- 5 *UNHCR Executive Committee Conclusion No. 22 (XXXII): Protecting Asylum Seekers in situations of massive influx.* – 1981. – P.468.
- 6 *International refugee protection, study guide for universities.* – Bishkek, 2007.
- 7 *UNHCR, Note on Procedures for the Determination of Refugee Status under International Instruments.*

8 NHCR “Procedural Standards for Determining Refugee Status”. Department of International Protection. – Geneva, 2003. – P.3.

9 Introduction to International Refugee Protection: Protecting Persons within the UNHCR's Responsibilities. Self-study manual, 2005. – P.143.

10 Human rights and refugee protection. UNHCR. Manual, 1996, part II. – P.94.

11 Janabayeva A.N., Sabitova A.A. The legal status of migrant workers and its enshrinement in the international law // Bulletin of KazNPU named after Abay, series International Life and Politics. – №1-2(56-57), 2019. – P.22.

УДК 341.1

МРНТИ 10.87.47

Хусаинов О.Б.¹, Жуматаев Г.²

¹Научный руководитель: к.ю.н., доцент кафедры международного права, Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

²студент 2 курса кафедры международного права, Института Сорбонна Казахстан, КазНПУ им. Абая

МЕЖДУНАРОДНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ УГОЛОВНОЙ ПОЛИЦИИ ИЛИ ИНТЕРПОЛ

Аннотация

В данной статье рассматривается международная организация уголовной полиции (Интерпол). Что представляет собой эта организация, и чем она занимается. Необходимость международной криминальной полиции в расследовании уголовных дел на международном уровне проверена временем, имея почти вековую историю. На данный момент Интерпол является одной из доминирующих организаций по борьбе с терроризмом и экстремизмом, а также организованной преступностью. Основные направления деятельности Интерпола. Объектом работы является нормативно закрепленное положение международной криминальной полиции в современном мире.

Ключевые слова: Интерпол, информационное взаимодействие, криминалистическая регистрация, международный розыск, антитеррористическая деятельность.

О.Б. Хусаинов¹, Г.Жұматаев²

¹Ғылыми жетекшісі: з.ғ.к., Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының халықаралық құқық кафедрасының доценті

²халықаралық құқық кафедрасының 2 курс студенті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ ПОЛИЦИЯ ҰЙЫМЫ НЕМЕСЕ ИНТЕРПОЛ

Аңдатпа

Мақалада Халықаралық қылмыстық полиция ұйымы (Интерпол) талқыланады. Бұл ұйым нені білдіреді және ол немен айналысады. Халықаралық полицияның қылмыстық істерді халықаралық деңгейде тергеуде қажеттілігі уақытпен тексерілген, ғасырлық тарихы бар. Қазіргі уақытта Интерпол терроризм мен экстремизмге, сондай-ақ, ұйымдасқан қылмысқа қарсы күрес жөніндегі басым ұйымдардың бірі болып табылады. Интерпол қызметінің негізгі бағыттары. Жұмыс объектісі қазіргі әлемдегі халықаралық қылмыстық полицияның нормативтік бекітілген ережесі болып табылады.

Түйін сөздер: Интерпол, ақпараттық өзара әрекеттесу, сот-медициналық тіркеу, халықаралық іздеу, терроризмге қарсы іс-шаралар.

Khusainov O.B.¹, Zhumatayev G.²

*¹Scientific supervisor: Ph.D., associate Professor, Department of International Law,
Institute Sorbonne-Kazakhstan, KazNPU named after Abay*

*²2nd year student of the Department of International Law,
Institute Sorbonne-Kazakhstan, KazNPU named after Abay*

INTERNATIONAL CRIMINAL POLICE ORGANIZATION OR INTERPOL

Abstract

This article discusses the International Criminal Police Organization (Interpol). What is this organization and what does it do. The need for international criminal police to investigate criminal cases at the international level has been tested by time, having almost a century of history. Currently, Interpol is one of the dominant organizations in the fight against terrorism and extremism, as well as organized crime. The main activities of Interpol. The object of the work is the normatively fixed position of the international criminal police in the modern world.

Keywords: Interpol, informational interaction, forensic registration, international search, anti-terrorism activities.

Прежде чем начать рассматривать историю международной криминальной полиции, необходимо дать понятие данной организации. Итак, ИНТЕРПОЛ (англ. Interpol) сложносокращенное слово, образованное от «Internationalpolice» Международная организация уголовной полиции, созданная в 1923 г. Интерпол не обладает статусом субъекта международного права, но в силу соглашений с Экономическим и социальным советом ООН о тесном сотрудничестве между органами обеих организаций признан в качестве межгосударственной организации. Штаб-квартира Интерпола находится во Франции (г. Лион).

Членами его фактически, являются полицейские органы чьи страны входят в состав ООН. Сотрудничество с Интерполом основано на соблюдении национального суверенитета и приоритета национального права, универсальном характере сотрудничества, а также ограничении сотрудничества определенными случаями (дела политического, военного, религиозного или расистского характера исключаются). Первоначально Интерпол был создан для передачи преступника одного государства другому, которые пользовались случаем, говоря простым языком, прозрачностью границ между европейскими государствами. Совершив преступление, например, в Испании, они легко уходили во Францию или в Германию. В соседней стране они не подлежали аресту, да их никто и не искал. Появление Интерпола значительно изменило ситуацию. Была налажена связь передачи информации между полицейскими службами, разработана схема выдачи преступников [1, с.7-13].

В данный момент Интерпол работает по трем основным направлениям:

Создание и поддержка системы глобальной коммуникации полицейских служб. Основным условием международного сотрудничества правоохранительных органов это возможность быстрой и безопасной связи. Созданная Интерполом система называется I-24/7 ("Интерпол, 24 часа, 7 дней в неделю").

Оперативная база данных. Полиция страны участницы Интерпола имеет доступ к имеющейся в штаб-квартире базе данных. Она содержит подробную информацию: имена, отпечатки пальцев, фотографии, пробы ДНК, образцы удостоверений личности и иностранных паспортов и так далее.

Служба оперативной поддержки. Интерпол обширно развивает следующие программы: поиск беглых преступников, направления борьбы с терроризмом, наркооборотом, с торговлей людьми, преступной аферы в области финансов. А также Интерпол занимается поиском краденых произведений искусств, угнанных автомобилей, биотерроризм, и киберпреступностью [2, с. 46].

В соответствии с п. 5 ст. 523 УПК Республики Казахстан вопрос о направлении поручения об оказании правовой помощи компетентному учреждению другого государства решает только Генеральный прокурор Республики Казахстан. Такое поручение, как правило, содержит указание на необходимость объявления в международный розыск по линии Интерпола разыскиваемого лица с целью его ареста, выдачи и подтверждения того, что в случае обнаружения или задержания на территории другого государства (указывается на территории какого именно государства) арест и

выдача будут запрошены в порядке в установленном национальным законодательством, если иное не установлено международными договорами или соглашениями [3].

В соответствии с положением «О Национальном центральном бюро Интерпола в Республике Казахстан», утвержденным приказом Министерства внутренних дел РК, НЦБ Интерпола является самостоятельным структурным подразделением центрального аппарата МВД [4].

Вступление Казахстана в Интерпол и создание НЦБ Интерпола расширило параметры сотрудничества и полицейского взаимодействия правоохранительных органов нашей страны с иностранными коллегами в рамках этой авторитетной международной организации.

Появилась реальная возможность через Бюро направлять запросы, устанавливать местонахождение тех, кто находится в розыске, получать копии различных документов.

Поддерживая и развивая контакты со 191 странами-участницами Интерпола, НЦБ Казахстана в своей практической деятельности тесно взаимодействует не только с аналогичными структурами СНГ, но и с НЦБ Болгарии, Швеции, Португалии, Канады, Таиланда и многих других государств.

В 2005 году в соответствии с решением коллегии МВД РК организационно введен Институт офицеров связи НЦБ Интерпола для выполнения задач, связанных с повышением эффективности и качества международного розыска преступников. Офицеры по взаимодействию с НЦБ Интерпола – сотрудники управления криминальной полиции департаментов внутренних дел. Они налаживают непосредственное взаимодействие НЦБ с ДВД [5, с.38].

Интерпол финансируется странами-участницами, которые платят ежегодные взносы.

Формально Интерпол был создан в 1923 году на Международном полицейском конгрессе в Вене.

С 1946 года по 1989 год штаб-квартира Интерпола располагалась в Париже. Затем она переехала в Лион. Она же является региональным центром для Европы, Средиземноморья, Северной Америки и Ближнего Востока. Другие центры Интерпола расквартированы в Найроби (для Восточной Африки), Абиджане (для Западной Африки), Буэнос-Айресе (для Южной Америки), в Токио (для Азии) и Пуэрто-Рико (для стран Карибского бассейна и Центральной Америки) [5, с.67].

В 1956 году Интерпол получил свое нынешнее название (Международная организация криминальной полиции) и новый устав конституцию. С 1982 г. получил в ООН статус Международной Межправительственной Организации.

Основные цели Организации описаны в статье 2 Устава Международной организации уголовной полиции Интерпол:

а) обеспечивать и развивать как можно более широкий спектр взаимодействия всех органов (учреждений) уголовной полиции в рамках существующих законодательств различных стран и в духе Всеобщей декларации прав человека;

б) создавать и развивать учреждения, которые могут помочь в предупреждении и предотвращении уголовной преступности.

Эти предпочтения определили взаимозависящие и взаимодополняющие сферы приложения усилий Интерпола: внешнюю – способствовать взаимным контактам уголовной полиции разных стран; внутреннюю – создание в рамках Организации различных комитетов, технических служб, облегчающих поддержание прямых взаимных контактов и поддержке по борьбе с уголовной преступностью.

Сотрудничество государств-членов в системе Интерпола делится на следующие принципы: уважение национального суверенитета, когда любая правоохранительная структура действует на своей территории согласно национальному законодательству;

- борьба только с общеуголовными преступлениями, сотрудничество между членами Организации строится именно на этой основе;

- имеется исключение: организация отказывает в помощи по делам политического, военного, религиозного или расового характера;

- непрерывность деятельности, оказания взаимодействия сторон круглосуточно;

- сотрудничество на взаимовыгодном положении, обязательности исполнения запросов, оперативности;

- другая организационная и правовая основа на национальном уровне (деятельность Национальных центральных бюро [5, с.77].

Среди других основных задач можно отметить координацию международного розыска, а также борьбу с торговлей людьми, организованными преступными группировками, контрабандой наркотиков, преступлениями в сфере экономики и высоких технологий, фальшивомонетчеством, подделкой ценных бумаг и детской порнографией.

Правовой основой организации и осуществления международного розыска в Казахстане является Инструкция «Об объявлении международного розыска, исполнения и направления компетентными органами Республики Казахстан запросов и поручений по линии Интерпола, а также обработка Национальным центральным бюро Интерпола в Республике Казахстан» №2341 от 3 июня 2003 г., утвержденная Совместным приказом Министерства внутренних дел Республики Казахстан, Министерства иностранных дел Республики Казахстан, Комитета национальной безопасности Республики Казахстан, Генеральной прокуратуры Республики Казахстан, Министерства юстиции Республики Казахстан, Службы охраны Президента Республики Казахстан, Агентства таможенного контроля Республики Казахстан, Агентства финансовой полиции Республики Казахстан [6].

На основании изложенного можно дать определение международного розыска. Международный розыск – это деятельность правоохранительных органов государств – членов Интерпола по организации розыска преступников, скрывающихся вне пределов территории государства – инициатора розыска, объявленного в соответствии с нормами международного права и Устава Интерпола, национальными нормативными правовыми актами, международными договорами (соглашениями), в целях реализации принципа неотвратимости наказания, защите прав гражданина, обеспечения безопасности общества и государства от преступных посягательств.

Мы согласны с мнением академика Сабикенова С.Н., который утверждает, что авторитет судебной власти во многом зависит и от эффективности исполнения судебных решений. Есть надежда, что давняя «болевая точка» наконец-то будет «извлечена» благодаря расширению сферы деятельности частных судебных исполнителей, что также предусмотрено Планом Нации [7, с.11-15].

Интересная позиция, которая нам наиболее близка, это высказывания о казахстанских ученых Сабитовой Ш.А. и Нургалым К.С, что борьба с преступностью должна основываться на единой уголовной политике. Роль региональных организаций в контексте сотрудничества в контексте проблемы сближения европейских стран. Важно, например, что Европейский Союз, который объединяет страны Центральной и Восточной Европы правозащитная и демократическая работа 5 мая 1949 года в соответствии с Уставом Европейский совет, который в последние годы Совет Европы взял на себя обязательство бороться с преступностью [8, с. 235-240].

Помимо вышеперечисленных международных конвенций Республика Казахстан заключает межгосударственные соглашения по борьбе с экономической контрабандой: за последние 5 лет было заключено свыше 30 межгосударственных соглашений.

С некоторыми государствами Республика Казахстан заключает соглашения, в которых в самом названии говорится, что это соглашение направлено на сотрудничество по борьбе с экономической контрабандой, таможенными правонарушениями, а также с незаконным оборотом оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ, наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров. Это соглашения Республики Казахстан с Таджикистаном, Азербайджаном, Арменией и Ираном. С другими государствами Республика Казахстан заключила соглашения о сотрудничестве с организованной преступностью, незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров (соглашения о сотрудничестве государств-участников СНГ, с Республикой Болгарией, Румынией, Литовской Республикой, Чешской Республикой, Венгерской Республикой [9, с.42]. Несмотря на то, что в самом названии не говорится о борьбе с экономической контрабандой, эти соглашения также предусматривают борьбу с экономической контрабандой. Трудно переоценить и ценность межгосударственных соглашений, которые предусматривают сотрудничество в таможенной сфере, безусловно включающее совместную борьбу с экономической контрабандой.

Эффективность решения проблемы международного сотрудничества в области борьбы с уголовной преступностью в общем и экономической контрабандой в частности, будет значительно выше в случае закрепления борьбы с контрабандой в качестве одного из приоритетных и одновременно обособленных направлений борьбы с преступностью, в отдельных разделах, посвященных борьбе с внешнеэкономической преступностью, в рамках действующих и проектируемых международных, республиканских, региональных и локальных программ борьбы с преступностью.

Список использованной литературы:

- 1 *Войцеховский А. История создания Интерпола // Бизнес-информ. – №10. – С.7-30.*
- 2 *Бельсон Я.М. Интерпол в борьбе с уголовной преступностью: монография. – М. – 246 с.*
- 3 *Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года №231-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 28.10.2019 г.)*

4 Положение о Национальном Центральном бюро Интерпола в Республике Казахстан (приложение 14 к приказу Министра внутренних дел Республики Казахстан от 29 июля 2014 года №477).

5 Галимжанов Н.М., Кудайбергенов. М.Б. Методы работы Интерпола. – Алматы: Данекер, 2008. – 136 с.

6 Инструкция «Об объявлении международного розыска, исполнения и направления компетентными органами Республики Казахстан запросов и поручений по линии Интерпола, а также обработка Национальным центральным бюро Интерпола в Республике Казахстан» №2341 от 3 июня 2003 г.

7 Сабикенов С.Н. Проблемы формирования профессионального государства и укрепления законности, правопорядка в РК // Вестник, серия: «Международная жизнь и политика», №1(44), 2016. – С.11-15.

8 Сабитова Ш.А., Нургалым К.С. Деятельность Интерпола сотрудничество с международными организациями Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика», №1-2 (56-57), 2019. – С.235-240.

9 Борьба с экономической контрабандой: проблемы и решения. – Кеден, 2002. – №6. – С.42-44.

УДК 341.018

МРНТИ 10.87.15

Кадиргалиева А.К.¹

¹магистрант 1-курса кафедры международного права
Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

О ПРАВЕ И ПРАВАХ ЧЕЛОВЕКА В ТЕОРИИ ПРАВОПОНИМАНИЯ

Аннотация

В статье изложена характеристика соотношения ключевых категорий теории государства и права – права и прав человека с точки зрения многообразных подходов к правопониманию. В достижении положительных результатов исследования следует ориентироваться на системный подход в работе, позволяющий рассмотреть соотношение предложенных понятий в динамике, с учетом различных условий, воздействующих на формирование, развитие и совершенствование данных понятий.

Ключевые слова: правопонимание, право, теории правопонимания, права человека.

А.К. Кадиргалиева¹

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының
халықаралық құқық кафедрасының 1-курс магистранты

ҚҰҚЫҚТЫҢ ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫ

Аңдатпа

Мақалада мемлекеттік теорияның негізгі категориялары мен құқықтық ойлаудың әртүрлі тәсілдері тұрғысынан адам құқықтарының және құқық туралы қарым-қатынас сипаттамалары жайлы айтылған. Оң нәтижелерге қол жеткізу үшін жұмысқа жүйелі түрде назар аудару керек, ол осы тұжырымдамалардың қалыптасуына, дамуына және жетілуіне әсер ететін әртүрлі жағдайларды ескере отырып, ұсынылған ұғымдардың динамикадағы корреляциясын қарастыруға мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: құқық түсінігі, құқық, дұрыс түсінудің теориясы, адам құқығы.

Kadirgalieva A.K.¹

¹the 1st year master's student of International Law
of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU

ABOUT RIGHT AND HUMAN RIGHTS IN THE THEORY OF LAW UNDERSTANDING

Abstract

The article describes the characteristics of the relationship between key categories of the theory of state and law - law and human rights in terms of diverse approaches to legal thinking. To achieve positive research results, one should focus on a systematic approach in work that allows one to consider the correlation of the proposed concepts in dynamics, taking into account various conditions affecting the formation, development and improvement of these concepts.

Keywords: legal understanding, law, legal theory, human rights.

Проблема правопонимания в отечественном и мировом правоведении является одной из сложнейших. Дискуссиям по этой проблематике сотни лет. Взгляды на право, его происхождение, место и роль в системе нормативного регулирования менялись по мере развития общества, зрелости научной правовой мысли [1, с. 3]. В связи с этим вопрос о правопонимании не теряет своей актуальности, практической значимости не только во внутригосударственной плоскости, но и, как верно замечают ученые, «в масштабе мировой общности» [1, с. 17]. Без права, без его социально общезначимых нормативов человеческое общество существовать не может. Но в правовой деятельности этим понятием нельзя пользоваться как аксиоматичным, пока оно не имеет четкого конститутивного определения. Поиск универсальной научной дефиниции понятия права продолжается [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9]. Право – понятие сложное и многогранное, однозначно ответить на вопрос: «Что такое право?» – нельзя. Современные учения о сущности права представляют конгломерат отдельных концепций, направлений в теории права. Интерес к познанию этого социального явления появился уже давно в рамках отечественного нормативизма [10; 11; 12]. Сохранился он и после появления в 50-х гг. идей «широкого» правопонимания, поскольку его сторонники рассматривали в качестве составных частей права не только правоотношения, но и правовые нормы [13, с. 19; 4, с. 26-27; 15, с. 30-31].

Говорить о понимании права вообще, не обращаясь к правам человека, невозможно. Право и права человека – это не различные феномены, ведущие независимую друг от друга жизнь, а явления принципиально одного порядка и одного типа. Права человека – это необходимый, неотъемлемый и неизбежный компонент всякого права, определенный аспект выражения сущности права. Право без прав человека так же невозможно, как и права человека вне права. Таким образом, права человека соотносятся с правом как часть и целое. Что есть право и что есть права человека? Ответ на этот вопрос раскрывается в различных концепциях правопонимания. В.А. Четвернин выделяет два типа правопонимания: позитивистский и непозитивистский [16, с. 11]. В.С. Нерсисянц говорит о легистском и юридическом типах правопонимания [17, с. 32], что в содержательном аспекте – одно и то же. Позитивисты (легисты) считают, что право – это любые законы, административные акты, судебные решения и вообще любые приказы государственной власти независимо от их содержания. Такая позиция основана на критерии отождествления права и закона. Противоположный тип правопонимания – непозитивистский (юридический), включающий в себя разные направления правовой мысли, в которых проводится различие права и закона

В настоящее время отсутствует единое мнение относительно определения понятия права, его признаков, функций и сущности. Кроме того, без точного определения данного понятия во всех суждениях о тех или иных правовых явлениях, в том числе о конкретных видах прав человека, будет наблюдаться неясность и отсутствие определенного научного содержания. По поводу каждого отдельного суждения, относящегося к той или иной области юриспруденции, может возникнуть сомнение, представляет ли оно собой действительно суждение о праве или о чем-то другом, что не есть право. При отсутствии универсального определения понятия права не могут быть проведены ясные границы между правоведением и другими науками; а при их отсутствии наука права может не полностью охватывать свой предмет и заимствовать знания из других, чуждых ей областей (Е.Н. Трубецкой).

Опыт истории показал, что все поиски определения и сущности такой многогранной категории, как право, приводят к появлению различных подходов в исследовании самого понимания права. Сегодня по-прежнему остается актуальной мысль о том, что ни в какой другой науке нет столько противоречащих друг другу теорий, как в науке о праве.

В настоящее время не только различны подходы к пониманию права, но и единая дефиниция правопонимания. Дискуссия, проведенная в конце 70-х гг. [18], выявила разнообразие мнений о понятии права и привела к появлению, помимо нормативного, ряда иных подходов к правопониманию: социологического, философского, генетического, психологического, аксиологического и, наконец, комплексного, интегративного [19, с. 3; 20; 21, с. 3-11; 22, с. 99-111].

Вместе с тем, несмотря на многообразие выработанных в правоведении дефиниций правопонимания, неизменным остается уверенность ученых в том, что это прежде всего процесс познания, познавательная деятельность, направленная на изучение, объяснение и выработку представления о праве, определение системы элементов, составляющих его сущность. В современной отечественной правовой науке ряд ученых указывает на плюрализм правопонимания (П.А. Оль, А.Б. Венгеров); другие говорят о существовании трех основных подходов. Так, В.С. Нерсесянц выделяет следующие подходы: нормативный, широкий и подход, согласно которому подлежат различению по своей сути право и закон [17, с. 32]. Р.З. Лившиц также выделяет три основных подхода к правопониманию: нормативный, из которого следует, что право представляет собой нормативные акты, в которых закреплены правила поведения людей; нравственный, согласно которому право – определенные гуманные идеи и принципы; и социологический, основывающийся на том, что право является сложившимися в обществе отношениями [23].

О.Э. Лейст говорит о формировании трех концепций в теории права: нормативной, социологической и нравственной [5, с. 217; 24, с. 259]. По мнению В.К. Бабаева, многолетняя дискуссия о правопонимании определила три основных подхода к определению его понятия: нормативный (так называемое понимание права в узком смысле), социологический и философский [25, с. 112]. Некоторые ученые полагают, что право определяется «божественной волей и божественным творением» [26]. Современный российский правовед С.С. Алексеев отмечает, что термин «право» многозначен: под ним понимается ряд различных, подчас разноплоскостных явлений (моральное право, право как система общеобязательных юридических норм, права человека и т.д.) [27, с. 75].

Недостатком существующих концепций правопонимания является то, что, находясь в плену теоретического прошлого, они акцентируют внимание главным образом на генетической характеристике права, а функционально трактуют его односторонне, фрагментарно, что не дает достаточно ясного представления о реальной практической роли права в системе общественных отношений, его ценностном регулятивном значении. Все больше превалируют констатирующие, а не концептуальные суждения. Понятие права весьма многогранно, поэтому оно требует всестороннего анализа, что, собственно, и позволяет выявить основной его смысл. С нашей точки зрения, при рассмотрении различных теорий и взглядов о праве необходимо учитывать следующие обстоятельства: исторические условия функционирования права и рамки культуры, в которых жил и работал «исследователь»; результат правопонимания всегда зависит от философской, нравственной, религиозной, идеологической позиции познающего субъекта; что понимается под источником права (человек, Бог или общество) и под его сущностью (воля класса, мера свободы человека или природный эгоизм индивида) и др.

В качестве критерия классических типов правопонимания представляется наиболее важным источник правообразования, в зависимости от источника правообразования (государство или природа человека) различают естественно-правовую и позитивистскую теории права [28, с. 29-35]. Системный подход к анализу рассматриваемых проблем дал нам возможность включить в поле исследования анализ соотношения не только нормативистского и естественно-правового подходов, но и тесно взаимодействующих с ними социологического, психологического, нравственного (философского), а также марксистского подходов, касающихся не только собственно правопонимания, но и основных прав и свобод.

Право вообще – это нормативно выраженная свобода. При этом совокупность прав человека, достигнутых в конкретной правовой культуре, составляет тот объем правовой свободы, который в этой культуре признается необходимым для каждого индивида. В исторически неразвитых правовых культурах права человека существуют как сословные права – права «сословного человека», разные для разных сословий. В исторически развитой правовой ситуации это равные права каждого человека

или каждого гражданина. По своей природе права человека – это такие социально значимые притязания на некую меру свободы, которые совместимы с принципом формального равенства, которые могут быть всеобщими требованиями свободы. В.С. Нерсисянц считает, что права человека даже после их официального признания и закрепления (во внутрисоциальном и международном праве) остаются естественными правами, радикально отличными от позитивного (официально-властного, государственного, волеустановленного) права [29, с. 90]. По мнению А.А. Юнусова, «права человека – это высоконравственная этическая категория, которая начинается с уважения человека к самому себе, с умения понимать окружающих, особенно в нашей многонациональной и многоконфессиональной стране... Права и свободы человека являются определенным нормативным измерением его социальной и культурной деятельности и выступают как одна из культурных величайших ценностей» [30, с. 20]. О.И. Тиунов определяет права человека как признанные и гарантируемые государством возможности действий (правомочий) человека в описанной, указанной в законе сфере [31, с. 13].

На наш взгляд, с учетом современных тенденций под правами человека следует понимать обеспеченную государством совокупность нормативно закрепленных возможностей личности, обеспечивающих ей полноправное развитие в обществе и определяющих характер взаимоотношений с государством и другими людьми. Индивиды, свободные члены общества – это первичные, исходные субъекты права и государства. Правовое общение происходит между субъектами, которые признают друг друга обладающими равной свободой, одинаковыми исходными, первичными правами. Эти основополагающие права (права и свободы) существуют не в силу закона, а в силу их взаимного признания внутри круга субъектов государственно-правового общения. В этом смысле фундаментальные права можно называть естественными, ибо они проявляются до и независимо от их официального признания. Они называются неотчуждаемыми, так как без них человек не может быть субъектом права и государства.

В современном мире основные права провозглашаются принадлежащими каждому человеку (гражданину). Они формулируются в международных декларациях, пактах, конвенциях, в конституциях отдельных государств. Права человека лежат в основе правового законодательства. Права человека – критерий, позволяющий различать правовые и правонарушающие законы. Историческими предпосылками возникновения позитивистской теории права как одного из классических типов правопонимания (К.Бергбом, И.Бентам, Д.Остин, П.Лабанд, Г.В. Шершеневич) явились процессы формирования западно-европейских абсолютистских государств и кодификация национальных законодательств (XVI-XVII вв.).

Главенствующая роль и назначение права заключается в установлении позитивных правил поведения посредством предоставления субъективных прав и возложения юридических обязанностей на субъектов правовых отношений. Одна из способностей права – предписывать, указывать варианты поведения и действий. Право устанавливает позитивные правила поведения в организации общественных отношений, обеспечивает четкую их организацию, функционирование и развитие в соответствии с потребностями общественного прогресса. «Право в самом общем виде, – пишет В.П. Малахов, – можно представить как признанное притязание или как совокупность признанных притязаний» [32, с. 324].

Кроме общеизвестных признаков, право имеет свою сущность, т.е. внутреннюю, устойчивую характеристику, которая раскрывает его природу и назначение в жизни общества. В юридической науке сложилось два основных подхода к определению сущности права. Сторонники первого подхода рассматривают право как волю экономически господствующего класса, которая навязывается остальным классам и слоям общества с помощью методов насилия, подавления, принуждения. При таком подходе классовые интересы превалируют над общенародными, а национальные интересы – над общечеловеческими. Данный подход называется классовым.

Сторонники второго подхода видят в праве средство компромисса, средство поиска договоренности, согласия, взаимных уступок, а в целом механизм управления делами общества. Это не означает, что право не связано с принуждением. Оно необходимо в случаях невыполнения правовых предписаний. Но главными в праве являются не насилие и принуждение, а методы компромисса и согласия. В реальной жизни сущность права имеет двойственный характер: с одной стороны, право выражает волю того класса (или слоев, групп), который находится у власти, с другой стороны, право как социальный регулятор обеспечивает порядок в общественных отношениях, регулирует действия людей и их общностей, выражает идеи справедливости, свободы, равенства людей, служит благу общества.

Вряд ли можно согласиться с категоричным утверждением С.А. Александровой о том, что современный нормативный подход к правопониманию (суть которого заключается в том, что право представляет собой юридические нормы, действующие на территории государства как системная субстанция) является единственным теоретико-правовым подходом, имеющим прикладное значение, поскольку любая попытка широко использовать для практических нужд теоретические построения проблемы правопонимания неудачна [33, с. 13].

С нашей точки зрения, прав В.В. Сорокин, утверждая, что у отечественной теории права и государства пока нет общего, единого мировоззренческого фундамента. Это означает, что российские правоведы до сих пор далеки от истины в вопросе понимания права. Отечественная правовая мысль оторвалась от своих корней и «дрейфует» в лоне западничества. В итоге правовую систему пытаются строить в основном на деятельности законодательных органов. Дефицит права (в собственном смысле этого слова) невозможно заполнить обильной и рыхлой законодательной массой [34, с. 6-7]. Необходимо отметить, что официально признаваемое и защищаемое право (позитивное право) не может противоречить правам человека. Право, правовые законы – это законы, соответствующие правам человека.

Права человека можно называть естественными в том смысле, что они не зависят от усмотрения властных субъектов. Права человека, как и право вообще, возникают и развиваются по мере исторического прогресса свободы, и законодатели лишь фиксируют этот процесс. Разумеется, права человека, как и любые правовые притязания, нуждаются в силе закона. Правовые законы и другие юридические официальные акты защищают и конкретизируют права человека. Но это не значит, что права человека порождаются волей или мудростью законодателей. Законодатели не могут «творить» права человека даже силой официальных установлений. Закон может защищать или нарушать права человека, но он не может их «породить». На наш взгляд, сегодня заявлять о том, что право – это и есть права человека в их соотношении с обязанностями, рано. Пока это только идеальное стремление к лучшему. Отечественное законодательство свидетельствует о том, что не всегда позитивное право есть права человека.

Решение вопроса, что есть право и что есть права человека, стоит не в плоскости поиска приоритетов, а в координации, разумном и гармоничном сочетании этих ценностей. Право позитивное, установленное государством, должно закреплять и выражать право естественное. И только тогда общеобязательное веление государства, позитивное право – право. Профессор А.В. Поляков в докладе «Антрополого-коммуникативное обоснование прав человека» пояснил, что современное правопонимание нуждается в антропологическом ракурсе, то есть должно отвечать на вопрос о том, как право связано с человеком. Возможность связать право и права человека, рассматривая само право как человекоразмерный феномен, как психосоциокультурную систему, а не как чей-то дар, появилась только в рамках постнеклассической науки; отсутствие серьезных достижений общей теории прав человека объясняется «инерцией» рационалистического правосознания. А.В. Поляков поставил целью доказать, что право – это и есть права человека, но права, которые существуют не сами по себе, а оказываются связанными и с правовыми обязанностями, и с правовыми нормами, и с правовыми текстами в рамках рекурсивной системы правовых коммуникаций.

Права человека не относятся к сфере чистых идей, а коренятся в жизненном мире человека и общества и являются частью эмпирической действительности. Права человека возникают и существуют как результат интересубъектных, коммуникативных взаимодействий и немислимы вне правовых отношений. Социально ориентированные действия людей всегда имеют текстуальную форму и представляют собой вторичные правовые тексты, которые находятся в интертекстуальном единстве с первичными правовыми текстами. Любое субъективное право нормативно, любая правовая норма конституируется путем реализации коррелятивных прав и обязанностей [35, с. 24-28]. Как в теории, так и на практике не следует противопоставлять теории между Юридической наукой и правоохранительной практикой. Напротив, прогрессивное развитие человечества только в том случае будет достигнуто, если ученые, правотворцы и правоприменители будут стремиться извлечь из них только положительное, преграждая путь произволу и беззаконию.

Таким образом, прежде всего можно отметить, что при изучении различных теорий и взглядов о праве необходимо учитывать в совокупности и исторические условия функционирования права, и уровень культуры общества, а также приверженность исследователя к философской, нравственной, религиозной, идеологической позиции, и что понимается под источником права (человек, Бог или

общество) и под его сущностью (воля класса, мера свободы человека или природный эгоизм индивида) и др. Эти и иные компоненты порождают многообразие хотя и внешне отличающихся друг от друга, но все же действующих в едином пространстве теорий, школ происхождения права.

Список использованной литературы:

- 1 Марченко М.Н. Проблемы правопонимания в связи с исследованием источников права // Вестник Московского университета. Сер. 11: Право, 2002. – №3. – С.3.
- 2 Мальцев Г.В. Понимание права. Подходы и проблемы. – М., 1999.
- 3 Алексеев С.С. Тайна права: его понимание, назначение, социальная ценность. – М., 2001.
- 4 Бобылев А.И. Проблемы правопонимания, формирования системы права и системы законодательства // Право и политика, 2002. – №2.
- 5 Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. – М., 2002.
- 6 Честнов И.Л. Правопонимание в эпоху постмодерна. – СПб., 2002.
- 7 Лафитский В.И. Поэзия права: страницы правотворчества от древности до наших дней. – М., 2003.
- 8 Муравский В.А. Актуально-правовой аспект правопонимания // Государство и право. 2005. – №2.
- 9 Байтин М.И. Сущность права (Современное нормативное правопонимание на грани двух веков). – Саратов, 2005.
- 10 Карева М.П., Айзенберг А.М. Правовые нормы и правоотношения. – М., 1949.
- 11 Ткаченко Ю.Г. Применение норм советского социалистического права. – М., 1955.
- 12 Шебанов А.Ф. Нормы советского социалистического права. – М., 1956.
- 13 Пионтковский А.А. Некоторые вопросы общей теории государства и права // Советское государство и право, 1956. – №1.
- 14 Стальгевич А.К. Некоторые вопросы теории социалистических правоотношений // Советское государство и право, 1957. – №2. – С.26-27.
- 15 Кечежян С.Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. – М., 1958.
- 16 Четвернин В.А. Введение в курс теории права и государства: учеб. пособие для вузов. – М., 1997.
- 17 Нерсесянц В.С. Философия права: учебник для вузов. – М., 1997.
- 18 О понимании советского права // Советское государство и право, 1979. – №7. – С.56-74; №8. – С.48-77.
- 19 Кудрявцев В.Н., Васильев А.М. Право: развитие нового понятия // Советское государство и право, 1985. – №7.
- 20 Лейст О.Э. Три концепции права // Советское государство и право, 1991. – №2.
- 21 Алексеев С.С. Право: время новых подходов // Советское государство и право, 1991. – №2. – С.3.
- 22 Общая теория права и государства / под ред. В.В. Лазарева. – М., 1996.
- 23 Лившиц Р.З. Теория права. – М., 1994.
- 24 Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права / под ред. Томсинова. – М.: Зерцало, 2008.
- 25 Бабаев В.К. Общая теория права. – Н.Новгород, 1993.
- 26 Папаян Р.А. Христианские корни современного права. – М.: Норма, 2002. – С.403.
- 27 Алексеев С.С. Теория права. – М.: БЕК, 1995.
- 28 Манов Г.Н. Теория государства и права. – М., 2005.
- 29 Права человека: итоги века, тенденции, перспективы // Государство и право, 2001. – №5.
- 30 Юнусов А.А. Общетеоретические проблемы обеспечения прав человека в современной России: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 2005.
- 31 Конституционные права и свободы человека и гражданина в Российской Федерации / под ред. О.И. Тиунова. – М.: Норма, 2005.
- 32 Малахов В.П. Философия права. – М.; Екатеринбург, 2002.
- 33 Александрова С.А. Правопонимание и права человека: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. – Владимир, 2007.
- 34 Сорокин В.В. Понятие и сущность права в духовной культуре России. – М.: Проспект, 2007.
- 35 Права человека: вопросы теории и истории // Правоведение, 2004. – №3. – С.24-28.

УДК 343.2/.7
МРНТИ 10.77.01

Хусаинов О.Б.¹, Навердинов Р.М.²

¹Научный руководитель: к.ю.н., доцент кафедры международного права КазНПУ им. Абая

²студент 2 курса Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

СОВРЕМЕННОЕ ЗНАЧЕНИЕ И ПОНЯТИЕ РЕЦИДИВА ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Аннотация

В настоящей статье дано понятие рецидива преступлений, ее место и роль в современном уголовном праве. Проведен сравнительно-правовой анализ рецидива преступлений законодательства Республики Казахстан и Российской Федерации. Дается утверждение, что содержание понятия рецидива преступления следует раскрывать на основе уголовного законодательства и практики его применения, так как рецидив – понятие уголовно-правовое. Даны юридические признаки рецидива, к которым авторы относят: совершение последовательно двух и более преступлений; наличие судимости за ранее совершенное преступление; полное либо частичное отбытие назначенного судом наказания за предшествующее преступление.

Ключевые слова: преступление, рецидив, криминология, преступление, право, уголовное право, судимость, субъект преступления, судимость.

О.Б. Хусаинов¹, Р.М. Навердинов²

¹Ғылыми жетекшісі: з.ғ.к., халықаралық құқық кафедрасының доценті,
Абай атындағы ҚазҰПУ

²Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының 2 курс студенті

ҚАЗІРГІ МАҢЫЗДЫ АҚПАРАТ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚАТЫСТЫҢ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада қылмыстың қайталануы ұғымы, оның қазіргі қылмыстық құқықтағы орны мен рөлі берілген. Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы заңнамасының қылмыстардың қайталануына салыстырмалы-құқықтық талдау жүргізілді. Қылмыстың қайталануы ұғымының мазмұнын қылмыстық заңнама және оны қолдану практикасы негізінде ашу керек, өйткені қылмыстың қайталануы-қылмыстық-құқықтық ұғым. Рецидивтің заңды белгілері берілген, оларға авторлар: қатарынан екі және одан да көп қылмыс жасау; бұрын жасалған қылмыс үшін соттылығының болуы; бұрынғы қылмыс үшін сот тағайындаған жазаны толық немесе ішінара өтеу жатады.

Түйін сөздер: қылмыс, рецидив, криминология, құқық, қылмыстық құқық, соттылық, қылмыс субъектісі, сот.

Khusainov O.B.¹, Naverdinov R.M.²

¹Scientific supervisor: associate professor, Department of International Law, KazNPU named after Abay

²2nd year student of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan at KazNPU named after Abaya

CURRENT SIGNIFICANCE AND THE CONCEPT OF CRIMINAL RECIDENCE

Abstract

This article gives the concept of recidivism, its place and role in modern criminal law. A comparative legal analysis of the recurrence of crimes of the legislation of the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation is carried out. It is stated that the content of the concept of relapse of a crime should be disclosed on the basis of

criminal law and the practice of its application, since relapse is a criminal law concept. Legal signs of relapse are given, to which the authors include: the commission of two or more crimes in succession; criminal record for a previously committed crime; full or partial serving of a court sentence for a previous crime.

Keywords: crime, relapse, criminology, crime, law, criminal law, criminal record, subject of crime, criminal record.

Задачи обеспечения надлежащей законности и правопорядка в обществе весьма сложны и включают немало серьезных проблем. Одна из них - преодоление рецидива преступления. Ее опасность состоит в том, что совершение новых, повторных преступлений в пределах сроков сохранения судимости свидетельствует об упорном стремлении рецидивистов продолжать преступную деятельность, о криминализации их личности.

Право и государство, особенно правовые инструменты, играют решающую роль в решении задач рыночной экономики и переустройства общества. Если с помощью права нам удалось решить в основном задачи по формированию рыночной экономики, то преобразование казахстанского общества в гражданское общество мы еще не добились, предстоит еще много сделать. Следует отметить, что строительство правового государства и формирование гражданского общества это длительный процесс, мы сегодня находимся только на начальном этапе [1, с.161].

В уголовном праве Республики Казахстан написано что, рецидив это один из видов преступности, о котором немало суждений и теоретических концепций, особенно вокруг различия в понятиях «рецидив» и «повторность».

И самое наиболее распространенным в криминологии является положение о том, что рецидив преступлений означает их повторение после осуждения за предыдущее деяние в случае, когда судимость не снята или не погашена. Одни авторы суживают это определение и считают рецидивом повторное совершение лишь умышленных преступлений лицом, отбывающим или отбывшим наказание. Другие, наоборот, исходят из предельно широкого понимания «фактического» рецидива, включающего в себя все виды множественности, кроме идеальной совокупности. Третьи полагают целесообразным рассматривать рецидив в различных смыслах - уголовно-правовом (легальный рецидив) и криминологическом (фактический) [2, с.168].

На самом деле криминология самым тесным образом связана с уголовным правом, и наличие в этих двух родственных науках одного и того же термина в различных пониманиях в принципе недопустимо [3, с.49]. Понятие рецидива преступлений должно быть единым для всех правовых наук. Но это, однако, не исключает, а наоборот, предполагает дифференциацию его видов. Но все они должны обладать одним и тем же родовым свойством: неоднократностью применения правовых мер воздействия к преступнику.

Содержание понятия рецидива преступления следует раскрывать на основе уголовного законодательства и практики его применения, так как рецидив - понятие уголовно-правовое.

Также рецидивы преступлений имеют ряд общих признаков, совокупность которых позволяет дать общее понятие рецидива и рецидивиста.

В основу определения понятия рецидива, по мнению третьих, должен быть положен признак судимости виновного за ранее совершенное им преступление, а отбытие наказания по предыдущему приговору не обязательно.

Например, к числу юридических признаков рецидива в литературе относят: совершение последовательно двух и более преступлений; наличие судимости за ранее совершенное преступление; полное либо частичное отбытие назначенного судом наказания за предшествующее преступление. Ряд ученых-криминалистов рассматривали рецидив как вид множественности преступлений в уголовном праве и понимали под ним совершение нового преступления лицом, после того как оно уже было осуждено за предыдущее, либо совершение нового преступления при наличии судимости за ранее совершенное преступление.

Чтобы дать определение понятия рецидива преступлений, необходимо установить наиболее характерные признаки этого явления, присущие всем его разновидностям.

Рецидив термин латинский, означает «возвращающийся». Толковый словарь русского языка объясняет этот термин, как возобновление, возвращение, повторение чего-нибудь (обычно нежелательного), как повторение преступлений, как повторное преступление.

В Уголовном Кодексе РК 1997 г. законодательно закреплена точка зрения о понимании рецидива преступлений как совершения нового умышленного преступления лицом, имеющим судимость за ранее совершенное умышленное преступление [4].

Рецидив преступлений как вид (форма) множественности преступлений, признаки которой закреплены в ст. 18 УК РФ, понятие более узкое, чем легальный рецидив. Он не охватывает совершение неосторожных преступлений.

Из законодательного определения вытекают следующие существенные признаки рецидива:

- 1) наличие факта совершения нового преступления лицом, ранее совершившим преступление;
- 2) умышленный характер первого и последующих преступлений;
- 3) наличие судимости за ранее совершенное умышленное преступление [5].

Остановимся подробнее на указанных признаках законодательно закрепленного понятия рецидива преступлений.

Граждане Республики Казахстан, совершившие уголовное правонарушение на территории другого государства, не подлежат выдаче, если иное не установлено международным договором Республики Казахстан (ч.1 ст. 9 УК РК) [4].

А также иностранцы и лица без гражданства, совершившие преступление за пределами Республики Казахстан и находящиеся на территории Республики Казахстан, могут быть выданы иностранному государству для привлечения к уголовной ответственности или отбывания наказания в соответствии с международным договором Республики Казахстан (ч. 2 ст.9 УК РК) [4].

Умышленный характер преступлений предполагает, что каждое из деяний, образующих рецидив преступлений, совершено с прямым или косвенным умыслом либо с двумя формами вины. В соответствии с ч. 2 ст. 20 УК РК Уголовное правонарушение признается совершенным с прямым умыслом, если лицо осознавало общественную опасность своих действий (бездействия), предвидело возможность или неизбежность общественно опасных последствий и желало их наступления [4].

Главное уголовное правонарушение признается совершенным с косвенным умыслом, если лицо осознавало общественную опасность своих действий (бездействия), предвидело возможность наступления общественно опасных последствий, не желало, но сознательно допускало наступление этих последствий либо относилось к ним безразлично (ч. 3 ст.20 УК РК).

В ст. 22 УК РК если в результате совершения умышленного уголовного правонарушения причиняются тяжкие последствия, которые по закону влекут более строгое наказание и которые не охватывались умыслом лица, уголовная ответственность за такие последствия наступает только в случаях, если лицо предвидело возможность их наступления, но без достаточных к тому оснований самонадеянно рассчитывало на их предотвращение, или если лицо не предвидело, но должно и могло предвидеть возможность наступления этих последствий. В целом такое уголовное правонарушение признается совершенным умышленно [4].

Обязательным признаком понятия «рецидив» является наличие судимости за ранее совершенное преступление у лица, привлекаемого к уголовной ответственности за вновь совершенное им преступление.

В соответствии с ч. 1 ст. 77 УК РК Лицо, осужденное за уголовное правонарушение, освобождается от отбывания наказания, если обвинительный приговор не был приведен в исполнение в следующие сроки, считая со дня вступления его в законную силу [4]. Сказанное означает, что если лицо после провозглашения обвинительного приговора с назначением наказания за совершение умышленного преступления до вступления приговора в законную силу совершит новое умышленное преступление, то в этом случае признаки рецидива отсутствуют.

А также теория уголовного права определяет судимость как правовое состояние лица, приговоренного к определенному виду и сроку наказания за совершение преступления.

Лицо, как указано в ч. 1 ст. 77 УК РК, считается судимым со дня вступления обвинительного приговора суда в законную силу в течение всего времени отбывания наказания, а также и в течение определенного законом времени после отбытия наказания [4].

Лицо считается несудимым только после погашения или снятия судимости. При этом следует подчеркнуть, что судимость связана с назначением наказания. Следовательно, если лицо и привлекалось к уголовной ответственности, но было освобождено от неё, правила ст. 77 УК РК на него не распространяются. Также считаются несудимыми лица, к которым за совершение преступного деяния применены принудительные меры медицинского (ч. 1 ст. 88 УК РК) или воспитательного характера (ст. 82 УК РК). Кроме того, если в постановлении об амнистии или при осуществлении помилования специально указано о снятии судимости, то лица, к которым указанные акты применены, также считаются несудимыми.

Наличие или отсутствие судимости имеет значение для установления в действиях лица рецидива (ст. 13 УК РК), квалификации действий (например, п. «в» ч. 3 ст. 175 УК РК) и при назначении наказания (п. «а» ч. 1 ст. 54 УК РК) [4].

У закона есть два способа прекращения судимости её погашение и снятие.

Погашение судимости происходит автоматически по истечении сроков, установленных ч. 3 ст. 77 УК РК. Эти сроки связаны с несколькими основаниями [4]. Так, в отношении лиц, условно осужденных, судимость погашается по истечении испытательного срока; в отношении лиц, осужденных к более мягким видам наказания, чем лишение свободы, по истечении одного года после отбытия наказания. В указанном случае следует иметь в виду, что погашение судимости не связано с категориями преступлений, а связано только с видами наказаний, более мягкими, чем лишение свободы. Поэтому, если даже было назначено наказание, не связанное с лишением свободы (штраф, исправительные работы, арест, ограничение свободы и т.д.) за преступления небольшой тяжести, средней тяжести или тяжкое преступление, судимость в любом случае погашается по истечении одного года после отбытия наказания. Снятие судимости в отличие от погашения производится при условии безупречного поведения осужденного по его ходатайству и с обязательным вынесением судьей мотивированного постановления.

А также судимость может быть снята с любого лица, отбывшего наказание, без каких-либо ограничений как в части категории совершенных преступлений, так и с учетом личности осужденного. По сути, такое решение заключается в том, что оно может приниматься до истечения срока погашения судимости при наличии данных, свидетельствующих о безупречном поведении конкретного лица.

Погашение или снятие судимости аннулирует все правовые последствия, связанные с судимостью. Это значит, что прежняя судимость, сроки давности которой истекли, не может служить квалифицирующим признаком при совершении нового преступления, она не может рассматриваться и учитываться как отягчающее обстоятельство, не может учитываться при решении вопроса о наличии в действиях лица рецидива.

Часть 4 статьи 13 УК РК предусматривает перечень преступлений, за которые лицо уже было осуждено, но которые не учитываются при признании рецидива, т.е. указанная часть предусматривает исключения из понятия рецидива. В настоящее время при признании рецидива преступлений не учитываются:

- а) судимости за умышленные преступления небольшой тяжести;
- б) судимости за преступления, совершенные лицом в возрасте до восемнадцати лет;
- в) судимости за преступления, осуждение за которые признавалось условным либо по которым предоставлялась отсрочка исполнения приговора, если условное осуждение или отсрочка исполнения приговора не отменялись и лицо не направлялось для отбывания наказания в места лишения свободы, а также судимости, снятые или погашенные в порядке, установленном ст. 77 УК РК [4]. Рецидив и судимость тесно взаимосвязаны между собой и первое невозможно без второго, а поэтому говорить о рецидиве при снятой или погашенной судимости за предыдущее преступление не приходится.

Список использованной литературы:

1 *Сабикенов С.Н. Конституция РК и проблемы модернизации правосознания казахстанского судейского общества в современных условиях // Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика», №3-4(50-51), 2017. – С.161-163.*

2 *Накипов Б. Понятие и значение рецидива преступлений // Криминология: вчера, сегодня, завтра. – №2(17), 2009. – С.168-171.*

3 *Хусаинов О.Б. Исполнение уголовных наказаний в зарубежных странах: проблемы и пути их решения. Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика», №2(49), 2017. – С.49-53.*

4 *Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года №226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.08.2019 г.).*

5 *Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 №63-ФЗ (ред. от 16.10.2019).*

ШЕТЕЛДІК ҒАЛЫМДАРДЫҢ МАҚАЛАЛАРЫ
ПУБЛИКАЦИИ ЗАРУБЕЖНЫХ УЧЕНЫХ
PUBLICATIONS OF FOREIGN SCIENTISTS

УДК 330.341.1
МРНТИ 06.54.31

Ken Harvey¹, Nygmet Ibadildin²

¹Ph.D., Xiamen University Malaysia, Sepang, Malaysia

*²Ph.D. in Political Science and International Relations,
KIMEP University, Almaty, Kazakhstan*

**HOW INTERNATIONAL BUSINESS TRENDS
IN MOBILE TECHNOLOGY WILL IMPACT KAZAKHSTAN**

Abstract

It is apparent that rapid changes in technology is impacting business practices in developed countries much more rapidly than they are affecting Kazakhstan commerce, but it is also apparent that the same trends do gradually reach even the most undeveloped of the world's nations. People living in small Kazakhstan villages and in remote locations around the world suddenly had high-speed broadband in their pocket via smart phones and smart tablets.

This article will describe key trends in mobile commerce and marketing in the world and its applicability to market development in general.

Keywords: mobile technologies, mobile commerce, mobile advertising, mobile in Kazakhstan, digital marketing.

Ken Харви¹, Ныгмет Ибадилдин²

¹ф.ғ.д., Сиамен университеті, Малайзия

*²саясаттану және халықаралық қатынастар саласындағы ф.ғ.д.,
КИМЭП Университеті, Алматы, Қазақстан*

**ҰЯЛЫ МОБИЛЬДІК ТЕХНОЛОГИЯДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
БИЗНЕС ТӘРТІБІ ҚАЗАҚСТАНҒА ҚАЛАЙ ӘСЕР ЕТЕДІ?**

Аңдатпа

Жылдам технологиялық өзгерістер дамыған елдердегі іскери тәжірибеге Қазақстанға қарағанда тезірек әсер етеді, бірақ соған қарамастан әлемнің барлық елдері біртіндеп бірдей тенденцияларға жетуде. Шағын қалаларда және әлемнің шалғай жерлерінде тұратын адамдар жылдамдығы жоғары жылдамдықты байланыс каналдарына смартфондарға қол жеткізе алады.

Бұл мақалада әлемдегі мобильді сауда мен маркетингтің негізгі тенденциялары және олардың тұтастай нарықтың дамуына қолданылуы сипатталады.

Түйін сөздер: ұялы технологиялар, мобильді коммерция, мобильді жарнама, Қазақстандағы мобильді байланыс, сандық маркетинг.

Кен Харви¹, Нигмет Ибадильдин²

¹д.ф.н., Сиамен университет Малайзии

²д.ф.н., факультет социальных наук, ассистент-профессор, Университет КИМЭП

КАК ТЕНДЕНЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА В СФЕРЕ МОБИЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ВЛИЯЮТ НА КАЗАХСТАН?

Аннотация

Быстрые технологические изменения влияют на бизнес практики в развитых странах гораздо быстрее, чем в Казахстане, но тем не менее, эти же тенденции постепенно достигают все страны мира. У людей, живущих в небольших казахстанских городах и в отдаленных местах по всему миру, получают доступ к высокоскоростным широкополосным каналам связи смартфоны.

В этой статье будут описаны ключевые тенденции в области мобильной коммерции и маркетинга в мире и их применимость к развитию рынка в целом.

Ключевые слова: мобильные технологии, мобильная коммерция, мобильная реклама, мобильная связь в Казахстане, цифровой маркетинг.

1. INTRODUCTION

Web and mobile technologies influence business in many different and sometimes unexpected ways. Mobile technologies influence public relations (including media, investor, employee, supplier, government and customer relations), marketing, accounting, banking, human resources, training, employee safety, supply chain, product development, and many other aspects of business and the entire environment in which the business operates [1].

As a means to get products and services to market, web and mobile technologies are relatively cheap in comparison with traditional methods or for some products and services even free. They provide advantages for small- and medium-size businesses with innovations to effectively compete with giants in the marketplace [2].

The main issues for organizations has been how to monetize web and mobile technologies and deliver better value to their customers. These tools may not only improve the way organizations do business but totally revolutionize it.

The speed of change has created a situation where sometimes academic research cannot keep up with technical changes and market development, and for this reason industry is the best source of research. And business models and operations are changing very rapidly in response to new technologies. Digital technologies offer low barriers to enter and easy access to the global audience create unique opportunities for companies and entrepreneurs from all over the world, including developing countries. A good example of a productive strategy would be selling a fast-growing company to a major industry player, especially when the larger company is less than 10 years old and still maintains the spirit of a start-up. For example, Twitter quickly bought the Indian startup ZipDial [3]. It is a new business phenomenon when giant Western companies are anxious to buy companies from developing nations in order to expand their global service, and offers an opportunity for this type of company to turn a relatively low-cost entrepreneurial innovation into a small fortune. Digital communications offer ever-greater opportunities for existing organizations, as well. Big data analysis of user preferences as online shopping, app use and website visits give organizations more targeted audiences. But such opportunities do not come without legitimate concerns, such as protection of consumer data and privacy. These debates relate not only to the legal gathering and use of data but also to the overall security of sensitive information accumulated. Vulnerable data includes stolen passwords, credit card and banking information, e-mail addresses, GPS coordinates where personal photos have been taken, and personal identification information. Attacks can come in the form of hacking, viruses, blackmail, publication of the private photos, and bullying. The 2016 American presidential election brought into focus the vulnerability of computer systems, but Suarez-Tangil, et al [4] warn:

Malware in current smart devices – mostly smartphones and tablets – have rocketed in the last few years, in some cases supported by sophisticated techniques purposely designed to overcome security architectures currently in use by such devices.

This review of academic and industry research, however, will focus on the positive aspects of web and mobile technologies, including the development of online storefronts including adaptation for mobile users, and the impact of digital technologies on ne-commerce, e-marketing, e-shopping and e-sales, and even everyday business operations.

2. NEW OPERATIONAL OPPORTUNITIES

Inexpensive digital technologies now drive the question as to whether some organizations need a large office building for its internal operations. Web conferencing systems, such as MeetCheap.com provide a live conference room to which up to 500 employees could stay connected throughout the day for under \$20 per month. With one touch of the virtual button, a manager could see and speak to any of the employees that he supervises – or all of them at the same time. The same company also allows a live receptionist to greet website visitors not just with text chat, which many organizations now offer, but even with live video. And, for course, e-commerce is now quickly supplementing or replacing brick-and-mortar storefronts. Are brick-and-mortar offices and storefronts even necessary now for many organizations?

Digital technologies can also enhance key organizational relationships besides consumers and clients. No relationship is more important to any organization than with its employees. Fully involved employees can help an organization achieve great success, as seen with Facebook and Google. On the other hand, poor relations between labor and management have killed many organizations. Advanced communication technologies, however, are now enhancing innovation and productivity internally and with such external publics as investors, distributors, dealers and retailers.

The research organization Melcum [5] has developed dozens of case studies of organizations that are enhancing internal relations with the help of digital communications. Hewlett-Packard has long recognized the value of providing employees with interactive information from a wide variety of sources, at any time, from any device. But this comprehensive approach was also time-consuming to create and practically impossible to keep up to date, which was problematic for a company working within a rapidly changing industry. Using HTML5 for universal access, HP integrated corporate news with employees' personal news feeds. Within three months, employee engagement with internal communications more than doubled. The fundamental premise of Melcum's research is that empowered employees can be a company's most valuable asset (2014, p. 4).

Organizations succeeding in today's changing domain share two vital strategies in common: they're not merely engaging employees, they're actively empowering them. And they're connecting those empowered employees with each other in authentic, dynamic and creative ways so they can work together to bring about exceptional business results. These include increasing customer satisfaction by over 40 percent; improving profitability by nearly 30 percent; boosting overall performance by 36 percent and many other powerful measures.

3. NEW MARKETING OPPORTUNITIES

All the way back in 1960, Theodore Levitt explained the important change of perspective in the Harvard Business Review. The preoccupation with the product makes organizations blind to the wants and the needs of consumers, he wrote, and leads to failure in capturing new growing markets and losing existing consumers whose needs were not fulfilled. Levitt used the failure of railroads to illustrate his point (p. 45):

The railroads did not stop growing because the need for passenger and freight transportation declined. That grew. The railroads are in trouble today not because the need was filled by others (cars, trucks, airplanes, even telephones), but because it was not filled by the railroads themselves. They let others take customers away from them because they assumed themselves to be in the railroad business rather than in the transportation business. The reason they defined their industry wrong was because they were railroad-oriented instead of transportation-oriented; they were product-oriented instead of customer-oriented.

Similarly, the rapid intrusion of web and mobile businesses into our everyday routines has shattered existing paradigms.

Promotion in today's work has become all about communicating with potential customers in as personalized a way as possible – on the channels they use, in the way they prefer, about the things that they want. While this sometimes has a negative association with terms as “Big Data” and “invasion of privacy”, most organizations are trying to use data in a win-win manner that certainly yields positive organizational results but in a way that customers find, almost by definition, more pleasant and helpful to them as individuals. Recent research suggests that personalizing marketing communications to enhance consumers' shopping and purchasing experience is marketing executives' No. 1 goal.

INBOUND/CONTENT MARKETING

Inbound marketing (aka content marketing) is now arguably the most important kind of marketing ... and enabled almost totally by modern digital communication tools. Inbound marketing is a soft sale, inviting prospective customers to visit a company's website and learn more about its offerings. It is essentially the opposite of outbound marketing – the traditional hard sale approach, paid invasive advertising, direct mail, spam email and telemarketing – that attempts to force the prospect to respond to an organization's marketing demands.

Inbound marketing is typically free marketing, which means it overlaps with social media. Social media postings are inbound marketing, but inbound marketing is not just social media postings. Inbound marketing tactics also include blogs, white papers, ebooks, webinars, videos and freemiums, some of which can be included in social media but most of which are not. When these elements are not part of social media, they are still promoted widely through social media. Inbound marketing draws prospective customers to the brand with free offerings considered of value to prospective customers. In contrast, outbound marketing includes cold calling, trade shows, traditional advertising, and direct mail or email, which is often considered intrusive. According to the HubSpot survey, 45% of company executives now cite inbound marketing as their primary source of leads.

The most popular forms of inbound marketing, according to the HubSpot survey, are, in order (Chernov, p. 11):

1. Blogging.
2. Organically growing SEO (influenced strongly by all inbound marketing techniques).
3. Content distribution, in general.
4. Webinars.
5. Visual content.
6. Interactive content (games, etc.).
7. How-to videos.
8. Online tools.
9. Premium trials.

SOCIAL MEDIA MARKETING

Social media represents what could be called the First Internet Revolution, which is best illustrated by the shocking use of social media by Barrack Obama in his first presidential campaign. Until then, most professional marketers saw social media as an interesting but not real effective sidelight to traditional PR/advertising. However, Obama used social media so effectively in rallying, educating, inspiring and organizing his followers, that it was arguably the most important factor in him winning the election. Obama's use of social media seemed to validate their use so that the next year, 2009, the number of Facebook users increased by about 350% and the number of Twitter users grew by 1500% (White, 2013). While social media networks have continued to grow, a 2015 survey of online marketers with 3,720 respondents suggests this trend has not yet peaked (Stelzner, 2015). Marketers can use social media as free PR services, or they can pay for advertising in a variety of ways, typically including pay per click (PPC) and paid "native ads" that mimic the free postings but can be placed beyond an organization's own fan/follower base.

MOBILE ADVERTISING

The growth rate in mobile advertising in America is 50% per year and in 2015 represented half of all digital advertising, according to eMarketer (2015c). And the portion of the population using smartphones is rapidly growing. In 2015, 73% of U.S. Internet users and 59% of the overall population use a smartphone, and those numbers are expected to increase to 86% of Internet users and 71% of population by 2019. eMarketer also cited a Gallup poll that indicates that Americans are becoming more and more dependent on their smartphones, to the degree of being addicts. A growing portion of users feel compelled to check their mobile phone for messages every few minutes. More than half of all women under 49 said they would be very or somewhat anxious if they misplaced their smartphone for one day. For males of that same age group, the percentage of anxious respondents was about 40%. And yet many developing countries are even more dependent on smartphones than America. Another eMarketer report (2015d) noted that mobile retail sales in China are growing much faster than in the U.S. – 211% vs. 36% in 2014 and an estimated 85% vs. 32% in 2015. Mobile retail sales will reach 50% of all retail e-commerce in China in 2015, whereas it will represent only 22% in the U.S. By 2019 it is expected to reach 72% of e-commerce in China and 28% in America. This projection for America may be too low, however, because it was only in 2015 that Google began using

mobile compatibility as part of its search engine algorithm to determine the sequence of listings. Consequently, while Americans spend more time on their smartphones than on desktop computers and far more time than on tablets, they will shop but most will not try to make purchases on their smartphone (Ramsey, 2015). However, the influence of mobile in America is much greater than just in mobile sales. A study by Deloitte (2015, p. 7) says 64% of all sales – online and in-store – are influenced now by online marketing, and half of those by mobile marketing (p. 11). Mobile devices allow companies to engage consumers in a much wider variety of “mobile moments”, such as information at an impulse purchase moment, research during a purchase exploration moment, information during a customer’s product setup moment, just-in-time self-service assistance in a loyalty moment, information and graphics at a social sharing moment.

VIDEO ADVERTISING

The main features of video SEO strategy were:

- Make the video highly targeted.
- Make sure the first 7 seconds of the video are both catchy and refer directly to the point of the video.

Make sure that the video title, content and even the channel include and focus on the key phrase.

- Make short videos.
- The video does NOT have to be highly professional. It can be quite simple, but highly credible and compelling enough in 1-2 minutes to capture the viewer’s interest and entice them to take the next step.
- Make a clear call to action to get viewers to go to the website for more detailed information.
- Create a powerful landing page on the website. Always use content marketing to drive people to the website and to a very focused landing page (Aberdeen Group, 2014, p. 2).

THE NEW STOREFRONT

In the age of growing m-commerce and ubiquitous Internet, a company storefront need no longer to be a geographic location. A consumer can increasingly shop and make purchases any time and from anywhere. A company’s “storefront” is being carried around in the pocket of most consumers on the planet. A company’s website should be a place where the consumer can not only learn about products and services but see them demonstrated and receive any advice or training associated with them.

To help consumers through the purchasing funnel, organizations do need to understand some peculiar shopping and purchasing habits of today’s consumers. According to eMarketer (Ramsey, 2015) a higher percentage of tablet users shop and purchase than do smartphone users. About 89% of tablet users shop on their tablets, in contrast with the 82% of smartphone users. But the big difference is in actual purchasing – 72% of tablet users vs. 43% of smartphone users. It appears that there is something in the routine or systems involved in the purchasing process is not convenience for smartphone users. Tablet statistics are just a little below those of desktop/laptop users, 90% of whom shop and 84% of whom make purchases. Nonetheless, people still spend much more time on their smartphones. In July 2014, Americans cumulatively spent 143 billion minutes on their tablets, 521 billion minutes on their smartphones, and 495 billion minutes on their desktop PCs (comScore, 2015, p. 6). And we clearly see a strong trend toward increased mobile use and decreased desktop use in accessing companies’ virtual storefronts.

Nonetheless, despite mobile IP connections outnumbering PC connections 3:1, mobile advertising overtaking PC advertising, and time on mobile devices already surpassing time on PCs, most online purchases are still made via PCs. Mobile advertising is much better at achieving brand awareness, favorable attitudes, customer evangelism, and intent to purchase. Having a strong website is important, but having a strong, mobile-accessible website is more important. Of mobile users who are able to make purchases online, according to Ramsey (2015), only 28% do so through websites; 72% through apps.

As noted earlier, a HubSpot study of its own 7,000+ customers revealed that those with over 1,000 pages of content can achieve 3,500% more traffic than those with fewer than 50 pages of content. Inbound marketing techniques, such as blogging and free ebooks, provide those 1,000 pages of searchable content (HubSpot, 2014a, p. 9). Other inbound marketing requires customized landing pages to become part of the website. A business might place a video on YouTube promoting a new product or buy PPC advertising on Facebook to promote a free webinar, but the website landing page provides the details, requests the visitors’ contact information, etc.

The greater power of video also impacts the design and content of a website. Almost 95% of online marketers believe video is the most powerful tool for digital marketing, and website video can increase conversion rates by 60% (Aberdeen, 2014).

4. CONCLUSION

Mobile technologies in business are rapidly developing in the world and Kazakhstan is not an exemption from this process. Mobile technologies create a lot of opportunities for business and for people. It is a new type of industry which is still has not got to its peak, so as sector would grow more and more businesses would appear. Technology provides and sets the boundaries for the businesses in this regard. Kazakh segment of the mobile is following world tendencies but it has its own peculiarities as society and state has their own institutional and cultural limits and peculiarities. Overall digitalization Kazakhstan has been manifested in banking, payments, video transmission, transport and weather, blogging, news and comments, even social mobilization and state efforts to control it.

Targeted marketing and cooperation with majors in the industry would be accompanied by the local specific products and application. In case of Kazakhstan, the role of state is indispensable as internet and mobile in particular are controlled and viewed by the government as channels of mobilization and resistance. Here we have a conflict between rapid development of technologies democratizing access and use of many options and archaic nature of the state with authoritarian and hierarchical structure, institutions and ownership. As Kazakhstan develops its economy, we think restrictions on the mobile and web from the regulatory bodies would subside only in case of reforms in the structure of the government and institutional reform in general.

References:

- 1 Ciaramitaro B.L. (Ed.). (2011). *Mobile technology consumption: Opportunities and challenges*. Hershey, PA: IGI Global.
- 2 Boston Consulting Group (2014). *The mobile revolution: How mobile technologies drive a trillion-dollar impact*. Boston Consulting Group Report. Retrieved May 27, 2015, from https://www.bcgperspectives.com/content/articles/telecommunications_technology_business_transformation_mobile_revolution/?chapter=4
- 3 *Economic Times*. (2015). *Twitter buys Indian mobile marketing start-up ZipDial*. Retrieved May 1, 2015, from http://articles.economictimes.indiatimes.com/2015-01-21/news/58306142_1_zip-dial-amiya-pathak-sanjay-swamy
- 4 Suarez-Tangil, G., Tapiador, J., Peris-Lopez, P., and Ribagorda, A. (2013) *Evolution, Detection and Analysis of Malware for Smart Devices in IEEE Communications Surveys & Tutorials*. Retrieved December 16, 2015, from <http://www.seg.inf.uc3m.es/~guillermo-suarez-tangil/papers/2013cst-ieee.pdf>
- 5 Melcrum (2015). *Case studies*. Retrieved 30 April 2015 from <https://www.melcrum.com/resources/case-studies>.
- 6 Melcrum (2014). *Inside Internal Communication: Groundbreaking innovations for a new future*. Executive summary retrieved 30 April 2015 from <http://www.fruitfulconversations.co.uk/wp-content/uploads/2013/10/Melcrum-Inside-Internal-Comms-2.pdf>.
- 7 eMarketer (2013a). *Digital TV, movie streaming reaches a tipping point*. Retrieved 20 Feb. 2015 from <http://www.emarketer.com/Article.aspx?R=1009775>.
- 8 eMarketer (2013b). *TV advertising keeps growing as mobile boosts digital video spend*. Retrieved 20 Feb. 2015 from <http://www.emarketer.com/Article/TV-Advertising-Keeps-Growing-Mobile-Boosts-Digital-Video-Spend/1009780>.
- 9 eMarketer (2014). *Despite time spent, mobile still lacks for ad spend in the US*. Retrieved 20 Feb. 2015 from <http://www.emarketer.com/Article/Despite-Time-Spent-Mobile-Still-Lacks-Ad-Spend-US/1010788>.
- 10 eMarketer (2015a). *Global tablet audience to total 1 billion this year*. Retrieved 19 May 2015 from <http://www.emarketer.com/Article/Global-Tablet-Audience-Total-1-Billion-This-Year/1012451/1>.
- 11 eMarketer (2015b). *Mobile content and activities roundup*. Retrieved 10 April 2015 from <https://apsalar.com/blog/2015/04/emarketors-mobile-content-and-activities-roundup-now-available/>
- 12 eMarketer (2015c). *How much Yahoo traffic is mobile?* Retrieved 21 May 2015 from <http://www.emarketer.com/Article/How-Much-Yahoo-Search-Traffic-Mobile/1012378/1>.
- 13 eMarketer (2015d). *Most digital video monetization still comes from ads*. Retrieved 23 May 2015 from <http://www.emarketer.com/Article/Most-Digital-Video-Monetization-Still-Comes-Ads/1012300/1>.
- 14 HubSpot. (2014). *State of Inbound 2014*. Retrieved 4 July 2014 from <http://offers.hubspot.com/2014-state-of-inbound>.

15 HubSpot. (2012). *120 awesome marketing stats, charts and graphs*. Retrieved May 20, 2015, from <http://offers.hubspot.com/120-awesome-marketing-stats-charts-and-graphs>.

16 Ramsey G. (2015). *The state of mobile 2015*. eMarketer live webcast 25 March 2015.

17 Aberdeen Group. (2014). *Analyzing the ROI of video advertising*. Retrieved February 16, 2015, from <http://go.brightcove.com/bc-aberdeen-analyzing-roi-b>

18 Deloitte Digital. (2015). *Navigating the new digital divide*. Retrieved May 25, 2015, <http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/consumer-business/us-cb-navigating-the-new-digital-divide-v2-051315.pdf>.

МЕРЕЙТОЙ ИЕГЕРІ

Қайрат Исағалиев туралы бір үзік сыр (80 жасқа толуына орай)

Халықаралық қатынастар теориясында бір адамның әрі дипломат әрі дипломатия теоретигі болуы өте қиын деп жатады. Бұл тұжырым жалпыға ортақ аксиома емес сияқты. Өйткені өмірде кейбір тұлғалар бар қалыптасқан категорияларға немесе кесіліп-пішілген модельдерге сия бермейтін. Менің пайымда Қайрат Исағалиұлы Исағалиев осындай тұлғалардың бірі және бірегейі.

Менің Қайрат Исағалиұлымен таныстығым 2007 жылы басталды. Сол жылы мен Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Тарих факультетінен Халықаралық қатынастар факультетінің Халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасына ауысып, бағыма жараса Қайрат ағамен бір кафедрада бірнеше жыл әріптес болып жұмыс істедім. Ол кісі 2003 жылы ҚР Сыртқы істер министрлігі (СІМ) саласынан зейнетке шығып осы кафедраға ұстаздық қызметін жалғастырған екен. Келбеті келіскен, бойынан мәдениеттілік төгілген, ешкімге жаттығы жоқ, жаны сайсаң адам екен, тез жақындасып кеттік. Ағамыз ара-тұра бос кездерде өзінің Кеңестік кезеңдегі дипломатиялық қызметінің қызығы мен шыжығын, Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігін құру мен дамуы барысында Төлеутай Сүлейменов, Қасым-Жомарт Тоқаев, Қуаныш Сұлтанов қатарлы азаматтардың атқарған ерен еңбектерін әңгімелейтұғын. Өзі де тәуелсіз Қазақстанның дипломатиясын қалыптастыруға зор үлес қосқан дипломаттардың бірі бола тұрса да «мен әйткем, мен бұйткем» - демейтін, тек әріптестерінің қиынқыстау кездерде парасаттықпен қабылдаған шешімдерінен мысалдар келтіріп айтатұғын. Айтқан әрбір тағылымға толы әңгімесі бізді қатты қызықтыратын. Сонда ойлаймын ғой, мына «мен-мендік» қатты аужайған қоғамда басқалардың жақсы қасиеттерін, ізгі істерін, отанға сіңірген еңбегін айта жүретін адамдар да бар екен ғой-деп. Осы қасиеті үшін де Қайратағаны қатты қадыр тұтып кеткенім бар.

2009 жылы Қайрат Исағалиұлының «Өміршуақтары» атты мемуар-естеліктері баспадан шықты, қызыға оқып шықтым, үлкен әсер алдым. Қарапайым балықшының отбасында дүниеге келген Қайрат аға, өзінің тегінен дарыған дарынымен, оқуға шөгелдігімен орта мектепті үздік бітіріп Алматыдағы

шет тілдері институтына түсіп француз тілі мамандығын оқиды. Оқуды үздік бітіріп қоғамдық қызметке шығады. Содан бергі ол кісінің қоғамдық қызметіне зер салсақ, Қайрат ағаны «ақылы мен еңбегі екіжақтап» биікке алып шыққанын аңғарамыз. Қайрат Исағалиұлы 1961 жылы институт бітіргеннен кейін еңбек жолын Атырау облысы Ембі ауданы Құлсары кентіндегі мектеп-интернатта француз тілі оқытушысы болудан бастайды, одан әскери аудармашы курсынан өтіп КСРО-ның Алжир Халық-Демократиялық Республикасында әскери атташе бөлімінде қызмет атқарады (1969-1971). Қайракеңнің қызметіндегі бұл өзгеріс – ол кісінің өміріндегі бір белес еді. Себебі содан бастап ағамыз кәсіби дипломатиялық қызметке келді, жолы ашыла берді, мәртебесі өсе берді, парасаты толыса түсті. Ол кісінің қоғамдық қызметіне сәл көз жіберер болсақ, содан соң Қазақстанның шетелдермен достық және мәдени байланыстар қоғамында бөлім меңгеруші (1971-1976), Қазақ ССР Сыртқы істер министрлігінде бөлім меңгеруші (1976-1979), Қазақстан Партия Орталық Комитеті сыртқы байланыстар бөлімінің нұсқаушысы, Бүкілодақтық Акционерлік қоғам «Интуристтің» Қазақстан бойынша басқарушысы (1981-1985), 1988-1992 жылдары партия, кеңес, кәсіподақ ұйымдарында лауазымды жұмыста болып, еліміз егемендік алғанда СІМ-ге қайта оралып ЮНЕСКО, баспа және мәдениет басқармасының басшысы, министрліктің Коллегия мүшесі, ҚР-ның Түрікменстандағы Елшілігінің кеңесші-уәкілі (1997-1999), ҚР-ның Моңғолия еліндегі елшісі (1999-2002) қызметтерін үлкен абыроймен атқарып зейнетке шықты.

Екі дәуірдің білікті дипломаты өзінің мол дипломатиялық тәжірибесі мен теориялық білімін еліміздің болашақ дипломаттарын дайындауға жұмсау үшін, 2003 жылы әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті халықаралық қатынастар факультетінің халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасына келіп профессорлық қызмет атқарды. 2010 жылы Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің халықаралық қатынастар факультетіне ауысып, ұстаздық қызметін жалғастырды. 2015 жылдан бастап ол осы университеттің Сорбонна-Қазақстан институтында қазақ, орыс, француз тілдерінде дәрістер оқуда.

Дәріс демекші, Қайрат Исағалиұлы қайсы тілде (қазақ, орыс, француз, әлде испан тілінде) лекция оқыса да тыңдаушыларын баурап әкетеді. Өйткені ол кісіндегі тәбиғи шешендікпен қоса, аса мол дипломатиялық тәжірибесінен жанды мысалдар келтіру арқылы күрделі халықаралық қатынастар теориясын тыңдаушыларына оп-оңғай түсіндіретін. Әсіресе дипломатиялық құжаттар жазу, консулдық қызмет жүргізу сияқты практикалық сипаттағы лекциялары студенттерге «соқырға таяқ ұстатқандай» әсер қалдыратын.

Қайрат ағаның қаламы да қарымды. Ол кісі дипломатиялық қызыметте қарбалас жүрсе де ғылыми-танымдық еңбектер жазып жариялап отырды. Мысалы, ағаның Түрікменстан туралы, Моңғол мемлекеті жөнінде жазған еңбектерінің ғылыми-танымдық маңызы зор дүниелер.

Қайрат Исағалиұлының сүбелі еңбектері «Өмір шуақтары» мен «Дипломатия дәрістері», алдыңғысы мемуар-естелік болса, соңғысы оқу құралы. Ағаның алдыңғы еңбегі жөнінде мен «Өмір шуақтарынан» жарқыраған өнеге» деген тақырыпта мақала жазған едім («Қазақ әдебиеті» 16.08.2009), енді соңғы еңбегін қысқаша шолып өтейін.

Аталмыш оқу құралының ерекшелігі - кәсіби дипломаттардың (әкелі балалы Қайрат пен Арман) көп жыл бойы жинаған дипломатиялық білімдері мен заманауи тәжірибелерінің (практикасының) ғылыми тұжырымдамасы іспеттес болуында. Авторлар тәуелсіз Қазақстан Республикасы қалып-

тастырып отырған сыртқы саясаты мен дипломатиялық қатынастарының негізін ұзақ тарихи уақытқа (б.з.д. мың жылдықтан бергі) және кең географиялық кеңістікке (Ұлы дала немесе Еуразия) қоя отырып қарастыру арқылы, осынау ұлы даланың мәмілегерлік өркениетін қалыптастырушы да, жалғастырушы да, дамытушы да қазіргі қазақ халқы немесе тәуелсіз Қазақстан Республикасы деген ұғымды аңғартады. Бұл өте дұрыс концепция. Өйткені қазақ халқының этногенезі осынау Еуроазия сахарасында пайда болды, дамыды, ұлт болып қалыптасты. Қазақтың құрамындағы ру-тайпалар ежелден бері осынау ұлан-қайыр далада тарих саханасына келіп-кеткен ру-тайпалық одақтар, аймақтық-өңірлік мемлекеттік құрылымдар мен империялық қағандықтардың құрушысы немесе құрамындағы негізгі жұрты болды. Олардың ұзақ тарихи даму процесінде біртұтастануының нәтижесінде XV ғасырдың ортасында Қазақ мемлекеті – Қазақ хандығы өмірге келген. Сондықтан авторлардың ұстанған концепциясының тарихи негізі бар деп санаймыз. Оқу құралында Ұлы даланың мәмілегерлік дәстүрін қазақ елі қалай жалғастырғаны бірінші тарауында қысқа да нұсқа пайымдалады.

Дипломатия – мемлекеттер арасындағы қарым-қатынастар. Адамзат тарихында мемлекет пайда болғаннан бері мемлекетаралық байланыстар жалғасып келеді. Мемлекеті ерте пайда болған байырғы елдерде, ұлы державаларда дипломатиялық қызмет қалай қалыптасты және қалай дамыды деген сұрақтар бойынша аталмыш оқу құралы жақсы мағлұматтар береді. Қазақстанның іргелес көршілері Ресей мен Қытайдан тартып, жер шарының арғы бетіндегі АҚШ, Кәрі құрлықтағы жетекші мемлекеттер – Ұлыбритания, Франция, Германия, Италия, Испания, Солтүстік Африкадағы Египет, Орта Шығыстағы Араб елдері және Қиыр Шығыстағы Жапонияның дипломатия қызметтерінің қалыптасуы мен даму тарихынан бағалы танымдық мәліметтер береді. Сондай-ақ осы мемлекеттердің дипломатиялық келіссөздер жүргізудегі ұлттық стильдерін анықтап көрсетіп отырады.

«Дипломатия дәрістерінің» салмағы – тәуелсіз Қазақстан Республикасы дипломатиясының қалыптасуы мен дамуын пайымдауға қойылған. Мұнда авторлар Елбасының сыртқы саясаты мен дипломатиялық қатынастарды дамыту стратегиясын пайымдау негізінде, Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігіне жетекшілік еткен жеке тұлғалардың тәуелсіз еліміздің дипломатиясына сіңірген еңбектерін таныстырады. Мұндаға авторлардың ойы - дипломатиялық қызметпен шұғылданушылар мен халықаралық қатынастар ғылымымен айналысушыларда болуға тиісті парасаттылық, біліктілік, отаншылдық, жауапкершілік, әділдік, шеберлік қасиеттердің дипломатиялық қызметтегі маңыздылығын нақтылы мысалдар арқылы түсіндіру – деп түсінемін. Бұл бас айналдыратын абстракті теориялардан гөрі халықаралық қатынастар мамандығын оқитын студенттер мен магистранттарымызға анағұрлым пайдалы білім болып табылады.

«Әке көрген оқ жонар» - демекші, Ағаның жолын ұлы Арман жалғастырып, дипломат атанды. Қазіргі таңда ол ҚР-ның Мысыр Араб Республикасындағы Төтенше және Өкілетті елшісі қызметінде. Биылғы жылдың қаңтар айында Каир университет жанынан «Фараби орталығын» ашуға елші Арман Исағалиев қомақты үлес қосты. Осы рәсімді салтанатты ашу мәртебесіне – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеттің ректоры, академик Ғалымқайыр Мұтанов мырза ие болды.

Қайрат Исағалиұлы бүкіл ынта-пейілмен халқымыз үшін, тәуелсіз Қазақстанның дамуы үшін қызмет атқарды. Ағай асқақ арманмен, тынымсыз ізденістермен жүріп өзінің сексеннің зеңгіріне шыққанын да сезбей қалдау деп ойлаймын. Біз бұл кісіге қызыға қараймыз. Ол кісінің елге сіңірген еңбегі өз кезегінде ескеріліп, құрмет пен марапатқа бөленіп келеді: Елбасының Жарлығымен Қазақстан Республикасының «Құрмет грамотасымен», «Құрмет» орденімен, Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Алғыс хаты» және «Алтын төсбелгісі», «Төрекұлов атындағы медаль», «Еңбек сіңірген дипломат», сондай-ақ тағы да оннан аса медальдармен марапатталды. Құдай қосқан қосағы Зәуре Биғабылқызымен қол ұстасып бақытты өмір сүріп келеді, 3 бала сүйді, 9 немере және 2 шөбере көріп отыр. Ағамыздың бақытты өмірі ұзақ болғай!

Нәбижан Мұқаметханұлы
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық
университетінің профессоры,
тарих ғылымдарының докторы.

НОВОСТИ

МЕЖДУНАРОДНОЕ И НАУЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ИНСТИТУТА СОРБОННА-КАЗАХСТАН

В рамках Международной конференции QS WORLDWIDE «Journey to Global Prominence: Harmony of Human Heritage and Advanced Technology» в Институте Сорбонна-Казахстан КазНПУ имени Абая 19 сентября прошел **Казахстанско-Французский Форум – III: «Роль университетов в реализации Целей устойчивого развития: на примере сотрудничества казахстанских и французских университетов».**

На Форуме выступили с приветственными словами и презентациями: **г-н Филипп Мартинэ** – Чрезвычайный и Полномочный Посол Французской Республики; **Игорь Иванович Рогов** – Заместитель Исполнительного директора Фонда Первого Президента Республики Казахстан – Елбасы, член Венецианской Комиссии Совета Европы от Республики Казахстан, доктор юридических наук, профессор; **Искаков Ерлан Узанович** – Руководитель Представительства МИД Республики Казахстан в г. Алматы; **Кулсариева Актолкын Турлукановна** – Проректор по научной работе и международному сотрудничеству КазНПУ им. Абая, чл-корр. НАН РК, доктор философских наук, профессор – с презентацией о КазНПУ имени Абая; **Али Смида** – Главный координатор от университета Париж-13 (Франция) с презентацией «Титаник стареющего населения. Какие направления для ухода за пожилыми людьми?»; **Пьер Тифин** – Директор Института права Университета Лотарингии, обладатель государственных наград, эксперт в области административного права, цифрового права (Франция) – с презентацией: «Некоторые юридические проблемы, связанные с использованием алгоритмов в «Smart cities»; **Лича Баджини** – ответственная по взаимодействию с университетами Центральной Азии по факультету литературы и языков Университета Пуатье и **Филипп Рожон** – профессор университета Пуатье, ответственный по международному сотрудничеству (Франция) – с презентацией «Университет Пуатье: приверженность устойчивому развитию и экологической ответственности»; **Брахим Элоуади** – профессор Университета Ля-Рошель – с презентацией об Университете Ля-Рошель; **Нугербеков Серик** – Руководитель Международного Секретариата G-Global.

На Форуме приняли участие: **Таумурат Данияр Таумуратулы** – Руководитель Департамента Агентства Республики Казахстан по противодействию коррупции (Антикоррупционной службы) по городу Алматы, **Токушев Кайыржан Ахметбекович** – Руководитель Республиканского Проектного Офиса «SANALY URPAQ», представители дипломатического клуба МИД РК (г. Алматы) и представители дипломатического корпуса, ученые казахстанских вузов, иностранные студенты Института Сорбонна-Казахстан КазНПУ имени Абая и другие лица.

Ректор КазНПУ имени Абая – Такир Оспанович Балыкбаев отметил, что все презентации показали высокий уровень заинтересованности французских ученых в актуальных аспектах, обозначенных в Целях Устойчивого Развития ООН, как в Казахстане, так и во Франции.

В ходе Форума была проведена торжественная церемония вручения дипломов Университета Лотарингии по программе «Введение в европейскую и французскую юридическую и экономическую систему».

На Форуме был представлен концерт этнографической группы «Бабалар сазы», выставка прикладного искусства Института искусств, культуры и спорта КазНПУ имени Абая, выставка Лауреата Государственной премии «Дарын», члена Союза художников РК, доцента кафедры «Живопись» Художественно-графического факультета КазНПУ имени Абая – Килибаева Нурлана Аталыковича.

ЗАРУБЕЖНАЯ СТАЖИРОВКА

10-25 ноября 2019 г. 10 магистрантов Института Сорбонна-Казахстан КазНПУ имени Абая прошли зарубежную стажировку в Университете Пуатье (Франция).

В рамках зарубежной стажировки магистранты проходили курсы: «Деловое право» – профессор Jean-Louis DUCHET, «Практика аргументации профессор» – профессор Guilhem FARRUGIA, «Международные отношения: демография и миграция» – профессор Salah OUESLATI, «Межкультурное посредничество» – профессор Mme LUCAS, «Геополитика» – профессор Eric PUISAIS, «Международные отношения» – профессор Salah OUESLATI, «Операционный маркетинг», «Русская цивилизация», «Европа и мир» – профессор Galina SUBOTINA, «Языки и языковая политика» – профессор Sanja Boskovic.

В рамках данной зарубежной стажировки магистранты Института Сорбонна-Казахстан провели встречу с ректором КазНПУ имени Абая профессором Т.Балыкбаевым, который в свою очередь был с рабочей поездкой во Франции.

Материал подготовили:

*Директор Института Сорбонна-Казахстан
(казахстанская сторона) при КазНПУ им. Абая
доктор юридических наук, профессор **Сабитова А.А.***

*Директор Института Сорбонна-Казахстан
(французская сторона) при КазНПУ им. Абая
госпожа **Кристин Бутейе.***